

The Project Gutenberg eBook of Paul Nicolay: Elämätkuvaus, by Margareta Langenskjöld

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Paul Nicolay: Elämätkuvaus

Author: Margareta Langenskjöld

Translator: Aune Krohn

Release date: September 11, 2015 [EBook #49939]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PAUL NICOLAY: ELÄMÄTKUVAUS ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

PAUL NICOLAY

Elämätkuvaus

Kirj.

GRETA LANGENSKJÖLD

Suomentanut Aune Krohn

WSOY, Porvoo, 1922.

SISÄLLYS:

Alkusanat.

Isien perintö.
Lapsena ja nuorukaisena.
Murrosvuodet.
Ensi kylvö.
Venäjän ylioppilaitten parissa.
Maailmanliiton palveluksessa.
Suomessa.
Kotona ja ystäväpiirissä.
Lähdön aikaa.
Soli Deo Gloria.
Kuolleitten saarella.

ALKUSANAT.

Paroni Nicolay sai eläissään monta pysyvää ystävää meidän maassamme. Hänen kaksi vuotta sitten sattunut kuolemansa oli heille kaikille tuntuva tappio — hän jätti jälkeensä vaikeasti täytettävän tyhjän sijan. Monet niistä, joille hänen muistonsa oli rakas, lausuvat heti hänen kuoltuaan toivovansa, että kohdakkoin laadittaisiin niin hyvin hänen sielunkehitystään kuin elämäntyötään käsittelevä elämäkerta. Siten pääsisivät ne, joiden oli suotu tuntea paroni Nicolayta, vielä kerran koskettamaan hänen persoonallisuuttaan ja samalla näkemään selvemmin hänen elämänsä eri vaiheita. Ne taas, jotka eivät koskaan ole kohdanneet häntä, kirja johtaisi tutustumaan erääseen aikamme ehjimmistä kristityistä sekä uskonnollisen elämän alalla suoritettuun uhrautuvaan työhön.

Paul Nicolayn monivuotinen, uskollinen ystävä paroni Henrik Wrede, Toivolan kartanon omistaja, oli niitä, jotka lämpimimmin omaksuivat elämäkerran julkaisemisajatuksen, ja hän myös ryhtyi toteuttamaan sitä. Näissä aikeissa hän tutki vainajan päiväkirjoja saaden ne käytettäväkseen tämän mitä suurinta altiuutta osoittavilta sisarilta, vapaaherrattarilla *Maria* ja *Alina Nicolaylta*, jotka avustivat häntä opastuksellaan ja tarpeellisin selityksin. Sen lisäksi paroni Wrede kirjoitti mieskohtaisia muistelmia ystävä-vainajastaan sekä keräsi paroni Nicolayta lähellä olleilta henkilöiltä lisiä hänen luonnekuvaansa. Koko sen runsaan aineiston, joka hänen oli onnistunut näin kerätä, hän luovutti sitten allekirjoittaneelle kehoittaen kirjoittamaan tuon suunnitellun elämäkerran. Vaikka olenkin täysin tietoinen siitä, kuinka vaativa ja arkaluontoinen tehtävä on yritys luoda edes jonkinlainen kuva monille tutun ja rakkaan henkilön persoonallisuudesta ja työstä, en ole kuitenkaan tahtonut olla siihen ryhtymättä. Kun olen aina lämpimästi harrastanut paroni Nicolayn pyrintöjä ja itse olen hänelle kiitollisuuden velassa, on minulle vain ilo ja kunnia, että lyö on uskottu minulle.

Tässä tapauksessa helpottaa lähteitten tavaton runsaus elämäkerran kirjoittajan työtä. Paroni Nicolaylta on jäänyt, hänen suuresta vaatimattomuudestaan huolimatta, paljon enemmän omakätisiä todistuskappaleita kuin useimmilta aikamme ihmisiltä. Osaksi on hänen kirjeenvaihtonsa ollut varsin laaja, ja kirjeensaajain aulius on tehnyt mahdolliseksi sen käyttämisen sangen runsaastikin; osaksi kertovat painetut esitelmät ja selostukset hänen elämänkatsomuksestaan ja tuotavastaan, ja sitä paitsi hän jo aivan nuorena — 1879 — alkoi pitää päiväkirjaa ja jatkoi sitä aina kuolemansa edellisiin päiviin. Nämä päiväkirjamerkinnät — jotka vuoteen 1897 saakka ovat kirjoitetut pääasiassa ranskaksi, sittemmin aina englanniksi — ovat usein lyhyitä ja asiallisia, mutta ne eivät sittenkään piirrä vain kirjoittajansa elämän ja lyön ääriviivoja, vaan tuovat myöskin hänen hengellisen kehityksensä pääurat selvästi näkyviin. Juuri päiväkirjan lehdet selittävät luon tosiseikan, että paroni Nicolay, niin suljettu ja vähän lyyrillinen ja filosofinen kuin hän olikin luonteeltaan, kuitenkin kirjoitti niin paljon sieluntiloistaan. Siihen ei ole syynä, hän mainitsee itse v. 1897, harrastus häntä itseään, vaan *harrastus hänessä tapahtuvaa Jumalan lyötä kohtaan*: "Se on kuin tutkielma". Helposti ymmärrettävissä on, ettei päiväkirjoja ole voitu käyttää tyhjentävästi — tuskinpa voinee tai tuleekaan paljastaa yleisön nähtäväksi kaikkia ihmisen sisimpiä elämäkokemuksia pari vuotta hänen kuolemansa jälkeen. Mutta sillä, mitä on ollut käytettävissäni, on ainakin se merkitys, että se on kelvannut koko kuvaukseni pohjaksi. Mikäli mahdollista olen koettanutkin perustaa sen vainajan omiin sanoihin sekä hänen lähimpiensä antamiin tietoihin.

Ne lisät Paul Nicolayn luonnekuvaan varhaisemmilla tai myöhemmiltä vuosilta sekä hänen toimintansa eri puoliin, joita ovat antaneet joko suullisesti tai kirjallisesti hänen ystävänsä ja työtoverinsa, ovat suureksi osaksi osoittautuneet arvokkaiksi nekin. Samalla kuin vielä kerran tahdon tehostaa kiitollisuuttani neitien Nicolay ja paroni Henrik Wreden suomasta ystävällisestä avusta tarkistustyössä, pyydän saada siksi lausua myös lämpimät kiitokseni Mr. Robert Wilderille ja paroni K.

A. Wredelle, rouva Louise af Forsellekselle ja rouva Helmi Gulinille, neiti Maria Bréchet'lle, vapaaherra Theodor Bruunille ja tohtori K. A. Friesille sekä useille muille, jotka toivoakseni suovat anteeksi, ettei heidän nimiään ole mainittu.

Helsingissä, marraskuun 18 p:nä 1921.

Greta Langenskjöld.

ISIEN PERINTÖ.

"Sustine et abstine" — kestä ja kieltäydy — nämä sanat on piirretty Nicolay-suvun vaakunakilpeen — ja vaakunamerkinä on siniseltä pohjalta kohoutuva, neljän kultatähden ympäröimä hopearisti. Parempaa tunnuslausetta, innoittavampaa vaakunamerkkiä ei viimeinen Nicolay — mies, jonka elämää nyt käymme kuvaamaan — olisi voinut valita itselleen, jos hänen olisi ollut se valittava. Hän sai ne perinnöksi esi-isiltään samoin kuin monet niistä ominaisuuksista, jotka kautta koko hänen elämänsä olivat hänen olemuksensa ytimenä: vakavuuden, velvollisuudentunnon ja taipumuksen yksinkertaisiin, ankariin tapoihin. Nämä ominaisuudet ovat terveellisenä vastapainona hänen saamansa perinnön toista puolta vastaan, joka oli omiaan monesti panemaan hänen luonteensa kovalle koetukselle: kosmopoliitin, maailmanmiehen, varakkaan fideikomissin omistajan asemaa vastaan.

Nicolay-suku on kotoisin Ruotsista. Jo v. 1500 muutti kuitenkin muuan sen jäsenistä Lyypekkiin, ja 125 vuotta myöhemmin tavataan hänen jälkeläisiään Elsassissa, Strassburgissa. Täällä syntyi v. 1737 *Ludwig Heinrich Nicolay*, josta tuli suvun aatelisen haaran kanta-isä. Hän oli ankanan, despoottisen maistraatinherran poika, ja isä määräsi hänet lainopilliselle uralle, jolle hän antautuikin. Elämänsä loppuun saakka hän siitä huolimatta säilytti ilmeiset kirjalliset ja taiteelliset harrastuksensa. Yliopistolukunsa lopetettuaan hän sai lähteä Pariisiin. Hänellä oli mukanaan suositukset ranskalaisille ensyklopedistoille — d'Alembert'ille ja Diderot'ille — ja näin hän pääsi neroa säkenöivään seurapiiriin. Nuori mies nautti siitä vahingoittumatta luonteeltaan. Sillä ne lujat uskonnolliset periaatteet, jotka olivat hänen kasvatuksensa pohjana, ilmaisivat tällöin voimansa, sanoo hänen saksalainen elämäkerrankirjoittajansa. "Tämän kilven suojissa hän kykeni vastustamaan itse Diderot'takin, niin, hänenpä onnistui, kerran päivällisillä istuessaan vastapäätä tuota kaikista ensyklopedisteista torjumattominta, lujilla ja selvillä sekä uskonnollisiin perusteihin yleensä että erikseen omaan uskoonsa kohdistuvilla vastauksillaan saada tämä mies luopumaan yrityksestä voittaa hänet tuon uuden katsantokannan puolelle heidän toverillisen seurustelunsa silti häiriintymättä."

Muutamia vuosia myöhemmin Ludwig Heinrich matkusti Wieniin, missä hänestä tuli Venäjän lähettilään kreivi Razumovskin yksityissihteeri, ja seurasi tätä pian senjälkeen Italiaan. V. 1769 hän kreivi Paninin toimesta joutui Venäjän hovin palvelukseen. Näin siis tuli elsassilaisemme muuttaneeksi idän suureen valtakuntaan, jonka asukkaaksi hän jäi ja missä hänen onnistui tyylylaitonsa ja lujan luonteensa avulla luoda itselleen ja suvulleen kunniakas ja sen ajan oloihin katsoen vankka asema. Hovissa hän ensin toimi silloisen perintöruhtinaan suuriruhtinas Paavalin kotiopettajana ja sittemmin, tämän tultua hallitsijaksi, hänen kabinettsihteerinään. Keisari Paavalin kuoltua hän palveli vanhuuteen saakka samassa toimessa tämän leskeä, keisarinna Maria Feodorovnaa. V. 1782 oli Itävallan keisari Joosef II koroittanut hänet aatelissäätyyn von Nicolay nimisenä. Venäjällä hänelle suotiin vapaaherran arvo. Hän sai myös salaneuvoksen arvonimen ja toimi jonkun aikaa tiedeakatemian puheenjohtajana.

Jo v. 1788 oli L.H. Nicolay ostanut Suomesta Viipurin pitäjässä sijaitsevan, aikaisemmin "Vähä-Lato" nimisen Monrepos'n ratsutilan Viipurin läänin käskynhaltijalta, Württembergin herttualta. Tämä oli nimittäin hankkinut itselleen omistusoikeuden tähän valtiolle kuuluvaan alueeseen. Täydellisen omistusoikeuden maatilaa sai kuitenkin paroni Nicolay vasta v. 1801 keisarin lahjana. Monrepos muodostui niin Ludwig Heinrichille kuin monille hänen jälkeläisilleenkin rakkaaksi olinpaikaksi, ja siitä tuli täten, joskin aluksi aivan ulkonainen side, joka kiinnitti heidät Suomeen. — Monrepos'n jo silloin ihanan puiston kaunistamistyössä rakkautta ja aistin hienoutta ilmaiseksi kekseliäin istutuksin Ludwig Heinrichin luontaiset taiteelliset taipumukset pääsivät oikeuksiinsa. Ensimmäinen paroni Nicolay oli tunnettu useiden ajan henkeen sommiteltujen runojen ja juttujen sepittäjänä, ja rakasta puistoaan hän ylisti runossa nimeltä "Das Landgut Monrepos" (Monrepos'n tila). Ludwigsteinin kauniilta saarelta, joka kuuluu tilaan ja korkeine kallioseinämineen ja kypressimäisine kuusineen harvinaisessa määrässä johtaa nykyaikaisen kävijän mieleen Böcklinin "Kuoleman saari" nimisen taulun, tapaa myös pari tämän runollisen esi-isän sepittämää säettä marmoripylvääseen kaiverrettuina:

"Auf kurze Zeit ist dieser Hügel mein.

Auf lange Zeit bin ich dann sein."

"Lyhyen hetken on tämä kukkula omani.

Pitkäksi aikaa se sitten saa minut omakseen."

Ludwigstein oli nimittäin todella aiottu Nicolayn perheen jäsenten "kuoleman saareksi", ja ihanampaa, rauhaisampaa hautumaata tuskin lienee maailmassa missään. —

Eikä vain Monrepos'n hellävaroen jalostettu luonto ja nuo runolliset kirjoitukset ole todisteena ensimmäisen paroni Nicolayn kulttuuriharrastuksista. Runsaan kirjakokoelmankin, joka kuului kauan tilan aarteisiin ja nykyään on Helsingissä Yliopistonkirjaston hoivissa, hän pani alulle yksissä neuvoin nuoruudenystävänsä, ranskalaisen Lafermière'in kanssa, joka oli hänkin ollut keisari Paavalin opettajana ja sitäpaitsi kirjastonhoitaja ja teatterinjohtaja. Kirjakokoelma, jolla oli nimenä "Bibliothèque des deux amis" ("Kahden ystävyksen kirjasto"), joutui sopimuksen mukaan ystävän kuoltua paroni Nicolayn omaksi.

Luonteeltaan Ludwig Heinrich oli rakastettava, ystävällinen ja velvollisuudentuntoinen. Viimeiset elinvuotensa hän oleskeli Monrepos'ssa maalaiselämän yksinäisyydessä vaimonsa, saksalaisen pankkiirin tyttären Johanna Poggenpohlin rinnalla. Molemmat puoliset viettivät onnellista yhdyselämää ja kuolivat samana vuonna — 1820. Ainoa poika Paul, joka oli syntynyt 1777, oli isän toimesta lähetetty jo kahdeksanvuotiaana tuon aikanaan varsin kuuluisan kirjailijan Joh. Heinr. Vossin luo, joka oli rehtorina Eutinissä lähellä Lyypekkiä. Täällä Paul kasvoi tämän oppineen miehen poikien seurassa ja imi tässä ilmastossa itseensä rakkauden klassikkoihin, joka säilyi läpi elämän. Myöhemmin hän opiskeli Erlangenin yliopistossa ja palasi kotiin vasta kahdeksantoistavuotiaana. Hän antautui nyt valtiomiesuralle ja matkusti Lontooseen, jossa hän oli monta vuotta kreivi Vorontsovin palveluksessa. Venäjälle palattuaan oli hän m.m. siinä toimikunnassa, jonka oli määrättävä Ruotsia ja Norjaa vastassa oleva Suomen raja. V. 1811 hän nai *Alexandrine Simplicie de Broglién*, Ranskasta siirtyneen ruhtinas de Broglie'n tyttären, joka oli samannimisen kuuluisan herttuallisen suvun haaraa. De Broglie'n perhe oli tunnettu ankarasti katolisesta hurskaudestaan, ja jonkun verran toi prinsessa Alexandrine tätä uskonnollista henkeä siihen perheeseen, jonka jäsen hänestä nyt tuli. Hänen äitinsä ja kolme veljeään olivat, kuten hän itsekin, isän kuoltua Saksassa, minne he pakolaisina olivat ensin tulleet, etsineet tyyssijan Venäjältä. Hän sai kasvatuksensa Smolnan opistossa. Veljet otettiin hovipojiksi ja taistelivat sittemmin kaartinupseereina Napoleonin vastaan. Vanhin kaatui Austerlitzin taistelussa, nuorin Kulmissa 1813, joten vain yksi ruhtinas de Broglie saattoi restauratsionin jälkeen palata äitinsä kera kotimaahansa. Monrepos'n puiston monista muistomerkeistä, jotka kertovat rauhaisesta, uneksivasta levosta, herättää n.s. Broglie-patsas — komea, Ruotsin marmorista hakattu obeliski, joka on pystytetty noiden kaatuneitten nuorten ranskalaisten muistoksi — erikoista mielenkiintoa. Se yksin tässä hiljaisessa paikassa kertoo suuren meluisan maailman elämästä, jossa tapahtuu niin paljon, mutta se ei kuitenkaan häiritse ympäristön sopusointua, onpa päinvastoin sitä lisäämässä. Samoin on Monrepos'ssa asustava perhekin saanut vaikutusta ja vaikutelmia monelta eri taholta, mutta aina osannut sulattaa ne omaan olemukseensa, joten suvun aikakirjasta harvinaisessa määrässä puuttuu — sen silti olematta väritön — kiihoittavia, dramaattisia kohtia, joita olemme tottuneet tapaamaan aatelissukujen tarinoissa.

Isän, Ludwig Heinrichin, toivomuksen mukaisesti päätettiin, että Paul ja Alexandrine Nicolayn lapsista pojat kuuluisivat luterilaiseen kirkkokuntaan. Tyttäret taas saatiin kasvattaa äidin uskontoon. Tämä ei aiheuttanut erimielisyyttä puolisoitten kesken. Paul Nicolay oli hellästi kiintynyt vaimoonsa, ja syvä oli hänen surunsa, kun kuolema v. 1824 tempasi Alexandrinen häneltä ja heidän seitsemältä pikku lapseltaan. Vaimolla ei ollut ennen kuolemaansa voimaa puhua miehelleen siitä, mikä oli tulossa, mutta hän kirjoitti tälle monta jäähyväiskirjettä, joissa kehoitti häntä urheasti kestäämään surunsa ja kasvattamaan lapsensa kristillisessä hengessä. "Sois plus qu'un homme, sois un chrétien résigné" ["Ole enemmän kuin mies, ole alistunut kristitty"], olivat viimeisen kirjeen loppusanat, ja nämä sanat antoi leski sovittaa kaivatun vaimonsa muotokuvan otsakkeeksi. Sen tehtävän, minkä Paul Nicolay täten sai vaimoltaan, joka oli "conjux amantissima, dulcissima, piissima, amica fidelissima" ("mitä hellin, suloisin, hurskain aviopuoliso, uskollisin ystävä"), kuten kuuluu latinankielisen hautakirjoituksen mainesana hänestä, hän täytti uskollisesti ollen hyvä isä ja juurruttaen lapsiinsa saman suuren velvollisuudentunnon, joka oli hänelle itselleen ominainen. Varatakseen tyttärilleen äidillisen hoidon edut ja hankkiakseen heille mahdollisuuden kasvaa katolisessa ilmapiirissä, niinkuin oli luvannut vaimolleen, hän uskoi heidät kuitenkin muutamaksi vuodeksi lasten Normandiassa asuvan äidinäidin huostaan.

V. 1822 Paul Nicolaysta tuli suomalainen vapaaherra, ja suku otettiin Suomen ritarihuoneeseen v. 1828 numerona 30. Muutamaa vuotta myöhemmin hän sai vahvistuksen sille testamenttisäädökselle, jonka perustalla Monrepos'n tila tuli fideikomissin luontoiseksi hänen suvussaan. Seitsenkymmenvuotiaana hän otti eron virastaan ja vetäytyi rakkaalle tilalleen, missä hän eleli kuolemaansa asti, vuoteen 1866, naimattoman tyttärensä Simplicie'n hellästi hoitamana. Isän kuoltua Simplicie meni erääseen normandialaiseen luostariin, mikä ei estänyt häntä yhä edelleen sulkemasta

kaikkia omaisiaan lämpimään rakkauteensa. Siitä ovat todistuksena hänen lukuisat kirjeensä samoin kuin myös se ilo, jota hän aina osoitti, kun joku sukulaisista kävi häntä tervehtimässä. Simplicie ei ollut perheen keskuudessa ainoa, joka luopui maailmasta ja antautui luostarielämään. Hänen veljensä Louis, toinen ikäjärjestyksessä, kääntyi täysi-ikäisenä katolisuuteen, teko, joka saattoi hänet Venäjän hallituksen epäsuosioon. V. 1868 hän keskeytti loistavan sotilasuransa — hän oli 48-vuotiaana ennättänyt kohota kenraaliadjutantiksi sekä ottanut kunniakkaasti osaa useihin sotaretkiin — pyrkiäkseen tunnettuun kartusiaaniluostariin lähellä Grenoble'ia, La Grande Chartreuse'iin. Siellä hän antautui teologisiin opintoihin ja antoi vihkiä itsensä papiksi. Hänkin pysyi sydämellisessä suhteessa perheeseensä, jonka nuoremmat jäsenet, muiden muassa veljen poika Paul, usein kävivät hänen luonaan ulkomaanmatkoillaan.

Nuorin veljistä, Alexander, joka oli käynyt keisarillisen lyseon Tsarskoje Selossa ja joutunut virkamiesuralle, jäi sensijaan Venäjälle ja oli monet vuodet korkeissa viroissa. Hänestä tuli kamariherra, siviilihallinnon päällikkö Tiflisiin, Kaukasiaan, sittemmin valtioneuvoston jäsen ja viimein opetusministeri. Tässä toimessa hän oli kuitenkin vain vuoden, hän kun uskalsi asettua vastustamaan pyhän synodin kaikkivaltiaan prokuraattorin Pobedonostevin ja muiden ministerien venäläistytämispolitiikkaa, jota harjoitettiin valtakunnan vieraita kansallisuuksia kohtaan. Sen jälkeen hän pysyi vielä valtioneuvoston jäsenenä vuoteen 1889, jolloin otti eronsa ja muutti Tiflisiin, missä hänen tyttärensä, joka oli naimisissa kaukasialaisen ruhtinaan kanssa, asui. Itse hän oli ollut naimisissa ruhtinatar Tshavtavadsen kanssa, mutta jäänyt varhain leskeksi. Hän kuoli 1899 maatilallaan lähellä Tiflisiä jättäen jälkeensä muiston hyvin suljetusta, tavattoman työteliäästä ja tunnollisesta miehestä. Hänen täsmällisyyttään — piirre, jonka tapaamme uudelleen veljenpojassa — mainittiin niin suureksi, että Tiflisiin asukkaat tarkistivat kellonsa paroni Nicolayn mennessä torin yli virastoonsa.

Paul Nicolayn ja Alexandrine de Broglie'n vanhin poika *Nikolaus* syntyi v. 1818 Kööpenhaminassa. Muuan erinomainen saksalainen opettaja antoi hänelle kotiopetusta, kunnes hän kuusitoistavuotiaana tuli Pietarissa ylioppilaaksi. Lopetettuaan kameraali-opintonsa hän valitsi isänsä uran ja rupesi Venäjän Berlinin-lähetystön palvelukseen kuunnellen samalla luentoja sikäläisessä yliopistossa. Oleskeltuaan vielä Haagissa ja Lontoossa hän sai kutsun ulkoasiainministeriön palvelukseen Pietariin, missä hän nyt vietti pari vuotta. Näihin aikoihin hän tutustui tuskin kahdeksantoistavuotiaaseen Sophia Meyendorffiin, liivinmaalaisen paronin Georg Meyendorffin ja tämän puolison (o.s. kreivitär Stackelberg) tyttäreeseen. Hän rakastui — kuten hän itse sanoo — nuoren tytön "vieveään vaatimattomuuteen", "simplicité charmante", jonka hän havaitsi yhtyneen harvinaiseen sulouteen. Sophie Meyendorff oli lapsena saanut pysyviä uskonnollisia vaikutelmia lämpimästi uskovaiselta englantilaiselta kotiopettajattareltaan, ja nämä vaikutelmat olivat yhä syventyneet rippikouluaikana, jonka hän vietti Liivinmaalla maaseudun hiljaisuudessa. Nikolaus Nicolayta oli myös kodissaan kasvatettu vakavuuteen ja uskonnollisuuteen. Avioliitto, jonka nuo kaksi v. 1853 solmivat, muodostui ikäerosta huolimatta hyvin onnelliseksi, se kun oli perustettu yhteisten periaatteitten ja yhtäläisen elämäntavojen pohjalle. Paroni Nicolayn toimi johti pian hänet ja hänen nuoren vaimonsa ulkomaille, ensin Berliiniin, missä heidän vanhin pikku tyttärensä kuoli ja toinen syntyi, sitten Lontooseen, Berniin ja Kööpenhaminaan. Jokaisessa näistä kaupungeista näki joku heidän lapsistaan ensi kerran päivänvalon.

V. 1866 tapahtui perheen tähän asti niin onnellisessa elämässä suuri muutos, kun isä sairastui ankaraan tautiin, joka pakotti hänet luopumaan toimestaan ja etsimään sille parannusta Saksan lämpimämmästä ilmastosta. Mutta parantumisen toivo ei täyttynyt, sillä kolmen vuoden kovien kärsimysten jälkeen hän vaipui ikuiseen lepoon.

Nuori, vain kolmekymmentäneljävuotias leski muutti keväällä 1870 lapsineen — näitä olivat tyttäret Marie, Aline ja Sophie ja poika Paul — miehensä sukutilalle Monrepos'hon. Siellä elettiin muutama vuosi hiljaisessa yksinäisyydessä. Huoli lasten kasvatuksesta pakotti kuitenkin äidin muuttamaan Pietariin, missä oli helpommin saatavissa näiden tarvitsemää opetusta ja seurustelua. Näin Venäjän pääkaupungista tuli se paikka, jossa Nicolay-suvun viimeinen miespuolinen jäsen kasvoi ja löysi elämäntehtävänsä ja -uransa.

LAPSENA JA NUORUKAISENA.

Paul Nicolay syntyi Bernissä 14 p:nä heinäkuuta 1860. Ensi ikävuotensa hän vietti Tanskassa ja Saksassa. Mutta sen jälkeen siirtyi, niinkuin olemme nähneet, hänen kotinsa Pietariin — silloiseen loisteliaaseen pääkaupunkiin, kaksinverroin loisteliaaseen sille, joka, kuten hän, kuului hyväasemaisten ja yhteiskunnan ylhäisten piireihin. Tuskinpa voi kuvitella ympäristöä, joka olisi vähemmän omiansa

hengellisesti syventämään ja terveesti kehittämään uskonnollista luonnonlaatua. Vallankumouksen takaisella Pietarilla on aina ollut tarjota parempiosaisille asujamilleen lukemattomia älyllisiä ja taiteellisia nautintoja samoin kuin kevytlaatuisempiakin huvituksia, ja pietarilainen elämä, tuo sekoitus kansallista ja kosmopoliittista, venäläistä luonnonlapsen mieltä ja ulkolaista hienostusta, on monille merkinnyt erikoista viehätystä, miltei vastustamatonta vetovoimaa. Mutta levoton hermostuneisuus, joka kuitenkin aina oli ominainen tälle elämälle, tuntui tuskin koskaan sallivan sitä mielen rauhaa keskitystä, joka yksin on suotuisa sielun sisäiselle kasvuille. Paul Nicolaylle oli suuri onni, että koti alusta alkaen oli hänelle suurkaupungin pinnallistuttavan vaikutuksen terveellisenä vastapainona. Siellä sai poika joka päivä vaikutelmia hengestä, joka oli kerrassaan sen enemmän tai vähemmän loistavan siveettömyyden vastakohta, jota hän muuten oli kohtaava niin monella taholla.

Vapaaherratar Sophie Nicolay oli monessa suhteessa harvinainen persoonallisuus. Kova koetus, joksi miehen ankara sairaus ja varhainen kuolema oli hänelle tullut, oli entisestäänkin kehittänyt hänen jo nuoruudessa rikasta hengellistä elämäänsä. Syvällisen harras mieli ja vakava tunnollisuus pienimmässäkin olivat, niinkuin omaiset todistavat, hänelle ominaisia piirteitä, jotka loivat koko hänen olemukseensa eheyttävää sopusointuisuutta. Hänessä yhtyivät omituisesti suuri vaatimattomuus ja vaikuttava esiintymisen arvokkuus. Ujous, josta hän ei koskaan päässyt täydelleen — ominaisuus, joka meni perinnöksi pojalle, — tuntui joskus kylmyydeltä, mutta tuon vaikutelman haihdutti pian vilpityn, yksinkertainen hyväntahtoisuus, jota hän osoitti niin ylhäisille kuin alhaisille ja joka vähitellen voitti kaikkien sydämet. Lastensa rakkauden hän omisti täydellisesti. Lujin, rakastavin käsin hän ymmärsi kehittää heissä herkkää omaatuntoa ja elävää uskoa Jumalaan. Ulkomailla oleskellessaan, m.m. tuona vaikeana aikana Saksassa, hän oli joutunut läheiseen kosketukseen uskovien piirien kanssa, ja siitä oli hänen uskonnollisuuteensa tullut lämpimämpi, syvempi sävy kuin on virallisessa luterilaisuudessa. Myös englantilaista vaikutusta saattoi, kuten tiedämme, huomata hänen hengellisessä elämässään, ja niin yhtyi hänessä saksalainen mielenhartaus siihen toimeliaaseen, terveesti käytännölliseen henkeen, joka on anglosaksilaiselle hurskaudelle ominainen.

Hänen antaumuksensa Jumalalle tuntui kauttaaltaan kaikissa jokapäiväisen elämän muodoissa Nicolayn kodissa. Yhteinen aamuhartaus keräsi perheen jäsenet sanantutkisteluun ja rukoukseen, mutta sen ohessa äiti koetti varhain totuttaa nuoria erottamaan joka päivästä ainakin neljännestunnin yksityiseen raamatunlukemiseen ja Jumala-suhteen viljelyyn.

Siitä, että hänen onnistui saada poikansa pitämään arvossa tätä tapaa, ovat todistuksena seuraavat sanat, jotka Paul Nicolay kymmenvuotiaana kirjoitti kirjeessään äidille: "Täti lukee nyt aamurukouksen kanssamme, mutta on helpompi rukoilla yksin. Minä tahdon koettaa olla kiltti, mutta sinun täytyy rukoilla Jumalaa minun puolestani." Tahtomatta ryhtyä liian pikaisiin johtopäätöksiin yksityisen kirjeen perustalla — voinee sanoa, että yllämainitut sanat kuvaavat hyvin sitä yksilöllistä leimaa, jonka Paul Nicolayn Jumala-suhde jo varhain sai. Toisessa suhteessa hänelle tyypillinen on muuan seikka, jonka hän mainitsee kirjeessään vuotta myöhemmin. Hän kertoo juuri äsken suureksi ilokseen löytäneensä kesälemmikkinsä, rakkaan kilpikonnansa, joka oli ollut kadoksissa, mutta jonka tilanhoitajan pojat olivat löytäneet Monrepos'n uimahuoneelta. Ja hän jatkaa: "Ihmeellistä! Olin juuri tänä aamuna rukoillut Jumalaa näin: jos on sinun tahtosi, niin anna minun löytää kilpikonnanani." — Sulkeutuneelle, itsetutkisteluun taipuisalle lapselle muodostuu tämä pikku tapaus omaksi uskonelämykseksi, ja hänen rukouselämänsä uskonnollinen kuri ilmenee selvästi esilauseessa: jos on sinun tahtosi. — Äidin vakava kasvatustapa oli varmasti sekin omiaan vahvistamaan velvollisuudentuntoa, taipumusta ankaraan itsearvosteluun, joka kai oli pojalle luontainen. Muuan hänen yksityisopettajistaan — aritmetiikan opettaja — sanoi kerran kolmetoistavuotisesta oppilaastaan, ettei tämä voinut irroittautua mistään ajatuksesta, ennenkuin oli käsittänyt sen. Myöhemmin kirjoittaa Paul Nicolay tästä lausumasta: "Se tuntuu minusta myös oikealta ja lienee luonteeni ainoa hyvä puoli." — Ihmeellisen yhtenäisesti kehittyvän pojan sisäinen elämä kodin terveellisessä ilmastossa. Aivan pilvetön ei hänen lapsuutensa ole kuitenkaan. Hän ei ole suinkaan ruumiillisesti vahva, hänellä on hermostunut mielenlaatu, ja eettinen taistelu, jota hän ei koskaan ottanut leikin kannalta, tuotti hänelle varmaan jo nyt huolta. Hänen päävirheensä lapsuusvuosina näyttävät olleen kiivaus ja hieman oikukas ärtyisyys — "mielialan tauti" — ominaisuuksia, joita vastaan hän arveli saaneensa taistella koko elämänsä. Jo nyt hän ryhtyy niitä vastaan sotaan. Äiti ja vanhin sisko, Marie, tukevat häntä uskollisesti taistelussa, ja hän kiintyy siksi heihin lämpimästi, teeskentelemättömästi: "Sano Marielle, että luen raamattuani joka ilta", hän kirjoittaa maaliskuussa 1876 äidilleen, joka silloin oleskeli tyttärineen Roomassa. "On ollut ihmeellistä, kuinka Jumala on auttanut minua koulussa. Et voi kuvitellakaan, kuinka kaipaen teitä kaikkia! — Koti on tyhjä, ei ole ketään, josta minä pitäisin ja joka pitäisi minusta niinkuin Sinä. Hyvästi, rakas äiti, ei tarvitse pelätä, että unohtaisin Sinut. Ajattelen Sinua ja ikävöin Sinua hyvin usein."

Koulu, josta nuori kirjoittaja tässä puhuu, oli Pietarin historiallis-filologisen laitoksen lukio, oppilaitos, jossa m.m. nuoret opettajat saivat antaa näytetunteja — siis hiukan meidän normaalilyseoitamme muistuttava. Syyskuussa 1873 oli Paul tullut tähän oppilaitokseen, jonka hän seitsemän vuotta myöhemmin jätti. Sitä ennen hän oli saanut yksityisopetusta eri aineissa. Hänen kouluajastaan ei ole

paljoa sanottavaa. Kouluelämän ensimmäiset vaikutelmat ovat sellaisia kuin sopii odottaakin pojalta, joka tähän asti on elänyt suhteellisesti eristettynä kodin suojissa ja äkkiä siirtyy hilpeitten, puuhakkaitten poikatoverien piiriin. Ensimmäinen — kiittävä — arvostelu koulusta koskeekin juuri "puuhaa", ei opetusta. "Koulussa on hyvin hauska. Me teimme kaikenlaisia poikain kujeita, nauroimme, nyimme toisiamme ja panimme pulpetit liikkeelle!" kirjoittaa hän kirjeessään. Tämä vallattomuus, joka tosin ei ollut vieras nuoren Nicolayn luonteelle, joutui kuitenkin ennen pitkää sen lujan velvollisuudentunnon alaisuuteen, joka oli hänelle ominainen, ja hän pyrki myöhemmin suorittamaan koulutyönsä hyvin, jopa erinomaisesti. Mutta varsinaista työniloa se ei tuottanut hänelle sittenkään — siihen hän oli liian hermostunut, ehkä myös aivan liian herkän tunnollinen, ja Venäjällä vallalla oleva tutkintojärjestelmä tuntui hänestä kai oikealta rasitukselta. Kuvaavat ovat nuo sanat aikaisemmin mainitusta kirjeestä — "ihmeellistä, kuinka Jumala on tähän asti auttanut minua koulussa". Paul Nicolay suhtautuu nyt niinkuin myöhemminkin tehtäviinsä vakavasti, ponnistaa saavuttaakseen mahdollisimman hyvät tulokset ja saavuttaakin ne usein — mutta se tapahtuu hänen heikon terveytensä kustannuksella, ja työ painaa taakkana hänen nuoria hartioitaan. Muuten ei koulun opetus eikä sen toverielämä jätä hänen persoonalliseen kehitykseensä sen syvempää jälkeä. Se kenties johtui hänen selvän yksilöllisestä rakenteestaan; kenties tarjosi myös tuon kaikesta vaatimattomuudestaan huolimatta kosmopoliittis-ylimyksellisen kodin ilmapiiri liian harvoja kosketuskohtia venäläisen koulun kirjavan joukkoelämän kanssa. Oli miten oli — hän tunsu varmaan monta kertaa olevansa vieras opettajilleen ja tovereilleen.

Paljon merkityksellisempi kuin kouluelämä oli nuorukaiselle rippikouluopetus, jota hän ja hänen nuorempi sisarensa v. 1879 saivat saksalaisen seurakunnan pastorilta. Tämä tuskin johtui itse opetuksen laadusta, vaan pikemminkin niistä vaatimuksista, jotka tuota lähestyvää ratkaisevaa uskonnollista toimitusta ajatellessa kävivät eläviksi ja omakohtaisiksi nuoren rippiooppilaan sielussa. Paul Nicolay pyrkii näihin aikoihin rehellisen luonteensa koko voimalla keskittymään siihen, mikä oli olennaista hänelle tarjotussa opetuksessa, pääsemään lähemmäksi Jumalaa, joka lapsesta saakka oli ollut hänelle todellisuus, mutta johon suhtautumisessaan hän kuitenkin huomaa paljon laiminlyöntiä, paljon selvittämätöntä. Hänestä on kuitenkin vaikeata päästä tuohon tarpeelliseen keskitykseen, vaikeata syventyä rukoukseen, kun hänen samalla on valmistauduttava työläisiin tutkintoihin, jotka hänen on suoritettava ennen siirtymistään lukion ylimmälle luokalle. Katkismuksen päänäpönttöä rippikoulussa, joka, niinkuin yleensä kaikki muistia kysyvä työ, tuntuu hänestä ikävältä ja rasittavalta, tekee hänen työtaakkansa sitäkin raskaammaksi. Siksi ovat näihin aikoihin aloitetun päiväkirjan merkinnät osittain varsin synkkiä sävyiltään. Hän soimaa itseään katkerasti hairahduksistaan — niinpä häntä vaivaavat, kun rippikoulussa on käsitelty neljättä käskyä, laiminlyönnit, joihin hän muka tuntee olevansa syypää suhteessaan rakastettuun äitiinsä. Välinpitämättömyyden tunne, joka usein valtaa hänet ruumiillisten ja henkisten ponnistusten perästä, on hänen silmissään synty. Kuitenkin hänen onnistuu taistella itsensä levollisempaan katsantokantaan, ja päivää ennen konfirmatsionia hän kirjoittaa: "Uskon, että ihmisen on tärkeintä tuntea itsensä köyhäksi syntiseksi ja iloiten ottaa vastaan Jeesukselta ja juuri Häneltä itseltään anteeksiantamus." Siskosten kasteenliiton-uudistus tapahtui Pyhän Annan kirkossa Pietarissa. "Tunsimme molemmat sydämensykintää", kirjoittaa nuorukainen tuosta juhlahetkestä. "Tunsin taistelevani saatanaa vastaan, joka yritti tehdä minut välinpitämättömäksi, mutta, Jumalan kiitos, rukouksen auttamana saatoin tuntea itseni vapaaksi. Mikä armo olikaan tuo ensi käyntini ehtoollisella! Toivoakseni en unohda sitä koskaan. Jeesus sisimmässäsi, mikä onni, mikä ilo! Tunnet olevasi aivan muuttunut. Kuinka hyvä ja armollinen on Jumala, kun Hän antaa itsensä sellaiselle syntisraukalle kuin minä. Minun täytyy enemmän tarttua käsiksi Jumalan sanaan, jotta Hän voisi paremmin tarttua minuun käsiksi. Minun täytyy Jumalan avulla muuttua paremmaksi, jotta muuttuisi huonommaksi." Näillä onnea uhkuvilla, kiitollisilla tunteenpurkauksilla, jotka olivat niin luonnollisia kristillisessä ilmapiirissä kasvaneelle nuorukaiselle konfirmatsionin ja ensimmäisen ehtoollisellakäynnin juhllisena hetkenä, oli, kuten tulevaisuus osoitti, tavallista paljoa suurempi arvo nuoren Nicolayn lausumina. "Jeesus minusssa" — siitä tuli hänelle koko elämänsä ajan vain ilon ja rauhan lähde, vaan ehdoton velvoitus pyhään elämään ja lopullisen voiton tae — tosiasia, joka hänen täytyi kerta kerran perästä loihia ajatuksiinsa, kun taistelu, jota hän kävi, pyrki hänestä tuntumaan toivottoman ankaralta. Sillä Paul Nicolayn elämä, niin yksinkertaisen eheä kuin se olikin, ei ollut koskaan helppoa. Hän asetti elämänsä päämäärän liian korkealle ja otti liian vähän lukuun kaikenlaisia ulkonaisia seikkoja, joita toiset niin mielellään käyttävät hyväksensä puolustellakseen hengellistä velttouttaan tai toimettomuuttaan. Mistään paroni Nicolayn elämässä tapahtuneesta lopullisesta "ratkaisusta Kristuksen puolelle" konfirmatsionitilaisuudessa ei voi puhua. Se oli vain askel lähemmä tuota ratkaisua, joka kerran tapahtui täydellisenä ja ehdottomana monen samantapaisen askelen perästä, kaikki samaan suuntaan, saman taistelun kautta johtavia.

Viimeinen kouluvuosi 1879—80 osoittautui erikoisen rasittavaksi nuoren miehen heikoille ruumiinvoimille. Neuralgisesta päänsärystä, itsepintaisesta unettomuudesta, usein uudistuvista malaria- ja influenssakohtauksista, kaikesta siitä, mistä tuli hänen miehuusikänsä suuri kärsimys, hän kärsi jo kouluaikaanaan, ja se vaikeutti varsinkin ankaraa tutkintolukua, joka aikoinaan teki joka lukukauden lopun venäläisissä kouluissa kauhunkaudeksi. Osoittaen tavallista päättävää

tunnollisuuttaan antautui nyt Nicolay työhön, mutta tunsikin tällöin usein pistoksen omassatunnossaan, sillä hänestä tuntui pahalta, ettei voinut torjua luotaan kunnianhimoa, halua kunnostautua; joka aina liittyy kaikkeen kilpaan. Siksi kuulostaa helpotuksenhuokaukselta, kun hän kirjoittaa 15 p:nä kesäkuuta 1880 päiväkirjaansa: "Finis! En voi uskoa sitä, se on kuin unta. Jumalan kiitos, että hän on auttanut minut läpi seitsenvuotisen kouluajan."

Tuntui kai kuin vapautukselta sietämättömästä pakosta, kun hän sen jälkeen sai äitinsä ja sisarensa seurassa matkustaa ulkomaille — Ranskaan, Sveitsiin ja Italiaan. Ranskassa käytiin tervehtimässä tatiä, abbedissa Simplicietä, hänen normandialaisessa luostarissaan sekä Louis setää, La Grande Chartreuse'issä, joita käyntejä Paul Nicolay ei koskaan sittemmin jättänyt suorittamatta monien Länsi-Euroopan matkojensa varrella. Italiassa perhe viipyi Lago Maggioressa, Veronassa ja viimein Venetsiassa. Siellä erosi Paul Nicolay omaisistaan palatakseen Pietariin, missä hänen nyt oli määrä aloittaa yliopistolukunsa. Hän asui tämän talven setänsä ja holhoojansa, silloisen opetusministerin Alexander Nicolayn luona. Ankara virkamies, jonka mielestä jokainen oli velvollinen palvelemaan maataan, s.o. valtiolaitosta, tahtoi saada veljenpojan opiskelemaan lakitiedettä. Kun Paulin äiti, joka ehdottomasti luotti lankonsa arvostelukykyyn, kannatti häntä tässä, piti nuorukainen itseään velvollisena mukautumaan holhoojansa toivomukseen.

Hänen omat persoonalliset harrastuksensa olisivat johtaneet hänet aivan toiseen suuntaan — häntä miellytti historia, mutta myös maantiede, tähtitiede, fysiikka ja muut luonnontieteelliset sekä teknilliset oppiaineet, joissa hän sittemmin hankki itselleen omin päin varsin huomattavat tiedot. Käytännöllinen toiminta, varsinkin raikas merielämä, houkutteli häntä myöskin. Lakitiede sitävastoin, joka vaati paljon kuivaa muistitietoa, oli hänelle vastenmielinen. Ensimmäiset opintovuodet olivat hänelle siksi tuskin helpommat kuin viimeiset ajat lukiossa. Hänen terveyttäänkään ei lyhyt ulkomailta oleskelu ollut parantanut, päinvastoin hän tunsikin sairauden räsitystä enemmän kuin milloinkaan ennen. Kivulaisuuttaan hän ei kuitenkaan koskaan käyttänyt verukkeena suhtautuakseen huolimattomasti opintoihinsa, mutta piiloutui kylläkin tämän suojuksen taa, kun tuli kyseeseen niiden vaatimusten välttäminen, joita seuraelämä alkoi asettaa nuorelle paronille ja fideikomissin omistajalle. Hän oli mieleltään näinä aikoina suljettu ja arka, ja ruumiillinen lamaannus aiheutti myös henkistä alakuloisuutta, taipumuksen nähdä kaikki synkkänä, mikä usein näytti vievän voiton siitä luontaisen hilpeyden ja terveen huumorin pohjasävystä, jota hänessä nuoruuden ystäväin lausuman mukaan oli runsas annos. Vahvistaakseen ja karaistakseen kapinoivaa ruumistaan hän alkoi näihin aikoihin ottaa miekkailutunteja, ja nämä harjoitukset näyttivät vaikuttavan häneen yhtä terveellisesti kuin se kylpylähoito, jonka hän sai kesällä 1881 Baijerissa. Kesäisin hän mielellään harrasti ulkoilmaelämää — varsinkin hän antautui yhä innokkaammin purjehdusurheiluun, joka oli ollut hänelle mieluinen poikavuosisista asti. V. 1883 hän osti "Lady" nimisen purjehdusjahdin, ja se oli hänen uskollinen ystävänsä monet vuodet. Entisen luotsin, Pajurin, ja erään toisen laivamiehen seurassa hän teki Monrepos'sta käsin, missä hän tavallisesti vietti kesät, purjehdusretkiä Kotkaan, Pellingiin, Helsinkiin sekä moniin muihin Suomen seutuihin. Näin hän tutustui tutustumistaan myös siihen maahan, joka oli käyvä hänelle yhä rakkaammaksi ja jota hän huolimatta saamastaan venäläisestä kasvatuksesta ja kansainvälisistä suhteistaan aina mielellään piti isänmaanaan.

Purjehdusretket olivat Paul Nicolaylle terveellisiä sekä ruumiillisesti että henkisesti. Hän iloitsi itsekin miehekkyydestä, johon arveluttavista tilanteista ripein ottein selviytymisen pakko hänet kasvatti ja joka tiesi hänelle pietarilaiselämän veltostavan vaikutuksen vastakohtaa. Hänen rakkautensa reippaaseen urheiluun oli tähän aikaan vähällä paisua todelliseksi intohimoksi. Muuan paroni Nicolayn toveri näiltä vuosilta [vapaaherra Th. Bruun] kertoo, että hänen halunsa omaksua aidot merimiestävät saattoi johtaa hänet peräti huvittaviin poikamaisuuksiin. Hän "koetti" m.m. purra tupakkamallia, ja kun hän yöllä ajoi hereille purjehdustoverinsa, täytyi näiden ennen kannelle menoaan nielaista lasillinen rommia — se näet kuului asiaan. "Lady'llä" ei saatu sen hienompaa ruokaa kuin hapanta leipää ja poronlihaa, niin että mukavampaan elämään piintyneet matkatoverit tervehtivät iloiten ensimmäistä vehnäleipäpalaa, joka heille maissa tarjottiin.

Merellä vietetty ulkoilmaelämä vahvisti varmasti omalta osaltaan suurestikin Paul Nicolayta pitkien talvien varalta, jolloin oli ankarasti kamppailtava lakitieteen kanssa. Kesäkuun 7:ntenä 1884 hän suoritti loistavasti oikeustutkintonsa, joka hänestä, samoin kuin aikaisemmat tällaiset voitot, tuntui ihmeeltä, Jumalan ansaitsemattoman hyvyden työltä häntä kohtaan, "Mitä muut sanovat onnenpotkaisuksi, onneksi, siitä tiedän minä olevani kiitollisuudenvelassa Jumalalle", sanotaan päiväkirjassa. Ja tähän voimaan luottaen hän nyt ryhtyi opiskelemaan kandidaattitutkintoa varten.

Tässä elämänsä vaiheessa Paul Nicolay joutuu — huolimatta ujoudestaan, joka tosin myös hiukan lievittyä voimien karttuessa — varsinkin paljon ottamaan osaa niihin seurapiireihin, joissa "huvitellaan". Se kuvaus hänestä seuraimena ja toverina, jonka hänestä on antanut muuan nuoruudenystävä, loihdii ehkä parhaiten silmämme eteen nuoren Paul Nicolayn semmoisena kuin hän oli 1880-luvun keskivaiheilla sekä sen ympäristön, missä hän liikkui.

"Illasta kenraalikuvernööri kreivi F. Heydenin perheessä, joka silloin asui Pietarissa, illasta, jolloin tutustuin sittemmin niin sydämellisesti rakastamaani ja ihailtuun ystävääni Paul Nicolayhin, tuli elämässäni paljon merkittävä hetki", kirjoittaa vapaaherra Theodor Bruun. "Se on mielessäni kuin eilinen päivä. Neiti Olga von Heyden, sittemmin leskikeisarinna hovineitinä toiminut, tuli minua vastaanottamaan kalpean ja laihaan nuoren miehen seurassa ja sanoi: 'Paroni Nicolay, joka myös on suomalainen, soisi saavansa tutustua teihin.' Mitä hän sanoi silloin, en muista, mutta Suomesta me puhuimme, ja minä tunsin kiitollisuutta siitä, että hän oli halunnut tutustua minuun. Otimme siihen aikaan paljon osaa seuraelämään. Paul Nicolay oli Pietarin yliopiston ajoilta ystävä ja toveri Alexander Heydenin kanssa, josta sittemmin tuli lippuamiraali ja keisari Nikolai II:n adjutantti, mutta lujemmin sitein hän oli liittynyt luokkatoveriinsa, nuorimpaan veljeen Dmitriin, joka sittemmin palveli tykistössä ja joutui, otettuaan eron virastaan, aatelismarsalkkana etelä-Venäjäälle. Heydenin kotiin nuoret kokoontuivat kerran viikossa; leikittiin enimmäkseen kuva-arvoituksia. Kokkapuheinen Dmitri Heyden oli kaikkien hupina. Paul Nicolay oli vallattoman iloinen, ja joskaan hän ei itse puolestaan keksinyt mitään seuran hauskuudeksi, hän ymmärsi kuitenkin varsin hyvin viatonta pilaa. Muistan niin hyvin, kuinka hän hilpeänä ja poikamaisena istuessaan turkkilaisella leposohvalla Dmitri Heydenin vieressä tuumi: 'Ei meidän tarvitse puhuaakaan paljoa ja kuitenkin on meillä niin hupaista.' Ja sitten hän, joka oli tottunut miekkailuun ja purjehdukseen, lyöä läimäytti naapuriansa navakasti polveen. Toinen yritti maksaa samalla mitalla, mutta Paul Nicolay oli notkea ja voimakas — nauraen hän oli jo toisessa päässä huonetta. Hänen ilonsa oli tarttuvaa — se oli niin puhdasta ja sydämellistä. — Aleksander Maksimovski, Boris Jakuntsikov ja Theodor Oom olivat sitä nuorten miesten parvea, joka seurusteli Heydenien piirissä. Samaisen Th. Oomin seurassa Nicolay purjehti Summaan ja otti minutkin purjeveneeseensä 'Lady'iin'. Aiottiin lähteä tervehtimään Heydenejä, jotka olivat tänä kesänä vuokranneet kenraalitar von Etterin päärakennuksen Haikossa. Ja tällä purjehdusretkellä sain ensimmäisen vaikutelmani Paul Nicolayn suuresta ja terveellisestä vaikutuksesta toveriini. Molemmat laivamiehet, P. ja K., olivat hurskaita kelpo miehiä ja kuuntelivat hartaina, kun Nicolay soitti heille englantilaisia virsiä kuusikulmaisella hanurillaan. Th. Oom ja minä olimme sensijaan täyspakanoita. Minä olin kadottanut uskoni ollessani Tartossa ylioppilaana, ja Oom oli kynnikko ja piti kreikkalaiskatolista uskontunnustustaan asemansa vaatimana, niin maailmassa yleensä kuin hovissa. No niin, loikoilimme kaikki kolme ensimmäisessä hytissä kuumana kesäiltana 'Lady'n' keinuessa rasvatyvenellä merellä. Oom lasketti jonkun hieman rivo jutun tai sopimattoman sutkauksen, ja minä säestin samaan nuottiin, mutta tuskin sana oli sanottu, kun jo saimme Paul Nicolaylta mitä ystävällisimmässä, mutta päättävimmässä muodossa kehoituksen jättää moiset puheet. — Hän oli päämäärästään tietoinen, hurskas nuorukainen, jonka me aavistimme tulevaksi Jumalan palvelijaksi. Niin, hän osasi purjehtia, miekkailla, urheilla, näytellä — mutta hän erosi meistä muista. Hänen olemuksessaan oli jotakin, joka ilmaisi henkisten arvojen lujaluonteisen puoltajan."

Paul Nicolay saattoi toimia kaikessa ympäristönsä tavoin, mutta siitä huolimatta hän ei ollut muiden kaltainen — tämä selittää sen että hänellä jo silloin oli syvä vaikutus muutamiin toveriini. Kristityn miehekkyyden ylevää ihannetta ei "tämä maailmallisessa seurassa liikkuva nuori Daniel", kuten paroni Bruun häntä nimittääkin, koskaan päästänyt silmistään. "Kuinka toivoinkaan sieluni sisintä sopukkaa myöten olevani avoin, vilpiton, kaiken viekastelun vihollinen, työteliäs, tarmokas, lujaluonteinen, mutta nöyrä — taistellen voittavani itseni ja ilman ihmispelkoa aina päästäväni omantuntoni voitolle!" sanotaan päiväkirjassa v:lta 1882. Myöhemminkin hän usein moittii itseään velttoudesta, hän on tuskaa tuntien huomaavinaan tuhlaavansa aikaansa, huomaavinaan sen liukuvan käsistä. Ja puhtaus, johon hän pyrki, on aivan muuta kuin vapautuneisuutta "karkeista synneistä". Kun hän kerran väsymyksen hetkenä etsii huvia kirjasta, joka hänen omastakin mielestään on "raaka ja saastainen", on hänellä selvillä, että tämä teko on *syntiä*. "Kuinka vähän minulla onkaan luonteenlujuutta, kun en voi ajoissa heittää kädestäni saastaista kirjaa." Kun hän syksyllä 1884 tekee pitkänpuoleisen matkan käyden tällöin Pariisissakin, näemme hänen sielläkin taistelevan vaikutelman moninaisuutta vastaan säilyttääkseen sisäisen elämänsä tahrattomana ja voimakkaana. Hänen apunsa kaikissa näissä taisteluissa on niinkuin ennenkin hänen nuoruutensa Jumala, johon hänellä on yhä lapsekas, luottava suhde. Varsinkin purjehdusmatkoillaan hän tottui kiinnittämään huomiota Jumalan varjelukseen ja johtoon pienimmässäkään — seikka, joka läpi koko elämän pysyi hänelle lohdullisena, tukea suovana varmuutena. Siitä huolimatta saattoi hänet monta kertaa, kuten olemme nähneet, vallata alakuloisuus omaa kykenemättömyyttä ja ansiottomuutta ajatellessa. Tällaisia omantunnonpäilyjä hän varmaan kertoi sedälleen Louis'ille käydessään v. 1884 matkansa varrella La Grande Chartreuse'issä, sillä hän on merkinnyt päiväkirjaansa, että tämä oli nuhdellut häntä, kun häneltä puuttui luottamusta Jumalan armahtavaan ja etsivään rakkauteen. Kartusiaani-sedän ja maailmanmies-veljenpojan suhde oli yleensä hyvä ja ymmärtämyksellinen, ja kun Paul Nicolay lisäksi mainitsee heidän keskustelleen siitä, kuinka on välttämätöntä tehdä kaikki Jumalalle eikä ihmisille, sekä ruoskineen ajan raukkamaisuutta ja velttoutta, niin ymmärrämme, että askeettisen munkin ja taistelevan nuoren Danielin mielipiteet varmaan omituisesti yhtyivät. Sitä vastoin Paul Nicolay mainitsee, että muuan de Broglie niminen serkku, jota hän kävi tervehtimässä ja joka oli hänkin munkki, "muuttui vähemmän ystävälliseksi" huomattessaan luterilaisen heimolaisensa välttävän kysymystä katolisuuteen kääntymisestä. Katolinen oppi ei milloinkaan houkuttellut puoleensa Alexandrine de Broglie'n pojanpoikaa. Pyhimystenpalvonta

kuohutti häntä, jolla aina oli selvä tunne ihmisen mitättömyydestä Jumalan edessä — ja kerran kuunneltuaan messua hän merkitsee vain lakonisesti: "Hyvilläni, kun se päättyi." Esteettisillä vaikutelmilla ei ollut valtaa häneen — mutta hän antoi kyllä täyden arvon yksityisten katolilaisten siveelliselle suuruudelle, ja hänen omassa olemuksessaan esiintyvä ilmeinen askeettisuuden piirre sai hänet varmaan myötätuntoiseksi katolista kuria kohtaan määrättyiltä puolilta katsottuna.

Joskin nuoren Paul Nicolayn elämäkatsomus oli selvästi protestanttinen, niin ei sitävastoin voine sanoa häntä silloin eikä myöhemminkään puhdasoppiseksi luterilaiseksi. Luterilaisen kirkon elämä, sellaisena kuin se niihin aikoihin ilmeni, ei ollut omiaan miellyttämään sellaista mieltä kuin Paul Nicolayn — joka oli niin voimakkaasti suuntautunut siihen, mikä uskonnossa on olennaista ja käytännöllistä ja niin välinpitämätön historian luomista muodoista ja uskonopillisista selityksistä. "Kirkollisuudella" oli hänestä jo silloin se leima, että se, kuten hän muutamaa vuotta myöhemmin sanoo, oli yhtä paljon "puoluehenkeä kuin mikä muu puoluehenki tahansa". Vanhempanakin hän yhä sanoi olevansa "huono kirkkokristitty". Syvällisimpiä vaikutelmiaan hän ei ollutkaan — jollei ota lukuun konfirmatsionia — saanut kirkolta, vaan kodiltaan. Vapaaherratar Nicolay oli kiintynyt kirkkoon, johon hän kuului — mutta olemme kuitenkin nähneet, että hänen uskonnollisuutensa oli suuntautunut osittain toisille urille kuin tässä kirkossa vallitseville. Olemme niinkään nähneet, että Paul Nicolay tottui lapsesta alkaen omin neuvoin pyrkimään mieskohtaiseen Jumala-suhteeseen. Ja kun hän täysi-ikäisenä sai pysyviä ja syvästi uurtavia vaikutuksia kristilliseltä yhdyskunnalta, eivät ne tulleet isien kirkon, vaan erään miltei ainoalaatuisen, tsaari-Venäjän niin maallisten kuin hengellisten viranomaisten tunnustusta vailla olevan uskonnollisen yhtymän taholta. Voimakkaimmat uskonsysäyksensä ja ensimmäisen muovailunsa työntekijänä ja puhujana Kristuksen palveluksessa Paul Nicolay sai n.s. *pashkovilaisten* piirissä.

Pashkovilais-liikettä voinee pitää Venäjän huomattavimpiin uskonnollisiin ilmiöihin kuuluvana. Sillä on oma sijansa tämän maan monien evankeliselle tai "hengelliselle" pohjalle perustuvien lahkemuodostusten joukossa. Venäläiset lahkot ovat meikäläisille miltei kokonaan tuntemattomat. Koska se henki, joka on — tai oli — vallalla muutamissa niistä, on hyvin paljon vaikuttanut paroni Nicolayn hengelliseen kehitykseen nuoruusvuosina, niin herättäisi kai mielenkiintoa, jos tämänkaltaisessa kuvauksessa omistettaisiin niille muutama sana. Kun kuitenkin siten joutuisimme liian kauas, on välttämätöntä nyt rajoittua tarjoamaan lukijalle katsaus pashkovilaisuuteen, joka muistuttaa paljonkin puhtaasti kansanomaisia venäläiskansallisia lahkoja, vaikkakin sen alkuperä on aivan toinen.

Pashkovilais-liike alkoi nimittäin ylhäis-aatelin piireissä Pietarissa. V. 1874 saapui Venäjän pääkaupunkiin lordi Radstock, tunnettu englantilainen maallikkosaarnaaja, joka oli puhunut useissa Euroopan maissa, erään ylhäisen venäläisen naisen kehoituksesta, joka oli kuullut häntä ulkomailla. Täällä hän esiintyi useissa ylhäisökodeissa 11. s. "drawing-room meeting'eissä" ("salonki-kokouksissa"). Lordi Radstock, jonka kuollessa Paul Nicolay monta vuotta myöhemmin kirjoitti, että "hänen elämänsä oli ehjäsydämistä antaumusta Herralle, joskin hänen sanomansa oli harvasointuinen sävelmä", teki, yksinkertaisesti saarnatessaan evankeelisista kristinuskon perustotuksista, syvän vaikutuksen moniin venäläisen ylhäisön jäseniin. Muuan niistä hänen kuulijoistaan, jotka tunsivat hänen julistuksensa käyneen sydämeensä, oli entinen kaartineversti Vasilij Aleksandrovits Pashkov. V. 1876 tämä anoi oikeutta saada perustaa yhdistyksen uskonnollis-siveellisen lukemisen edistämiseksi, ja anomukseen suostuttiinkin. Sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena oli tarjota kansalle tilaisuutta hankkia itselleen halvalla raamatunomia samoin kuin muutakin uskonnollista kirjallisuutta, ja sen onnistui todella julkaista lähes 200 lentolehtistä, joita tätä tarkoitusta edistämään otetut kolportöörit levittivät pitkin maaseutua. Pashkov ja hänen hengenheimolaisensa — joiden ainoana uskonkappaleena voi sanoa olleen heidän sielunsa pelastuksen uskon kautta Jeesuksen Kristuksen sovintokuolemaan, joka pelastustie oli avoimena kaikille — kerääntyivät toistensa luo hengellisiin kokouksiin, joihin lisäksi kehoitettiin näiden ylhäisten kotien lukuisaa palveluskuntaa sekä muitakin kansanmiehiä ja - naisia ottamaan osaa. Useimmiten pidettiin näitä kokouksia komeassa Pashkovin palatsissa Nevan varrella tai sisarusten, ruhtinatarten Gagarinan ja Lievenin asunnossa Bolshaja Morskajalla. Tällöin esiintyivät eversti Pashkov itse, kamariherra kreivi Korff ja monet muut tämän nuoren yhdyskunnan jäsenet evankeliumin selittäjinä, ja noissa ylellisesti sisustetuissa saleissa istuivat korkeilla antiikkisilla kultanahkatuoleilla pesijättäret ja talonmiehet siniverisimpäin kreivittärien ja ruhtinaitten rinnalla usein laulaen samasta laulukirjasta — ennenkuulumaton näky Venäjällä.

Tolstoi on "Ylösousemus" nimisessä romaanissaan satiirisesti kuvannut näitä piirejä — ja onhan hyvin ymmärrettävissä, että hänen mielestään, kun nähdyn sisäinen puoli jäi vieraaksi, tuo kaikki oli pelkkää parodiaa siitä, mitä hän nimitti kristilliseksi veljeydeksi — muutamain rikasten ja yltäkylläisten ihmisten uusmuotisten oikkujen tai kuohahtaneitten tunnelmain purkausta — mitä se saattoi muutamissa kyllä ollakin. Mutta syvää ja runsasta iloa, jota "ilosanoma" oli kyennyt synnyttämään niin köyhien kuin rikasten sydämessä ja joka loi useimpiin pashkovilaispiirin jäseniin palavaa palvelemishalua ja mitä lujinta kestävyyttä pilkan ja vainon kohdatessa — sitä ei tuo suuri kirjailija pystynyt näkemään. — On itsestään selvää, että pashkovilaisten toiminta herätti ennen pitkää

levottomuutta korkeasti oikeauskoisissa kirkollisissa piireissä. Kirkolliset lehdet suorastaan tahtoivat hukuttaa nämä uudet lahkolaiset haukkumasanoihinsa ja vaativat heidän nujertamistaan. Heidän kokouksissaan ei puhuttu sanaakaan pyhimyksistä, neitsyt Maariasta tai kirkon sakramenteista, eikä kokoushuoneistoissa ollut ainoatakaan pyhimyskuvaa — eikä se jo riittänyt leimaamaan koko liikkeen epämoraaliseksi ja epäkristilliseksi?

V. 1877 tuli määräys, joka kielsi Pashkovia pitämistä uskonnollisia illanviettojaan, ja seuraavana vuonna oikeutettiin hengelliset viranomaiset kehoittamaan häntä ja hänen puoluelaisiaan luopumaan harhauksestaan ja palaamaan oikeauskoisen kirkon helmaan. Tästä oli seurauksena, että Pashkov siirsi toimintansa maaseudulle, missä hän saattoi työskennellä huomaamattomammin — ennen kaikkea monille suurille tiluksilleen. Näin saavutti pashkovilais-propaganda kansan syvät rivit ja joutui kosketuksiin jo aikaisemmin olemassaolleet evankeelisten lahkojen kanssa. Kun Pashkov 1884 palasi Pietariin, kutsuivat hän ja kreivi Korff näiden lahkojen — stundistien, baptistien, molokaanien y.m. — edustajia yhteiseen kokoukseen. Tämä kokous kiellettiin heti, ja useat osanottajista — enimmäkseen talonpoikia eri osista maata — pantiin kiinni, joutuivat kuulustelun alaisiksi ja lähetettiin hallinnollista tietä kotiseudulleen. "Yhdistys uskonnollissiveellisen lukemisen edistämiseksi" lakkautettiin samana vuonna hallituksen käskykirjeellä. Heti sen jälkeen pyhä synodi antoi määräyksen, että piispojen tuli "valvoa" pashkovilaisliikkeen levenemistä, ja samanlaisen säädöksen sisäministeri antoi maaherralle. Eversti Pashkovin täytyi poistua valtakunnasta ja asettua ulkomaille asumaan, mutta liikkeen leviämistä jatkui yhä 80-luvun viimeisinä vuosina ja kautta koko 90-luvun. Se sulautui tällöin yhä enemmän muihin lahkoihin ja muuttui monessa suhteessa radikaalisemmaksi ja kirkkoa vastustavammaksi.

Pääkaupungin ylhäisissä piireissä, jotka kaikessa hiljaisuudessa yhä kokoontuivat, välistä joutuen selkkauksiin poliisin kanssa, mutta useimmiten hovin suojelemana jääden hätyyttämättä, säilytti pashkovilaisuus sitävastoin alkuperäisen luonteensa. Täällä Paul Nicolayhin 1880-luvun alkupuolella joutui kosketuksiin sen kanssa. Hänen ystävänsä ja sittemmin lankonsa, kreivi Konstantin von der Pahlen, johti näet hänet pashkovilaisten piiriin, jossa hänen äitinsäkin muuten seurusteli, sillä vaikka tämä ei liittynytäkään itse liikkeeseen — hän oli Pietarin saksalaisen seurakunnan uskollinen jäsen — harrasti hän lämpimästi ja myötätuntoisesti sen hengellistä toimintaa, ja monet sen jäsenet olivat hänen persoonallisia ystäviään. Nuorena ylioppilaana ja virkamiehenä tuli siis Paul Nicolay käyneeksi uskonnollisissa illanvietoissa ensin Pashkovilla — missä hän ei kuitenkaan nyt tavannut perheenisää, johon tutustui vasta muutamaa vuotta myöhemmin — ja sitten ruhtinatar Lievenin luona, jonka poikien karissa hän muutenkin seurusteli. Hänen täällä kohtaamansa Jumalan palvonta oli paljoo yksinkertaisempaa ja välittömämpää kuin hän oli kirkon piirissä tavannut, ja omakohtaisen toimimisen vaatimus kohdistui paljoo jyrkemmin seurakunnan yksityisiin jäseniin. Aluksi jälkimmäinen seikka vaikutti häneen miltei peloittaen, hänen suljettu luonteensa arasteli yhteistä rukousta, ja useinkin häntä loukkasi tunnepuolta tehostava julistus, jota saatiin kuulla Saksasta ja Englannista kutsuttujen maallikkosaarnaajain suusta. Mutta oli näissä kokouksissa sellaistaakin, mikä varmaan voimakkaasti viehätti häntä. Heissä oli vakavuutta, noissa ihmisissä, jotka yrittivät palvella Jumalaa keskellä Jumalansa unhottanutta ja pinnallista maailmaa, ja monesti hän tapasi täällä myös henkilöitä, jotka olivat saaneet todistaa uskostansa hallitsijoille ja viranomaisille ja kärsiä sen vuoksi vankeutta ja maanpakolaisuutta. Tässä piirissä oli kai jotain tallella ensimmäisen kristillisen seurakunnan syvästä, puhtaasta innonhehkusta. Ja puheissa tehostettiin kerta kerran perästä tuon yhden ainoan, Herran puolelle tapahtuvan täyden ratkaisun merkitystä käyttökelpoisuuden ehtona Jumalan valtakunnan palveluksessa. Täällä kai yhä enemmän nuorelle Nicolaylle selvisi, että hänen Herransa saattoi vaatia häntä omakseen täydellisemmin, ehdottomammin kuin ennen, että nuhteeton elämä yksin kelpasi kristityn päämääräksi, että *työtä* oli jokaiselle, joka tahtoi antautua käytettäväksi. Vähitellen tämä ajatus kypsyi hänessä täällä uskonvarmojen kristittyjen piirissä. "Kuinka paljon hengellistä siunausta olenkaan saanut ruhtinatar Lievenin luona pidetyistä kokouksista", hän lausui monta vuotta myöhemmin eräälle suomalaiselle ystäväilleen. Täällä tämä nuori mies usein osin sai taisteluunsa tarvitsemaansa apua. Tätä taistelua olemme nähneet hänen käyvän voidakseen elää maailmassa olematta "maailmasta" eikä se suinkaan ollut viimeisinä opintovuosina loppuun suoritettu — se ei päättynytkään, ennenkuin hän löysi tien tästä "maailmasta" rikkaampaan, täydempään ja satoisampaan olemisen muotoon.

MURROSVUODET.

Palattuaan ulkomaanmatkaltaan syksyllä 1884 Paul Nicolay kirjoittaa: "Nyt joudun uuteen vaiheeseen, uusi elämänmuoto alkaa. Minä tahdon aloittaa sen Jumalan kanssa ja pyydän Häntä olemaan kanssani ja siunaamaan minua." Tuo uusi, jota hän tällöin ajattelee, on kai lähinnä yliopistolukujen päätyminen

ja sen jälkeen lähestyvä virkamiesuralle astuminen. Talven kuluessa v. 1884—1885 hän nimittäin valmisteli kirjallista tutkielmaa lakitieteenkandidaattitutkintoa varten, ja kun se oli hyväksytty, otettiin hänet virkamieheksi Hallitsevan Senaatin ensimmäiseen osastoon. Muutamia vuosia myöhemmin hän haki tästä virastosta Hallintoneuvoston kansliaan, n.s. valtakunnankansliaan.

Mutta uusi työ ei huvittanut paroni Nicolayta, eikä ylioppilasajan päätyminen aiheuttanut liioin mitään varsinaista muutosta hänen elämäntapoihinsa. Hän antautuu näinä vuosina osaksi virkavelvollisuuksilleen, joiden hoidossa hän osoittaa turhantarkkaa tunnollisuutta, osaksi huvielämään, jonka hänen asemansa seurapiireissä näyttää tekevän miltei hänen velvollisuudekseen. Hän käy teatterissa, huvitus, johon hän — hänellä kun on niukasti esteettisiä taipumuksia — ei pane suurta arvoa, vaikkakin hän joskus päiväkirjassaan lausuu ilmi ihastuksensa Faustiin, mainitsee, miten suurta huvia 'Kauniin Helenan' "siivo esitys" on hänelle tuottanut tai millaisen hurmauksen väristyksen Coquelinin näytteleminen hänessä synnytti. Tavallisesti sanotaan vain: "Sellaista minä en ymmärrä." Hän tanssii joskus kello viiteen aamulla tuttaviansa luona ja istuu ikävystyneenä — säädyllisen näköisenä kuitenkin — suuriruhtinas Vladimirin suurkutsuissa. Joskus, vaikka harvoin, hän saattaa merkitä jostain huvitilaisuudesta näinkin: "Oli oikein hauska" (Beaucoup amusé). Mutta kaiken tämän ohessa hänellä on aikaa syventyä kysymykseen uskonelämän sisällöstä, ja moni kysymys käy hänelle polttavaksi. Niinpä osoittaa päiväkirja hänen pohtivan "uskosta vanhurskauttamisen" käsitettä ja Jeesuksen Kristuksen täytetyn työn merkitystä. "Onko totta, että tämä työ on meille täysin riittävä?" hän kyselee v. 1884. "Mikä ilo, jos se olisi totta!" Ja 1885 hän kirjoittaa, että hän nyt on saanut varmuuden vanhurskauttamisesta, mutta ei vielä ymmärrä, mihin se perustuu. Vielä suurempi merkitys kuin näillä teoreettisilla mietiskelyillä on kuitenkin voimakkaalla tietoisuudella, joka hänet nyt täyttää, tietoisuudella siitä, että hän on velvollinen toimimaan Jumalan hyväksi, sekä yhä selvenevällä käsityksellä maailmallisuuden vaarasta, se kun yhä enemmän koettaa saada oikeuksia häneen.

Todellisuudessa tämä maailmanelämä tuskin on saanut valtaa hänen sisäisessä olemuksessaan. "Beaucoup amusé" ei ole, kuten sanottu, usein hänen sanontatapojaan n.s. huvi-illasta. Naamiaisten jälkeen, joihin hän on ottanut osaa, hän kirjoittaa: "En enää eläissäni mene sellaiseen." Eivät liioin kunnianhimon ja onnenetsinnän kiusaukset — niin perin tavallisia ilmiöitä hänen seurapiirissään — uhkaa häntä todellisena vaarana. Kun hän Helsingissä käydessään 1886 on tanssiaisissa, jotka kreivi Heyden pitää Aleksanteri II:lle, on hän mielissään, että oli jo ehtinyt poistua, kun keisari illalla myöhään oli kysellyt paroni Paul Nicolayta. Hänelle on taakaksi, kun hänen eräällä suuriruhtinaan vierailulla Monrepos'ssa täytyy tarjota käsivartensa suuriruhtinatar Maria Pavlovnalle, ja kun hän pari vuotta myöhemmin eräissä tanssiaisissa on "kaksi kertaa piirissä pidellyt keisarinnaa kädestä", merkitsee hän vain ironisesti voivansa nyt "kuolla rauhassa". Ja kuitenkin hän tuntee, että tuo tyhjä huvielämä on vahingollista; hän tuntee sen pakoksi ja esteeksi. Hän tuntee, että "maailmallisuus varastaa häneltä Kristuksen hengen", ja lähivuosien suurkysymykseksi tulee hänelle siksi: mikä tässä kaikessa on pahasta, kuinka paljosta minulla on oikeus luopua — Jumalan tähden, ei omaksi hauskuudekseni? Tämä tarve, tarve määrätä suhtautumisensa maailmanelämän vaatimuksiin ja täydemmin ja kokonaisemmin asettua Jumalan johdettavaksi, se se nyt uutena murtautuu Paul Nicolayn elämään, se se päiväkirjojen mukaan ennen muuta antaa leiman sille kaudelle, jota rajoittavat vuodet 1884—1891.

Päätös, jonka hän tekee tammikuussa 1885 — rakkaaksi käyneestä tavasta, tupakanpoltosta, luopuminen — kuvaa sattuvasti, kuinka vakavasti hän ryhtyy parantamaan tapojaan ja muovailemaan luonnettaan. "Vahvistaakseni luonnettani teen Jumalan avulla sankarillisen päätöksen, että lakkaan tupakoimasta, ja olen tänä iltana lukinnut laatikkoon tupakkani ja rakkaat piippuni", sanotaan päiväkirjassa eräänlaisin huumorin sävyin. Seuraavina päivinä hän kuitenkin todella kärsi, kun hänen täytyi olla ilman tupakkaa tutkielmaansa valmistaessaan — rinnassa tuntui alati paino, hän oli hermostunut ja huonolla tuulella. Usein oli hänestä ihan hullua, ettei hän tehnyt loppua vaivastaan polttamalla edes yhtä pientä savuketta — varmasti tepsivä keino! — mutta kun hän oli vähällä tehdä sen, hän muisti "raivostuneena", että se oli hänelle nyttemmin kielletty hedelmä. Perästäpäin paroni Nicolay iloitsi aivan varmaan monesta voitosta, jonka saavutti silloin — sillä vuosien vierieessä vahvistui hänessä vakaumus, että tupakanpolto estää suuresti todellista pyhitystä — "Jumalan Henki ei pidä siitä" — oli hänen tapana sanoa.

Uudenvuoden päivänä 1886 Paul Nicolay valitsi alkavan vuoden ohjeeksi kaksi ajatusta: "Älä kelpaa itsellesi" (not please yourself) ja: "Älä koskaan siirrä toistaiseksi". Sinä vuonna hän esiintyi ensi kerran julkisesti esittelijänä senaatissa, ja niinkuin ennen vanhaan tutkintoaikoina hänestä tuntui ihmeeltä, että hän onnistui paremmin kuin oli odottanutkaan. Vaikka hänen terveytensä oli tavallista huonompi — hänen täytyi sen vuoksi olla Kissengenin vesihoitolassakin — koetti hän kuitenkin kaikin tavoin toteuttaa molempia tunnuslauseitaan ja taistella kaikkinaista velttoutta ja toimettomuuteen taipumusta vastaan, joiden hän — eiköhän syyttä? — arveli rasittavan häntä suuresta määrin. Loppupuolella vuotta hänestä tuli saksalaisen seurakunnan köyhäinhuoltoyhdistyksen jäsen, ja hän kävi yhdistyksen toimista köyhiä ja sairaita katsomassa. Hän näki hirvittävää kärsimystä, mutta soimasi itseään, että hän sen ohessa *tunsi* niin vähän. "Onko se väsymystä, vai jonkun toisenko läsnäolo sen vaikuttaa?" Ylipäänsäkin

tuotti hänelle huolta, että häneltä puuttui voimakkaita tunteita, kuten hänen usein täytyi todeta itsestään. Siksi hän kai vanhempana mielellään tehosti puheissaan sitä, ettei kristityn sisäinen elämä saa olla tunteitten varassa, vaan sen tulee perustua tahdon vakavuuteen ja Jumalan sanaan. Päiväkirjasta v:lta 1887 näemme myös, että hän on ilomielin tarttunut sanoihin, jotka on kuullut saarnaaja Kargelin lausuvan eräässä kokouksessa ruhtinatar Lievenin luona: "Kristityn velvollisuus on antautua, ei huolehtia". Hän kiintyy myös toiseen kuvaan, jonka avulla Kargel esittää ajatustaan: Jumalan väkevä käsi tarttuu ihmisen heikkoon käteen, meidän on vain sallittava sen tapahtua. Tämä kuva toistui myös usein paroni Nicolayn uskonnollisissa esitelmissä — Pietarsaaren ylioppilaskokouksessa se toi vapautuksen eräälle ratkaisun rajalle joutuneelle ylioppilaalle, tapaus, jota läsnäolleet vielä Nicolayn kuoltua liikutetuin mielin muistelevat. — Niinpä siis huomaamme, että ne vaikutelmat, joita paroni Nicolay sai nyt puheenaolevina nuoruusvuosinaan, olivat syviä ja ratkaisevia, vaikutelmia, jotka monessa tapauksessa määräsivät hänen miehuusikänsä käsityksen kristinuskosta.

V. 1887 Paul Nicolay rupesi jäseneksi venäläiseen raamattuseuraan. Myös työhön saksalaisen seurakunnan hyväksi hän otti tänä vuonna osaa kantamalla samanikäisille tovereineen kolehdit "Peterkirche'n" jumalanpalveluksissa. Se lienee kysynyt ujolta ja, kuten tiedämme, ei juuri kirkollismieliseltä nuorelta mieheltämme aika paljon itsensävoittamista. Sitävastoin hän ei saanut itseään pakotetuksi ottamaan osaa erääseen toiseen seurakuntatyön haaraan — pyhäkouluopetukseen — vaan vastasi erään ystävänsä kehoitukseen, ettei hänellä ollut halua "opettaa lapsia, puhua saksaa tai toistaa mitä pappi oli heihin juurruttanut". Kuvaavia ovat tuo pieni letkaus papeille sekä hänen ilmaisemansa vastahakoisuus saksankielen puhumiseen — tässä kai tulevat näkyviin ne kaksi yleisen vastenmielisyyden tunnetta, joita Paul Nicolayn oli vaikeinta voittaa; edellinen katosi aikaa myöten kokonaan, jälkimmäisestä hän sitävastoin tuskin milloinkaan vapautui.

Eräässä kokouksessa ruhtinatar Lievenin luona tammikuussa 1888 Nicolay esiintyi ensi kerran eläissään kristillisenä puhujana. Tähän hän tuskin ryhtyi mielellään, mutta hän teki sen kuitenkin "kategorisen imperatiivin" pakottamana, jonka hän itse ilmaisee seuraavin sanoin: "Minuun iski ajatus, että jos Jumala antaa minulle jotain sanottavaa, täytyy minun puhua, kun on puute puhujista, kuten nykyään; että minun on opittava saamaan jotain Jumalan sanasta eikä jätävä passiiviseksi oppilaaksi, pelkästään pastorien ja muiden kuuntelijaksi. Mutta ei pään tulekaan tutkistella tarkoitusta, vaan sielun, Jumalan ja rukouksen avulla, kun Hän niin käskee." Hän tuntee nyt jo olevansa vastuussa niille ihmisille, jotka eivät olleet, kuten hän, löytäneet "elämän leipää", vaan näkivät hengellistä nälkää, ja hän tuntee tarvetta muuttaa uskonsa toiminnaksi pitämättä yksikseen mitä parhainta omisti. Kristityt, jotka eivät jaa sisäistä rikkauttaan, oli hänellä sittemmin tapana leimata "itsekkäiksi", "säännönvastaisiksi". Niinpä ei ensi esiintyminen ruhtinatar Lievenin luona jäänyt sinä vuonna viimeiseksi — puhujien puute oli usein tuntuva, ja silloin Paul Nicolay oli aina valmis astumaan "muurinaukeamaan".

Tammikuun lopulla tapahtui semmoista, mitä osaltaan voi pitää käänteentekeväenä hänen elämässään. Paroni Nicolay matkusti silloin Helsinkiin valtiopäiville ensi kerran istuakseen Ritarihuoneessa sukunsa päämiehenä. Nuoren paronin harrastus Suomea kohtaan oli lähinnä edellisinä vuosina huomattavasti kasvanut. Kerran, kun hän oli saanut ulkomaanpassin, oli häntä nimitetty "Venäjän palveluksessa olevaksi suomalaiseksi", mikä ilahdutti häntä suuresti. Hän oli alkanut opiskella ruotsia, ja kerran hän kieltäytyessään ottamasta osaa saksalaiseen pyhäkoulutyöhön selitti syyksi, että hän toivoo aikaa myöten saavansa opettaa ruotsalaisia ja suomalaisia lapsia. Tälle harrastukselle antoi runsasta virikettä se aika, jonka hän vietti Helsingissä valtiopäiväin vuoksi. Täällä paroni Nicolay tutustuu useihin Suomen eteviin miehiin, otetaan vieraanvaraisesti vastaan moniin suomalaisiin koteihin ja solmii pysyviä ystävyysseiteitäkin. Niinpä hän tutustuu rouva Louise af Forsellekseen ja hänen puolisoonsa, Emil af Forsellekseen, everstinrouva Karamziniin sekä useihin Wrede-suvun jäseniin, m.m. professori R.A. Wredeen ja Mathilda Wredeen, kesällä myös viimeksimainitun vanhempaan sisareen, Helenaan. Kymijoen varrella sijaitsevassa Toivola nimisessä vapautettujen vankien kodissa käydessään hän tutustuu sitäpaitsi kodin omistajaan ja johtajaan, paroni Henrik Wredeen, josta tuli hänen uskollisimpia, rakkaimpia ystäviään. — Mathilda Wreden seurassa hän kävi Sörnäisten vankilassa, joka oli hänestä harvinaisen hyvin järjestetty laitos. Yleensä on hänen ajatustavallaan Suomesta rakastavan ihailun leima, joka oli niin yleinen sen ajan "Venäjän palveluksessa olevissa suomalaisissa", he kun joutuivat vertailemaan, tilapäisesti kotimaassaan käydessään, sen länsimaisesti järjestettyjä oloja suuren Venäjän valtakunnan sekasortoiseen tilaan.

Paul Nicolayn sisäiselle kehitykselle muodostuvat useat näistä tuttavuuksista hyvin merkityksellisiksi. Hän ottaa osaa hengellisiin illanviettoihin everstinrouva Karamzinin kodissa, ja kahden nuoren miehen seurassa, joihin hän nyt myös tutustuu, E. Björkenheimiin ja K. Boijeeseen, hän käy vapaakirkollisten kokouksissa Allianssitalossa Helsingissä. Suomen uskovissa piireissä siihen aikaan vallitsevat käsitykset suhtautumisesta "maailmaan" herättävät jonkinlaista levottomuutta tässä äärimmäisen tunnonherkässä nuorena mieheissä. Olemme nähneet, että hän on vielä tähän asti arvellut voivansa yhdistää toisiinsa uskonnollisen toiminnan ja maailmallisen huvielämän, että hän ei edes katsonut itsellään olevan

oikeutta ilman kypsää harkintaa ja sisäistä varmuutta rikkoa välejään jälkimmäisen kanssa. Täällä hän törmää aivan toisenlaista katsantokantaa vastaan. Rouva Louise af Forselles on kertonut tilaisuudesta, jolloin tämä erilaisuus tuli näkyviin. Eräänä iltana paroni Nicolay saapui hiukan liian myöhään raamattupiiriin everstinrouva Karamzinin luo sekä pyyteli sitä vähääkään hänilleen joutumatta anteeksi, selittäen, että hänen oli muka pitänyt olla karusellihuveissa, jotka hänen seurapiirinsä herrat ja naiset olivat panneet toimeen Siltasaarella. Kokouksen jälkeen tuo olemukseltaan hiljainen, kysyväkateinen nuori mies saattoi rouva af Forsellesta kotiin ja kysyi tältä hetken vaitiolon perästä, mitä tämä tarkoitti sanoillaan "melkein kristitty", joita oli käyttänyt illan kuluessa. Nopeasti, miltei harkitsematta tämä vastasi: "No, esimerkiksi sitä, joka tulee sirkusesityksestä raamatunkeskusteluun." — "Tummain silmien kysyvä ilme kävi entistäänkin huomattavammaksi", kirjoittaa rouva af Forselles, "minä saatoin nähdä sen selvästi katulyhtyjen himmeässä valossakin, ja samalla miltei huomaamaton hymy hiipi noille totisille piirteille. Tuota ilmettä en ole voinut koskaan unohtaa — se vaikutti minuun niin voimakkaasti, siinä kun ei ollut loukatun turhamaisuuden tai pahastuksen hiventäkään. Näin siinä vain tämän kristallinkirkkaan luonteen syvän totuudenjanon."

Totuuden jano — varman, omakohtaisesti löydetyn totuuden — käy todella ilmi niistä muistiinpanoista, joita tähän aikaan tapaamme Paul Nicolayn päiväkirjassa. Hän mainitsee siinä rouva Forselleksen ajatuksen, että Herralle kerran antautuneen ei tule enää rakastaa huveja, ei edes musiikkia tai muuta sellaista, jolleivät ne tarkoita Jumalan kunniaa. "Siihen en voinut sanoa aamen." "Pitääkö ihmisen elää yläpuolella sen, minkä käsittää (au delà de sa compréhension)?" hän kysyy itseltään. Hän rukoilee selvyyttä tähän kysymykseen, ja silloin hänelle selviää muutamia ajatuksia: 1) Hengellinen kasvu alkaa samasta hetkestä, jolloin ihminen antautuu Herralle; 2) on erilaisia kasvun asteita; 3) ei tule pyrkiä kasvamaan nopeammin kuin kasvaa; 4) yksin Jeesuksen tulee olla päämääränämme ja opastajanamme hengellisissä asioissa, kun taas muiden Jumalan lasten mielipiteillä on vain toisarvoinen ("tres secondaire") merkitys. — Room. 14: 4:n sanain sisältö: "Mikä sinä olet tuomitsemaan toisen palvelijaa? Oman isäntänsä edessä hän seisoo tai kaatuu; mutta hän on pysyvä pystyssä, sillä Herra voi pitää hänet pystyssä" — käy hänelle nyt eläväksi; ja ne pysyvät hänelle rakkaina kautta elämän. Herransa edessä hän tutkistelee jokaista totuutta, punnitsee joka askelta. Kun jokin alkaa näyttää hänen omastatunnostaan vääraltä, ei hän epäröi leimata sitä siksi, mutta ei ennen. Olemme jo nähneet, kuinka hän luopui rakkaista piipuistaan ja savukkeistaan. Kuvaava on hänen suhteensa väkijuomiin. Suomessa oleskellessaan hän tulee pari kertaa juoneeksi seurassa enemmän kuin hän sietää, ja ensi kerran hän pysähtyy sen johdosta pohtimaan raittiuskysymystä: "Onko oikein, että kristitty nauttii olutta enemmän kuin hän tarvitsee sammuttaakseen janonsa?" Kerran Uudenmaan pursiklubin päivällisten jälkeen, joilla hän ei ollut mielestään ollut kyllin kohtuullinen, hän alkaa miettiä sininauhan käytäntöön ottamista ainoana keinona, millä näin alentavat tapahtumat olisivat tulevaisuudessa vältettävissä. Aivan persoonallisista syistä ja samalla itsenäisellä tavalla hän luopuu urheilumetsästyksestä. Hän sattuu kerran ampumaan sorsaemon, joka uhraa henkensä koettaessaan pelastaa poikasiaan, ja nuorena metsämiehessä herää kysymys, kuinka se, "joka haluaa itselleen Kristuksen mieltä", voi jättäytyä sellaiselle kannalle, että joutuu harjoittamaan moista julmuutta. Paul Nicolayn vaikuttimet ovat näinä aikoina, kuten huomaamme, täysin yksilöllisiä, hän ei koskaan johdu yleiseen periaatteeseen muuta tietä kuin yksityistapauksesta — ja tämä menettely pysyi myöhemminkin hänelle luonteenomaisena.

On selvää, että Nicolayn ilmeinen itsenäisyys sai hänet varmasti usein suhtautumaan epäröivästi paljoonkin, mihin hänen vapaakirkolliset ystävänsä parhaassa tarkoituksessa tahtoivat pakottaa häntä. "Mitä nyt tuokin on, jota joka taholta huudetaan minulle — että minun muka tulee 'testify' (todistaa) eikä panna kynttilääni vakaan alle?" hän kirjoittaa, ilmeistä vastenmielisyyttä tuntien, päiväkirjaansa. Kaikkalainen vielä kokemattomien tunteitten ilmaiseminen, kaikkalainen hurmio vaikuttaa häneen tympäisevästi. Hän kaipaa täydellistä Jumalalle antaumusta, mutta ei mielestään voi saavuttaa tätä päämääräänsä "antautumalla" julkisesti Allianssitalolla, kuten häntä kehoitetaan tekemään. Muiden "hyökkäävät" propagandamenetelmät — lehtisten jakaminen junissa ja höyrylaivoissa, uskonnolliset keskustelut tuntemattomien ihmisten kanssa — ovat hänestä sanomattoman vastenmieliset. Mutta tunnollisuus saa hänet kysymään itseltään, pelkästä pelkuruudesta ja velttoudestako hän haluaa karttaa sellaista. Hänen luonteensa itsenäisen piirteen vastapainona on jossain määrin jokin, jota on nimitetty "rehellisen luonteen taipumukseksi valita vaikein vain siksi, että se on vaikeaa". Kun hän kesempänä matkustaa erään ystävänsä kanssa — joka myös on uskovainen kristitty — Kaukasiaan tervehtimään setäänsä, kalvavat häntä koko ajan itsesyytökset, kun hän ei ryhdy mihinkään antaakseen matkatovereilleen hengellistä apua. Mutta mahdolltomalta tuntuu hänestä kuitenkin tällaisten tilaisuuksien etsiminen, ja vain vaivoin hän saa jaetuksi muutamia lehtisiä, milloin se käy luontevasti laatuun. Ystävykset huomaavat suorastaan karttavansa matkatovereitaan, kun nämä ovat heille vierasta ihmisluokkaa. Tietoisuus tästä synnyttää paroni Nicolayssa kalvavan levottomuuden: "Palaako minussa pyhä tuli?" Tällaiset epäilyt vaivasivat häntä vielä kauan sittemminkin. Mutta muuten varmistuu hänessä yhäti tänä hänelle tärkeänä vuonna vakaumus, että Jumala on kutsunut hänet palvelukseensa.

Seurustelu pietarilaisten uskovain ystävien kanssa vahvistaa tätä hänen vakaamustaan. Erään näistä

ystävistä hän nyt mainitsee ensi kerran päiväkirjassaan, nimittäin neiti Aleksandra (Sasha) Peuckérin, lahjakkaan ja lämminsydämisen naisen, joka uhrasi sekä koko omaisuutensa että myös kaiken aikansa työhön Mestarin hyväksi. Paroni Nicolay sanoo häntä päiväkirjassaan "ihailtavaksi, rakastettavaksi Jumalan lapseksi", eikä hänen tarvinnut myöhemminkään muuttaa mieltä häneen nähden. Neiti Peuckeriä, joka vieläkin elää Venäjällä, missä hän bolshevikkihallituksen aikana on joutunut ankariin kärsimyksiin, kuvaavat kaikki, jotka ovat tunteneet, hänet, tulisieluksi, ihmiseksi, jossa tunteen lämpö, ajatuksen selvyys ja syvyys sekä tahdon määrätietoinen voima ovat liittyneet sopusoinnuksi. Hänen suhteensa paroni Nicolayhin samoin kuin moniin tämän tovereihin antaa vahvistuksen sille tosiasialle, että naisen on suotu yksityistapauksissa toimia miesten sielunhoitajana. Nuo nuoret miehet kokoontuivat usein hänen kotiinsa puhellakseen perinpohjin asioista, jotka olivat heidän sydämellään, sekä yhdessä tutkiakseen raamattua. — Joulukuussa paroni Nicolay myös ensi kerran tapasi eversti Pashkovin, joka hänestä tuntui olevan "sympaattinen mies, vilpitön, nöyrä ja rakastavainen". Mitään syvempää vaikutusta ei Pashkovilla, jonka pian sen jälkeen oli pakko lähteä pois Venäjältä, kuitenkaan liene ollut häneen.

Moni seikka osoittaa, että sitä Jumalalle antautumista, jota Paul Nicolay murroskaudeksi nimittämämme aikana oli tavoitellut, voinee lopulla vuotta 1888 pitää päätökseen saatettuna tosiasiana. Hänen alusta pitäen kristillisyyttä kohti suunnatussa elämässään ei voi olla puhetta kääntymyksestä sanan varsinaisessa mielessä. Mutta kun hän vielä muutamaa kuukautta aikaisemmin kyselee, lieneekö oikeutta luopua siitä tai tästä maallisesta huvista, kirjoittaa hän lokakuussa: "Mikä armo onkaan, kun on voinut rikkoo välit maailmaan!" Ja samoihin aikoihin tapaamme hänet kaikesta vastenmielisyydestä huolimatta saksalaisen pyhäkoulun vapaaehtoisena opettajana. Vuoden 1886 ohjelause "not please yourself" — on toteutunut Paul Nicolayn elämässä. Saamme hänestä sen ehdottoman vaikutelman, että hän nyt on luovuttanut purtensa peräsimen omiansa voimakkaampiin käsiin, että hän on asettunut ylempänsä käskettäväksi. Niinkuin hän mielellään myöhemmin sanoi, oli hänen nyt vain taisteltava, vastuu voitosta ei ollut hänen.

Erittäin hyvin hän käsitti, että kristinuskon tiesi itsekieltäymystä: "*As long as you keep yourself to yourself, can you do nothing to nobody*". [Niin kauan kuin pidätät itsesi itseäsi varten, et voi tehdä mitään kenenkään hyväksi.] ja lisää: "Tämä on tunkeutunut sieluuni. Kaikkina näinä viime päivinä olen tuntenut sieluni ikäänkuin huonotuuliseksi ja näivettyneeksi. Tänä iltana tutkin itseltäni, olinko säästännyt yhdenkään ainoan epäjumalan, ja vastasin: en. Sitten johtui mieleeni, että olin vaalinut erästä epäjumalaa — mukavuuttani ('mes aises') ja päätin kohta uhrata sen. *Put the hand of your will on the stone to be rolled away and expect God to do it*. [Pane tahtosi käsi kivelle, joka on vieritettävä pois tieltä, ja odota, että Jumala tekee sen.] Siksi olen sanonut tänä iltana Jumalalle: minä olen tietien tahtoen uhrannut mukavuuteni, sikäli kuin ymmärrän — ja olen jättänyt työn suorittamisen Jumalalle. *I am willing, make me able*. [Minä olen altis, tee minut kykeneväksi.] Oi, jospa Jumala antaisi elämälleni uutta lentoa!" Samana vuonna hän kirjoittaa myös: "Nyt rukoilen Jumalalta joka päivä seuraavaa, minkä odotan saavani:

1) että kasvaisin Hänessä kuin viinipuun oksa, taakseni katsomatta ja koskaan tempautumatta irti, yhä lujittuen;

2) että saisin palvelevan mielen Hänen tähtensä ja pääsisin kamalasta pelostani ja vastenmielisyydestäni, jota tunnen muille puhumista kohtaan — sekä että olisin hyödyllinen palvelija;

3) että luonteeni muuttuisi sellaiseksi, etten tuhlaisi, vaan voittaisin aikaa; ei vähääkään velttoutta!"

Väljen rikkoutuminen "maailman" — maailmallisen huvielämän kanssa — tuntui kai hyvin pian paroni Nicolaysta helpotukselta, sen ymmärtää, kun tunnemme koko hänen rakenteensa. Hän iloitsi varmuudesta, ettei hänen tarvinnut alistua seuraelämän hirmuvaltaan. Joskus sentään saattoi hänen kannanmuutoksensa johtaa ristiriitoihin ympäristön kanssa. Niinpä hän sai helmikuussa 1889 kutsun jo aikoja ennen määrättyihin hovitanssiaisiin, joihin hän oli vuosi sitten pyytänyt vaikutusvaltaista Setäänsä hankkimaan hänelle pääsyn. Hänen äitinsä ja vanhemman sisarensa mielestä hänen olisi pitänyt noudattaa kutsua, jollei, niin hän loukkaisi setäänsä, joka oli nähnyt niin paljon vaivaa hankkiakseen sen hänelle, ja sitä paitsi hänen käytöksensä olisi Majesteeteista piittaamatonta. Helmikuun 10:ntenä Paul Nicolay kirjoittaa siitä: "On vaikeata, kun en näe selvästi — ja kun omaiseni pyytävät vaikuttaa minuun. Yksinomaan uskonnollisista syistä olen päättänyt kieltäytyä tanssiaisista. Ikävystymisen ja hämillisyyden ikävyyttä en ajattele enää, mutta tunnen, että Jumala on johtanut minua määrättyyn suuntaan ja saanut minut luopumaan maailmallisuudesta. Jos ottaisin kutsun vastaan, lähtisin kuin vastakkaiseen suuntaan, ja se voisi viedä minut yhä pitemmälle." Hän kieltäytyy siksi kutsusta tunnustaen, että siten panee itsensä Majesteettien pahastumiselle ja virkamiesuransa vahingoittumisen uhalle alttiiksi. — Kahta vuotta myöhemmin hän kuitenkin joutuu samantapaiseen tilanteeseen, josta sopinee mainita edellisen yhteydessä. Monrepos'ssa oleskellessaan hän sai kuulla, että keisari Aleksanteri puolisoineen astuisi maihin Viipurissa matkalla Langinkoskelle. "Oli heti selvää, että äiti menisi satamalaiturin paviljonkiin vastaanottamaan heitä — mutta minulle ei ollut selvää, mitä

minä tekisin. Persoonallisesti olisi minulle oikeastaan ollut hauska saada nähdä heitä lähempää ja tulla heille esitellyksi, mutta en tietänyt, mitä Jumala ajatteli siitä, kun Hän ei sallinut minun mennä hovitanssiaisiin. Pyydettyäni Jumalan johtoa en kuitenkaan ollut levoton. Sunnuntaiamuna avasin raamattuni, joka aukesi Danielin kolmannen luvun kohdalta, ja kun luin sen, huomasin siitä, etteivät Danielin kolme ystävää saaneet tehdä kaikkea mitä muut. Olikohan sillä ja esittelylläni jotain yhteyttä? Mutta mitä yhteyttä? Ei mitään. Menen huoneeseeni, avaan Uuden Testamenttini ja silmäni kiintyvät 2 Kor. 6: 14:nteen. [Älkää antautuko kantamaan vierasta iestä j.n.e.] Mitä siis? ('Allons donc!') ajattelen. Ennakkoluuloa, minun täytyy epäillä itseäni. Joka tapauksessa rukoilen, että Jumala näyttäisi minulle tahtonsa selvästi ja pakottaisi minut noudattamaan sitä, vaikkapa vastoin omaa tahtoani. Minä jätän Hänen huolekseen tahtonsa toteuttamisen. Tänä iltana menen kuvernöörin luo kuulemaan, mitä mieltä kreivi Heyden on tästä asiasta." — Kreivi Heyden selitti, että olisi kiusallista, jos vältettäisiin alamaisvelvollisuuksia, ja määrättiin sitten, että paroni Nicolay senaattorien ja muiden ylhäisten virkamiesten seurassa esitellään Majesteeteille. Mutta illalla hän kohtasi Uudesta Testamentista sanat 1 Kor. 7: 17:nnestä: "Vaeltakoon vain kukin sen mukaan... missä Jumala on hänet kutsunut..." ja hänestä nuo sanat olivat varsin merkitykselliset. Kaikki kolme kohtaa näyttivät viittaavan samaan ajatukseen, että Jumala voi "hyvin persoonallisella tavalla" kehoittaa Hänelle antautunutta ihmistä luopumaan maailmallisesta teosta silloinkin, kun siihen ei itsessään sisälly mitään suoranaisesti väärää. Aikana, joka oli jäljellä esittelypäivään, ei hän kuitenkaan päässyt selvytyteen itsestään. Hänellä oli vain voimakas tunto siitä, että Jumala oli tällä kertaa todellakin tahtonut puhua hänelle noilla raamatunlauseilla, ja hänet valtasi "suuri pelko, ettei vain olisi tottelematon". Pyydettyään illalla johdatusta hän sai vastauksen Apostolien tekojen 16: 7:nnestä: 'Henki ei sallinut'. "— Silloin rauhoituin. Kun olen niin paljon rukoillut ja saanut sellaisia vastauksia, olen varma, että niin on Jumalan tahto, ja minut täyttää suloinen rauha."

Monen mielestä ehkä kysymys, joka tuotti paroni Nicolaylle niin paljon päänvaivaa, ei olisi ollut niin vakavan pohdinnan arvoinen — mutta Paul Nicolay otti koko elämän vakavasti, ja se, joka oli kasvanut ylhäisaatellisessa, vanhanaikaisesti alamaisuskollisessa piirissä, hovi-ilman läheisessä kosketuksessa, näki varmasti sitäpaitsi koko asian aivan toisenlaisessa valossa. Saman ominaisuuden, jonka Paul Nicolayn aritmetiikan opettaja oli hänessä todennut ja jota hän itse kerran nimitti ainoaksi hyväksi puolekseen — sen, ettei hän voinut päästää probleemia käsistään ratkaisemattomana tai puolittaisena — tapaamme hänessä nyt samoin kuin vastakin. Hänen probleeminsa olivat enimmäkseen eettillistä laatua. Ja koko elämä muodostui hänelle tärkeitten ja vaikeain tehtävain sarjaksi, jotka kaikki oli Jumalan avulla ratkaistava.

Hyvin persoonallisella tavalla johdettiin Paul Nicolayta murrosta lähinnä seuraavina vuosina yhä syvemmin siihen Jumalan yhteyteen, jonka hän oli valinnut omaksi osakseen. V. 1889 hän oli kerran pahasti sairaana — ja kuoleman-ajatuksen koko vakavuus tunkeutui hänen mieleensä. Kivuista huolimatta hän tunsu, että Jumala oli hyvin hyvä tahtoessaan valmistaa häntä. "Älä pelkää — usko ainoastaan." Kun kuume aleni, tuntui elämä kuin uudelta, kuin lahjalta, ja hän rukoili, että hän voisi antautua täydemmin, ja että hänen tekonsa tästä lähtien "tarkistaisi kuoleman henki" ("*que mes actes soient contrôlés par l'esprit de la mort*"). Hän alkoi nyt ottaa osaa niihin Pietarin saksalaisille pidettyihin evankeelisiin kokouksiin, joita pani toimeen kristillismielinen kirjakauppias Grote, ja avusti tätä n.s. jälkikokousten järjestämisessä niille, jotka halusivat päästä uskovain kanssa persoonallisiin kosketuksiin. Myöskin kodissaan hän pani toimeen tämänlaisia uskonnollisia illanviettoja. 14 p:nä heinäkuuta 1890 hän matkusti Englantiin ollakseen läsnä hengellisen elämän syventämistä tarkoittavassa kokouksessa, jollaisia vuosittain pidettiin ja yhä pidetään Keswickin kaupungissa. Tällä matkallaan hän kävi tunnetun saarnaajan Spurgeonin rukoushuoneessa ja tutustui lordi Radstockiin ja tämän poikaan sekä moniin muihin eteviin hengellisen alan edustajiin. Nicolay tunsu jo kokouksen alusta alkaen olevansa jonkin suuren ja ratkaisevan ovella ja merkitsi päiväkirjaansa seuraavat merkitykselliset sanat: "Minä pyhittäydyn", ja toisen kerran: "Minä uudistan liittoni Jeesuksen Kristuksen kanssa." Rehellisesti hän taisteli saadakseen uskonsa tunteista riippumattomaksi, "sillä niin pitää uskon olla". "Minä uskon koko ajan Kristukseen tahtoni voimasta" hän kirjoittaa hänelle ominaisin tavoin. Keswickkokouksen hiljainen, hengellinen ilmasto teki häneen syvän vaikutuksen. Täällä hänelle kävi entistä varmemmaksi, että hänen rauhansa pohjasi yksinomaan Jumalaan ja Hänen tahtonsa eikä ollut hänen omain tuntemustensa varassa. Rukoillessa ei tarvitse manata esiin minkäänlaista rukouksenkuulemisen varmuutta. Ainoastaan varmuus siitä, että Jumala kuulee, on tarpeen rukouksessa — se ajatus tulee näinä päivinä lohdullisena hänen taistelevaan sieluunsa. Hän toivoo koko sydämeästään, että Jumala varustaisi hänet palvelukseensa, ja hän pyytää itselleen uutta rukouksen ja uskon ojennusnuoraa ("*a new standard of prayer, a new standard of faith*").

Kun Paul Nicolaylle oli selvinnyt, että hän voi ja että hänen tuli luopua kaikesta, mikä oli olemassa vain hänen omaksi huvikseen, alkoi sekin ajatus, että hänen piti myydä epäjumalansa, purjehdusjahtinsa "Lady", yhä useammin liikkua hänen mielessään. Hän ilmoitti sen myytäväksikin, mutta kun ei tullut ostajaa, heitti hän sikseen myymishankkeet tällä kertaa. Sitävastoin paroni Henrik Wrede teki erään ehdotuksen, johon Nicolay suostui hetken epäröityään. Miksei Ladyä voisi käyttää Herran palvelukseen — lähetysveneenä? Olihan saaristossa monta seutua, joissa harvoin, tuskin koskaan, kuultiin saarnaa, ja missä väestö tuskin kykeni hankkimaan itselleen raamattua tai muita hyviä kirjoja. Paroni Wrede tarjoutui ystävänsä seuraksi tämän ensi retkelle, ja elokuun alussa 1890 tuuma pantiin toimeen.

Ystävykset lähtivät Toivolasta, missä paroni Nicolay oli vierailut, Kotkaan, jonka satamassa "Lady" oli ankkurissa. Kotkasta he ohjasivat kulkunsa Suur-Mustaan, missä viipyivät päivän jaellen uskonnollisia lentolehtisiä "ystävällisille saarelaisille", kuten paroni Nicolayn muistiinpanoissa mainitaan. Paroni Wrede puhui väestölle ja luki suomalaisen saarnan — mihin hänen ystävänsä ei olisi nähin aikoihin suomenkielen taitonsa puutteellisuuden vuoksi pystynyt. Seuraavana aamuna jatkettiin matkaa navakan tuulen puhaltaessa Majasaarelle ja Nuokkaan ja sieltä Haapsaarelle. Puolitiessä nousi Haapsaaren puolelta suurenmoinen ukkosilma, ja se pelotti paroni Wredeä, joka ei kestänyt meritautia ja tunsu jo sen oireita. Hän pyysi siksi toveriaan niin pian kuin suinkin kääntymään takaisin ja laskemaan hänet maihin Haminaan. Paroni Nicolay teki työtä käskettyä ja palasi sitten Monrepos'hon kiitollisena, että oli saanut käsityksen siitä, miten tätä uutta työtä oli tehtävä.

Eräs este oli kuitenkin samansuuntaisen toiminnan jatkamisen tiellä, nimittäin kieli. Jos paroni Nicolay lähti yksin matkalle, kävi tuo este miltei voittamattomaksi, sillä hän osasi ruotsia vain puutteellisesti ja suomea hyvin vähän. Määrätietoisien tarmokkaasti hän alkoi heti ottaa suomenkielen tunteja oppiakseen niin paljon, että kykenisi ainakin kirjojen jakelijaksi. Rohkaisevalta tuntui, kun eräs venäläisen raamattuseuran palveluksessa oleva henkilö tarjosi hänelle neljätuhatta kappaletta suomalaisia lentolehtisiä. Hän näki siinä mielestään merkin siitä, että Jumala hyväksyi hänen aikeensa. 14 p:nä heinäkuuta 1891 hän arveli olevansa valmis toiselle lähetysmatkalleen. Hän lähti nyt ensin ruotsalaisseutuihin, joissa hän helpommin pääsi väestön kanssa kosketuksiin, ja aloitti Orregrundista, missä luotsit ottivat hänet ystävällisesti vastaan, minkä jälkeen käytiin Boistöllä, Reimarslandetissa, Kampuslandetissa ja Kungshamnissa. Paroni Nicolay antoi usein ilmojen ja tuulien määrätä reittinsä, varmana siitä, että Kristus hallitsi niitäkin ja niissä antoi hänelle sitä johtoa, jota hän tarvitsi. Itse työlle hän ei ollut vielä laatinut varmaa suunnitelmaa, ja usein hän tunsu kylläkin epäröivänsä, miten ryhtyä siihen käsiksi. Minkälaiseksi hänen toimintansa tällöin muodostui, sen näemme parhaiten niistä yksityiskohtaisista kuvauksista, jotka hän on itse piirtänyt näistä ensimmäisistä lähetysmatkoista. Yksinkertaisen asiallisina ne luovat selvän kuvan kolportööriparonista sekä purjehtiessa että tuossa usein vaivalloisessa eikä suinkaan aina kiitollisessa työssä, joka suoritettiin maissa. Muutamat otteet hänen kertomuksestaan ensimmäisestä omintakeisesta matkasta voivat siksi olla varsin mielenkiintoiset.

"Kungshamnista saapuu vene tuoden maitoa ja marjoja vastalahjaksi eilisistä kirjoista. — Nostin ankkurin. Näin jonkun matkan päässä ryhmän miehiä, jotka olivat nostamassa tukkeja vedestä. Ankkuroin uudestaan ja lähdin heidän luokseen jakaen heille lehtisiä ja puhuen niin hyvin kuin osasin. Jouduin erään kanssa hauskaan, todelliseen suoranaiseen keskusteluun. He ostivat useita ruotsalaisia ja suomalaisia Uusia Testamentteja ja olivat hyvin siivoja. Sitten, hiukan epäröityäni minne purjehtisin, valitsin tuntemattoman reitin Parlahden selän kautta. Pysähdyin ja kävin L. D—bergin kylässä. Miehet olivat niityillä, naiset kotona rahattomina. Eräässä tuvassa näin sairaan räätälinvaimoraukan, annoin hänelle lehtisiä ja Uuden Testamentin. Miksi en voinut rukoilla sairaan vaimon puolesta ja tehdä häntä terveeksi? — Monissa paikoin minua pyydetään odottamaan kahvin keittämistä, mutta en jouda! — — — Tahtoisin Jumalan avulla ymmärtää paremmin, kuinka voisin puhua ihmisille tarkoitusta vastaavammin ja olla Hänen kanssaan sellaisessa yhteydessä, että kuulisin Hänen äänensä joka kerta kun puhun. — — Kaunis aamu, heikko kaakkoistuuli, raskas ilma. Sousin maihin Pajurin seurassa ja menin kylään. Enimmäkseen naisia. Puhuin suomea. Muutamat tuntuivat liikutetuilta, ottivat vastaan lentolehtisiä ilomielin, mutta eivät ostaneet yhtään ainoata kirjaa. Heillä on kaikilla Uudet Testamentit, monilla raamattukin. Miesten poissaollessa naiset eivät saa käyttää rahoja. Kävin uimassa, ennenkuin menin erääseen taloon. Puhuin enimmäkseen Jumalan rauhasta. 'Jolla ei ole Kristuksen henkeä, se ei ole Hänen omansa'. Room. 8. Kristuksen henki on rauhan henki 'Oletteko ottaneet sen vastaan?' Aina sama välttelevä vastaus: 'Kyllähän se pitäisi olla.' Jätin heille lentolehtisiä. Purjehdin Kaunissaareen. Menin luotsitupaan, tapasin siellä kolme miestä. Eräs tuntui miltei ivalliselta, toinen kuunteli. Heillä ei ollut raamattua, ei liioin Uutta Testamenttia — eivätkä he tarvinneetkaan, oli muka kotona. Kaikkialla noita kiusallisia postilloja — kysytään virsikirjoja, laulukirjoja, postilloja! Kuljen saaren poikki, noin kolmen kilometrin matkan, helteinen ilma, raskas laukku. Tapasin heinäniityllä hauskan miehen. Hän pyysi minut luokseen ja tarjosi kahvit. Jumala häntä siunatkoon. Enimmät ihmiset eivät olleet erikoisen rohkaisevia — jospa lehtisistä lähtisi apua! — Erään veneen vierellä oli viisi kuusi henkeä koolla. Kun aloin kohtasi minua hymyily, mutta sana 'Jumalan rauha' sai heidät hyvin totisiksi, ja niin saatoin esittää viestini. Palasin jahdilleni ja purjehdin eteenpäin. Ukkospilviä tuulen puolella, jotka toivat

muassaan etelätuulta. Pääsimme komeasti Kotkaan. — Purjehtiessa pitää aina olla valppaana, se ottaa valtoihinsa, ja minä kadotan elävän yhteyteni Jumalan kanssa. Mutta Jumala lohdutti minua omalla rakastavalla tavallaan. Tänä aamuna avasin ruotsalaisen raamattuni, eteeni aukesi Jes. 44: 1., ja katseeni osui näihin alleviivattuihin sanoihin: 'Sinä olet palvelijani, minä en unohda sinua.' Se oli minulle suoraan Kuninkaalta tullut sanoma. Jumala on tunnustanut minut palvelijakseen ja muistuttaa itse minulle, ettei Hän unohda minua. Kuinka kallisarvoinen onkaan minulle tämä sanoma ja kuinka kiitänkään Herraani ja Mestariani siitä."

Ymmärrämme niin hyvin, että kokematon lähetti tunki tarvitsevansa rohkaisua ja apua tänä ensimmäisenä vaikeana työ kautenaan. Hän on tietoinen siitä, että hän nyt onnistuu saamaan sanomattoman vähän aikaan kolportööritoiminnallaan ja sanoillaan, mutta hän tuntee silti olevansa velvollinen käymään Jumalan hänelle osoittamaa tietä. Kun häntä tällöin kohtaa ulkonaisia ja sisäisiä vaikeuksia, kyselee hän usein itseltään, eikö se tiedä sitä, että hän on jollain tavalla pahoittanut Herraansa ja menettänyt Hänen luottamuksensa huolimattomuudellaan, välinpitämättömyydellään tai tottelemattomuudellaan. Tämä tunne vaivaa häntä "niinkuin ennen vanhaan", ja ujous ja itsearvostelu saavat taas äänensä kuuluville ja houkuttelevat häntä pois tuosta raskaasta tehtävästä. Mutta sellaisina hetkinä hän etsii lohtua varmuudesta, että Jumala kaikesta huolimatta rakastaa häntä. Hän antautuu uusin tarmoin työhönsä. Käynnistään kylässä, missä ihmiset jälleen tuntuvat hänestä "ei juuri rohkaiseilta, elottomilta ja välinpitämättömiltä", hän kirjoittaa seuraavat kuvaavat sanat: "No niin, tähän on vain kylvöä." Tämä ajatus ylläpitää häntä.

Millaiseksi hänen keskustelunsa kansan kanssa useinkin muodostui, siitä hän kertoo itse muistiinpanoissaan. Vahinko vain, että ne ovat englanninkielisiä, joten saaristolaisten vastaukset menettävät hänen esityksessään koko alkuperäisen tuoreutensa. Paroni Nicolayn menettelytavalle tältä ajalta nämä yksityiskohdat ovat joka tapauksessa hyvin luonteenomaisia. Eräskin keskustelu käy tämälapsen tapaisesti: 'Herra Jeesus Kristus siunatkoon tätä taloa!' — Joskus 'kiitos', joskus ei vastausta lainkaan. — Hyvää huomenta! Minulla on muassani raamattuja ja Uusia Testamentteja. Onko teillä niitä? — On kyllä, on meillä, muutama testamentti ja kirjoja koko joukko. — Sepä hauskaa — onko teillä myös rauha Jumalan kanssa? — Pitäisipä tuo olla. Onko teillä rukouskirjoja ja postilloja? — Ei ole, on vain Jumalan sanaa. Muistakaa, ettemme elä kauan. Herra Jeesus tulee pian takaisin, tai Hän voi myös pian kutsua meidät täältä — meidän täytyy olla valmiit kohtaamaan Häntä. — Niinpä kyllä, onhan se maallinen elämä hyvin lyhyt. — No niin, sillä, jolla on rauha Jumalan kanssa, on kaikki; sillä, jolla ei sitä ole, ei ole mitään, olipa hän kuinka oppinut mies tahansa. Jumala tahtoo antaa teille rauhansa, jos vain tahdotte ottaa. Hänet vastaan. Oletteko ottaneet Hänet vastaan? Hän rakastaa teitä niin paljon ja ikävöi saada pelastaa teidät. — Hyvin yksinkertaisin sanoin saattoi Paul Nicolay puhella saaristolaisille — olihan hänen kielitaitonsa hyvin puutteellinen ja hän itse tottumaton juttelemaan rahvaalle, mutta siitä huolimatta kävi ilmi, että ne puheet monesti tuottivat hedelmän. Hän kertoi usein itse perästäpäin hyvänsuovasti ja kätkeytyänsä ivallisesti näistä kokeiluistaan kansansaarnaajana — mutta ei sen, mikä tuntuu ja ehkä näyttääkin epäonnistumiselta, aina tarvitse silti epäonnistua. Kai saaristolaiset usein ihmettelivät tuota hentorakenteista herrasmiestä, joka kantoi raskasta laukkuja, ja hänen lyhyitä kysymyksiään ja outoa murrettaan, mutta juuri tuo oudostuttava sai heidät monesti pysähtymään hänen sanoihinsa. Vilpittömän, vakuuttava äänensävy, tuo "totinen, hieman kysyvä katse", jonka olemme jo entuudestaan oppineet tuntemaan, ehkäpä tunne siitä, ettei puhujan ollut helppo lausua kehoitussanojaan, kaikki tuo antoi hänen koruttomalle, muodollisesti kömpelölle saarnalleen sen varsinaisen arvon. Kuinka suurta itsensä voittamista koko tämä "hyökkäystoiminta" häneltä varmasti kysyi, voimme kuvitella, kun tunnemme hänen luonteensa. Usein hän merkitsee lähetysmatkoillaan muistikirjaansa, ettei hänellä ole ollenkaan halua puhua. Mutta kuvaavaa on, että hän kerran tehtyään tällaisen tunnustuksen välittömästi kirjoittaa vastauksen omaan levottomuudentuskaansa: "*Turhanaikaista!*" ("Doesn't matter"). Kun hän kutsuu ihmisiä raamatunselitykseen, jonka hän aikoo pitää eräänä iltana, kirjoittaa hän tuntuvaan siltä "kuin kutsuisi omiin hautajaisiinsa".

Työllä saaristolaisväestön keskuudessa, johon hän antautui monena vuonna, tuli joka tapauksessa olemaan merkitystä sitä miestä kasvattavana, josta oli kerran koitua "ihmisten kalastaja" ja suurisuuntainen järjestävä kyky. Tämä työ laajensi ennen kaikkea hänen kokemuspääpiiriään. Matkoillaan hän tutustuu mitä erilaisimpia tyyppisiä edustaviin ihmisiin — hihhuleihin, joiden "ankaran lainalaisuuden" takaa hän kaikesta huolimatta tuntee elävän elämän lehahtuksen, itsevarmoinhin hedbergiläisiin, jotka hakivat hänet käsiinsä pelkästään väitelläkseen, venäläisiin kalastajiin, jotka kehittelivät hänelle sellaista mielipidettä, että muka Jeesuksen pelastustyö koski vain jo Hänen aikanaan kuolleita eikä nykyisin eläviä ihmisiä, joiden on hankittava autuutensa omilla töillään. Hän tottuu vähitellen antamaan julistukselleen eri vivahteita kuulijainsa laadun mukaan. Hän oppii ymmärtämään, että "hengellinen nälkä on herätettävä, ennenkuin sen voi tyydyttää". Hänen katseensa teroittuu huomaamaan yksilöitä, jotka hiovat massan, ja hän alkaa osata tarttua oikeisiin sanoihin, kun hänen on sielunhoitajana käsiteltävä persoonallista hätää tai persoonallista surua. Niinpä hän lohduttaa esim. levotonta äitiä kertomalla Augustinuksesta, kyynelten pojasta. Sielunhätään joutuneet tulevat hänen jähdilleen, ja usein hänet kutsutaan sairastuvoteitten ääreen.

Tämän kaiken keskellä kasvaa yhäti hänen luottamuksensa Jumalaan, joka yksin tekee hänet kykeneväksi olemaan lähimmäisilleen hengellisesti hyödyksi. "Jumalaan katsominen, se ainoa tuo voimaa", hän kirjoittaa v. 1893. "Me emme voi muuta kuin antaa Hänen toimia." Vaivoissa ja vaikeuksissakin häneltä jää aikaa omakohtaiseen seurusteluun Jumalan kanssa, jonka syvyys ja ihanuus on paljon yli tavallisen mitan. Elämä merellä tuottaa hänelle — merta rakastavalle — usein suurta ja puhdasta iloa. Hän iloitsee hetkistä, jolloin meri päilyy sinisenä ja saaristo on kaunis — "Välimeri ja Capri", hän kirjoittaa kerrankin Suursaarelle tullessaan — mutta myös "vihaisista vihreistä aalloista, valkoroiskeisista", raikkaista tuulista ja kunnan purjehduksesta. Mutta kaikessa tässä hän ennen muuta kohtaa Jumalan. Hän pyytää päästä selville Hänen tahdostaan aina kun hänen on ryhdyttävä johonkin merellä. "Pajuri on usein hermostunut kummallisista temppuiluistamme", hän kirjoittaa kerran. Hän rukoilee Herraansa ottamaan kaiken omaan huostaansa ja huudahtaa nähdessään, että hänen rukouksensa on kuultu: "Kuinka suurenmoisesti Jumala menettelee!" ("*How grand of God!*") Hänen kykynsä huomata Jumalan käsi vähäpätöisimmässäkin — mikä oli hänelle luonteenomaista läpi koko elämän — pääsee suuresti kehittymään näillä purjehdusretkillä. Lapsellisen välitön, hymyhuulinen kiitollisuus haastaa noista v. 1895 jonkin uskonelämyksen jälkeen kirjoitetuista sanoista: "Jumalan lapselle ei ole olemassa sattumia, vaan tuollainen yhteensattuma on pienoinen lahja, vähäinen Jumalan hyvyyden osoite." Vielä lähemmäksi Jumalaansa hän varmaan tuli vaaran hetkellä — hän on monta kertaa hengenvaarassa matkoillaan. Mutta lähimmäksi me tunnemme hänen päässeensä, kun hän joskus ennättää asettua Jumalansa eteen aivan yksin, ei rukoillakseen, ei kiittääkseen, vaan ainoastaan ikävöivänä ja hartaana. Sellaisten hetkien ympärille pystyvät päiväkirjan koruttomat sanat luomaan ilmapiirin täynnä pyhää hiljaisuutta, jota emme tohdi katkaista.

V. 1893 oli paroni Nicolayn toiminta olennaisesti muuttunut luonteeltaan. Hän ei tyytynyt enää olemaan kirjainmyyskentelijänä tai työskentelemään yksityisten keskustelujen ja tilapäisten raamatunselitysten varassa, vaan otti mukaansa jahtiin jonkun tai useammankin maallikkosaarnaajan — enimmäkseen suomeapuhuvia — joiden avulla hän saattoi järjestää eri saarilla suurempiakin kokouksia. Sellaisia maallikkosaarnaajia olivat Mäkinen, Soikkeli, Saarinen, Skutnabb. Nämäkin apulaisensa paroni Nicolay otti suoraan ikäänkuin Jumalan kädestä — hän rukoili ennen purjehdukselle lähtöä, että ilmoittautuisi vain sellaisia miehiä, jotka tunsivat sisäistä kehoitusta ottaa osaa työhön, ja oli varma siitä, että hänen rukouksensa oli kuultu. Hän oli myös yleensä tyytyväinen tovereihinsa ja iloitsi heidän vaatimattomasta ja välittömästä sananjulistuksestaan. Seuraavina vuosina tehtiin purjehdusretkiä Viipurin saariston eri osiin (Koivistoon, Piisaarelle ja Pitkäänpaateen) samoin kuin moniin jo ennen mainittuihin paikkoihin. Monesti ohjattiin kulku Suursaarelle ja sen etelä- ja itäpuolisille saarille, kuten Tytärsaarelle ja Lavansaarelle. Kokoukset olivat luonteeltaan tavallisesti hetken synnyttämiä, laajaperäisiin valmisteluihin ei ollut aikaa.

Paroni Karl August Wrede on kertonut, miten meneteltiin, kun hän oli kerran mukana Nicolayn lähetysretkellä eräälle Haminan edustalla sijaitsevalle saarelle. Pitkin saarta lähetettiin sana, että silloin ja silloin pidetään kokous täysi-ikäisille ja hiukan myöhemmin toinen lapsille. Paroni Wrede kysyi, puhuisiko hänkin kokouksissa. "Puhu vaan, jos sinulla on jotakin sanottavaa", vastasi paroni Nicolay. "Millainen on ohjelma; missä järjestyksessä se suoritetaan?" kyseli vieras edelleen. "Samapa tuo, sen Jumala osoittakoon!" Tuollainen kokousten järjestäminen tuntui paroni Wredestä hieman ihmeelliseltä, mutta hän sai todeta, että molemmissa oli paljon väkeä ja saarnaajilla tilaisuutta puhua yksityisesti useille osanottajille "ainoasta tarpeellisesta". — Maallikkosaarnaajien antama apu ei paroni Nicolayn mielestä vapauttanut häntä itseään puhumisvelvollisuudesta. Hän tottui aika hyvin pitämään uskonnollisia puheita ruotsiksi, puhui joskus, pakon vaatiessa suomeksikin. Mutta erikoisen suurta luottamusta kykyynsä hän ei saanut: "Kuinka keltoton evankelista olenkaan, kuinka kiusallista minun on 'hyökätä'", hän kirjoittaa vielä Suursaarella v. 1896. Silti hän ei jättänyt käyttämättä ainoatakaan tilaisuutta. Monin paikoin hän oli yhteistyössä pelastusarmeijan kanssa, johon hän oli tutustunut jo aikaisemmin Viipurin esikaupungeissa. Aluksi monet sen toimintatavoista vaikuttivat häneen hyvin vastenmielisesti, mutta se ei hänestä oikeuttanut häntä kääntämään selkäänsä järjestölle, jonka työ hänen täytyi tunnustaa uhrautuvaksi ja hedelmäätuottavaksi. "Ei saa koskaan olla liian varma ensimmäisestä vastenmielisyydestään", hän kirjoittaa lausuttuaan ilmi vastenmielisyytensä julkiseen todistamiseen.

Jo ensimmäisenä lähetysvuotenaan hän oli ryhtynyt työhön, jonka sai suorittaa aivan yksin, nimittäin myymään venäjänkielisiä Uusia Testamentteja ja hartauslehtisiä Uuraan salmen lähistöön sijoitettuihin sotalaivoihin. Hänet päästettiin yleensä näihin laivoihin, ainoastaan poikkeuksellisesti hän sai pyyntönsä vastaukseksi torjuvan "ne nado" (ei tarvita). Matruusit kutsuttiin kannelle ja he katselivat uteliaasti esille pantuja kirjoja. Muutamilla laivoilla ostettiin niitä mielellään — muuan matruusi sanoi esim. kerran toiselle hyvin paheksuvasti: "Mikä matruusi sinä olet, jolla ei ole Uutta Testamenttia?" Mutta sattui paikin, että he nauroivat ja katselivat niin kirjoja kuin myyjää kuin mitään ihme-elävää. Upseerit suhtautuivat asiaan kokonaan sen mukaan, tiesivätkö, kuka oli tuo hiljainen, vaatimaton kirjainmyyskentelijä, vai eivät. Kun toisella laivalla kohtelu oli kopeaa ja hän sai levittää tavaransa maahan laivan kannelle, kutsuttiin hänet toisella upseerien hyttiin ja kohdeltiin paronina. "Tunnen

olevani kuin mikäkin Tuhkimus", hän kirjoittaa sellaista koettuaan. Häntä ahdisti kiusaus näillä laivakäynneillä heti ilmaista itsensä ja esiintyä upseerien parissa maailmanmiehenä eikä lähetysaarnaajana. "Siellä tuntee olevansa kuin toisessa maailmassa. Tekisi mieli olla siellä vieraskäynnin mieluisalla pohjalla eikä Jumalan teillä." Niin monet maailmalliset harrastuksethan olivat hänelle ja näille upseereille yhteisiä — entiset Pietarin-aikuiset tuttavat, suurpolitiikka ja ennen muuta purjehdus ja meriasiat — hänen erikoiskiintymyksensä. Mutta näistä asioista puheleminen, kun hän tuli laivaan Jumalan valtakunnan asioissa, tuntui hänestä ajanhukalta ja keinolta välttää mahdollisia ikävyyksiä. Hänen rehellinen luontonsa nousi vastustamaan kaikkea, mikä olisi vivahtanutkin uskottomuudelta hänen palvelemalleen asialle. Tämä seikka sekä venäläisillä aluksilla vallitseva kokonaan vieras henki teki hänelle tämänkaltaisen työn vaikeaksi, mutta hän tunsikin olevansa kutsuttu siihen eikä hän luopunut siitä koko sinä aikana, jonka hänen saaristolähetystään kesti.

Näin oli siis todellakin toteutunut tuo ajatus, että "epäjumala" oli muutettava korkeampia elämänarvoja palvelevaksi välikappaleeksi. Kesäkuukaudet eivät nyttemmin olleet paroni Nicolaylle levon aikaa; jollei hänen täytynyt oleskella ulkomailla hoitamassa terveyttään — ja se oli hänelle aina vastahakoista — muodostuivat ne päinvastoin ankarain ponnistusten ja vaivojen ajaksi. Tällöin hän saattoi usein tuntea itsensä niin väsyneeksi, että "ruumis tuskin pystyssä pysyi". Mutta työ tuotti hänelle myös runsaasti iloa. "Purjehdusretkien loppu on usein vielä siunatumpi kuin alku", hän kirjoittaa kerran. Suurin on hänen ilonsa, kun hänen joskus suodaan nähdä, että hänen työtään tarvitaan monin paikoin ja että se myös tuottaa hedelmää. Niinpä hän kertoo eräästä "siunatusta kokouksesta" Kaunissaarella, missä ei ollut pappia eikä maallikkoa ollut saarnaamassa kolmeen vuoteen, ja Tytärsaarella käydessään hän tapaa ihmisiä, jotka ovat saaneet rauhan Jumalan kanssa hänen edellisenä vuonna siellä oleskeltuaan. Hän rakastaa jahtiaan uusin, pyhin tuntein, mutta miettii sentään vielä joskus, eiköhän itse purjehduksen ilolla liene liian suurta sijaa hänen elämässään. Mutta nuo ovat ohimeneviä tunnelmia, ja v. 1897 hän kirjoittaa: "Olen varma, että taivaassa on jahdistani kuva — niin on Jumala osannut järjestää asiat epäjumalaanikin nähden." Kuitenkin palaa ajatus jahdin myymisestä ja saaristolaislähetysten lopettamisesta yhä useammin hänen mieleensä 1890-luvun lopulla, ja hän toteuttaa tämän ajatuksen v. 1901. Aiheena siihen lienevät kai monet uudet velvollisuudet, jotka ovat näihin aikoihin ennättäneet anastaa hänet, niin ettei hänellä ole mielestään oikeutta uhrata enää varoja veneeseen, jota hän yhä harvemmin ennättää käyttää Mestarin työhön.

* * * * *

Paroni Nicolayn kristillinen toiminta ei 90-luvulla rajoittunut kesäiseen lähetystyöhön saaristossa. Syys- ja talvikuukausina Pietarissa hän koetti käyttää hyväkseen jokaista tilaisuutta päästäkseen kosketuksiin hengellistä apua kaipaavien kanssa, voittaakseen sieluja Kristukselle. Hän kävi sairaaloissa, joissa hän jakoi evankeliumeja ja puhui sairaille, ja monilla matkoillaan kaupungilla hän ajurinrattailla istuessaan mielellään ryhtyi keskusteluun ajurien kanssa, koetti herättää heissä halua sielunsa pelastuksesta huolehtimiseen — mikä usein onnistuikin, tämä ajatus kun ei ole outo venäläiselle kansanmiehelle — ja lahjoitti heille lentolehtisiä ja Uusia Testamentteja. "Izvoshtsikit" olivat varmaan kiitollisia kohtelusta, josta he ymmärsivät, että heillä saattoi olla herrojenkin silmissä ihmisenarvoa eikä pelkän kulkuneuvon. Päiväkirjassaan paroni Nicolay kertoo ilomielin, kuinka muuan ajuri, jota hän oli kerran puhutellut, monta vuotta myöhemmin tunsikin hänet ja kertoi hänelle kääntymyksestään.

V:sta 1897 paroni Nicolay alkoi säännöllisesti kerätä luokseen nuoria miehiä — luultavasti saksalaisen N.M.K.Y:n jäseniä — joiden kanssa hän luki raamattua ja joita hän koetti innostaa sisälähetykseen. Sitäpaitsi hän esiintyi kaikkina näinä vuosina varsin usein puhujana eri yhdistyksissä, kuten Pietarin saksalaisessa ja suomalaisessa raittiusyhdistyksessä sekä ruhtinatar Lievenin kodissa. Yhtä vähän kuin saaristomatkoillaan hänen oli täälläkään helppo esiintyä, mutta sisäinen pakko tehdä muitakin osallisiksi kristillisen elämän aarteista kävi hänelle ylivoimaiseksi. Erikoista vaikeutta tuotti hänelle näihin aikoihin hänen omaksumansa käsitys, että puheen aihetta ei koskaan saanut valita "päässään", vaan "rukoillen", Jumalan Hengen vaikutuksesta. Siksi tapahtui usein, että hän seisoi puhujalavalla tietämättä mitä puhuisi. Hän sai kuitenkin aina kiinni johtolangasta, jota hänen oli käytettävä, vaikka se tapahtuikin yhdennellätoista hetkellä. Sillä kokoukseen varsinaisesti valmistumatonhan hän ei ollut koskaan — aihetta etsiessään hän oli syventynyt useampiin teksteihin, ja enimmäkseen oli tällöin jokin ajatus selvinnyt ja kypsynyt, joskaan hän ei pitänyt sitä varmasti oikeana, niin kauan kuin oli vielä valinnan aikaa. Puhussa häntä monesti vaivasi, ettei hän voinut kokonaan irroittautua ajattelemasta ihmisiä, puhua Jumalan kasvojen edessä. Tämän heikkouden syyksi hän arveli "vajanaista hengellistä ravitsemustaan" ja teki kerran psalmin sanojen: "Etsikää minun kasvojani!" johdosta päätöksen omistaa joka päivä puoltatuntia pitemmän ajan kuin ennen sanantutkisteluun ja rukoukseen.

Mutta oli toinen laajempi ja vaikeampi työala, joka v:sta 1896 ensi sijassa vei hänen aikansa ja voimansa: se työ, jota hän — aina vuoteen 1905 — suoritti suuren Venäjän lukemattomissa, täpötäysissä vankiloissa. Hän tutustui ensin tähän työhön seurustellessaan saksalaissyntyisen, mutta Englantiin asettuneen maallikkosaarnaajan Baedekerin kautta, joka v:sta 1875 asti oli kansainvälisen

raamattuseuran toimesta käynyt venäläisissä vankiloissa. Ihailu, jota hän tunsu Mathilda Wreden Suomessa suorittamaa työtä kohtaan ja jota hän oli saanut nähdä läheltä — m.m. käynnillään Kakolassa v. 1888 — ja innostus, joka ilmeni neiti Wreden puheessa työstään, olivat niin ikään omiaan enentämään hänen harrastustaan asiaan. Baedeker, joka ei tyytynyt jakamaan raamatuita vangeille, vaan useimmiten itse halusi puhua heille, ei osannut venettä, minkävuoksi hän tarvitsi tulkkia, ja paroni Nicolay, joka osasi useita kieliä, lähti tätä tointa hoitaen hänen mukanaan Pietarin ja Moskovan vankiloihin talvella 1896. Seuraavana vuonna hän teki omin päin matkoja useihin kaupunkeihin — Novgorodiin, Staraja Russaan, Tveriin, Bezhetskiin, Rzheviin, Vjazmaan ja Rybinskiin. Seuraavina vuosina hän ulotti ne moniin uusiin paikkakuntiin koettaen käyttää tähän tarkoitukseen pitkät loma-aikansa ja kaikki tilapäiset virasta vapautumiset. Nämä matkat kävivät tälle ruumiillisesti heikolle miehelle ylen rasittaviksi. Junavaunun ummehtunut ilma, asemain ihmisvilinä — kaikki tuo väsytti häntä sanomattomasti. Mutta itse matka ei kuitenkaan ollut aina vaivalloisin. Vielä pahempaa oli syysiltana saapua kurjaan, "mustanmullan" alueen syvään liejuun miltei uponneeseen maaseutukaupunkiin, ajaa tärnistää viheliäisillä rattailla pitkin huonosti kivetettyä tai kokonaan kiveämätöntä katuja viimein päätyäkseen epäsiistiin hotellihuoneeseen, missä perin tarpeellinen uni oli sula mahdottomuus. Paul Nicolaylle, joka huolimatta askeettisesta luonteestaan oli kasvatuksensa ja kotiolojensa johdosta tottunut suhteellisesti suuriin mukavuuksiin, olivat varsinkin nämä huoneet todellisen kauhun lähteenä. Mutta se ei enempää kuin mikään muukaan voinut estää häntä matkustamasta — vaikeudet päinvastoin aina kiihoittivat häntä uusiin ponnistuksiin. — Kokonaan tai jotakuinkin unettoman yön perästä hänen oli seuraavana aamuna päänsärkyä potevana ja usein vilunpuistatuksista väristen oltava kaupungin vankilanjohtajan luona esittämässä ja selittämässä asiaansa. Kun paroni Nicolaylla oli asianomainen lupa käydä vankiloissa jakamassa raamatuita, osoittautuivat johtajat tavallisesti varsin kohteliaiksi, ja monet heistä pitivät häntä jonkinlaisena virkamiehenä, joka oli korkeammilta viranomaisilta saanut "määräyksen" vankiloihin. Ottipa kerran vankilanjohtaja hänet vastaan virallissävyyisellä tiedonannolla: "Kaikki hyvin!" — Kun sitten kaikki muodollisuudet oli raivattu tieltä, avattiin hänelle vankilan portit, ja päivän työ alkoi. Pääasiassa oli määrä jakaa, kuten sanottu, raamatuita vangeille, ja paroni Nicolaylla oli mukanaan raamatuita kaikilla niillä kielillä, joita puhuttiin Venäjän valtakunnassa — venäläisiä, saksalaisia, puolalaisia, virolaisia, lätiläisiä, armenialaisia ja monia muita, ruotsalaisia ja suomalaisiakin. Välistä hän sai ainoastaan vanginvartijan seurassa vaeltaa kopilta kopille pistääkseen oviluukusta kirjoja yksityisille vangeille, joskus taas kokoontuivat vankilan asukkaat kaikki yht'aikaa vankilan kirkkoon, missä jakelu sai tapahtua ja missä paroni Nicolayn sallittiin tavallisesti pitää heille hengellinen puhe. Tuo yhteenkasaantunut, kurjuuden ja rikoksen käsittämätön massa, jota kuulijakunta edusti, vaikutti monesti puhujaan miltei ylivoimaisesti, joten hänen täytyi ponnistaa kyetäkseen katsomaan näitä onnettomia ihmisiä silmiin. Täällä oli hätä suuri, ja se, mitä näillä keinoin voi antaa, äärettömän vähäistä. Vain ajatus, että on "voima, joka tulee täydelliseksi heikkoudessa" toi häneen rohkeutta toteuttaa uudestaan aikomuksensa ja puhutella koolletulleita vankeja oman voimattomuuden musertavasta tunnosta huolimatta.

Paul Nicolaylla oli Baedekerin rinnalla se etu, että hän osasi venettä ja kykeni siten puhumaan vankien enemmistön välittömästi tajuamaa kieltä. Hän koetti tuoda lohdunsanoja näille onnettomille: "Te ette ole Jumalan vihaan, vaan Kristuksen kyyneleisiin suljetut — jos Kristus teki sen, mikä on suurempaa: kuoli puolestasi, eikö Hän sitten tekisi sitä, mikä on vähäisempää: antaisi anteeksi, ottaisi vastaan, auttaisi?" Hän puhui usein Kristuksen vapahtavasta ja nostavasta voimasta, varsinkin Hänen voimastaan pelastaa tuosta Venäjän vitsauksesta, juoppoudesta, ja tämä näytti enemmän kuin mikään muu vaikuttavan kuulijoihin. Eräs nuori mies lankesi kerran paroni Nicolayn jalkoihin, kun puhuja tämän tapaisen esityksen jälkeen ojensi hänelle Uuden Testamentin. Muuan lätiläinen itki ilosta, kun sai omalla kielellään painetun Uuden Testamentin kappaleen. Ei kuulijakunta kuitenkaan ollut aina näin myötämielinen — joskus miehet juttelivat ja nauroivat ääneen puheen kestäessä huolimatta ankarasta kurista ja koettivat synnyttää melua, mikä pakotti paroni Nicolayn äärimmilleen koroittamaan heikkoa ääntänsä saadakseen sitä ollenkaan kuuluville. Miten lohduttomalta mahtoikaan hänestä tuntua, kun hän saattoi vain näin etäältä puhua näille välinpitämättömille tai vihamielisille ihmisille, joita ei ollut aikaa tai ei mahdollistakaan voittaa, ja kuinka raskasta sitten matkalla seuraavaan kaupunkiin muistella muutamia kasvoja, jotka olivat ikäänkuin eristyneet massasta ja syöpyneet evankelistan mieleen — synnin leimaamia kasvoja. Kirjat eivät myöskään aina riittäneet — hänen täytyi antaa muutamain niistä, joita hän halusi auttaa, poistua tyhjin käsin. Entä näiden venäläisten vankilain likaisuus, kurjuus ja ahtaus — eipä ihme, että Paul Nicolay kuljettuaan sellaisen läpi kirjoittaa vain *yhden* sanan muistiin: "Väsyyksestä näännyksissä!" Varsinkin lähetysmatkain alussa hän oli usein näin sekä ruumiillisesti että sielullisesti lamassa, sitten herää voima, jota kaikkinaisen uhratuvaan työhön antautuminen tuo tekijälleen elähyttämään häntä. "Tunnen itseni niin virkistyneeksi kierreltyäni vankiloissa, aivan kuin olisin hengittänyt raikasta ilmaa, ja usein täyttää mieleni kiitollisuus Jumalaa kohtaan hänen minulle suomastaan suuresta onnesta" — tuon ajatuksen hän kirjoittaa joulukuun 8:ntena 1898, ja se uusiintuu monesti myöhemminkin.

Kuinka väsymättömästi paroni Nicolay toimi, osoittaa parhaiten niiden kaupunkien pelkkä luetteleminen, joissa hän — yksin Euroopan puoleisella Venäjällä — kävi vuosina 1896—1905. Paitsi

aikaisemmin mainittuja paikkakuntia voimme mainita seuraavat: Suja, Kineshma, Luga, Porhov, Pskov, Ostrov, Jaama, Vyshnij Volotsok, Vladimir, Valdai, Torzhok, Jaroslavl, Vologda, Rostov, Aleksandrov ja Arkangeli. Enimmissä näistä paikoista hän kävi useampia kertoja. Mutta sitäpaitsi hän teki v. 1901 matkan Siperian kuuluisiin ja peloittaviin vankiloihin. Tästä matkasta päiväkirja kertoo seikkaperäisesti. Toukokuun 31:senä paroni Nicolay lähti Pietarista, viipyi päivän Moskovassa ja jatkoi sitten matkaansa Nizhni Novgorodiin, jonka molemmissa vankiloissa hän kävi. Kuvaus näistä käynneistä on tyypillinen. "Ensin ei tahtonut sujua. Minä tunsin, että oli kiire, ja maaperä oli kova. Se oli aivotyötä, hengetöntä. Ajaessani toiseen vankilaan rukoilin koko ajan, että tulisin täytetyksi pyhällä Hengellä, ja nyt työ sujui uudella, elävällä tavalla, Herran kiitos!" Sitten käytiin myös muissa Volgan ja sen syrjäjokien varsilla sijaitsevien kaupunkien vankiloissa, m.m. Kasanissa, missä paroni Nicolaylle tarjoutui tilaisuus antaa tataarilaiselle ajajalleen "ingil" (evankeliumi) hänen omalla kielellään, sekä sitäpaitsi Sarapulissa, Ohanskissa, Permissä ja. Vjatkassa. Jekaterinburgissa, viimeisessä Euroopan Venäjän kaupungissa, jonka kautta kuljettiin, hän tapasi saarnaaja Kargelin, jonka oli määrä tulla hänen mukanaan Tobolskiin. Tjumenista, Aasian puolella olevasta, pienestä kaupungista, jatkettiin matkaa höyrylaivalla. Paroni Nicolayn huomio kiintyi laivalla moniin mielenkiintoisiin kansantyyppeihin, ennen muuta Keski-Asian tataareihin. Tobolskissa työ alkoi uudelleen. Mutta vasta myöhemmin, kun matka johti ylös Irtysh-jokea, hän tunsi joutuneensa varsinaisen Siperian kosketuksiin. Hän kirjoittaa kylästä, jossa käytiin: — "Hautuumaalla kohosi viisi korkeata puuristiä piirtyen taivasta vasten. Sinne on haudattu puolalaisia — kaiketi maastaan karkoitettuja. Monet uskovaiset on myös karkoitettu I:n piiriin. On pöyristyttävää ajatella noita onnettomia seutuja, karkoituspaikkoja sekä niiden kurjuutta, jotka ovat tuomitut elämään täällä kuin elävältä haudattuina, kodeistaan ja luonnollisesta ympäristöstään temmattuina ja pakotettuina päättämään päivänsä näissä viheliäisissä loukoissa." — Omskin tienoilta hän tapaa suomalaisen siirtolan, jonka pappi, pastori Eriksson, pyysi häntä olemaan läsnä uuden koulutalon vihkiäisissä ja puhumaan siirtolaisille, joten hän sai käyttää hyväkseen purjehdusmatkoillaan hankkimaansa taitoa lausua ajatuksensa suomenkielellä. "Me söimme, ja joimme kahvia aivan kuin Suomessa", hän kirjoittaa oleskelustaan Helsingin kylässä. Tomskissa, minne paroni Nicolay saapui heinäkuun 5:ntenä, hän kulki toisesta täpötäydestä vankilasta toiseen. Eräessäkin oli asukkaita 657, ja oli mentävä kopilta kopille. "Aluksi se kävi, kun odotin Herraa, mutta sitten olin lopen uupunut", sanotaan päiväkirjassa. "Annoin 350 venäläistä kirjaa, noin 12 juutalaista, 8 virolaista, 2 lätiläistä ja yhden suomalaisen." Krasnojarsk Jenisein varrella — ensimmäinen paikka, missä "näkyi vuoria" — soi matkaajallemme muutamia valoisiakin vaikutelmia. Hän saattoi jakaa 990 kirjaa, muuan kaupungin papeista osoitti ymmärtämystä ja oli avulias, ja ajuri, joka kyyditsi paroni Nicolayta, kiitti häntä enemmän hänen antamastaan Uudesta Testamentista kuin maksusta. Jeniseitä päiväkirja kuvaa ihanaksi virraksi. Matkalla Irkutskiin käytiin Minusinskissä ja parissa muussa pienuoleisessa paikassa. — Irkutskissa paroni Nicolay kirjoittaa: "Tällä matkalla olen mielestäni oppinut, että minun tulee aina uskoa, silloinkin kun minulla ei ole näkyviä todisteita, että minulla on kaikki Kristuksessa — ja toimia senmukaisesti. Vankilassa tunsin tänään erittäin selvästi, että Jumala yksin pystyy suorittamaan Jumalan työn — ja kaikki kävikin paremmin kuin tavallisesti, Jumalan kiitos." — Transbaikal, Verhneudinsk ja Tshita olivat matkan viimeiset pysähdyspaikat. Kaikissa näissä paikoissa hän jatkoi raskasta ja näköjään varsin niukkoja hedelmiä tuottavaa työtään yhtä uskollisena, yhtä levollisesti luottaen siihen, että "Jumalassa oli itsessään kyllin työnsä suorittajaksi" ja täynnä kiitollisuutta siitä, että Jumala häntä varjelemalla tahtoi tunnustaa hänet palvelijakseen. Tshitasta aloitti paroni Nicolayn pitkän paluumatkinsa 25 p:nä heinäkuuta. Elokuun 5:ntenä hän oli kotona — ja neljä päivää myöhemmin Tukholmassa matkalla pohjoismaiseen ylioppilaskokoukseen. Sitä, että hän oli kärsinyt malariasta höyrylaivamatkoillaan Siperiassa ja että hänen voimansa olivat kotiin palattua miltei lopussa, ei saanut ottaa lukuun, kun hän noudatti ennakolta laadittua työsuunnitelmaa. Eivätkö muistu mieleen Paavalin sanat hänen toisesta kirjeestään korinttolaisille (11: 25, 27): "Olen usein ollut matkoilla — työssä ja vaivassa" — — —?

Kesällä 1899 paroni Nicolay oli pyytänyt eroa valtakunnankansliasta, ja marraskuussa samana vuonna se myönnettiin hänelle. Hänen harrastustaan virkatehtäviinsä eivät vierivät vuodet olleet lisänneet, vaan päinvastoin vähentäneet, kuta enemmän halu toimia Kristuksen hyväksi oli vallannut hänet. Huomio, ettei hän voinut työskennellä muiden tavalla, että hänen ajatuksensa aina olivat todellisuudessa jakaantuneina, vaivasi tätä tunnollista miestä, ja hänen mielestään tämä elämän pirstominen pahensi hänen terveyttäänkin. Eikä hänestä liioin se vaikutusvalta, joka hänellä ehkä oli muutamiin harvoihin tovereihinsa, ollut kyllin suuri velvoittaakseen häntä jäämään heidän keskuuteensa. Todellisia hyviä ystäviään, joita hänellä oli sekä senaatissa että valtakunnankansliassa, niitä hän ei kadottaisi eroamalla virastaan. Hänen paras ystävänsä virkatovereista oli Aleksander Maksimovski, johon hän oli tutustunut jo kouluaikana oppien pitämään hänestä. Maksimovskista, joka oli lahjakas mies ja jolla oli suuri työkyky ja lakimiehen terävä katse, tuli myöhemmin Venäjän vankeinhoidon ylin päällikkö, jolloin hän, mikäli se oli hänen vallassaan, koetti toteuttaa omaksumiaan kristillisiä periaatteita. Vielä sittenkin, kun ystäväysten urat olivat ulkonaisesti eronneet toisistaan, pysyi heidän suhteensa toisiinsa muuttumattomana.

Sen, että Paul Nicolay juuri 1899 päätti luopua virastaan, lienee aiheuttanut osaltaan tänä vuonna hänelle ilmaantunut toive päästä työskentelemään kristillisen ylioppilasliikkeen piirissä. Kun kuitenkin tämä työ — hänen elämänsä suurtyö — vaatii itsenäistä käsittelyä, tyydymme nyt vain koskettelemaan tätä asiaa.

Olemme koettaneet edellisessä seurata osaa paroni Nicolayn toiminnasta noin kymmenvuotiskautena. Niin uhrautuvasti kuin hän tähän työhönsä antautuikin, on selvää, ettei hän voinut suorittaa sitä levähtämättä joskus. Hänen oli aika ajoin pakko — hyvin vastahakoisesti kyllä — huolehtia myös uupuneesta ruumiistaan. Hän sairasti yhä usein influenssaa ja malariaa — kahta tautia, joita vastaan tuskin kävi voitollisesti taisteleva Pietarin kosteassa ilmastossa tai rasittavilla matkoilla. Ei liioin Monrepos ollut tässä suhteessa sopiva oleskelupaikka omistajallensa — hän huudahtaakin kerran pieni katkeruuden vivahdus sanoissaan: "Miksei minulla ole kotia, jossa voisin elää!". Siksi hänen täytyy silloin tällöin suostua lääkäriensä vaatimuksiin ja lähteä etsimään parannusta ulkomailta, ja niin anastivat parantoloissa oleskelut nyt niinkuin myöhemminkin varsin huomattavan osan hänen elämästään. Hänestä ei tullut koskaan ihannepotilasta, joka kykenee keskittämään ajatuksensa terveytensä hoitamiseen ja määrätyn elinjärjestyksen vaikutuksiin — nämä pakolliset lepoajat tuntuivat vaikeilta tämän utteran työmiehen mielestä, ja niistä tuli hänelle myös voimakkaan sisäisen kehityksen aikoja, jolloin ajatukset kypsyivät ja tahto varttui taisteluihin. Saamme tästä riittävän käsityksen, jos seuraamme häntä parille matkalle, jotka hänen täytyi tehdä ulkomaisiin parantoloihin.

Kestettyään v. 1894 tavallista pahemman influenssakohtauksen hän siis matkusti saman vuoden elokuussa Baieriin Kneippin Wörishofenissa sijaitsevaan parannuslaitokseen. Sinne saavuttuaan ja saatuaan "1/2 minuutin tutkimuksen perästä" määräykset elinjärjestyksestään hän alkaa elää parantolavieraan elämää tunnollisesti mukautuen annettuihin sääntöihin. Mutta päiväkirja todistaa samalla aikaa syvistä sisäisistä taisteluista ja palavasta ikävöinnästä saada täälläkin edes omakohtaisesti todistamalla palvella Mestarin asiaa. Hän etsii muiden potilaitten joukosta "des compatriotes du ciel" — "taivaanvaltakunnan heimolaisiaan" — ja häntä vaivaa maailmallinen henki, jonka hän tapaa useimmissa ympäristönsä ihmisissä. Kun hänen nyt, kuten ennenkin, on vaikea käyttää "hyökkäävää" tapaa, kysyy hän itseltään, mistä johtuu pohjimmalta tämä puuttuva rakkaus sieluihin, joksi hän sitä nimittää. Eikö ehkä kääntymättömien turmio ole hänelle todellisuutta? Eikö olisi oikeampaa "iskeä" toisiin, eikä vain esiintyä itse avokypärin? Usein hän sureksii itsessään huomaamaansa kyvyttömyyttä käyttää tarjoutuvia persoonallisen työn ("personal work") tilaisuuksia. "Kirjoissa ihmiset vastaavat aina niin erinomaisesti, mutta minä en tiedä usein ollenkaan mitä vastata", hän kirjoittaa tästä. "Jos on puhumiseen tilaisuutta, ei minulla ole halua, ja jos minulla on halua, ei tule tilaisuutta." Hän kysyy, kuinka hänen tulisi astua esiin, eikä hän nytkään pääse irti kysymyksestä, ennenkuin on tarkastellut sen pohjia myöten.

Yhä uudestaan vilahteli hänen mielessään kysymyksen ratkaisu sellaisena kuin hän oli sen aikanaan myös lopullisesti käsittävä. "Tulee rukoilla tilaisuuksia, ei etsiä niitä. — Ei mitä minä tahdon, vaan mitä Jumala tahtoo. — Ei tarvita omia aloitteita. On vain elettävä lähellä Jumalaa ja antauduttava Hänen johdettavakseen. — Kristityn tulee olla kuin näytteet lasikaapissa — tavarain tulee kaikkien heti näkyä, niin ettei tarvita reklaameja." Hänen oma huomattava hienotunteisuutensa ja rehellisyytensä estivät häntä joutumasta sen 'todistamis'liioittelun uhriksi, mihin anglosaksilainen sävy olisi voinut tässä tapauksessa helposti johtaa. Vain vanha epäluuloisuus "mukavia" ratkaisutapoja kohtaan pakotti hänet yhä uudelleen tarkistamaan probleemiänsä. Muiden potilaitten kanssa seurustellessaan hän kuitenkin aina koetti ottaa tilaisuudesta vaarin auttaakseen heitä Kristusta kohti — varmasti milloinkaan tuntumatta tunkeilevalta, hänen kun täytyi pakottamalla pakottaa itsensä "hyökkäämään". Muutama esimerkki valaisnee asiaa. Muuan parantolassa oleskeleva puolalainen herättää hänen mielenkiintoaan, ja hän pyrkii tämän seuraan. Eräällä kävelyllä seudun ympäristöihin mies polvistuu tien varrella pystytetyn ristiinnaulitunkuvan eteen — siitä johtuu keskustelu luontevasti pyhiin asioihin. Puolalainen osoittautuu ystävälliseksi, mutta sangen vähän vastaanottavaiseksi, ja Paul Nicolay kirjoittaa muutamaa päivää myöhemmin: "Jollen voikaan opettaa hänelle mitään muuta, niin voinhan kuitenkin osoittaa hänelle myötätuntoa, rakkautta." Toisen kerran hänen huomionsa kiintyy erääseen englantiapuhuvaan hienoon naiseen. Tämä välttää aina uskonnollisia kysymyksiä koskettelevia keskusteluja — syy siihen selviää, kun tulee ilmi, että hän on juutalainen. Myöhemmin hän osoittautuu puheliaammaksi ja sanoo olevansa unitaari. — "Mitä tehdä, minulla ei ole minkäänlaisia todistuskappaleita", kirjoittaa paroni Nicolay apeana. Kun hän ei kykene keskustelemaan hengellisistä kysymyksistä, pakottaa se hänet siihen, että koettaa selvittää itselleen uskonsa perustusta, minkä puolen hän ehkä oli liiaksi laiminlyönyt evankelioimistyönsä tähänastisen suunnan ja pikemmin eettillisen kuin älyperäisen perusluonteensa vuoksi. Hänen päätodisteekseen tulee vakavan harkinnan jälkeen sama, jota hän sittemmin myös ylioppilastyössään mielellään käytti: "Jollei Jeesus ole Jumalan poika, on raamatun *punainen lanka* valhetta." Sitä hän käyttää aseenaan ja iloitsee sen vaikuttavuudesta, mutta saa sitten kuulla, ettei tämä hänen todisteensa lähinnä vaikuta muihin, vaan hänen oma järkkymätön, vilpitön uskonsa. Tämän uskon ehjäsydämyisyys ei voinut koskaan olla mieluisasti koskettamatta rehellisiä etsijöitä. "Kuinka tärkeätä on olla aseena Jumalan kädessä. Minua johdetaan omaa yksilöllistä tietäni, ja

minun on yksinomaan seurattava opastani" — nämä luottamukselliset sanat olivat Paul Nicolayn vastaus saamaansa ilahduttavaan kokemukseen.

Wörishofenista paroni Nicolay matkusti Salzburgiin, käyden siellä tervehtimässä eversti Pashkovia, jolta Venäjä nyttemmin oli suljettu, ja sitten Sveitsiin, missä hän haki käsiinsä vanhan Samuel Zellerin Männedorfista Zürich-järven rannoilta. Männedorfia on muuan siellä oleskellut kuvannut paikaksi, "jonne tulee kaikenkaltaisten tautien vaivaamia ihmisiä, ihmisiä, jotka ovat ruumiillisesti ja siveellisesti murtuneita, raskasmielisiä tai mielisairaita, ihmisiä, joilla ei ole rauhaa Jumalan kanssa. Mutta myös ihmisiä, jotka ovat vain ruumiiltaan sairaita — ja ihmisiä, jotka hakevat rauhaisaa paikkaa, missä olisi mielelle ja ajatuksille sitä hiljaisuutta, jota he tarvitsevat, ja missä myös voi kerätä uusia voimia jatkuvaan työhön, jos Jumala suo." [Hans Koch: Agnes Rothe.] Kaikkien sairasten päälle, jotka sitä halusivat — mutta vain heidän päälleen — Zeller pani kätensä rukoillen heidän puolestaan, ja monet kertoivat tulleen siellä terveiksi. Zeller, joka koetti auttaa potilaitaan myös terveen elinjärjestyksen sekä hartaus- ja raamattuhetkien avulla, joissa kävi ilmi hänen valtava uskonnollinen persoonallisuutensa, teki paroni Nicolayhin kauttaaltaan sympaattisen vaikutuksen — lempeys, voima ja viisaus, samoin käytännöllinen kyvykkyys ja valoisa huumori, kas siinä ominaisuudet, jotka häntä miellyttivät tässä omituisessa miehessä. "On mieluista kuulla hänen rukoilevan." Oleskelu Männedorfissa oli sekä sielun että ruumiin virkistystä.

Seuraavaa vuotta paroni Nicolay siitä huolimatta sanoo "hengellisten koettelemusten ja kivulaisuuden ajaksi". Mutta olivatpa hänen vaikeutensa tänä aikana mitkä tahansa, hän oli paremmin kuin konsanaan varustettu kohtaamaan niitä. Hän voi siis myös kirjoittaa, että hän on "kestänyt ja läpäissyt". Hänen voimansa on varmuus, että Jeesus on hänessä ja hän Jeesuksessa, hän ei päästä hetkeksikään ajatusta, että "*Jeesus puolestani* peittää menneisyyden, *Jeesus minussa* täyttää kaikki nykyisyyden tarpeet". Hänelle käy yhä selvemmäksi, että Jeesuksen työ on suurempi ja laajakantoisempi kuin me nyt pystymme käsittämään — meillä on tässä suhteessa pelkkiä aavisteluita kaikkein suurimmasta. V. 1896 alussa hän kirjoittaa, että hän "jälleen antautuu Jumalan orjaksi — niin, juuri orjaksi". Muistamme, että hän tänä samana vuonna aloitti vankilatoimintansa. Mutta hänen horjuva terveytensä pakottaa hänet syyskuun lopulla taas lähtemään ulkomaille — Sveitsiin, Adelsbodeniin, missä hän viettää muutaman viikon. Täällä tulee hänen eteensä uudelleen tuo vanha "todistamisen" probleemi, mutta niinkuin ennenkin hän löytää oikean ratkaisun: on vain "kuljettava käsi kädessä Jumalan kanssa pitkin päivää, antauduttava Pyhän Hengen johdettavaksi". Adelsbodenissa hän oli myös useissa uskonnollisissa kokouksissa, m.m. eräässä "veljeskokouksessa", jonka osanottajat olivat eri seuduilta ja jonka henki miellytti häntä. Sitten seurasi oleskelu Hauptweilissä, "hengellisen elämän alalla toimiville väsyneille työntekijöille" järjestetyssä lepokodissa, missä hänen ensin on ikävä — hänellä ei ole mitään tekemistä, ja useitten puheitten kuuleminen päivän mittaan on liian rasittavaa. Kuitenkin tarjoaa hänelle myöhemmin seurustelu laitoksen johtajan, Stockmayerin, sekä sairaanhoitajattarista "sisar Emilien" kanssa paljonkin arvokasta, ja kun hän lähtee Hauptweilistä, voi hän sanoa oppineensa täällä, kuinka paljon hänellä on vielä oppimista. Stockmayerin jäähyväissanat — "me käymme samaa määrää kohti, johdettuina ja suojattuina" ("geleitet und gedeckt") kaikuvat kauan hänen sisimmässään.

Ystävät, joita paroni Nicolay sai ulkomaanmatkoillaan, ja vieraiden maiden tarjoamat virikkeet tulivat merkitsemään paljon hänen hengelliselle kehitykselleen. Mutta kaikista niistä maista, joissa hän kävi elämänsä varrella — ja tuota elämää voisi sanoa vain pitkäksi pyhiinvaellusretkeksi — ei mikään vaikuttanut häneen niin voimakkaasti eikä käynyt hänelle niin rakkaaksi kuin Englanti, "vanha, rakas Englanti", niinkuin hän sitä melkein aina nimittää kirjeissään, muistellen sitä usein kaivaten elämänsä viime vuosina. Jo lastenkamarissa hän oli oppinut englanninkieltä ja englantilaisia tapoja — hänellä ja hänen siskoillaan oli ollut englantilainen hoitajatar, ja englantia oli ollut — vanhoihin perheperimyksiin pohjautuen — saksan ohella perheen seurustelukieli. Pashkovilaisten parissa hän oli nuorena oppinut tuntemaan anglosaksilaista hurskaudenmuotoa ja antamaan sille arvoa. Hengellisen toveruuden — *fellowship* — voimakas tunto täytti hänet siksi aina hänen seurustellessaan englantilaisten ystäviensä kanssa. Tämä tunto vahvistui Englannissa oleskelun aikana syksyllä 1897, jolloin hän kävi tervehtimässä useita vanhoja tuttuja — tohtori Baedekeriä Westonsuper-Maressa, Mr. ja Mrs. Penn-Lewistä sekä Bromleyssä Lontoon lähistöllä asuvaa lähetysjohtaja Mr. Sloania, jonka koko perheeseen hän oli lämpimästi kiintynyt ja jonka kanssa hän oli kuolemaansa asti jatkuvasti kirjeenvaihdossa. Cambridge'issä hän otti tällä käynnillään osaa uskonnolliseen kokoukseen, matkustaen sitten Ranskan puolelle — missä kotiutumisen tunne kohta hälveni. Pariisista ja pariisilaisista hänellä on pelkästään paheksuvia sanoja, hän saa täällä tuskallisen vaikutelman siveellisestä rappiosta. Sukulaisilleen, joita hän tällöin Ranskassa ollessaan käy tapaamassa, hän tuntee olevansa — muussa suhteessa — varsin vieras.

Lopulla vuotta 1897 ja seuraavan ensi kuukausina paroni Nicolay tunsu itsensä tavallista useammin sairaaksi, kuumeiseksi, malarian ahdistamaksi. Kun mitkään parantelut ja käytetyt lääkkeet eivät näyttäneet voivan auttaa häntä, alkoi hän miettiä mielessään, eikö hänen pitäisi luopua kokonaan

tällaisista inhimillisistä apukeinoista ja turvautua yksin Jumalaan parannusta etsiessään. Tätä ajatusta vahvasti muuan käynti Baedekerin luona, joka sanoi käsittävänsä asian niin kuin se on esitetty Jaakobin kirjeen viidennessä luvussa, ja hän yritti nyt monta kertaa terveeksitulo-rukouksen jälkeen aivan yksinkertaisesti poistaa tautinsa tietoisuudestaan — "ottaa uskossa" parannuksen, joka yhä viipyy poissa. Tuntui niin kovalta, että aina täytyi työskennellä "puolella höyryllä", ettei voinut antaa mitä tahtoi — ja tuntui niin alentavalta hänen vahvalle uskollen, ettei hän kyennyt rukoilemaan itseään eroon tästä surkeudesta. Aina kun jokin parannustapa epäonnistui, aina kun malarian oireet parantolasta palatessa jo matkalla ilmaantuivat, oli hänen pettymyksensä yhtä katkera. Jatkuvat kokemukset sekä keskustelut Mr. Sloanin ja tunnetun Kiinan lähetyssaarnaajan Hudson Taylorin kanssa, jotka kävivät hänen luonaan Pietarissa, johtivat hänet kuitenkin siihen käsitykseen, että lääkkeitten käyttö oli oikeutettua, kun ne sittenkin tilapäisesti lievittivät kärsimystä, jonka täydellinen lakkaaminen ei nähtävästi ollut Jumalan tahto. "Jumala on aina oikeassa", sitä sanaa hän käytti katkeruutta torjuakseen, ja hän oppi ymmärtämään, että "paras koetusten kantamistapa on niiden vastaanottaminen". Että sairaus pakotti hänet työskentelemään omassa itsessään, oli hänelle erikoisen vastenmielistä. Pakollinen toimetttömyys kiusaa häntä aina: "Voiko Jumala sallia näin *helppoa elämää* kuin minun?" hän kyselee kerrankin. Sanat kuulostavat paradoksilta, kun ajattelee hänen senaikuista työtaakkaansa, mutta ne ovat vakavasti tarkoitettut. Täydellinen itsekieltämys oli aina Paul Nicolaylle kristityn ihanne — muistammehan murrosajan, "omien mukavuuksien uhraamisen". "Elämäni tunnukseksi tulkoon *itsekkyyys, jonka yli on vedetty risti*", hän kirjoittaa — hänelle ominainen ilmaisutapa! Oman "minän" hävittäminen tuntuu hänestä hedelmällisen elämän ensi ehdolta, itsekkyyttä kohtaa rangaistus — hedelmättömyys. Kehoitus, jonka hän kohdistaa itseensä kerran vuodenvaihteessa, on kuin täydellistä velvollisuuden täyttämistä anova huuto: "Ole ystävällinen, ystävällinen, ystävällinen! Älä milloinkaan, jos suinkin mahdollista, siirrä toistaiseksi velvollisuuden täyttämistä. Älä hukkaa aikaa. Velvollisuus ensin. Velvollisuus, maksoi mitä maksoi. Aina tosi kaikessa." Itsekieltämyksen vaatimus huipentuu tällaiseen lausumaan: "Kun ihminen kieltää itsensä, täytyy hänen myös luopua kaikista unelmista ja ajatuksista, joissa 'minällä' on sijaa." — Tällaisista sanoista kajahtaa kuin sotahuuto, ja moni seikka viittaa siihen, että nämä vuodet ovat olleet raskaitten elämysten, ankaroitien sisäisten kokemusten vuosia Paul Nicolaylle. V. 1899 häntä kohtasi suuri suru — ja ehkäpä juuri sen jälkikäikua kuulemme näissä riveissä, jotka ovat kirjoitetut kuin kaikkien omakohtaisten unelmain saaman kovan tuomion alaisena: "Minulla on, niinkuin useimmilla ihmisillä, ollut ihana toiveeni, jota Jumala ei kuitenkaan ole toteuttanut." Mutta menneisyyteen katsominen ei saa hallita elämän kulkua — Paul Nicolay on oppinut katsomaan tulevaisuutta kohden, missä tehtävät odottavat, ja noita kaihoisia rivejä seuraa taas urhea päätös: "Siksi tahdon, että elämäni valtakalukseksi on tuleva Jumalan kirkastaminen kärsivällisyydellä ja itsekieltäytymyksellä." Nämä sanat ovat kirjoitetut v. 1899, jolloin paroni Nicolay juuri oli aiikeessa "jättää kaikki" ja lähteä uudelle työkentälle, missä eloa oli paljon eikä työväkeä lainkaan. Hän oli nyt saava tehtävänsä — jota hän oli yksin kutsuttu suorittamaan — työn nuorten, totuutta etsivien ihmisten parissa, joista oli tuleva hänelle hänen loppuiäkseen veljiäkin ja sisaria, isää ja äitiä tai maallista tavaraa kalliimpia ja joiden palvelemiseen hän oli saava käyttää mitä oli itse saavuttanut omalla etsinnällään ja omalla taistelullaan.

VENÄJÄN YLIOPPILAITTEN PARISSA.

Keväällä 1899 odotettiin ylioppilaitten kristillisen maailmanliiton matkasihteeriä, amerikkalaista tohtori John R. Mottia, sekä sen puheenjohtajaa, ruotsinmaalaisista tohtori Karl Friesiä, Helsinkiin, missä N.M.K.Y:n piirissä oli olemassa ylioppilasryhmä ja missä suunniteltiin itsenäisen kristillisen ylioppilasyhdistyksen perustamista. Paroni Nicolay kutsuttiin ottamaan osaa asiaa koskeviin neuvotteluihin. Samalla häneltä kysyttiin, olisiko ajateltavissa, että tohtori Mott saisi esiintyä myös Pietarissa levittääkseen sinnekin tietoa kristillisen ylioppilasliikkeen työstä ja kenties laskeakseen pohjan samanlaiselle toiminnalle Venäjällä. Paroni Nicolay vastasi, ettei asia tuntunut aivan mahdottomalta, ja tehosti sitä, että Venäjän ylioppilaiden alhainen siveellinen kanta ja hengellinen hätä kyllä puolsivat yritystä, jolla tahdottiin lähestyä heitä. Kirje päättyi sanoihin: "Me emme voi *luvata* teille kokouksia, mutta on sanottu, että Venäjä on mahdollisuuksien maa, ja maksanee vaivan koettaa. Tulkaa itse katsomaan, mitä voitaisiin tehdä. Olkaamme kestäviä rukouksessa."

Huhtikuussa paroni Nicolay tapasi Helsingissä nuo molemmat ylioppilasliikkeen johtomiehet. Häntä miellytti suuresti uskonvarman ja tarmokkaan amerikkalaisen olemus — "tosi, luonnollinen, levollinen", niin hän arvostelee tohtori Mottia — ja hän sai lämpimän harrastuksen siihen työhön, jolle tämä oli omistautunut ja jonka kosketuksiin hän vasta nyt joutui. Tämän työn tarkoituksiperän — "Kristus Kuninkaaksi" koko maailman ylioppilaitten keskuudessa — täytyi vetää puoleensa mieltä sellaista kuin hänen. Kun Mott lähti Helsingistä Pietariin katsomaan "mitä voitaisiin tehdä", meni paroni Nicolay

hänen mukaansa jääden hänen avustajakseen ja oppaakseen. Julkisia kokouksia ei saatu nähtävästi pitää, mutta sekä Pietarissa että Tartossa ja Riassa, missä Mr. Mott pikimmältään kävi, hän esiintyi pienissä yksityispiireissä.

Muuan ilta ruhtinatar Lievenin luona, jolloin ulkomaalainen vieras teki selkoa ylioppilaitten maailmanliiton toiminnasta, vaikutti ratkaisevasti suuntaan, jonka Paul Nicolayn elämä siitä lähtien sai. Hänen mieleensä tuli näet lausua ajatus, että se mies, jonka Jumala oli kutsuva kristillisen liikkeen järjestäjäksi Venäjän ylioppilaitten keskuudessa, ehkä olikin huoneessa kuulijain joukossa. Hän antoi katseensa kiintyä näihin, toiseen toisensa jälkeen — mutta hän ei tavannut ketään, jota olisi voinut ajatella sellaisen työn johtajaksi. Ja silloin hänen täytyi kysyä vavisten itseltään: "Olenko kenties minä se mies? Onko Jumala sallinut minun kasvaa, opiskella ja tehdä työtä tässä maassa, kreikkalaiskatolisten toverien parissa, onko Hän sallinut minun perehtyä venäjänkieleen ja venäläisiin tapoihin ja toisaalta antanut minulle evankeelisen kodin ja vienyt kosketuksiin Länsi-Euroopan kristittyjen kanssa, jotta minä kykenisin suorittamaan *tämän* tehtävän kaikkien keskuudessa?" Suunnilleen tällaiseksi kai kysymys muodostui hänen mielessään — ja vastauksesta täytyi tulla ehdottomasti myöntävä. Paul Nicolay oli tottunut tottelemaan korkeampaa johtoa ja hän laski tänä hetkenä "tahtonsa käden" tuon uuden auran kurkeen. Monesti vielä oli epäily siitä, kykenisikö hän täyttämään sen paikan, johon hänet nyt asetettiin, hiipivä hänen mieleensä ja asettava hänen eteensä tehtävän uhkaavan ylivoimaisuuden, mutta hän ei hellittänyt aurasta ennenkuin järkkymätön pakko tempaisi sen hänen kädestään.

Venäjän ylioppilaat! Joskin oli paljon, mikä viittasi siihen, että Paul Nicolay oli saanut erikoiset lahjat heitä palvelemaan, niin täytyy tunnustaa, että oli miltei yhtä paljon, mikä viittasi päinvastaiseen. Mitä takeita oli oikeastaan siitä, että tämä puoliksi ulkomaalainen paroni, jonka uskonnollisuudella oli puritaanilaissävy, jonka luonne oli suljettu, hillitty, ja jolla oli länsieurooppalainen elämänkatsomus, olisi voinut lähestyä tuota väräjäväin hermojen, nälkäisen älyn ja kuohuvain, sekavain tunteitten massaa, jota sanotaan — tai sanottiin — Venäjän opiskelevaksi nuorisoksi?

Hän oli saanut kasvatuksensa ja tieteellisen kehityksensä venäläisissä kouluissa, mutta hän oli, niinkuin eräs hänen lähimmistä sukulaisistaan, paroni A. Meyendorff, kirjoittaa "antanut venäläisen lukion ja venäläisten oikeusopintojen pyyhkäisyn käydä ylitseen ilmeistä vastenmielisyyttä tuntien, joskin huomattavan tunnollisena." Tuskinpa oli yksikään venäläisen sielunelämän ilmauksista, olipa sitten kysymys taiteesta tai tieteestä tai julkisesta elämästä, sanoo paroni Meyendorff edelleen, päässyt juurtumaan häneen, jollei ota lukuun olennaisesti kansanvaltaista elämänkatsomusta ja sitä varsin suurta piittaamattomuutta historiallisista kehitysmuodoista, jotka olivat molemmat hänelle ominaisia. — Varsinaista ylioppilaselämää hän ei ollut koskaan viettänyt. Mitäpä hän tiesi — muuta kuin kirjoista ja korvakuulolta — kylmistä ullakko- ja kellarisuojista, missä väristiin lainakirjojen ääressä ja koeteltiin lämmitteleitä särpimällä teetä, useinkin ilman sokeria, tai pohdittiin toverien kera aina aamunkoittoon asti kaikkein uudenaikaisimpia yhteiskunnallisia, filosofisia tai esteettisiä teorioja? Hän ei ollut syönyt nälkäpäivällisiä halvoissa ylioppilasruokaloissa, ei ollut juossut pitkiä matkoja halki suurkaupungin pyydystämässä kehnosti palkattuja yksityistunteja — ja ennen kaikkea ei ollut tuntenut koskaan poliisia kintereillään. Hän ei ollut milloinkaan ollut nuorena vähääkään vallankumouksellinen, vaan päinvastoin seurustellut piireissä, joissa kohautettiin olkapäitä "nihilisteille". Niin, venäläinen ylioppilas hän ei ollut koskaan ollut sanan varsinaisessa mielessä. Sen, että hän niin harvoin joutui kosketuksiin niiden opintotovereittensa kanssa, jotka eivät syntyperäisen yhteiskunta-asemansa vuoksi kuuluneet hänen seurustelupiiriinsä, aiheutti lisäksi valtiollinen sorto, joka esti kaiken — tai melkein kaiken — julkisuuden lupaa nauttivan osakunta- tai yhdistyselämän tulemaasta kysymykseenkään. Paul Nicolayn suhdetta näihin tovereihin kuvaa päiväkirjamerkintä v:lta 1882. Hän kertoo erään toverin tulleen hänen luokseen shakkia pelaamaan. Tällöin he olivat tulleet keskustelleeksi, ja toveri oli osoittautunut "oikeamieliseksi, lujaluonteiseksi nuorukaiseksi". Ja hän jatkaa: "Kenties voisin hänen kauttaan tutustua tuohon *yksinkertaisempaan, ja köyhään, mutta työteliiäseen ja rehelliseen luokkaan* [harvennus tekijän] kuuluvien toverien kanssa. Silloin minun kyllä täytyisi luopua entisistä tavoistani; mutta ehkä se on minulle terveellistä". Ylpeys ei varmasti ainakaan pitänyt nuorta Nicolayta loitolla "yksinkertaisempaan ja köyhempään luokkaan" kuuluvista tovereistaan, sillä se, jos mikä, oli vieras piirre hänen suorasukaiselle, vaatimattomalle luonteelleen. Muuan Hallitsevassa senaatissa palvelleista virkatovereista mainitsee, että parhaiten on hänen mieleensä painunut Paul Nicolaysta heidän yhteiseltä virastossaoloajaltaan muuan tämän lausuma ankara arvostelu toverista, joka oli hänestä kopea. Tuo ominaisuus oli hänelle kaikissa muodoissaan vastenmielinen ja pysyi aina sellaisena. Kuilun, joka alkujaan erotti hänet Venäjän ylioppilaiden suuresta joukosta, aiheuttivat — jollei ota lukuun aivan ulkonaisia olosuhteita — pikemminkin kokonaan toiset hänen luonteensa ja elämänkatsomuksensa puolet. Tämä elämänkatsomus oli itse uskonnollisuudeltaankin varsin paljon "matter of fact", kuten englantilaiset sanovat — kauttaaltaan järkevä ja käytännöllinen. Voisi — ehkäpä hieman liioitellen — sanoa, että hänelle olivat aatteet olemassa ainoastaan sikäli kuin ne kykenivät vaikuttamaan elämään; sanoilla oli arvoa ainoastaan toiminnan edeltäjinä. Sitä, mikä on vähemmän todellista ja vähemmän tehollista, täytyi hänen mielestään aina pitää realistisempia asioita alempiarvoisena — siis alistaa

esteettiset ja älyperäiset asiat uskonnon alle, joka suoranaisemmin johtaa Jumalaan — hänen silmissään ainoaan, suureen tosiolevaiseseen. Tällaisen katsantotavan kannattajaa tuskin saattoi viehättää venäläinen älymystö ja sen epämääräinen ja kuitenkin usein intohimoisesti harrastama ideologia, sen sisäisen ja ulkonaisen kurin puute, sen varsin maailmasta-erillinen järkeisuskoisuus. Tämän luokan edustajien kauneimmat piirteet — välitön sydämellisyys, perin ennakkoluuloton suhtautuminen ihmisiin, rajaton tunteelle tai aatteelle antautumisen kyky — ilmenivät monesti muodoissa, jotka eivät voineet miellyttää miestä, joka itse asiassa oli *tahdon* ihminen. Ne viat, jotka monta kertaa ilmenivät venäläisessä älymystössä, olivat sitävastoin juuri sellaisia, joita hän oli vähimmän taipuvainen arvostelemaan lempeästi. — Niinpä *oli* olemassa kuilu hänen ja niiden ihmisten välillä, joita palvelemaan hän v. 1899 tunsu saaneensa kutsun. Kun hänen kuusi vuotta aikaisemmin oli ollut puhuttava viidelletoista venäläiselle ylioppilaalle ja sitten keskusteltava heidän kanssaan, oli hänestä tuntunut, ettei hän ollenkaan tietänyt, mitä hänen oli tehtävä "näille nuorille järkeisuskajille". Ja kuitenkin oli olemassa voima, joka oli pystyvä särkemään kaikki raja-aidat hänen ja Venäjän ylioppilaitten väliltä: "rakkaus sieluihin", jota hän oli niin usein rukoillut itselleen ja joka hänen tietämättään paloi yhä kirkkaampana hänen sisimmässään ja pakotti hänet urille, joita hän ei olisi ikinä ominpäinsä valinnut.

Näiden "nuorten järkeisuskajain" keskuudessa oli hätää — sielunhätää. Venäläisten sivistyneitten piirien uskonnollinen ja siveellinen tila tarjosi yleensä surullisen näyn. Kreikkalaiskatolisen ylioppilaan oli aivan outoa kuvitellaakaan omakohtaista uskonnollista kantaa. Muutamissa, enimmäkseen maaseudulta tai suurkaupungin vähemmän sivistystä saaneista kodeista tulleissa ylioppilaisissa, pysyi vielä opintovuosinakin tallella jonkinmoinen "lukkarinrakkaus" lapsuudesta saakka tuttuihin kirkonmenoihin, toisissa oli mystillisävyyttä, epäselvää uskonnollisuutta; jotkut harvat olivat todella säilyttäneet lapsuudenuskonsa elämänvoimana. Mutta useimmat käänsivät välinpitämättöminä tai halveksuen selkensä oikeauskoiselle kirkolle, jonka papiston ahdasmielinen dogmatismi tai vielä useammin sen henkilökohtainen velttous ja ihanteellisuuden puute työnsi nuoret luotaan. Pappiskodeista lähteneet ylioppilaat olivat pahimmat papistonvihaajat. Ja kun kansallinen kirkko oli punnittu ja köykäiseksi havaittu, oli enemmistö mielestään suoriutunut kaikesta positiivisesta uskonnosta. Jumalan olemassaolosta saattoi mahdollisesti keskustella filosofiselta näkökannalta, mutta vuosisadan vaihteessa olivat materialistiset teoriat vielä niin yleisiä, että sekin kävi yhä harvinaisemmaksi. Uskonnollisuuden arveltiin useimmiten tietävän taantumuksellisuutta — pahinta, mihin kukaan Venäjän nuorison silmissä voi olla syypää — ja uskonnon jättämällä tyhjällä sijalla rehentelihe politiikka. Sosialistisista tai anarkistisista teorioista tuli todellisuudessa useimpain näiden nuorten ihmisten uskonto. Puhuttiin "vallankumouksellisesta siveydestä", "vallankumouksellisesta omastatunnosta" — ja nämä käsitteet olivat monesti perin kaukana ei vain siitä, mitä kristinusko ylevimmässä muodossaan tarkoittaa siveydellä ja omallatunnolla, vaan myös siitä, mitä tavalliselta inhimilliseltä näkökannalta sillä nimellä mainitaan. Kangastavasta vallankumouksesta tuli Moolok, jolle uhrattiin nuoruus, voimat, mieskohtainen turvallisuus, henki ja elämä. Se oli joka tapauksessa ihanne. Mutta jollei korkealle leimahtava vallankumouksellinen ihanteellisuus johtanut tunnustajaansa Siperiaan tai hirsipuuhunkin, tapahtui usein, että se sammui ensi nuoruuden hehkun kera jättäen, jälkeensä vain tuhkakasan. Elämäänkyllystäys ja alakuloisuus, jotka Tshehovin novelleissa ovat saaneet kohdalleen osuvan ilmaisunsa, tai ainakin velto väsymys, joka synnytti halua hävitä joukkoon, olla "kuin muut", tuli entisen innostuksen tilalle. Ja niin oltiin kuin muut — kadottiin arkielämän vähäpätöisyyksiin kuin muut, valehdeltiin ja otettiin lahjuksia kuin muut, ja päästettiin kuin muutkin joskus juovuspäissä tai muuten liikutettuina voi-huutoja yhteiskunnasta ja olemassaolosta. Sillä eihän oltu itse syypäitä tähän kaikkeen, vaan syypää oli tuo "kirottu järjestelmä" ja "meidän onneton venäläinen luontomme", niin paljon oli kullekin selvinnyt sitten hänen maailmanparantajakantansa. Niin paljon — tuskinpa enempiä, sillä kun oli kadotettu usko ainoaan periaatteeseen, jota oli palveltu hengessä ja totuudessa — vallankumoukseen — heltyi myös tavallisesti ote kaikista muista ihanteista, lapsi heitettiin muitta mutkitta menemään kylpyveden mukana. — Ja tunnustaa täytyy, että "tuo kirottu järjestelmä" oli sellainen, että se saattoi murtaa monen jalon, mutta heikon luonteen siveellisen vastustusvoiman, sellaisten, joilta puuttui lujien periaatteitten tai pyhien traditsionien tuki. Kaikki tiet kaikenkaltaiseen lailliseen toimintaan yhteiskunnallisella ja valtiollisella alalla olivat suljetut, virkamiehet ja vapaitten ammattien edustajat elivät yleensä taloudellisessa ahdingossa, ja välimatka "älymystöstä" kansan suuriin joukkoihin oli niin suuri, että se vain edisti edellisessä juurettomuuden ja eristäytyneisyyden tunnetta. Tämä synnytti ilmapiirin, joka oli epäterve ja painostava, elämäänkyllystyksen hengen, joka valtasi nuorimmatkin. Moni läpäisi vallankumouskautensa lukiolaisena ja tuli yliopistoon täysin haaveista vapautuneena, mielessä vain himmeä halu "nauttia" täydemmin kuin ennen. Moni ei päässyt koskaan niin pitkälle, vaan joutui "maailmantuskan" valtoihin tai sortui jo koulupenkillä suruun saatuaan masentavan todistuksen — ja lopetti elämänsä. Oli hätää, sielunhätää.

Paroni Nicolay ei ollut tietämätön tästä asiaintilasta. Hän oli huomannut virkatovereissaan, niin senaatissa kuin valtakunnankansliassa, epärehellisyyttä ja laiskuutta, noissa muuten miellyttävissä, sivistyneissä miehissä, ja hän oli nähnyt vankiloissa vilaukselta "hukkaanmennyttä elämää", ihmisiä, jotka olivat nähneet parempia päiviä, mutta jotka olivat menneet alaspäin kohtalokkaiden olosuhteiden

painosta, joita vastaan he eivät olleet jaksaneet taistella. Hän oli nähnyt joutuvan hukkaan jaloja luonteita, jotka kaipasivat vain hoitoa kehittyäkseen täyteen kauneuteensa ja luodakseen uusia, rikkaita elämänarvoja lohduttomalle maailmalle. Kun muut kysymykseen: mistä apu? vastasivat: vallankumouksesta, perustuslaista, yhteiskunnan kansanvaltaistuttamisesta, sivistyksen lisääntymisestä — muodostui vastaus Paul Nicolayn mielessä olennaisesti toiseksi. Ohi ulkonaisten hän näki sisäisiin — ei mikään järjestelmä voinut pelastaa, kun puuttui ihmisiä, jotka olisivat kyenneet pitämään sitä voimassa. Vie sairaalle mitä herkullisinta ruokaa, ja hän on kääntyvä siitä pois tai syö sen omaksi turmiokseen — mutta tee hänet terveeksi, niin hän voi käyttää ravinnokseen kovintakin leipää. Venäjä tarvitsi — sen Nicolay käsitti — yksityisten ihmisten koko olemuksen uudistusta elävän ihanteen ja katoamattoman toivon avulla — sitä elämänvoimaa, joka saadaan kosketuksesta elämämme vapahtajan Jeesuksen Kristuksen kanssa. Tämä tietoisuus auttoi hänet kuilun yli, joka erotti hänet venäläisistä ylioppilasta — ja hän tuli heidän tähtensä heikäläiseksi, "kreikkalaiseksi kreikkalaisten joukkoon", kirjoitti eräs, joka näki hänet työssä, "kaikeksi kaikille voittaakseen enimmät". Kun hän sittemmin ylioppilaitten maailmanliiton konferensseissa teki selkoa Venäjän ylioppilaselämästä — puhui yksityisten kaameasta yksinäisyydestä, terveydelle vahingollisista elämänoloista, siveellisestä neuvottomuudesta — ei hän enää puhunut siitä ulkopuolelta-katselijan tavoin, vaan hän oli eläytynyt kuvattavaansa, kärsimällä ja rakastamalla saavuttanut sen olemuksen.

Mottin lähdettyä paroni Nicolay ryhtyi levollisella, velvollisuudentuntoisella tavallaan, laatimatta suuria tulevaisuussuunnitelmia, työskentelemään käyttäkseen hyväkseen niitä virikkeitä, joita tämä käynti ehkä oli antanut. Kesän lopulla hän oleskeli ulkomailla ja oli ahkerassa kirjeenvaihdossa muutamien ylioppilaiden maailmanliiton johtajien ja työntekijäin, m.m. saksalaisen lähetysaarnajaan Wittin kanssa. Oli toistaiseksi lähinnä varattava ulkomaalaisia puhujia, jotka olisivat halukkaita esiintymään Pietarissa, ehkä myös muissa Venäjän kaupungeissa, ensi lukuvuotena. Kuten tiedämme, oli paroni Nicolay jo ennen ulkomaanmatkaansa, heti kesällä saaristoon tekemänsä lähetysmatkojen jälkeen, lähettänyt erohakemuksensa. Marraskuun 12:ntena siihen suostuttiin, ja nyt hän oli vapaa antautumaan uuteen tehtäväänsä. Olemme jo ennen nähneet, ettei hän kohta samalla luopunut vankilälähetyksestä. Tästä hän lakkasi vasta 1905 — ja silloinkin vastahakoisesti, työtaakan pakottamana, joka yhä kasvoi ylioppilastyön palveluksessa.

Marraskuussa Witt saapui Pietariin pitääkseen esitelmäsarjan saksalaisille ylioppilaille, ja hänen käyntinsä aikana kokoontui ryhmä kristillistä ylioppilasliikettä harrastavia henkilöitä neuvotteluun kirjakauppias Groten taloon. Kokous pidettiin marraskuun 18:ntena 1899, josta päivästä siten tuli Venäjän ylioppilasliikkeen syntymäpäivä. Siihen ottivat osaa, paitsi paroni Nicolayta, Witt, Grote ja muuan tämän ystävistä sekä neljä saksalaista ja yksi puolalainen ylioppilas, joka oli roomalaiskatolisesta perheestä, joskin itse protestantti. Tämän nuorukaisen oli johtanut omakohtaiseen uskonratkaisuun eräs Moodyn kirjanen, joka oli sattunut hänen käsiinsä pienessä antikvariaatissa. — Oli kokoontunut keskustelemaan työmahdollisuuksista ja keinoista — mikään muu ei ollut vielä ajateltavissakaan. Mutta tapahtuma tuntui kuitenkin suurelta ja tärkeältä. Paroni Nicolay kirjoitti siitä päiväkirjaansa: "Me odotamme Jumalan johtavan meitä askel askelelta, ja me käsitämme tämän alun merkityksen, se kun voi kehittyä sinapinsiemenestä suureksi puuksi. Kuinka tärkeätä on päästä alkamaan oikein!"

Hyvin pieni, todellinen sinapinsiemen tulikin ensi vuosien toiminta ylioppilaitten keskuudessa olemaan. Valtiollisen ja uskonnollisen pakkotilan vuoksi ei ollut työnvapautta, ei ollut toivoakaan, että evankeliumin sanoma pääsisi heti tunkeutumaan suuriin joukkoihin, vaan oli taistelemalla saatava lupa ja mahdollisuudet viedä se edes pienelle parvelle. Ensin saatiin kohdistaa työ vain *protestanttisiin* ylioppilaisiin. Heitä koetettiin kerätä lukemaan yhdessä raamattua ja kutsua kuulemaan ulkomaalaisten vierasten — Witten, Hartwigin, Baedekerin — esitelmää. Suuremmat kokoukset pidettiin luterilaisen kaupunginlähetyksen huoneistossa. Eikä sinnekään päästy vaikeuksitta, sillä luterilainen pastori, joka oli tottunut viranomaisten aiheuttamiin selkkauksiin ja sitäpaitsi epäili uutta liikettä lahkolaismielisistä tarkoituseristä, pysytteli aluksi verrattain torjuvalla kannalla. Paroni Nicolay näki paljon vaivaa selittääkseen hänelle, ettei hän "ollut mitään kirkkokuntaa vastaan tai niitten puolella, vaan *Jumalan puolella syntiä vastaan*". Vähitellen kuitenkin hälväsi pastorin epäluuloisuus, ja hän osoittautui halukkaaksikin ottamaan osaa työhön, joskin hän vaati, että oli hankittava asianmukainen poliisilupa, ja että toimintaa oli varmuuden vuoksi pidettävä ikäänkuin saksalaisen N.M.K.Y:n työhaarana.

Raamattua tutkimaan ylioppilaat kokoontuivat kerran viikossa osaksi pastorin, osaksi paroni Nicolayn johdolla ja tämän kodissa. Näiden yksityisluentoisten kokousten osanottajain lukumäärä oli hyvin vaihteleva, mutta ei koskaan suuri: vielä toisena toimintavuotena oli tavallista, että vain kolme neljä ylioppilasta tuli koolle. Paroni Nicolay oli selvillä alusta alkaen, että liikkeen täytyi alkaa voittamalla jotkut harvat yksityiset — mutta oli joka tapauksessa masentavaa nähdä, kuinka harvat hän pystyi saavuttamaan, varsinkin, kun hänen ei ensi vuosina onnistunut johtaa ketään raamattupiirinsä jäsenistä todelliseen kristinuskolle suotuisaan ratkaisuun. Puolalainen S—sky oli kauan näistä nuorista miehistä ainoa, joka oli kääntynyt.

Kevät 1900 oli paroni Nicolayn työlle kuitenkin varsin rohkaiseva, hän kun sai kutsuja eri maitten ylioppilaskokouksiin: Turun suomalaiseen, Eisenachin saksalaiseen ja Versailles'n kansainväliseen. Kahteen jälkimmäiseen saamansa kutsun johdosta hän kirjoitti Mr. Mottille:

"Ehdotuksenne, että minä saapuisin Versailles'n kokoukseen, oli minulle yllätys, mutta kun toivon olevani Keswickissä heinäkuussa, teen parhaani ollakseni Versailles'ssa elokuussa. Tapahtukoon tässä suhteessa Jumalan tahto. Jos mahdollista, matkustaisin mielelläni Eisenachiin elokuun 9:ntenä. En tiedä toista työtä, joka minua niin viehättää ja johon niin suurella ilolla omistaisin elämäni kuin juuri Herran työhön ylioppilaitten parissa. Mutta toistaiseksi en ole saanut täysin ratkaisevaa merkkiä siitä, että Hän kutsuu minut siihen, ja siksi pysyttelen vielä pidättyväisenä, odottaen Mestarin määräyksiä, olivat ne minkälaisia tahansa. Joh. 3: 27." ["Ei ihminen voi ottaa mitään, ellei hänelle anneta taivaasta."]

Paroni Nicolaylle tuotti myös paljon iloa, että hänet haluttiin mukaan Turkuun. Vaikka hänen osanottonsa Suomen ylioppilastyöhön tulee lähemmin käsiteltäväksi toisessa yhteydessä, voinee olla huvittavaa jo nyt, kun hän on ylioppilasjohtajanuransa alussa, kosketella hänen Turun kokouksesta saamiaan vaikutelmia ja hänen osuuttaan siinä. Molemmat ovat kuvaavia hänen käsitykselleen työstä, johon hän oli antautunut. Hän iloitsi Turussa siitä, että sai nähdä "150 henkeä, enimmäkseen mies- ja naisylioppilaita, koolla tällaisessa tarkoituksessa", mutta kokouksen järjestelyä vastaan hän teki erinäisiä muistutuksia. Ensinnäkin hän oli tyytymätön itse nimeen: "studentmöte med kristligt program" — ei vain ohjelman, vaan koko kokouksen tuli olla kristillinen, hän arveli. Toiseksi hän toivoi, että tulevat ylioppilaskokoukset kestäisivät vähintään neljä päivää eikä, niinkuin nyt, runsaasti kaksi; ohjelmaa ei saanut ahtaa niin lyhyeen aikaan. Nyt oli "liian paljon saarnoja, vähän lepoa, niukasti hengellisyyttä" — tarvittiin aikaa rukoukokouksiin ja yksityisiin keskusteluihin ja kuullun sulattamiseen. Ainakin yksi ilta piti eristää "jälkikokousta" varten yksityisiin keskusteluihin pääsemiseksi ylioppilaitten kansa, sillä "nuotta on vedettävä maalle, ja rauta taottava, niin kauan kuin se on kuuma". Yleisö ei saisi olla läsnä kokouksissa, sillä puheitten tuli ensi sijassa ottaa huomioon ilmoittautuneitten ylioppilaitten tarpeet, ja "yleisö häiritsi ja pinnallisti ja vei tilaa". —

Hyvin luonteenomainen on se määrätietoinen ote, jolla hän tarttuu ylioppilastyön niihin aikoihin asettamiin probleemeihin. Mutta varsinkin on hänelle kuvaava tuo pyrkimys kristillisen työn syventämiseen, sydämellistämiseen ja hengellistämiseen, joka ilmenee kaikissa hänen ehdotuksissaan. Tämä pyrkimys vallitsi myös hänen puheitaan, hänen osanottoaan keskusteluihin, ja jo nyt kävi selväksi, että hänellä oli aikanaan oleva huomattava sija Suomen ylioppilasliikkeessä.

Versailles'n kokoukseen paroni Nicolay matkusti, niinkuin oli aikonut, oltuaan ensin Keswickissä. Vaikka hän koko konferenssin ajan tunsikin itsensä hyvin sairaaksi, sai hän kuitenkin mielestään paljon mielenkiintoisista selostuksista, joita eri kansallisuuksien edustajat esittivät. Varsinkin häntä miellytti Kiinan edustajan esitys, hän kun sen kautta tuli ensi kerran välittömästi kosketuksiin Kaukaisen Idän kristinuskon kanssa. Itse hän pysyi tässä tilaisuudessa etupäässä kuulijana ja huomioitentekijänä.

Eisenachissa, jonne hän sitten lähti, hän tunsikin itsensä paljoa vähemmän kotiutuneeksi, sillä saksalainen henki oli hänen omasta saksalaisesta syntyperästään huolimatta hänelle vieraampi kuin mikään muu. Monet puheista olivat hänestä "pitkiä ja liian tieteellisiä", ja hän mielti alakuloisena, mitä hän oikeastaan toimitti täällä. Pian hän kuitenkin sai monia arvokkaita tuttavuuksia, ja ensimmäinen viihtymättömyyden tunne väistyi jonkun verran. Häntä pyydettiin esiintymään ja kertomaan Venäjällä suoritetusta työstä, ja hän sai tilaisuutta puhujien hankkimiseen Venäjälle. Eisenachista hän matkusti Blankenburgiin, missä oli läsnä eräässä allianssokokouksessa, ja sitten Davosiin hakemaan lepoa sekä, kuten tavallisesti, parannusta itsepäiseen malariaansa. Hän asui siellä huvilassa, jonka asukkaat olivat enimmäkseen englantilaisia, ja suorastaan nautti englanninkielen puhumisesta ja kuulemisesta, englantilaisten olemuksesta ja seurustelusta. Erityisesti hän iloitsi olostaan Hudson Taylorin seurassa, joka oli hänelle tuttu ja rakas jo entuudesta, ja jonka "yksinkertainen, suloinen ja lapsellinen" rukous varsinkin oli hänen mieleensä. Myös Mr. Sloanin hän tapasi täällä, ja he lähtivät yhdessä Zürichiin, missä ilmastonmuutos heti tuntui, ja paroni Nicolayn terveys huononi. Mutta niinkuin ennen hän sai nykyin voimaa asettua ruumiillisen heikkoutensa yläpuolelle. Työ odotti häntä — jo Davosissa hän oli soimannut toimettomuuttaan, "tuntenut hengellisten aseittensa tylsyvän" ja alkanut, vaikka itse oli potilas, käydä sairaitten luona evankelisoimistarkoituksessa. Nyt hänet valtasi jonkinlainen pelko palata Pietariin, tuohon malariapesään — mutta jos hän jäisi pois sieltä, kuka sitten astuisi Venäjän kristillisen ylioppilasliikkeen palvelukseen? Hän ymmärsi, ettei hän voinut luopua paikalta, johon Mestari oli ainakin toistaiseksi asettanut hänet.

Kotiin palattuaan hän alkoi uusin innoin työskennellä lähinnä samaan tapaan kuin edellisenä vuonna. Joka perjantai kutsuttiin ylioppilaat raamatunkeskusteluun, ja kiihoittaakseen heitä itsetoimintaan ja herättääkseen heissä ajatuksia paroni Nicolay antoi heidän joskus itse valita käsiteltävän aiheen. Hän kehoitti heitä myös pitämään "aamuvartiota", jolla hän, Mottin sanantapaa käyttäen, tarkoitti, että he aloittaisivat päivänsä hiljentyä Jumalan eteen itsekseen lukemaan raamattua ja rukoilemaan. — Kun ulkomaalaisia puhujia kävi Pietarissa, lähetettiin painetut kutsukortit suurille ylioppilasjoukoille —

yhä vieläkin ainoastaan protestanteille — mutta saatiin olla iloisia, jos viisikymmentäkin kuulijaa tuli kokouksiin. Kerran, kun Saksasta saapunut jumaluusopintohtori Hartwig puhui, tuli koolle kolmekymmentä viisi neljästäsadasta viidestäkymmenestä kutsutusta. — Viiden *uuden* ylioppilaan ilmestyminen raamattuhetkiin oli onnekas, mainitsemista ansaitseva tapahtuma — otettakoon huomioon Pietarin korkeakoulujen lukuisuus ja ylioppilasparven suuruus. Eräänä iltana tuli vain *yksi* ylioppilas. Paroni Nicolay kirjoittaa siitä, että ensin tuntui *kaamealta*, mutta että "kokous" ei sitten kuitenkaan osoittautunut aivan turhaksi. Että hän olisi muutta mutkitta lähettänyt yksinäisen nuorukaisen kotiin, se nähtävästi ei ollut juolahtanut hänen mieleensäkään. —

Julkisesti ilmoitettuja ja suurelle ylioppilasyleisölle aiottuja esitelmiä ei vielä voitu järjestää, kun sekä poliisi että luterilaiset kirkonviranomaiset osoittivat kaikkea muuta kuin auliutta. Näitten ensi aikojen kestämiseen tarvittiin tosiaan paljon uskoa. Täytyi aina keksiä uusia keinoja, eikä vain "pään", vaan myös rakkauden sisäisnäkemyksen ja Jumalan yhteydessä pysymisen avulla. Hän kirjoitti tuntevansa, että kaikki vaikeudet pohjimmalta johtuivat "näkymättömän vihollisvallan vastustuksesta". Julistuksessaan hän piti kiinni siitä, että kaiken tuli olla "Jumalasta, Hänen kauttaan ja Häneen". Mutta hän oppi myös vähitellen yhä paremmin niin sanoaksemme työn tekniikan, saavutti m.m. jonkinlaisen tottumuksen "ylioppilastodisteihin" vastatessaan, joskin oppineet väittelyt olivat hänelle yhä vastenmieliset, ja hän koetti aina säilyttää raamatunkeskustelujen "yksinkertaisuuden ja hartaan sävyn". Hän kesti — ja kävi ilmi, ettei hänen vaivannäkönsä ollut mennyt hukkaan.

V. 1902 tapahtui huomattava käänne parempaan päin; uusi vakava ja innostunut henki näytti vallanneen liikkeeseen osaaottaneet ylioppilaat, ja heidän keskuudessaan tapahtui todellisia kääntymyksiä. Paroni Nicolay kirjoitti näihin aikoihin toisen kerran eläissään tuntevansa, ikäänkuin suuri voitto olisi saavutettu näkymättömissä maailmoissa. Nyt tulivat mukaan ensimmäiset aitovenäläiset, kreikkalaiskatoliset ylioppilaat, niin että kevättalvella voitiin pitää joka toinen viikko venäjänkielinen kokous. "Se kasvaa", oli johtajan iloinen, luottava arvostelu työstään. Maaliskuussa oli raamattupiirien ensimmäinen yhteinen konferenssi, ja kun syksy tuli, kävi ilmi, että venäläiset ylioppilaat olivat niin suurena enimmistönä, että alettiin pitää yksinomaan venäjänkielisiä kokouksia — saksalaiset osanottajat kun myös osasivat tätä kieltä. Niinpä paroni Nicolay saattoi Sorössä pidetyssä maailmanliiton konferenssissa lausua Venäjän ylioppilasliikkeestä, että "suitseva kynttilänsydän ei ollut sammunut" sekä että "oli muodostunut ydinjoukko, jossa oli todellista elämää". Tästä ydinjoukosta nuoria miehiä, joissa eli elävä kristillinen usko, hän iloitsi enemmän kuin kaikesta muusta menestyksestä, sillä hän oli selvillä, että "raamattupiireistä ja muista ulkonaisista työmuodoista voi puuttua sisäinen elämä, ja silloin se on rakennuspuuhaa ilman perustuksia, toimintaa ilman kääntymyksiä".

Ne ylioppilaat, jotka nyt olivat liikkeen ydinjoukkona, hän oli voittanut alati valvomalla heidän sielunsa suitsevaa kynttilänsydäntä, ottamalla osaa heidän moraalisiin vaikeuksiinsa ja samalla asettamalla heille korkean päämäärän. "Kokouksemme pyrkivät johtamaan sieluja Kristuksen luo, kokonaiskääntymykseen", hän kirjoittaa kerrankin. Ja kääntymyksen hän luonnehtii näin: "Minä tarkoitan sillä todellista välien rikkomista kaikkeen tiettyyn syntiin nähden, koko persoonallisuuden antamista Kristukselle." Hän oli vakuutettu, että Jumala aina tekee työtään sisältä ulospäin ja että kristillinen ylioppilasliike turmeltuu ja sammuu, jollei se todella vie ihmisiä Kristuksen luo. Hänen päätehtäväkseen tulee nyt "sisemmän piirin" jäsenten tukeminen heidän kokiessaan kiusauksia ja epäilyjä, eikä tämä tehtävä suinkaan aina ollut helppo.

Muutenkin olivat muutoksista huolimatta työn vaikeudet monet ja tuottivat paroni Nicolaylle monesti huolta. Niinpä hän valittaa päiväkirjassaan ylioppilaitten kykenemättömyyttä itsetoimintaan sekä vaikeuksiaan, kun oli pakko yhdistää venäläiset ja saksalaiset ylioppilaat samoihin piireihin, vaikka he olivat sisäiseltä rakenteeltaan niin erilaiset. Monta kertaa hänet siksi valtaa vielä syvempi alakuloisuus, niinkuin esim. kun hän keväällä 1903 on pahasti sairaana ja saa kuulla lääkäritään sairastavansa alulla olevaa verisuonten kalkkeutumista. Kuolema tuntuu läheiseltä, ja hän toteaa surullisena: "Jos minä nyt kuolen, on Jumala todellakin saanut sangen vähän minun kauttani aikaan". Omaistensa ja Venäjän ylioppilasliikkeen vuoksi hän tahtoi mielellään elää vielä jonkun aikaa. Sillä vaikka hän aika ajoin yhä kyselee itseltään, lieneekö hän oikea mies tämän liikkeen johtajaksi, tuntee hän kuitenkin olevansa vastuussa sen kehityksestä. Toipilasaikanaan Davosissa on hän kirjallisessa työssä ylioppilaittensa hyväksi kääntäen venäjäksi tohtori Mottin kirjaa: "Individual work for individuals." ["Yksilöllistä työtä yksilöitten hyväksi."] Ja kun hän palaa Pietariin, odottavat häntä tärkeät tehtävät.

Paroni Nicolay huomaa ilokseen, että "asiat sujuvat" — hän voi nyt panna toimeen säännöllisesti kahdenlaisia kokouksia, toisia suurta yleisöä varten, toisia uskoville ylioppilaille. Edellisiin kokouksiin ei tule nyttemmin vain uskonnollismielisiä ylioppilaita, vaan myös vakavia epäilijöitä, joiden kanssa paroni Nicolay antautuu pitkiin puheisiin yksityisesti. Vanhan testamentin persoonallisuuksia käsittelevillä raamattutunneilla, joita pidetään pikkupiirille, alkavat ylioppilaat, jotka tähän asti ovat useimmiten pysytelleet passiivisina, lausua ilmi ajatuksiaan, kertoa omia hengellisiä kokemuksiaan. Iloksi on johtajalle kuulla tällaisia todistuksia: "En voi muuta kuin uskoa" nuorukaisen suusta, joka vähää ennen

oli sanonut: "Minä en voi uskoa", sekä nähdä muuttunut ilme kasvoissa, joissa oli ennen ollut raskaan toivottomuuden leima. Muuan äskenkääntynyt tunnustaa olleensa itsemurhanpartaalla — pettyneen venäläisen ylioppilaan tavallinen pakotie. — "Minä elin ilman Jumalaa, ja elämä menetti tarkoituksensa silmissäni, ja minä aion surmata itseni — mutta nyt olen löytänyt Jumalan." Ja tästä ylioppilaasta paroni Nicolay lausuu arvostelunaan: "lahjakas, ajatteleva, tarmokas ja hyvä" — sellainen nuori ihminen oli ollut heittämisillään elämänsä luotaan. Hän pelastuneena ja *onnellisena* — mikä ilo!

"Ydinjoukko" kasvaa vähitellen — kun Mr. Robert Wilder, muuan kristillisen ylioppilasliikkeen eturivin miehiä, v. 1904 esiintyy Pietarissa, on uskovain ylioppilaitten lukumäärä, niiden, jotka haluavat tavata häntä, kaksikymmentä. Ja liike tempaa yhä useampia piiriinsä. Riiassa ja Tartossa lasketaan työlle pohja. Ajatellessaan omaa usein uudistuvaa masentumustaan Paul Nicolay tuntee olevansa syvästi liikutettu Jumalan hyvyydestä.

V. 1903 sai alkunsa muuan tärkeä ylioppilasliikkeen haara, kun sen toiminta ulotettiin myös naiskorkeakoulujen ylioppilaisiin, n.s. "kursistkoihin". Miss Ruth Rouse, maailmanliiton naissihteeri, saapui sinä vuonna Venäjän pääkaupunkiin. Vain hyvin pieni naisylioppilasparvi — ainoastaan kymmenkunta kerääntyi häntä kuulemaan, ensin paronitar Nicolayn kotiin, sitten neiti Peuckerin luo, joka otti naisryhmän järjestämistyön huolekseen. Tämä näin alkuun päässyt toiminta kehittyi nopeammin ja rikkaammin kuin miehiin kohdistuva — naisylioppilaitten keskuudessa oli synnynnäinen uskonnollisuus, itsetiedoton tai tietoinen Jumalan-jano paljoka tärkeämpi tekijä kuin miesylioppilaitten. Opintoajan yksinäisydentunnetta oli heidän vielä paljon vaikeampi kestää kuin jälkimmäisten, ja siveellinen anarkia, joka vallitsi niissä piireissä, missä monien heistä täytyi liikkua, kävi helpommin sietämättömäksi nuorelle tytölle kuin nuorelle miehelle. Monet "kursistkat" olivat tosin erittäin hartaasti omaksuneet tieteellisen materialismin — mutta se oli heille pikemmin muotiasia, perustuen harvoin sen syvempiin tutkimuksiin tai kypsään vakaumukseen. Kun elämä pimeni ja kävi sisällyksettömäksi, kun itsemurha alkoi häämöttää olemassaolon synkän probleemin ainoana ratkaisuna, silloin kurottautuivat nämä tunteikkaat, luonnostaan lämminsydämiset ja innostuvat nuoret tytöt ihastunein mielin kohti uusia arvoja, jotka asetettiin heidän silmänsä eteen.

Muuan venäläinen naisylioppilas on kuvannut minkä valtavan vaikutuksen hänen useimpiin tovereihinsa teki se uusi valo, joka esiintyi kristinuskossa, sellaisena kuin ylioppilasliike julisti sitä. Sana *elävästä* Jumalasta, se se iski heihin vastustamattoman voimakkaasti, kokonaan uutena asiana. He olivat jopa käyneet kirkossa ja sanoneet itseään uskovaisiksi, mutta "ajatelkaapa, Jumala — elävä Jumala! Niin ihanaa, mutta myös *hirvittävää*". Että oltiin silmätyksin tuon suuren Olennon kanssa, joka juuri pyhytensä vuoksi oli ollut heistä niin äärettömän etäällä, se oli elämys, jonka kohdatessa persoonallisen vapahtajan tarve ilmaantui kuin itsestään, aivan luonnollisena. Niin oli evankeliumin julistukselle tie raivattu. Vain poikkeustapauksissa tämä julistus johti nuoren naisen eroamaan isiensä kirkosta — enimmäkseen tunsivat nämä vastakääntyneet vain päässeensä uudella, läheisemmällä tavalla ymmärtämään sen jumalanpalvelusmenojen *sisältöä*, saaneensa uutta halua palvella sitä todellisina kristittyinä.

Voitettuihin nuoriin tyttöihin nojautuen pääsi ylioppilasliike vaikuttamaan koteihin paljoka suuremmassa määrässä kuin nuorten miesten avulla. Kuvaava on kertomus eräästä naisylioppilaasta — hän oli kotoisin pappisperheestä, jossa hän yksin uskoi Jumalaa. Kun häneltä kysyttiin, eikö ollut vaikea palata sellaiseen kotiin, hän vastasi: "Ei, kotolaiseni tietävät, kuinka on laitani, ja he kadehtivat minua."

Naisylioppilaitten yhdistystä, joka perustettiin v. 1904, johti v:een 1907 neiti Peucker, sittemmin neiti Marie Bréchet. Mutta kun se muutamilla aloilla oli yhteistyössä miesylioppilasyhdistyksen kanssa, tuli Paul Nicolaysta todellisuudessa senkin johtaja. Se kehittyi myös samojen suuntaviivojen mukaisesti kuin alkuperäinen ylioppilasyhdistys.

Kun liike v. 1902 alkoi laajeta ulospäin, selvisi paroni Nicolaylle, että sisemmän piirin, jonka tuli olla sen ytimenä, täytyi saada kiinteämpi, järjestetty muoto, jotteivät työn laatu ja jäsenyysehdot jäisi sattuman varaan. Jo 1903 hän ehdotti, että eri raamattupiirit valitsisivat "vanhimman" ("starosta"), joka johtaisi heitä, ja samana vuonna hän myös esitti sisemmän piirin jäsenille n.s. "perusteen" — oikeastaan lyhyen uskontunnustuksen, joka oli pantava kristillisen ylioppilasliikkeen jäsenyyden pohjaksi. Mutta kesti kauan, ennenkuin tämä "peruste-kysymys" ratkaistiin, sillä tätä julkilausumaa ei hyväksytty ensimmäisessä muodossaan, vaan se oli lähimpinä vuosina moneen kertaan muodosteltava uudestaan.

Keskustelut tästä kysymyksestä olivat usein aika myrskyisiä — ylioppilaat, ja varsinkin venäläiset, ovat harvoin halukkaita kiintämään elämäkatsomustansa määrättyyn sanamuotoon hyväksymällä jonkinlaisen sanontakaavan — ja "perusteelle" pyrittiin antamaan niin laajaperäinen ja epämääräinen muoto kuin suinkin. Ei ollut liioin Paul Nicolayn tarkoitukseen puristaa ylioppilasliikettä dogmaattiseen pakkopaitaan, mutta hän tuns selvästi, että se tarvitsi selkärangan, että yhdistyksen kiinteänä osana tuli olla ihmisiä, jotka olivat valmiit myös suullaan tunnustamaan mitä sydän oli käsittänyt ja jotka olivat

selvillä suhteestaan Kristukseen. Hän ei siksi halunnut määrittelyä muodoltaan sellaiseksi, että sen olisi voinut allekirjoittaa samalla määräämättä kantaansa kristinuskoon. Vuoden 1905 alussa päästiin viimein kysymyksestä yksimielisyyteen, ja helmikuun 5:ntenä allekirjoitti 15 pietarilaista ylioppilasta näin kuuluvan perusteen:

"Evankeliumin pohjalla minä uskon Herraan Jeesukseen Kristukseen, Jumalan Poikaan, olen tehnyt parannuksen ja antautunut Herralle sekä tiedän, että Hän on ottanut minut vastaan."

Toimivat jäsenet olivat siis nyt, kuten yhä edelleenkin, suhteellisesti pieni ryhmä, mutta siitä tuli mitä Paul Nicolay tahtoikin sen olevan: tuliahjo, josta säteili voimaa ja lämpöä koko maan kristilliseen ylioppilasliikkeeseen.

On ihmeellistä seurata liikkeen edistystä tuossa Venäjän vaikeassa ja levottomassa vaiheessa — Japanin sodan ja ensimmäisen vallankumouksen kautena. Olisipa luullut, ettei maaperä juuri hevin voinut olla sen epäsuotuisampi uskonnollisen propagandan harjoittamiseen ylioppilaitten keskuudessa, joiden harrastuksen politiikkaan täytyi näissä oloissa kehittyä tukahduttavammaksi kuin koskaan. Tuo este tuntui kylläkin — mutta se voitettiin.

Paul Nicolay ei suinkaan pysytellyt tapahtumain välinpitämättömänä katselijana. Sota oli alusta aikain herättänyt hänessä todellista tuskaisaa levottomuutta. "On sulaa hullutusta, että Venäjä aloittaa sodan", sanotaan päiväkirjassa. Profeetallisin aavistuksin hän näkee tulossa olevat onnettomuudet. Juuri ennen Makarovin laivaston suurta tuhoa hän tuntee itsensä sanomattoman alakuloiseksi ja miettii, mitä lieneekään tekeillä. Hän seuraa innokkaasti sodan kulkua, vaikkakin soimaa itseään huolestuneisuudestaan, joka ei ole kristityn arvoinen. "Tappiosta tappioon on mentävä, kunnes päädytään kauheaan romahdukseen." Leikkaus on tarpeen, hän myöntää, mutta se on kamala. Ajatus nälkäänäkevystä, kehnovarusteisesta armeijasta ei suo hänelle rauhaa. Hän käsittää, että Jumala suunnittelee suuria Venäjän suhteen, hän näkee ennakolta, että pian — ehkä parin vuoden päästä — sota vie uskonnonvapauden myöntämiseen, mutta hänen on vaikea iloita siitä. Tulevaisuus näyttää epävarmalta. "Tuntuu, että ennenkuulumattomat tapahtumat ovat ovella. Minä tiedän, että japanilaiset voittavat, mutta se koskee minuun".

Vuodenvaihteessa 1904—1905 hän kirjoittaa odottavansa "pahaa, peloittavaa vuotta". Hän saakin nähdä läheltä niin sanottujen tammikuunpäiväin kaamean painajaisen, ja hän seuraa sitten mielenkiintoa tuntien, mutta suuria toivomatta Venäjän valtiollista heräämistä ja sen vapaudenkoittoa. Hän on koko rakenteeltaan rauhan mies, väkivaltaiset "leikkaukset" ovat hänelle vastenmielisiä silloinkin, kun hän käsittää niiden hyödyllisyyden, ja hän on ehkä myös nähnyt liian tarkoin venäläisen kansansielun haavat uskoakseen niiden parantuvan tätä tietä. Yleinen levottomuus tietystikin haittaa suuresti työtä, mutta se jatkuu — ja hän kirjoittaa v. 1905 Mr. Wilderille: "Toivoakseni olemme nyt aallonnotkossa, aallonharjakin on tuleva aikanaan. 46:s psalmi on pian oleva muutamille meistä hyvin todellinen."

Kaksi vuotta Venäjän vallankumouksen jälkeen Paul Nicolayta kohtasi suuri persoonallinen suru, joka olisi helposti voinut vieroittaa hänet siitä nuorisosta, jolle hän oli omistanut elämänsä. Hänen rakkain ystävänsä Venäjällä oli, kuten tiedämme, Aleksander Maksimovski. Tämä oli hyvin uskollisesti tukenut hänen kristillistä toimintaansa, varsinkin ylioppilastyötä. Hän antoi kotinsa yhdistyksen kokouksia varten, kävi ylioppilaitten luona ja auttoi heitä monin tavoin. Maksimovski oli muutenkin tunnettu hyväntekeväisyydestään ja rehellisyydestään — joka suhteessa harvinainen venäläinen virkamies. V. 1907 hän joutui sen sokean terrorin uhriksi, johon Venäjän vallankumouksellinen nuoriso oli tarttunut ainoana aseenaan: hänet murhasi muuan kiihkomielinen "kursistka" vastaanottoajalla hänen omassa työhuoneessaan.

Paul Nicolaylle oli isku ankara; — ensimmäiset tuskan vaikutelmat saivat hänet lausumaan, että oli kuin hänestä itsestään olisi revitty kappale, että hän oli ystävänsä kera kadottanut puolen elämänsä. Mutta hänen intoaan ylioppilasliikkeen asiaan ei tämä menetys laimentanut. Maksimovski oli kuollut kristityn tavoin ja kuolinvuoteellaan anonut armoa murhaajalleen — ja Paul Nicolay kosti ystävänsä kantamalla järkähtämättömän uskollisesti yhä karttuvaa työtaakkaansa Venäjän ylioppilasliikkeen palveluksessa. Vallankumous oli joka tapauksessa johtanut jonkin verran suurempaan kokoontumis- ja lausuntavapauteen, joten vapaalle kristilliselle sananjulistukselle avautui uusia mahdollisuuksia. Nyt voitiin eri korkeakoulujen ylioppilaita kutsua kuulemaan julkisia esitelmäsarjoja, joita pantiin toimeen voimakkaan antikristillisen propagandan vastustamiseksi yliopistoissa ja, jollei muuta, niin ainakin kristinuskon harrastuksen herättämiseksi. Joskus esiintyi tällöin eteviä ulkomaalaisia puhujia tulkkinaan paroni Nicolay — hän saavutti siinä varsin suuren taidokkuuden, niin vaikeata kuin on välittömästi ilmaista venäjäksi mitä joku toinen sanoo englanniksi, saksaksi tai ranskaksi. Mutta useimmiten täytyi hänen itsensä käydä tuleen, ja tulikokeelta se aina tuntui, sillä hän ei milloinkaan päässyt siitä epämieluisuuden, voisipa ehkä sanoa tuskan tunteesta, jota hänelle tuotti julkinen esiintyminen. —

Varsinaisen hengellisen työn ohella paroni Nicolayn täytyi muuten omistaa aikansa monen monille käytännöllisille huolille, joita liittyi esitelmätilaisuuden toimeenpanoon. Melkein joka kerta kun jonkun puhujan oli määrä esiintyä, oli hänen kuljettava virastosta virastoon viimeiseen asti epävarmana, annettaisiinko tarvittava lupa vai eikö — poliisikomissaari vetosi kaupunginpäällikköön, tämä syytti sisäministeriötä tai hengellistä konsistoria, tämä taas pyhää synodia — mutta enimmäkseen paroni Nicolayn sentään onnistui sitkeän kestävyytensä avulla saada hankituksi tuo verrattoman kallisarvoinen asiapaperi. Ja monesti melkein yhtä monien vaikeuksien perästä tilaisuuteen saatuun saliin kokoontui nyttemmin usein useita satoja ylioppilaita hartaasti haluten kuulla jotain ylioppilaitten maailmanliitosta tai saada vastauksen kysymykseen: "Miksi me tarvitsemme jumalallista vapahtajaa?" tai: "Voiko sivistynyt ajatteleva ihminen uskoa Jeesuksen Kristuksen jumaluuteen?"

V. 1908 oli paroni Nicolayta ensi kerran alkanut askarruttaa tämä viimeksimainittu aine, jonka perustavan merkityksen uskonnolliselle työlle ylioppilaitten parissa hän ymmärsi, ja hän antautui rakkautta ja mielenkiintoa tuntien sitä muovailemaan. Ensi kerran siitä puhuessaan hän tunsu, että kuulijakunta jäi koskemattomaksi, ja piti esiintymistään kokonaan epäonnistuneena. Mutta hän uudisti kokeen rohkeasti, ja tulos oli nyt aivan toinen. Mistään muusta aiheesta hän ei lähimpinä vuosina puhunut niin usein eikä yhtä menestyksellisesti. Muuan hänen työtovereistaan kertoo, että hänen oli joskus pidettävä esitelmänsä kahdesti samalla viikolla, ja "Soljanoj Gorodokin" suuri sali oli silloin ääriään myöten täynnä kuulijoita. Oli jaettu pääsylippuja, mutta ne eivät riittäneet — ylioppilaita ja kursistkoja tungeksi kaikissa käytävissä. Palavan hartaina, kasvoissa vakava, jännitetty ilme he kuuntelivat, ahnaasti siepaten joka sanan odottaessaan ratkaisua tuohon suureen elämänkysymykseen: Kuka oli Kristus?

— "Ja Kristus esiintyy heille Jumalan Poikana totuuden koko ihanuudessa, ja Venäjän nuorison tähän asti epäilyn raatelema sydän juhlii; nyt tietävät monet, miksi elävät, ja he tervehtivät toisiaan tavanmukaisin pääsiäistervehdyksin: 'Totisesti ylösnoussut.' — Eräässä sellaisessa esitelmätilaisuudessa oli läsnä naisylioppilas, joka oli päättänyt surmata itsensä, hän oli edelliset päivät vain tähynnyt paikkaa, missä voisi helposti heittäytyä raitiovaunun alle. Sattumalta, kuten on tapana sanoa, hän oli tullut tätä esitelmää kuulemaan — ja nyt hän tajusi, että elämällä oli tarkoitus ja ettei hän tekisikään itsemurhaa. Kotiinmennessä hän sanoi minulle, että hänestä oli kuin hän olisi kuljettanut muassaan palavaa kynttilää niinkuin kiirastorstaina ja nyt vain pelkäsi, ettei liekki sammuisi matkalla. Mutta liekki jäi palamaan ja kirkastui yhä — hän oli löytänyt Kristuksen ja alkoi pian työskennellä Hänen valtakuntansa hyväksi."

Tarvittaneenkohan sen enempiä kuin tämä vaatimaton kertomus kuvaamaan, kuinka suuriarvoisia nuo apologeettisia kysymyksiä koskevat julkiset esitelmät tulivat olemaan Venäjän ylioppilasnuorisolle? Niistäkin tuli todella *pelastuksen* sanoma. Ehkäpä eivät nyt enempää kuin ennenkään paroni Nicolayn todisteet, miten hyvin perusteltuja ne olivatkin, vakuuttaneet kuulijoita, vaan se rehellinen uskonvarmuus, johon ne pohjautuivat. Se että kuultiin tämän hienosti sivistyneen miehen tunnustavan avoimesti Kristusta, että nähtiin hänen tekevän sen "surmaamatta järkeään" ja luopumatta oikeudestaan historialliseen tutkimukseen, jo oli sinänsä uutta ja suurenmoista monien nuorten silmissä, jotka halusivat uskoa, "jos se vain kävi laatuun". Mutta esitystä kannattava henki valtasi vastahakoisetkin. Joka esitelmän jälkeen liittyivät jotkut kuulijoista raamattupiireihin, ja tällöin he tulivat Vapahtajan kanssa kosketuksiin suorastaan tuon vanhan kirjan välityksellä. Tavallisesti tutkittiin vastatulleitten kera ensin Markuksen evankeliumia. Paroni Nicolay laati ja julkaisi vuoden lopulla 1906 pienen "käsikirjan" tämän evankeliumin oppaaksi, mitä vaatimattomimman ja lyhyimmän. Oppaassa oli enimmäkseen kysymyksiä sekä viittauksia eri teksteihin, ja sen tarkoituksena oli totuttaa vasta-alkajaa itsenäiseen lukemiseen ja perusteelliseen raamatuntutkisteluun. — Eivät kaikki, jotka tulivat mukaan raamattupiireihin, jääneet niihin — monet katosivat vähän ajan kuluttua. Mutta tehtiinpä pysyviäkin valloituksia.

Paroni Nicolay itse ei ollut suinkaan aina tietoinen työn suuresta menestyksestä, oman vaikutuksensa kasvusta. Kerran toisensa perästä tapaa, lähinnä vallankumouksen jälkeen, lausuntoja hänen suustaan, jotka kertovat väsymyksestä, epäonnistumisen tunteesta. Jos joukko ylioppilaita oli lähtenyt salista mielenosoituksellisesti, jos jäsenmäärä jonakin vuonna väheni, saattoi tunne siitä, että kaikki oli ollut turhaa, hiipi hänen mieleensä. Ja aina hän etsi vikaa itsestään. Ei ollut asia toivoton, ei ollut Jumala pettänyt palvelijaansa — vaan palvelija ei ollut ollut tehtävänsä tasalla. Ensimmäisistä julkisista esitelmätilaisuuksista hän kirjoittaa kuvaavasti Mr. Mottille: "Kun minä olin esitelmöitsijänä eikä minulla ole puhujalahjoja, ei ensimmäisellä eikä kolmannella esitelmällä ollut menestystä."

"Minä en sovellu tähän työhön — en tarkoita, ettei se voisi sujuakin — mutta minä en ole sovelias", sanotaan kerran päiväkirjassa. "Mutta minun täytyy kestää tämä talvi Mottin tähden." "Liian vanha, liian heikko, liian hermostunut, liian kaukana ylioppilaita", hän kerrankin luonnehtii itseään, ja toisen kerran hän mielestään ei ole "sielullisesti eikä älyllisesti sillä tasolla, jota julkisten esitelmien pitäminen edellyttää." Mutta hän kesti — eikä vain Mottin tähden, vaan itse työn vuoksi, Jumalan tähden — ja joskus hänen suotiin nähdä asiat valoisammaltakin kannalta. Eihän hän voi olla huomaamatta, että

joskus hänen esitelmöidessään valtasi ihmeellinen hiljaisuus ("a hush") kuulijakunnan — kuin tuulahdus läisen omasta hengestä. Täytyihän hänen myös nähdä, kuinka Jumala avasi hänelle toisen oven toisensa jälkeen "siihen maahan, jossa on mahdotonta ryhtyä mihinkään, jollei Jumala kulje edeltä". Siksi hän ei ole milloinkaan *epätoivoissaan*, joskin työkenttä on äärettömän laaja ja esteet monet, lukemattomat. Oma levottomuus ja taistelu ovat hänelle vain vakuutena siitä, että Jumala on siunaava työn. "*You must bleed to bless*" — "veresi täytyy vuotaa, jotta voisit olla siunaukseksi" — pysyy aina hänen rakkaimpain sananparttensa joukossa. Ja omaan kyvyttömyyteen takertumista vastaan, johon hänellä on taipumusta, hän käyttää toista ystävältään Wilderiltä kuulemaansa sanaa: "Jumalan käskyt ovat Jumalan valtuutuksia."

V. 1907 paroni Nicolay aloitti matkallaan Japaniin, missä hänen oli määrä ottaa osaa maailmanliiton konferenssiin, työskentelyn myös Moskovassa, jossa jonkun ajan kuluttua perustettiin yhdistys samalle pohjalle kuin Pietarin yhdistys. Tämän työn etunenaan asetui muuan neiti D—a, joka luopui kaikista muista harrastuksistaan antautuakseen ylioppilaitten asialle. "Hän taistelee Kristuksen puolesta kuin naarasleijona", arvosteli häntä Miss Rouse, joka kävi Moskovassa sekä monissa muissa Venäjän kaupungeissa. — V. 1910 liike levisi Kiovaan Verkko alkoi kiertyä yhä useampain venäläisten yliopistokaupunkien ympärille — Tartossa ja Riassa oli jo aikaisemmin laskettu työn pohja.

Paroni Nicolayn osalle tuli myös toiminnan järjestämisen vaikea tehtävä. Paikalliset johtajat turvautuivat häneen kaikkine huolinensa, hän se oli eri yhtymäin yhdyssiteenä ja piti kädessään työn monia lankoja, ja hänen myös oli solmittava ja ylläpidettävä siteet ulkomaitten järjestöihin. Oli vaikea saada sopivia miehiä johtamaan raamatuntutkistelua ja hoitamaan käytännöllisiä tehtäviä, ja liikkeen laajennuttua paroni Nicolayn täytyi pyytää apulaisia Amerikasta. Monet näistä apulaisista osoittautuivat sekä kelpollisiksi että työtä harrastaviksi, mutta venäjänkielestä tuli heille paha loukkauskivi. Ei ollut myöskään aina helppoa saada heitä oikein ymmärtämään venäläistä luonnetta — se kun on aivan erilainen kuin amerikkalaisten — ja ylioppilaitten herkkä-ärtyistä kansallistunnetta suostutetuksi näihin ulkolaisiin johtajiin. "Amerikkalais"-kysymys ja sen rinnalla kysymys liikkeen tunnustuksettomasta luonteesta antoivat aihetta moneen kuumaan otteluun yhdistyksen kokouksissa ja kiihoittuneeseen mielentilaan jäsenten kesken. Liikkeen johtaja sai uuden tehtävän koettaessaan sovittaa vastakohtaisuuksia ja kaikesta huolimatta käyttää kaikkia saatavissa olevia työvoimia.

Niin oli sinapinsiemen kasvanut suureksi puuksi, ja hiljaisella, vaatimattomalla tarhurilla oli täysi työ sen vaalimisesta. Kehityksen kulusta antavat mitä selvimmän käsityksen muutamat otteet paroni Nicolayn kirjeistä Mr. Mottille — suoria, asiallisia selontekoja. Aloitamme 1910 kirjoitetusta kirjeestä, joka koskettelee vastasaapuneitten amerikkalaisten asiaa.

— — — "Olette kai jo kuullut, että on sattunut onneton väärinymmärrys, kun on valittu Mr. A—son 'Majakia' [N.M.K.Y:n venäläinen haaraosasto] varten ja kun Mr. G. ei mielestään voi olla siellä miksikään avuksi. — — — Tuli siksi aivan luonnollisesti mieleeni, että tämä väärinymmärrys saattaisi olla Jumalan suunnittelema, jotta hän saisi antaa *meille* toisenkin apulaistyöntekijän kuin Mr. D:n, mutta että kaikki oli sen varassa, minkälainen persoonallisuus on Mr. A—son. Tulokset, jotka tässä ovat kyseessä, ovat siksi tärkeät, ettei meillä ole varaa ottaa miestä vain estääksemme häntä palaamasta Amerikkaan, ja väärän henkilön joutuminen Venäjälle olisi suurin onnettomuus, mikä meitä voisi kohdata. Olen ajatellut ensimmäiseksi ehdoksi, että mies, jonka saamme Venäjälle, on itse tullut Jeesuksen Kristuksen luo ja tavannut Hänessä oman Vapahtajansa. Toiseksi hänen tulisi olla oppivainen, viisas, ajatteleva, rukoileva ja sympaattinen mies, altis oppimaan itse, ennenkuin alkaa opettaa muita ja ennen kaikkea valmis tutustumaan yleiseen tilanteeseen. Kolmanneksi — raamattunsa tunteva mies, jolla on kokemusta raamatuntutkistelutyöstä, sekä oikein aito ylioppilas. Olen pannut paljon arvoa Mr. D:n arvosteluun Mr. A—sonista, mutta tahtoisin sen ohessa arvostella itsekin. Meillä oli tänä iltana oikein hyvä keskustelu, ja olen huomannut, että hän näyttää kaikin puolin vastaavan vaatimuksiamme." — — —

"Teitä ilahduttaa varmaan kuulla, että Moskovan ylioppilaat tekevät työtä sankarillisesti, antaumuksella, ja että heidän lukumääränsä lisääntyy. Soisin, että täällä vallitsisi sama henki. Useita jäseniä on luopunut. Olen pitänyt esitelmäsarjan varsin lukuisalle yleisölle, ja tuloksena siitä oli, että miehiä liittyi noin pari tusinaa raamattupiireihimme, mutta muutamat kai taas jäivät pois."

"Aion pian matkustaa Kiovaan yrittämään saada käsiini lankoja, joista hellitin viime syksynä, mutta en tiedä todellakaan, onko julkisten esitelmien pitäminen ja raamattupiirien muodostaminen viisasta, jollei paikkakunnalla ole ketään, joka voi jatkaa työtä."

"Odessassa yrittää 5-6 miestä muodostaa ryhmän ja he ovat pyytäneet minua tulemaan sinne, mutta tuskinpa on viisasta heittää sinnekään verkkoansa."

"Ja kuitenkin toisaalta, kun kuulee melkein joka päivä sattuvista ylioppilas-itsemurhista, tuntee palavaa halua auttaa heitä edes muutamalla evankeelisella kokouksella."

"Mr. D. tulee hyvin toimeen. Ylioppilaat pitävät hänestä ja tuntevat, että hän on heidän miehiään. — Hän ei näy olevan kieli-ihminen, mutta kestävyydellä hän voi varmasti oppia kielen siksi hyvin, että voi puhua syksyllä sujuvasti ja ymmärrettävästi."

"Kuukausilehteämme 'Listok' julkaistaan yhä hyvällä menestyksellä. —"

Muuan kirje huhtikuun 26:nnelta 1910 luo vielä havainnollisemman kuvan paroni Nicolayista uranuurtajana ja työn järjestäjänä.

"Sain Teidän sekä Mr. S:n ystävälliset rivit, juuri kun olin lähdössä matkoille aikoen käydä Moskovassa, Kiovassa ja Odessassa, minkä vuoksi mieluummin siirsin vastaukseni, kunnes olin nähnyt nämä paikat. Moskovassa ei voi kyllin kiittää neitien D—van ja A—jevan intoa ja uskollista harrastusta. Kymmenen nais- ja kuusi miesryhmää on toiminnassa." — — "Täällä tuntuu olevan jonkinmoista hankausta pietistisen ja äyllisen aineksen välillä. — — Toivoakseni ne kestävät rinnakkain, ymmärtäen, kuinka tarpeellisia ovat molemmat suunnat. — Olen pyytänyt yhden kokeneen mies- ja naisylioppilaan mukaani Kiovaan. Heidän apunsa on ollut sanomattoman arvokasta, ja toivon voivani uudistaa kokeen vastakin."

"Kiovassa (13,000 ylioppilasta) on sekä paikkakunnan että ylioppilaitten luonne hieman toisenlainen kuin Moskovassa. Juutalaisia on paljon ja he muodostavat kiinteän ryhmän. Nuorten sivistyneitten juutalaismiesten ja -naisten nykyinen kanta on erittäin mielenkiintoinen. He pysyvät kiinni heimolaisissaan kansallisista syistä, mutta tuntevat olevansa vieraita puhdasoppisille uskonveljilleen niin äyllisesti kuin eetillisesti. Heidän käsityksensä kristinuskosta on nurja (eikä kummakaan!), heillä ei ole ihanteita eikä toiveita, he ovat kuin metsään eksyneitä, kun eivät tiedä mille tielle painua. Heidän henkinen terävyytensä ja vastaanottoisuutensa on toivehikasta. — Puolalaiset (katoliset) muodostavat toisen kiinteän ryhmän, oman maailmansa — joukossa monta rikasta keikaria. Katolilaisten parissa on käynnissä mielenkiintoinen uskonnollinen liike, joka tarjoaa meille kosketuskohtia muutamain yksityisten kanssa. Kiovan venäläiset mies- ja naisylioppilaat tuntuvat olevan moskovalaisia kehnompia mitä itsenäisyyteen ja tarmoon tulee. Virallinen sorto on ankarampi, ja he elävät eristäytyneimpinä, varsinkin kursistkat. Sen sanotaan aiheuttavan usein itsemurhia. Toisaalta sanoo moskovalainen kursistka, joka on ollut apunani, että Kiovan naisylioppilaat harrastavat uskonnollisia kysymyksiä enemmän kuin moskovalaiset."

"Pidin täällä kaksi esitelmää — toisen Kristuksen jumaluudesta 500 kuulijalle (ainoastaan mies- ja naisylioppilaille) sekä toisen uskonnollisesta aiheesta: 'Mitä on Kristuksella tarjottavana elämällemme?' — 200:lle, ja kuulijakunta suhtautui niihin suosiollisesti. 90 otti kysymyskortit [kaavakkeita, joihin ne, jotka halusivat päästä kosketuksiin krist. ylioppilasliikkeen kanssa, saivat merkitä nimensä ja osoitteensa], mutta vain 12 lähetti ne minulle. Kahden viikon oleskelusta oli tuloksena yksi nais- ja kaksi miesryhmää, 5-6 luotettavaa jäsentä kussakin — kun akanat ovat ehtineet hajota. Jumalan apua saimme kokea varsinkin siinä, että ilmaantui johtajia, jotka Hän näytti valmistaneen. — Tulos on minusta niukanlainen, mutta luullakseni onkin tässä maassa alettava vähästä."

"Uudet jäsenet ovat täysin periaatteittemme kannalla. Heidän joukossaan on yksi katolilainen ja yksi juutalainen. Voisinpa sanoa: kaksi katolilaista, mutta toinen on nuori ranskalainen apotti, joka on opetellut hieman venettä ja kirjoittautunut yliopistoon, ja jolla on, luulin, omat suunnitelmansa."

"Saavuin Odessaan tunnustellakseni maaperää siinä mielessä, että mahdollisesti palaisin tänne syksyllä pitempiaikaiselle käynnille. Hämmästyin, kun täällä oli olemassa jo 6—7-henkinen ylioppilasryhmä. Kaikki muut paitsi yksi ovat hurskaita baptistinuorukaisia, toistaiseksi kokemattomia ja ahdasmielisiä, mutta toivoakseni avartumiskykyisiä — ja hyvin alttiita. Poikkeus heidän joukossaan on bulgarialaissyntyinen mielenkiintoinen nuori mies, vanhempi ylioppilas, aikaisemmin jumalankieltäjä ja äärimmäisyysmiesten kanssa kosketuksissa ollut, mies, joka oli vähitellen joutunut todelliseen kääntymykseen sekä liittynyt baptisteihin. Pahaksi onneksi hän suorittaa loppututkintonsa keväällä eikä tiedä varmasti, missä oleskelee ensi syksynä. Hän tahtoisi mielellään, jos suinkin mahdollista, opettajaksi tähän kaupunkiin, mutta uskonto voi tulla hänelle esteeksi."

"Jos ensi konferenssi [Maailmanliiton] pidetään Konstantinopolissa, niin eikö se voisi tuoda Teitä aikaisemmin Eurooppaan ja suoda meidän nähdä Teidät Kiovassa, Markovissa ja Odessassa? Jos Te tullette, on muokattava maaperää, jotta voisimme saada tulokset säilymään — ja paljon rukousta tarvitaan raivaamaan Teille tietä sekä vaikutusvaltaisten pappispiirien vastarinnan vastapainoksi. Jumalalle on kaikki mahdollista."

Juutalaisia, puolalaisia, venäläisiä, bulgaareja — minkä kirjavan joukon loihtiikaan kirje silmämme eteen! Ja monin paikoin oli työskenneltävä myös saksalaisten, virolaisten, lätiläisten ja sitäpaitsi armenialaisten ja kaukasialaisten parissa. Vaadittiin valpasta silmää huomaamaan kaikkien tarpeita, oli tutustuttava eri kansallisuuksien luonteeseen, jottei olisi karkoittanut liikkeestä ylioppilaita vähäksymällä jotain, minkä kansalliset taipumukset tai kirkolliset perintätavat olivat tehneet

arvokkaiksi aisanomaisille. Paroni Nicolay tarttui työhön turvanaan uupumaton ymmärtämisen halu, halu "oppia itse, ennenkuin opetti muita", sekä selvä katse näkemään, mitä olennaista piili kaikissa uskonnon ulkonaisissa muodoissa. Kristinuskossa ei hänestä ollut keskeistä oppi, vaan persoona — Jeesuksen persoona sinä elävänä voimana, jonka kosketuksiin ihmissielu oli saatettava. "Kristityt ovat ihmisiä, joissa Kristuksen henki nuukemmin tai runsaammin asustaa", tällaisen laajasydämisen määritelmän hän antoi kerran kristinuskosta. Tie ei siinä merkinnyt niin paljoa. Mutta joskin Nicolay oli altis kristillisten ylioppilaitten maailmanliiton periaatteitten mukaisesti suomaan liikkeessä sijaa kaikille kristillisille kirkkoille ja lahkoille, ei hänen tarkoituksenaan ollut milloinkaan sallia minkään yksityisen kirkon tai lahkoa pääsemistä siinä hallitsevaan asemaan. Tällainen kanta tietysti ei ollut taantumuksellisten venäläisten klerikaalien mieleen — ja itse yhdistyksissäkin tuntui aika ajoin voimakas vastarinta tällaista "yleistunnustuksellisuutta" vastaan.

Ulkoinen vastarinta ilmeni tavallisesti siten, että kristillisiä ylioppilaspuhujia kiellettiin esiintymästä kirkolliselta taholta annettujen paheksuvain lausuntojen nojalla. Niinpä sanotaan eräässä marraskuun 27:nä 1910 päivätyssä kirjeessä, joka on kirjoitettu Harkovista erälle Suomen kristillisen ylioppilasliiton sihteerille:

"Odessan 'eriskummallinen' poliisimestari ei sallinut minun esiintyä siellä ilman piispan lupaa, ja tämä ei ollut halukas antamaan sitä, kun hän ei tuntenut minua ja oli lukenut minusta pelkkää epäedullista. Läksin kaupungista, matkustin sieltä rumaan Nikolajeviin ja palasin tänne viikko sitten. Tuollaiset esteet tuntuivat tosin hieman loukkaavilta, mutta nyt uskon sen olleen hyväksi samoin kuin sen, että nyt saan nähdä, 'kuinka Herra tekee työtään', niinkuin kirjoitit. Se teksti on mennyt kirjaimellisesti toteen. Herra on 'tasoittanut tien, avannut ovet ja poistanut esteet', ja minä olen saanut nähdä, kuinka Hän kulki edeltäni ja teki työnsä."

Tuo "eriskummallinen" Odessan poliisimestari ei ollut kukaan muu kuin aikanaan hyvin pahaan huutoon tullut kenraali Tolmatsev, ja hänen käytöksensä paroni Nicolayta kohtaan oli erittäin luonteenomainen sekä hänelle itselleen että koko tsaarillisen Venäjän virkamiesjoukolle. Kieltoaan hän perusteli sillä, että kaupungin lähistöllä oli saksalainen siirtola — "siksi on asema vakava". Kun Nicolay huomautti, ettei hänen esitelmäänsä oltu pidetty vaarallisina muissa kaupungeissa, joissa hänen oli kylläkin sallittu puhua, vastasi korkea herra: "Minuun ei kuulu mitä tapahtuu muissa kaupungeissa. Mutta minä toimin periaatteesta käsikädessä papiston kanssa."

Jos "tuollaiset esteet tuntuivat hieman loukkaavilta" paroni Nicolaysta, sai hän pian oppia tyytymään paljoa loukkaavammin perusteltuihin kieltoihin. Niinpä määräsivät Moskovian viranomaiset v. 1911 evättäväksi pyynnön, että Miss Rouse saisi puhua ylioppilaille, sen ja sen pykälän nojalla, koska tuo esitelmätilaisuus oli muka leimattava "yhteiskuntamoraalin vastaiseksi ja yleistä rauhallisuutta uhkaavaksi". Esitelmä koski luonteenmuodostusta tai jotain sentapaista! Kiovan piispa oli avomielisempi ja selitti vain, etteivät mainitut esitelmät olleet suotavia, kun ulkomaalaisen yrityksen ylioppilaitten voittamiseksi voisi johtaa nämä papistolle epäedullisiin vertailuihin: sehän ei ollut näet tehnyt mitään heidän hyväkseen. Monia vuosia myöhemmin sanoi muuan korkea-arvoinen hengenmies, ettei hänellä ollut muuten mitään kristillistä ylioppilasliikettä vastaan, paitsi että paroni Nicolay, *joka oli baptisti*, oli sen johtajana. Usein johtui papiston vastenmielisyyttä siitä, että paroni Nicolayta luultiin oikeasta opista luopuneeksi lahkolaiseksi; kun kävi ilmi, että hän oli ollut luterilainen alusta alkaen, katsottiin hänen toimintaansa yleensä paljoa suopeammin.

Mutta eivät väärinymmärrykset aina selvinneet. Viranomaisten rettelöimiset aiheutuivat usein enemmän tai vähemmän suoranaista, osaksi silkkaan valheeseen perustuvista sanomalehtihökkäyksistä. Kirkon äänenkannattajat kertoivat kristillisistä ylioppilaspiireistä mitä uskomattomimpia juttuja. Väitettiin, että miesylioppilaat kokoontuivat lukemaan raamattua hattua päässä ja savuke hampaissa, ja johtajat esitettiin tietämättömiksi, halpamaisiksi ihmisiksi.

Aivan päinvastaiselta taholta — äärimmäisyysmiesten leiristä — tähdättiin niinikään varsin vaarallisia iskuja liikettä vastaan. Niinpä eräskin lehti kirjoitti, että "tunnettu vanhoillinen", paroni Nicolay, on alkanut panna toimeen uskonnollisia esitelmää houkutelakseen ylioppilaat eroon politiikasta — ylioppilaiden silmissä raskas syytös! —, lisäten, että ylioppilaat "suhtautuivat kylmästi näihin yrityksiin".

Tällöin oli todella tarpeen käyttää "vanhurskauden sota-aseita oikeassa kädessä ja vasemmassa", ja tämä taisteluasento, johon Venäjän ylioppilasliikkeen oli vastoin tahtoaan asetettava, antoi sen elämälle oman omituisen leiman. Kirjeet suomalaiselle sihteerille suovat meidän katsahtaa näiden piirien ja niiden johtajan päivittäiseen taisteluun sisäisiä ja ulkonaisia vaikeuksia ja vaaroja vastaan. Kiivain ottelu koski Pietarin yhdistyksen sääntöjä, jotka 1912 jätettiin sisäministeriöön lain turvaaman aseman hankkimiseksi yhdistykselle. Tammikuussa 1912 paroni Nicolay kertoo:

"Uhatuimmalta näyttää työmme Moskovassa, niissä papistolla on suurempi valta kuin muualla. Halusimme jakaa ylioppilaille 10,000 lyhyttä painettua ilmoitusta Sherwood Eddyn [tunnettu

amerikkalainen puhuja ja lähetyssaarnaaja] odotettavissa olevasta käynnistä, mutta poliisi ei sallinut. Tuntuu niin ikävältä aina elää epävarmuudessa ja rehkiä tällaisten viranomaisten kanssa. Joskus tulee ajatelleeksi, ettei pidä huolehtia, vaan että Herra pian johtaa työn voittoon, niinkuin Hän. Vei israelilaiset Egyptistä väkevällä käsivarrella, vaikka usein näytti toivottomalta. Mutta hyvin, hyvin kiitollinen olen, että ystäväni rukoukset kannattavat minua."

Kuukautta myöhemmin hän kirjoittaa: "Mitä työhömmä tulee, näyttää varsin uhkaavalta, ja minä päivänä tahansa voidaan työ kieltää, sillä sisäministeriö purjehtii nyt kokonaan pyhän synodin vanavedessä. Kiovassa sujuu kaikki hyvin, ja me saimme niin paljon uusia jäseniä kuin voimme vastaanottaa, noin 25 uutta mies- ja luultavasti yhtä monta naisjäsentä. — Nyt olemme päässeet täällä [Pietarissa] alkuun. On hiukan toiveita, että saamme puhua kerran Polyteknillisessä opistossa, jossa on 6,000 oppilasta. Mutta Moskovasta ei kuulu vastausta. Konsistori on lähettänyt pyyntömmä lähetyssaarnaajille (inkvisiittoreille) [n.s. lähetyssaarnaajain tehtävänä oli Venäjällä usein lahkolaisten 'valvonta', ja he olivat pahassa huudossa siitä, miten he työnsä suorittivat], jotka varmasti epäävät sen. Moskovan piirin tila on niin surkea, että minä varsinkin rukoilen sille johtajia. Auttakaa esirukouksin."

Myöhemmin kevättalvella hänellä on parempia uutisia kerrottavana Moskovasta, ja hän jatkaa sitten: "Kiovasta tulee hyviä viestejä. Jumalan kiitos. Siellä on raamattupiireissä vakavia osanottajia noin 60, kirjoittaa Eddy. Ajattelepa, olen saanut tuntemattomalta henkilöltä 890 ruplaa työtämme varten. Taivas alkaa ikäänkuin hiukan seestyä. Sisäministeri on kertonut erälle tuttavalleni, ettei hän aio estää työtämme. Enempää emme kaipaakaan. Ehkä Jumala nyt päästää meidät ahdingosta ja antaa meidän esiintyä vapaasti. Sen ovat ystäväimme esirukoukset saaneet aikaan. — Kenties on vielä toiveita sääntöjemmekin hyväksymisestä. Kenties käy mahdolliseksi esiintyä toisissakin kaupungeissa ilman papiston lupaa. Eniten tarvitsemme nyt miehiä, jotka voivat uhrata kaiken aikansa sihteerintoimeen. Eddy on luvannut hankkia osan tarvittavasta palkasta, mutta kuka kelpaa siihen? Olen kirjoittanut S:lle; mutta häntä viittoon nyt niin loistava tulevaisuus. Voiko odottaa tai edes toivoa, että hän uhraa tämän kaiken omistautuakseen meidän työllemme? Auttakaa meitä tässä hädässä!"

Näistä kahdesta tärkeästä kysymyksestä — johtajain puutteesta ja sisäministeriöön jätetyistä säännöistä — paroni Nicolay kirjoittaa Mr. Mottillekin saman vuoden kesäkuussa: "— Tietysti on varsinaisesti keskeisin kysymys tuo, onko mahdollista saada sellaisia venäläisiä johtohenkilöitä kuin neiti K—va Kiovassa, miehiä tai naisia, jotka ovat oman liikkeemme synnyttämiä, hurskaita, antautuneita, tarmokkaita ja viisaita työntekijöitä. Heidän täytyy olla Jumalan antamia — minä rukoilen heitä joka päivä Häneltä; kaksi on ehdolla. — — Toinen kiusaa itseään liialloisin epäilyin, toinen ei ole vielä vastannut lopullisesti. Molemmat olisivat erinomaisia. — — Meille on tullut hartaita, innokkaita kutsuja Kasanista, ja sinne näyttää syksyllä muodostuvan erikoinen ryhmä. Toinen tuleentunut pelto on Tartto, missä monet vielä muistavat Teitä ja ovat hyvin ystävällisiä. Kaikkialla on maaperä Jumalan muokkaama, ja kun nyt kokemus on saanut koetella perussuuntaviivojamme ja periaatteitamme ja ne on olemassa painettuina, saavat ne nopeammin ymmärtämystä osakseen uusilla paikkakunnilla. Mutta kun lähenee hetki, joka ratkaisee, vahvistaako vai hylkääkö hallitus sääntömmä, käyvät papiston vastustus ja hyökkäykset yhä rajummiksi. Muuan hyvin etevä kiovalainen professori on kirjoittanut hävyttömän, halpamaisen pätkän meitä vastaan erääseen kirkolliseen lehteen yrittäen myrkyttää laajojen piirien mielen meitä vastaan. Se on saanut professori S:n (Kiovassa) kirjoittamaan vastauksen; mutta tuo kirkollinen lehti ei tahtonut ottaa sitä palstoilleen, joten meidän täytyi julkaista se maallisessa lehdessä. Ajatelkaapa, että vastustajamme lopettaa näin: 'Jos mieli hävittää valtio ja kirkko, niin siinä työssä on kristillinen ylioppilasliike kyllä erinomaiseksi hyödyksi.' S:n perusteellinen vastaus on hyvä. En tietänyt, että hänellä oli niin paljon harrastusta meihin, että olisi tahtonut näin saattaa itsensä huonoon valoon, mutta kun hän on sen tehnyt, osoittaa se, että hän on liikkeemme luotettava ystävä. — — Rouva V—skaja on antanut meille arvaamatonta apua. Tulette huomaamaan hänet kaikin puolin sangen eteväksi naiseksi. Hän on saavuttanut luottamusta ja kunnioitusta kaikissa virallisissa piireissä, hovipiireissäkin, ja voi liikkua missä tahansa. Hän pyysi haastattelua sisäministeriltä, ja keskustelu tämän kanssa oli hyvin tyydyttävä. Hän kävi myös useiden muiden ministerien puheilla ja puolusti asiaamme taitavasti. Erään virkamiehen vastaus, miehen, joka viime syksynä kieltäytyi vahvistamasta sääntöjämme ja oli paljon vilpittömämpi häntä kuin minua kohtaan, oli varsin kuvaava: 'Jos Mr. Mott jättää anomuksen, se evätään varmasti; jos paroni Nicolay jättää sen, on hyvin luultavaa, että se evätään, koska hän on protestantti. Mutta jos Te jätätte sen, siihen hyvin luultavasti suostutaan.' — — Hän sanoi pyhän synodin prokuraattorille: 'Te tiedätte, että olen hyvin kiintynyt omaan kirkkokuntaani, mutta jos minun olisi valittava jompikumpi, kirkkokuntani tai ylioppilasliike, valitsisin jälkimmäisen.' Hän on saanut vaikutetuksi erääseen hyvin vaikutusvaltaiseen arkkipiispaan, joka on pahimpia vihollisiamme. Ja niin olemme jättäneet sisäministeriöön anomuksemme, johon liittyy hänen allekirjoittamansa memorandumi. Me olemme laatineet toisenkin lyhyen memorandumin, jossa esitetään tämänkaltaisen yhdistyksen hyödyllisyys, sen ovat allekirjoittaneet muuan pappi ja kolme professoria, joista kaksi on hallituksen silmissä huomattavia miehiä, ja nyt on arpa heitetty, ja kesän kuluessa me joko saamme virallisen luvan tai lopullisen epuun. Minun ei tarvinne sanoa, kuinka paljon nyt on pantu alttiiksi; Te ymmärrätte sen itse ja muistatte meitä varmasti rukouksin. Nyt, kun kolme pietarilaista professoria on

asettunut vastuuseen meistä, on hyviä toiveita, että saamme heidät lähempään kosketukseen kanssamme. Syksyllä pidettävän kokouksemme jälkeen, johon professori S. on luvannut saapua Kiovasta, aiomme käyttää hyväksemme hänen täälläoloansa panemalla toimeen ylioppilaille sarjan yleisiä kokouksia ja aloitamme lukukauden tarmokkaalla sotaretkeltä. Jos vain yksikin kunnan professori on puolellamme, seuraavat muut perässä."

"Olette kai kuullut meidän luopuneen siitä ajatuksesta, että panisimme Mr. D:n itsenäiseen työhön Tarttoon. Puheltuani erään luotettavan meikäläisen ylioppilaan kanssa, joka oli siellä hänen seurassaan tiedusteluretkellä, huomasin hätäilleni ehdottaessani tätä askelta. Mr. D. saattanee olla siihen valmistunut vuoden tai parin päästä, mutta ei vielä. Ensi talvena hän siksi aikoo keskittää ponnistelunsa työhön Pietarin ylioppilaitten parissa N—nin kera, josta näyttää koituvan verraton toveri. Vahinko, ettei meillä ole ketään muuta ylioppilasta lähettää hänen mukanaan Amerikkaan, mutta kieli on niin pahana esteenä. N—n on harras tosi kristitty, hentomielinen, hieman tunneherkkä, ei mikään johtajaluonne, mutta erinomainen apulainen ja työntekijä."

"Te lienette kuullut, että Mr. A—son on aikeissa vuokrata Lesnoista yläkerran toisen puolen seurustelusali. Minusta se on aivan kohdallaan ja paljoo parempi kuin että ryhdyttäisiin suuren ylioppilaskodin hommiin."

"Toivoaksemme saamme syksyisessä johtajain konferenssissamme muodostetuksi kansallisiin olemme lähettäneet sääntöehdotelmat Kiovaan ja Moskovaan. Jos tämä onnistuu ja jos saamme hyvää työtä aikaan ensi talvena, niin otetaankohan meidät Maailmanliittoon — ehkäpä Bulgarian ja Serbian keralla?"

Tämä kirje on johtajan, voisi sanoa sotapäällikön kädestä lähtöisin. Näkee hänet edessään taistotannertaan — kaikkia laajan Venäjän yliopistokaupunkeja — tarkastamassa, järjestelemässä, suunnittelemassa, asettelemassa oikeita miehiä oikeisiin paikkoihin, keräämässä käsiinsä noita lukemattomia lankoja. Ja unohtuu helposti, että päällikön unettomat yöt, johtajan sisäinen yksinäisyys ja musertava vastuunalaisuus usein uhkasivat käydä liian raskaiksi sille, joka lähetti Amerikkaan nämä levolliset, perusteelliset tiedonannot. Mutta päiväkirja kertoo miltei jokapäiväisestä hermopäänsärystä, kalvavasta kaipuusta samanikäisten, kypsien kristittyjen seuraan, vanhasta "kuolemantuskasta" ennen jokaista julkista esiintymistä — ja me ymmärrämme tuon usein toistuvan puheen ystävien esirukouksen välttämättömyydestä, voimasta, joka tulee täydelliseksi heikkoudessa. Tehtäviä karttui, mahdollisuudet moninkertaistuivat — eikä taistelu ollut vielä läheskään loppuunsaatu. Muuan Monrepos'sta Helsinkiin kirjoitettu kirje, päivätty lokakuun 11:ntenä 1912, kertoo uusista voitoista ja toiveista.

— "Torstaina — 8:ntena — minun täytyi esiintyä, harvoin se on ollut niin vaikeata ja harvoin olen tuntenut itseni niin masentuneeksi ja alakuloiseksi. Mutta kun pääsin alkuun, kantoivat minua varmaan esirukouksen käsivarret, ja se sujui Jumalan kiitos. Huomenna on tärkeä päivä. Silloin sisäministeri ratkaisee asianne (sääntömme). Tiedätkö, täällä konferenssissa päätettiin yksimielisesti perustaa koko Venäjää käsittävä Kristillinen Ylioppilasliitto. Minulle se on suuri, syvä ilo. Muutaman tunnin päästä minä matkustan Pietariin sydämessä syvä kiitollisuus Jumalaa kohtaan. Olen nähnyt sen kylvöpellon, jolle Herra armossaan kutsui minut työskentelemään, orastavan, nähnyt, että toiset työmiehet ovat alttiit pyhittämään sille elämänsä, että varoja kertyy, että Herra on antanut konferenssin päätteeksi täyden siunauksen. — Minulle on käynyt entistä selvemmäksi, että on parempi kadottaa elämänsä toisten tähden kuin löytää elämänsä. Oman minän elämä pyrkii usein uudelleen kohottamaan päätään ja houkuttamaan minua pois palveluksen elämästä, mutta Jumala suokoon minulle voimaa, etten lakkaisi etsimästä ensin Jumalan valtakuntaa."

Kävi kuitenkin ilmi, ettei sääntökysymystä saatukaan ratkaistuksi niin pian kuin oli toivottu. Pyhä synodi teki eräessä kokouksessaan, jossa puheenjohtajana toimi Moskovan metropoliitta, ylioppilasliikkeen vihamies, liiton hyväksymistä vastustavan virallisen päätöksen — "keino, millä sidotaan sisäministeriön kädet" kirjoittaa Paul Nicolay. Seurasi uusia hyökkäyksiä kirkollisen sanomalehdistön taholta. Täytyi lohduttautua sen varassa, että rouva V—skajan onnistui myöhemmin saada sisäministeriltä lupaus, ettei työtä estettäisi — pyhässä synodissa oli vaadittu "piirien hajottamista", jopa uhattu mainita asiasta keisarille. Marraskuussa 1913 paroni Nicolay kertoo kirjeessään Mottille, että säännöt ovat yhä hautautuneina sisäministeriöön — ja siihen hautaansa ne jäivät lepäämään aina joulukuuhun 1917, jolloin vahvistus saapui tuoden ihania, pian pettäneitä toiveita vapaasta, lain tunnustamasta toiminnasta.

Mutta tällaisissakin olosuhteissa voitiin työtä sentään jatkaa. Kirjeessään Mottille — lokakuulta 1913 — paroni Nicolay kertoo iloisena onnistuneesta johtajain kokouksesta, joka heillä oli ollut. Siellä oli vallinnut rauhaisa, sopusointuinen henki, oli voitu menestyksellisesti keskustella käytännöllisistä kysymyksistä — niin ei ollut aina ollut laita — ja Amerikassa olleet jäsenet näyttivät, että olivat hyötyneet siellä saamastaan opista. Paroni Nicolay ei voi myöskään muuta kuin lämpimästi kiitellä nuorta venäläistä apulaistaan, N—nia ja varsinkin M—skya, joka tämän työn vuoksi oli luopunut hyvästä

virastaan valtionkoulussa ja tempautunut irti kaupungista, missä hän oli yleisesti rakastettu ja kunnioitettu — "hyvää puhujaa ja Natanaelia, jossa ei ole vilppiä, todella kääntynyttä sielua". On suuriarvoista, että tämä mies pysyy edelleen kreikkalais-oikeauskoisen kirkon jäsenenä.

Professorien osanotto käy nyt yhä aktiivisemmaksi. Koko viimeinen vuosi ennen maailmansotaa osoittautuu herätyksen vuodeksi Venäjän ylioppilaitten keskuudessa. Tartossa ja Riassa on tosin kärsitty tappio, mutta puhtaasti venäläisissä kaupungeissa, etupäässä Moskovassa ja Kiovassa, on tilanne toinen, Kiovassa lisääntyy raamattupiirien luku, ja Moskovassa tungeksii sunnuntaikokousten aikana jopa 270-päiväinen ihmisjoukko yhdistyksen kahdessa keskikokoisessa huoneessa, jotka käyvät sietämättömän ummehtuneiksi, niistä kun miltei kokonaan puuttuu ilmanvaihto. "Jollei ainakin neljää tai viittä kanneta ulos pyörtyneinä, ei ohjelma ole täydellinen." Juuri Moskovassa pidetystä kokouksesta — kai kuitenkin suuremmassa huoneistossa, koska kuulijoita oli viisisataa — paroni Nicolay kirjoittaa suomalaisille sihteereillemme: "Jotakin oli ilmassa, mikä kantoi minua, teki kuulijat tarkkaaviksi ja sai aikaan, että 60 mies- ja 75 naisylioppilasta antoi osoitteensa voidakseen saada kutsun kokouksiimme. Tämän selittää minusta vain rukouspäivämme vaikutus — tuhansia rukouksia koko maailmasta pimeään Venäjä-raukan puolesta — muiden muassa sinun ja rakkaitten helsinkiläisten ystävien. Mott oli oikeassa neuvoessaan käyttämään rukouspäiviä ja niitä lähimpiä päiviä aktiivisiin kokouksiin." Pietarissakin oli ylioppilasten rukouspäivänä kokoontunut suuret joukot kuulemaan M—skyn puhetta, ja tulos oli ollut hyvä.

Tuhansia rukouksia kohosi ylioppilasmaailmasta "pimeään Venäjä-raukan puolesta", auttavia käsiä kurotettiin monilta tahoilta sen uskonnollisesta ja moraalista horroksesta hereille taisteleville nuorille, ja Venäläisen kristillisen ylioppilasliiton olemassaolo alkoi hallituksen "non possumus"-kannasta huolimatta olla yliopistopiirien yleisessä tietoisuudessa tosiasia — sellainen oli sodan puhjetessa tulos siitä työstä, johon Paul Nicolay pelolla ja vavistuksella oli ryhtynyt viisitoista vuotta sitten.

* * * * *

Olemme edellisessä nähneet kristillisen ylioppilasliikkeen nopean kehityksen ja kasvun Paul Nicolayn johdossa. Mutta tässä selonteossamme olemme vain voineet piirtää liikkeen ääriviivat, esittää vain sen järjestäytymispyrkimystä ja sen taistelua olemassaolostaan tai uusien työkenttien valloituksia. Vastasivatko sisäiset arvot, joita työ tuotti, suhteellisesti suurta ulkonaista koneistoa, oliko itse asia kaiken sen vaivan arvoinen, mitä sen vuoksi nähtiin, siinä kysymys, joka ehdottomasti johtuu sen mieleen, joka on ainoastaan syrjäisenä saanut seurata tätä taistelua. Palauttakaamme siis muistiin, minkä vuoksi tämä liike pantiin alulle, mitä sen johtajat ja kannattajat toivoivat saavansa aikaan. He tahtoivat käydä taisteluun venäläisten ylioppilaitten pahimpia vihollisia — yksinäisyyttä ja moraalista epävarmuutta — vastaan. He tahtoivat tehdä niin monet heistä kuin suinkin iloisiksi, voimakkaiksi ihmisiksi, alttiiksi ja kykeneviksi palvelemaan sorrettua, kärsivää kansaansa positiivisella, luovalla tavalla. He tahtoivat ennen kaikkea johtaa heidät läpi kaikkien aikain mahtisanain ja teoriain ainoaan todelliseen, minkä vastapainoksi ei riittänyt koko maailma: — löytämään sielunsa. Saavutettiinkö päämäärä? Neiti Maria Bréchet vastasi Paul Nicolayn haudalla tähän kysymyksen näillä sanoin:

"Hänen avullaan ovat sadat epätoivoiset, harhaantuneet ja etsivät sielut löytäneet tien elävään Jumala-uskoon. Heistä on tullut *onnellisia ihmisiä*, jotka ovat saaneet ihanteen ja voimaa parempaan elämään. Paroni Nicolay on pannut alulle uuden kauden Venäjän uskonnollisessa elämässä. Yhdistyksen kautta on Venäjä saanut kristityitä pedagogeja, jotka ovat osanneet vastata nuorille 'noihin kirottuihin kysymyksiin', lääkäreitä, jotka eivät seiso voimattomina sielun kärsimysten edessä, sivistyneitä työmiehiä eri aloille, miehiä, jotka ovat oppineet täyttämään velvollisuutensa uskollisesti ja rehellisesti."

Kuvatessamme liikkeen ulkonaista kasvua on silmiimme vilahtanut silloin tällöin nuoria ihmisiä, jotka olivat tuhonsa portaalla, kun pelastussanoma saavutti heidät. Mutta sanoman vieminen ei ollut ylioppilasliikkeen ainoa tehtävä — sen tuli myös suoda nuorille tukea, kodin lämpöä, kehitysmahdollisuuksia. Sen tuli kasvattaa sitä sillä, mitä joku on nimittänyt "seurustelun sakramentiksi". Siitä juuri tulikin säännöllisen yhdistyselämän jokapäiväistyö. Ja yhdistyselämän keskuksena — tietysti etupäässä Pietarissa — oli se mies, joka jo liikkeen ensi vuotena oli ollut mielestään "liian vanha, liian heikko, liian kaukana ylioppilaista" — "Pavel Nikolajevits", jonka pelkkä nimi riitti kirkastamaan yhdistyksen jäsenten, kasvot.

Kun kuulee entisten pietarilaisten ylioppilaitten puhelevan keskenään kristillisestä yhdistyksestään — "kruzok" (piiri), kuten he sitä nimittävät — saa sen vaikutuksen, että se on ollut heille paljoa enemmän kuin yhdistykset yleensä — koti, olemassaolon valopilkku. "Muistatteko kevätjuhlaa, jota kerran vietimme — kukkia, laulua — oli vaikea erota — ilmassa oli *ylösousemusta*." Heillä on niin monet yhteiset muistot — raamatunkeskustelut yksityisten jäsenten pienissä ylioppilaskammioissa, kesäkokoukset, retket ja myös työ itse — syksyn jännittävät sotaretket sen korkeakoulun piirissä, johon he kuuluivat, ja lukukauden päättyessä laaditut suunnitelmat työtä varten kotiseudulla, minne oltiin

lähdössä. He tietävät olevansa "kruzhoek'ille" kiitollisuuden velassa paljosta siitä, mitä he ovat — kenties kaikista. Ja keskustelun kuluessa saa varmasti monta kertaa myös kuulla: "Ja muistatteko Pavel Nikolajevitsin — silloin — ja silloin?"

Ylioppilaat muistavat, kuinka hän vakinaisissa kokouksissa ennen asiakäsittelyjen alkua kulki levollisena ja ystävällisenä tulijoita tervehtimässä, toisen luota toisen luo, kysellen heidän terveyttään, heidän työstään. Hän rohkaisee niitä, jotka ovat masentumaisillaan — milloin rakastavin, ymmärtämystä ilmaiseksivin sanoin, milloin leikkipuheella, jonka takaa pilkistää tosi. "Te faaraon laihat lehmät" — hän sanoo usein niille, jotka vain "ahmivat" puheita ja esitelmiä ja tunnelmia, mutta eivät kasva eivätkä tahdo jakaa omistaan muille. Ja ylioppilaat naurahtavat hyvänsuovasti — he eivät pahastu, eivät edes silloin, kun oikaisu saa ankaramman muodon, niinkuin kyllä joskus käykin. — Jos häh oli poissa jostain kokouksesta, kaivattiin häntä silloinkin, kun hänen ei ollut määrä esiintyä. Entä kuinka tärkeä hän oli käytännöllisistä järjestelykysymyksistä keskusteltaessa — kun käytiin liian äänekkäiksi, liian kiihtyneiksi, kun venäläiseen tapaan into vei asiasta syrjään, silloin kuultiin aina hänen hauraan, mutta selvän äänensä muistuttavan keskeisestä, tarpeellisesta, ja itse tuo järkevä, miltei kuiva sävykin vaikutti tällöin, hyvää. Mutta jos hän joskus astui hartauskokouksessa puhujatuoliin, silloin sattui hänen sanansa täysin koruttomasta vaatimattomuudestaan huolimatta usein syvempään kuin kenenkään muun, ne eivät panneet tunteita väräjämään, mutta ne herättivät omantunnon ja vetosivat tahtoon.

Ja kaikki muistavat paroni Nicolayn yleisistä konferensseista — esim. sen kerran, jolloin noin 90 ylioppilasta eräänä syysiltana tuli Viipurin asemalla junasta ja ensimmäiseksi näki asemasillalla Pavel Nikolajevitsin tutun hahmon ja harmaan lakin, jota heilutettiin tervetuliaisiksi. Hän se piti huolta, että kaikki joutuivat paikallisjunaan, joka vei heidät pysäkillä lähelle Monrepos'ta, hän se oli huolehtinut, että he perille tultua saisivat käteensä lyhdyt, ja sitten johti koko hilpeätä kulkua huviloille, joihin heidät majoitettiin. Joka yksityiskohdassa, kaikkinaisessa ulkonaisessa järjestelyssä ilmeni hänen rakkautensa, hänen huolenpitonsa. — Ja kokouspäivistä ei tullut satoisia vain hengellisesti — niistä tulee lepopäiviä, jolloin päänsä puhki lukeneet, epäterveen suurkaupunkielämän kalventamat ylioppilaat samoilevat metsässä hengittäen hyvillä mielin sen raikasta havuntuoksua sitten valtavalla ruokahalullaan täysin arvostaen runsaat, ateriat, joilla, joskaan ei hunaja, niin maito vuotaa ja joilla saa todella syödä kylläiseksi asti. Kävelyillä varustautuu paroni Nicolay männynkävyillä, joiden sitten antaa osuvasti sataa rapistella nuoriin vieraisiinsa, jotka eivät arkaile vastata samalla mitalla. Kokouspäivistä sattuu eräs olemaan Sergein-päivä, osanottajaparven kaikkia kolmea Sergeitä kunnioittaa aamulla Pavel Nikolajevits käpyyn pistetyllä neilikalla ja hullunkurisen juhlallisesti esitetyllä puheella. He eivät varmastikaan koskaan näe neilikkaa tai käpyä muistamatta tätä hupaista hetkeä.

Mutta ei paroni Nicolay vain kokouksissa tavannut ylioppilaita. Pitkien lukukausien aikana Pietarissa hän eli heidän kanssaan heidän arkielämäänsä, otti osaa heidän suruihinsa ja vaikeuksiinsa. He etsivät hänet käsiinsä kiusauksen ja epäilyn hetkinään — ja hän saattoi kuunnella tuntikausia heidän useinkin nuorekkaan sekavia purkauksiaan, sen sijaan että olisi suonut itselleen tarpeellisen hetken levon. Tuollaiset keskustelut saattoivat olla todellinen koetus miehelle, joka kaikessa rakasti selväviivaisuutta eikä ollut lainkaan tunneihminen; mutta hän ei koskaan välttänyt niitä, sillä hän tiesi olevansa kutsuttu tässäkin kohdin kantamaan toisten kuormaa. Joskus hän itse pistäysi ylioppilaitten luo heidän asuntoihinsa — pitkät välimatkat ja jyrkät portaat eivät estäneet häntä. Niinpä hän kerran kirjoittaa mieleensä äkkiä tulleen lähteä erään ylioppilaan luo — hän tapasi tämän sielullisessa hajaannustilassa, puhui hänelle ja sai hänet jättäytymään kokonaan Jumalalle. Tämä tapaus on varmasti vain yksi monista.

Paroni Nicolay seurasi piirinjäsenten kehitystä koettaen estää heitä antautumasta niin innokkaasti yhdistyselämään, että se haittasi opintoja, tai päinvastoin aika ajoin kokonaan eristäytymästä lukujensa vuoksi — kaksi äärimmäisyyttä, joiden välillä he alati tuntuivat häilyvän. Hän pyysi saada heitä kunnioittamaan rauhallista, säännöllistä työtä ja itsekurin tärkeyttä. Kuinka hyvin hän tottui käsittelemään nuoria, kiihoittuneita ihmisiä, kuvaa kertomus eräästä yhdistyksen jäsenestä, joka kerran tuli hänen luokseen selittämään, että hänen oli erottava yhdistyksestä, koska hän oli muka kadottanut uskonsa. Paroni Nicolay katsoi häneen — ja ymmärsi, ettei hän ollut kadottanut uskoaan, vaan "uskon uskoonsa". Siksi hän ei ollut ollenkaan tietävinänsä koko ilmoituksesta ja pyysi vain hämmästyntä nuorta miestä toimittamaan perille pari yhdistyksen kirjallisuutta sisältävää kääröä sekä suorittamaan pari muuta asiaa. Nuorukainen meni — eikä toistanut enää eroamisilmoitustaan. — Paroni Nicolay oli niin erilainen kuin nämä monesti etelämäisen vilkkaat tunnelma-ihmiset — mutta juuri siksi oli seurustelu hänen kanssaan näille kasvattavaa, hänen sanoillaan ja olemuksellaan oli usein kylmän vesisuihkun virkistävä vaikutus. Eihän kukaan voinut kuitenkaan epäillä, etteivät pohjimmalta hänen tunteensa olleet lämpimämmät kuin useimpain muiden sekä yksityisiä jäseniä että yhteistä asiaa kohtaan.

Paroni Nicolaysta ei tullut ylioppilaittensa tuki vain hengellisesti, vaan myös aivan käytännöllisissä, ulkonaisissa asioissa. Hän se huolehti kokoushuoneen sisustuksesta kauan aikaa yhdistys majaili hänen

omissa huoneissaan — ja hän pani tällöin huomiota pienimpiinkin seikkoihin. Niinpä kertovat entiset jäsenet liikutetuin mielin, kuinka hän tilasi uuden huoneiston kokoussaliin niin leveän sohvan, että tarpeen tullen — ja sellaisia tarpeita kyllä ilmaantui! — kaksikin ylioppilasta saattoi nukkua siinä yönsä. Totuttiin turvautumaan häneen kaikissa huolissa. Eräänä päivänä toverit toivat yhdistyksen huoneistoon sairaan ylioppilaan, jota eivät mielestään olleet voineet jättää yksin hänen kurjaan, kylmään asuntoonsa. Hän oli hyvin sairas — ja Paul Nicolay sai ottaa hänet huostaansa. Hän se kutsutti lääkärin, hankki auton ja hommasi paikan sairaalasta. —

Muuan toinen nuori mies — uskovainen lääketieteenylioppilas, joka oli ottanut aktiivisesti osaa yhdistyksen työhön — makasi pitkän aikaa eräässä Pietarin sairaalassa. Hän oli grusialainen eikä ollut kestänyt pohjolan kylmää ilmanalaa, vaan saanut vian, josta viimein kehittyi lentävä keuhkotauti. Kun hän virui yksinään sairaalassa, kaukana omaisistaan, niin kukapa muu kuin "Pavel Nikolajevits" kävi häntä joka päivä katsomassa rohkaisevana, lohduttavana ystävänä. "Hänen kuolemansa on minulle suuri suru", kirjoitti paroni Nicolay eräässä kirjeessään Suomeen — eikä hänen ollut tapana liioitella. — "Kun hän oli kuollut, näimme eräänä päivänä Pavel Nikolajevitsin murheellisena ja järkyttynä saattavan nuorta ystävänsä ikuiseen lepoon etäiselle hautuumaalle, jalan ja kovassa pakkasessa", kirjoittaa neiti Marie Bréchet. Ja jälleen on sanottava, ettei tuo nuori kaukiasialainen ollut varmastikaan ainoa, jonka vieressä tämä uskollinen, isällinen lohduttaja oli tuskan ja kuoleman hetkellä.

Mutta varsinkin *yksi* nuorten auttamistapa oli paroni Nicolaysta tehokas, ja sitä hän ei koskaan laiminlyönyt. Hän oli oppinut käsittämään mitä muuan englantilainen kristitty oli kerran sanonut — nimittäin, että kun ei auta ihmistä se, että puhuu *hänelle*, niin saattaa olla avuksi, että puhuu *hänestä* Jumalalle. Hän rukoili paljon ylioppilaittensa puolesta ja kehoitti usein ystäviään rukoilemaan heidän puolestaan. Olemme nähneet kirjeistä, joista edellä oli otteita, että hän pyysi koko liikkeelle esirukousta, mutta monesti on kirjeissä kyseessä myös yksityiset jäsenet. Niinpä hän kirjoittaa syyskuussa 1910 suomalaisen ylioppilasliiton sihteerille Helsinkiin:

"Muuan toivehikkaimmista nuorista jäsenistämme kirjoittaa, että hänen on erottava yhdistyksestä, kun hän ei ole sen arvoinen. Varmaankin on hänen jalkansa kesällä luiskahtanut. Minä rukoilen Jumalaa johtamaan hänet takaisin. — Etsivä nuori ylioppilas tuli tänne luvaten ottaa osaa raamattupiireihin. Kaikenkalaiset filosofiset opit ovat panneet hänen päänsä pyörälle, ja hän on hädissään terveydestään, kun häntä muka uhkaa keuhkotauti. Kohdatkoon hänet Jumala, niin ettei tuttavuutemme haihtuisi, kuten niin usein, hengellisesti tyhjiin. Rukoile hänen puolestaan."

Toisen kerran hän kertoo: "S. raukka! Minä en ole vielä tavannut häntä, mutta hän lienee kääntänyt selkänsä Jumalalle ja meille, ja meidän täytyy nyt koettaa saavuttaa hänet kiertoteitse taivaan kautta. Auttakaa meitä hänen suhteensa." Ja vähää myöhemmin: "Z. parka [aikaisemmin mainittu nuori etsijä] on liittynyt raamattupiiriin, mutta se kokoontuu niin kaukana keskikaupungilta, noin tunnin matkan päässä, ja koko piiri on peräti heikko, ilman varsinaista johtajaa. Muistakaamme, ettei rukous ole vain tärkeä välikappale Jumalan valtakunnan edistämistyössä, vaan tärkein kaikista. Saavuttakoon onneton Z. mitä etsii. — Olen kuullut, että S. oli tänään käynyt tapaamassa minua ja että hän ikävöi jälleen kristittyjen yhteyttä, kun tuntuu niin tyhjältä. Jumalan kiitos. Se voi rohkaista meitä jatkuvaan esirukoukseen."

Ylioppilaitten joukossa oli ryhmä, jonka paroni Nicolay arveli kaipaavan enemmän hengellistä tukea kuin toisten — ne, jotka olivat, tai joista saattoi tulla johtajia. Hän valitti usein Venäjältä puuttuvan johtajapersoonallisuuksia. Niinpä hän kirjoitti kerrankin: "Nuorissa itsessään on tarmon ja käytännöllisyyden puute niin tuntuva, että he ovat kuin pelkkiä vaunuja ilman veturia." — Kaunopuhujointa, innostuneita työntekijöitä, jopa neroja, niitä hän kyllä tapasi, mutta vain harvoja, joilla oli järjestämiskykyä sekä tuota taitoa, jota vastuunalaisessa asemassa oleva mies tai nainen tarvitsee, taitoa niin hyvin käskä kuin alistua. Muuan tanskatar on kertonut kiinnittäneensä käynnillään moskovalaisessa piirissä huomionsa komeaan nuorukaiseen, jolla oli eloisat, älykkäät piirteet ja miellyttävä olemus. Hän lausui paroni Nicolaylle arvelunsa, että tuosta kai oli aikanaan tuleva liikkeen huomattuja miehiä. "Tuskinpa", vastasi Nicolay jotenkin lyhyesti, "hän on nero, enkä minä usko neroihin." Nämä sanat, toivat varmasti ilmi katkeran kokemuksen. — Johtajia, todellisia johtajia, ei voitu valita inhimillisten laskelmien perusteella — ne oli *annettava* ylhäältä, ja siksi hän rukoili, kuten näimme kirjeistä, sekä *heitä* että *heidän puolestaan*.

Yhdistyksen jäsenet olivat usein tietoisia siitä, että he tuottivat huolta paroni Nicolaylle. Joskus he eivät liioin oikein ymmärtäneet hänen tarkoitustaan — ja joskus hän kai myös saattoi varmasta tahdikkaudesta ja oikeamielisyyteen pyrkimisestään huolimatta arvostella heitä liian ankarasti ja käytöksellään karkoittaa luotaan joitakin nuorukaisia, joilla oli selvät esteettiset tai filosofiset taipumukset tai tavallista tunteellisempi luonne. Mutta yleensä liikkutti ylioppilaita kuitenkin ankaruuden takana piilevä järkkymätön hyväntahtoisuus, ja he sälyttivät mielellään syyn kaikista väärinymmärryksistä omille niskoilleen. Eräs heistä on sanonut, että eniten hän kummasteli Pavel Nikolajevitsin ainaista kärsivällisyyttä — monissa kokouksissa hän ihmetteli, ettei tämä "muitta

mutkitta antanut ylioppilaille kyytiä ja mennyt tiehensä".

Mutta Paul Nicolay ei lähtenyt kokouksista tiellensä, ei liioin luopunut ylioppilasliikkeestä satunnaisten nyreämielisyyskien vuoksi, sillä hän ei yleensä kulkenut *omaa* tietään, vaan Mestarinsa. Hän oli venäläisille ylioppilaille esikuvana uskollisuudesta ja kestävydestä. Kauan jälkeenpäin, kun he olivat päättäneet opintonsa ja joutuneet avaraan maailmaan — hajaantuneet lukemattomiin maaseutukaupunkeihin tai sukeltautuneet pääkaupunkien ihmismereen — he yhä säilyttivät hänestä saamansa vaikutelman ja muistelivat häntä "kuin heidän polulleen valahtanutta päivänsädettä". Moni turvautui hänen neuvoihinsa ja apuunsa vielä myöhemmälläkin iällä — ja hän otti heidät aina vastaan iloisin, lämpimin tuntein ja seurasi heitä, kun he olivat kaukana, voimakkaalla, tietoisella esirukouksellaan.

* * * * *

Kun maailmansodan suuri, aluksi uskomaton ja käsittämätön tosiasia tunkeutui venäläisen ylioppilasliiton elämään, ei ensi aikoina voitu edes nähdä selvästi, kävisikö se suotuisaksi vai turmiolliseksi liikkeen kehitykselle. Että se toisi paljon muutoksia, siitä olivat kai sitävastoin kaikki selvillä. Työlle esteeksi koitui aivan varmasti liekkiin leimahtanut kansalliskiihko.

Syyskuun 28 p:nä 1914 kirjoitti paroni Nicolay Pietarista Mr. Mottille: "Tämä hirveä sota haittaa kovasti työtämme. Me emme voi pitää julkisia kokouksia, vaan on pakko rajoittua jäsenkokouksiin, kaikessa hiljaisuudessa kerääntyen rukous- ja hartaushetkiin. Kiovassa, Moskovassa ja täällä naisylioppilaat ompelevat haavoitettujen hyväksi, ja me koetamme saada jotain aikaan käymällä tervehtimässä haavoitettuja, jaamme heille raamatunusia ja autamme missä suinkin voimme."

"Tämä sota on kuin herkeämätön painajainen, mutta Jumala järkyttää sen kautta kansoja lujemmin kuin koskaan ennen sitten Napoleonin päivän ja on epäilemättä pakottava sodan palvelemaan Hänen asiaansa. Mutta mitä ajatella lähetystyöstä? Olisiko lähetystyön aika ollut ja mennyt ja tämä Jumalan tuomioitten alkua, jotka päättyvät Kristuksen tulemiseen? Kuvittelen mielessäni, että sodan jälkeiset yhteiskunnalliset mullistukset tulevat olemaan itse sotaakin pahemmat."

"Mitä neuvoisitte meidän jäseniämme tekemään sodan kestäessä? Rukouskokouksiako? Hartauskokouksia? Teidän neuvonne olisi tärkeä saada."

"Kuinka kaipaankaan nähdä älyn hengenvoiman ja tarmon miehiä tämän heikon, surkean liikkeen johdossa. Tunnen vanhenevani ja rukoilen Jumalaa kutsumaan oikeat miehet, varsinkin: 1) kelpo sihteerin Pietariin; 2) hyvän pääsihteerin. Jumala suokoon, että Sw. ja kenties myös Se. palaisivat sodan päätyttyä tähän maahan. Venäläiset ovat niin ryhdittömiä, se riittää joskus viemään ihan epätoivon partaalle."

"Ajatelkaapa, että tšekäläisellä *B. and F. Bible Societylla* [Englannin ja Ulkomaan Raamattuseura] ei ole ollenkaan varoja raamatullisen kirjallisuuden jakelua varten, ja sotilaat ottaisivat sitä hyvin mielellään. Me teemme mitä voimme, mutta siitä ei tule riittävää jälkeä."

Marraskuun 17:ntenä hän lähetti vain muutamia Pietarin ylioppilasliikettä koskevia tiedonantoja — se oli laimentunut, kun sensijaan Moskova ja Kiova tulivat hyvin toimeen — ja kirjoitti m.m.:

"Tuo on juuri miesylioppilaitten heikko kohta. Niin kauan kuin asuin Pietarissa ja saatoin omistaa kaiken aikani ja huolenpitoni tšekäläiselle liikkeelle, kasvoi ympärilleni ydinjoukko. Kun aloin käydä muissa kaupungeissa, huomasin aina, että työ oli kuuden viikon poissaolon aikana päässyt rappeutumaan. — Koskee, kun ajattelen, että kaikki nämä työvuodet ovat saaneet niin vähän aikaan, ettemme ole edes ehtineet Venäjän ylioppilasmaailman ulkoääriin, ja että jos minä joutuisin pois, ennenkuin olemme saaneet laillisen vahvistuksen, työ murenisi muruiksi muutamissa osissa maata. Niin kauan kuin nykyinen tuuli puhaltaa, voimme tuskin toivoa saavamme virallista tunnustusta, ja siksi ei voida ryhtyä minkäänlaisiin työjärjestelyihin, jotka takaisivat rahallisesti sen tulevaisuuden, eikä järjestössämme voida panna toimeen minkäänkaltaista sitovaa järjestystä."

"Sekin ajatus koskee, että jos *minä* olisin työkykyisempi, jos minulla olisi enemmän voimaa, tarmoa ja järjestämistäittoa, olisivat asiat paremmin kuin nyt, enkä voi käsittää, miksei Jumala anna meille todella kotimaista sihteeria. Minä alan vanheta ja tunnen itseni väsyneeksi ja kaipaan nuorempaa päätä, joka voisi ottaa työn huolekseen."

"Minä en muuta kuin iloitsisin sellaisesta miehestä kuin Sw., mutta jos venäläiset vastustavat ulkomaalaisen johtajan valintaa — mihin ryhdyn?" — — —

"Minä tiedän, että Teillä on riittävästi omaa taakkaa, ja kun mainitsen tästä, niin teen sen vain siksi, että Te tuntisitte myös asian sisemmän puolen. Jos me saisimme järjestyä lailliseksi järjestöksi 'Mayakina', niin se merkitsisi, että myisimme uskonnollisen vapautemme ja ylevät kansainväliset ja

yleistunnustukselliset periaattemme."

Vuotta myöhemmin on paroni Nicolaylla hyviä tietoja kerrottavana työstä Moskovassa, missä hän on juuri käynyt. Huoneistoa on parannettu, on saatu sähkövalo ja sähkö-ilmanvaihtaja, joten ilmanpuutteesta johtuvat pyörtymiskohtaukset tulevat kuulumaan "onnelliseen menneisyyteen". M—ski pitää esitelmiä kaupungin suurimmassa salissa, ilmoitella voidaan laajaperäisesti, suuret joukot ja poliisi suhtautuvat suopeasti. "Täköläiset miehet ja naiset osoittautuvat itsenäisemmiksi kuin pietarilaiset. Kun lähetyssaarnaajat (vakoojat) tulevat, sallitaan heidän olla läsnä kokouksissa, jotta voisivat itsekohtaisesti vakuuttautua, ettei ole tekeillä mitään vaarallista. Äskettäin sattui hullunkurinen välikohtaus. Muuan pappi, joka ei ollut koskaan ennen ollut siellä, tuli erittäin suopeana kertomaan neiti Sh:lle, että muuan lähetyssaarnaaja oli lähettänyt hänet sinne, kun tämä ei itse saanut selville, olivatko ylioppilaat lahkolaisia vai eivät."

Pietarissa sujui työ kursistkojen parissa hyvin — yleisissä kokouksissa he täyttivät salin "kuin hyökyaalto" ja n.s. "korkeammille kurseille" oli muodostunut pieni yhdistys, joka työskenteli omin voimin. Papisto alkoi osoittaa yhä enemmän myötätuntoa liikettä kohtaan. "Pastori J:n erikoiskokouksia on jatkuvasti kerran viikossa, eikä niistä ole minkäänlaista haittaa. Toisista ne ovat vetisiä, toiset pitävät niistä. Muut papit alkavat osoittaa jonkinlaista harrastusta." Vaikeinta oli päästä käsiksi miesylioppilaihin, ei vain "heikkoihin ja uskonnollisiin", vaan voimakkaihin. Paroni Nicolay tuo ilmi ajatuksen, ettei näitä voiteta painotuotteilla, vaan ainoastaan oikealaatuisella sananjulistuksella. "Muuten herää heissä kyllä mielenkiintoa, mutta käsiksi heihin ei pääse."

Samassa kirjeessä sanotaan vielä: "Iloitsette, kun saatte kuulla, että toimielias neiti K—va on aikeessa hyökätä Kasanin ja Saratovin kimppuun, sitten kun työ ehkäistiin Kiovassa. Edellisessä kaupungissa on muuan entinen jäsenemme, joka on valmis johtamaan raamattutunteja, ja jälkimmäiseen on joukko kiovalaisia ylioppilaita, jäseniä hekin, asettunut asumaan, ja he pyytävät neiti K:n sinne. Kiovan yliopisto on, kuten tiedätte, evakuoitu Saratoviin."

"Me odotamme joka päivä määräystä, joka kutsuu ylioppilaat sotapalvelukseen nuorimmasta ikäluokasta alkaen. Tämä herpaisee tietysti hyvin onnettomasti työmme sekä pakottaa meidät lujittamaan siteitä rintamalla oleviin tovereihin. Mahdollisesti saavat ylioppilaat ensin olla muutaman kuukauden harjoittelemassa päästäkseen sitten upseereiksi." —

Niinkuin ylläolevasta käy selville, oli itse sota aiheena siihen, että kristillinen ylioppilasliike tunkeutui syvemmälle sydän-Venäjälle kuin koskaan ennen. Tulikin ilmi myöhemmin, että ne siemenet, jotka myrskytuuli kiidätti maan itäosiin, painuivat hyvään maaperään ja kasvoivat hedelmän aikana, jolloin näytti siltä, kuin koko istutus olisi ollut tuomittu juurineen tempautumaan irti maasta. On mielenkiintoista nähdä, millä tavalla paroni Nicolay — eräälle englantilaiselle ystävälleen joulukuussa 1916 päivätyssä kirjeessään — puhuu tästä sodasta, joka alkoi yhä enemmän muistuttaa seurauksiltaan aavistamatonta salaperäistä voimaa. Kirjeessä paljastuu samalla paljon siitä, mikä tänä tähdelisenä aikana syvinnä ahersi sen kirjoittajan omassa sisäelämässä.

"Rakas ystäväni Mr. Sloan! Todellista iloa tunsin saadessani Teidän erikoisen ystävälliset rivinne pari päivää sitten, ja olin oikein liikutettu, että muistatte minua sellaisella tavalla kuin näytte muistavan. Mitä tulee seurusteluun vanhempain kristittyjen kanssa, olen ollut syrjässä tämän siunauksen ulottuvilta kauan aikaa, ja siksi lämpenee sydämeni, kun muistelen niitä päiviä, jotka menneinä aikoina vietin Teidän kanssanne. Kuinka iloista olisikaan kohdata vielä kerran maan päällä kaiken sen jälkeen, mitä nyt koemme.

"Minä tunnen, että meidän on kaikesta ympärillämme ja ehkä edessämmekin olevasta pimeydestä huolimatta edelleen toimittava, täyttäen velvollisuutemme sellaisena kuin sen käsitämme, näkemättä kauas eteenpäin tai käymättä levottomiksi, uskonkatseelle kun on varmaa, että Jumala parhaillaan 'toteuttaa suunnitelmiaan syvällä koskaan pettämättömän viisautensa äärettömissä kuiluissa'. Jumalan valtakunnan täytyy hyötyä kaikesta siitä, mikä nyt on parhaillaan käymässä. On tapahtuva suuria muutoksia, jotka avaavat uusia mahdollisuuksia Jumalan valtakunnalle, ja nyt jo tuntuu yli laitojensa läikähtävän kaikenkaltaisen pahuuden tulvan vastakohtana toisissa piireissä syventynyt hengellisten asiain nälkä. — — Monet ylioppilaat on nyt kutsuttu sotapalvelukseen, ja harvoja on jäänyt, mutta harrastus ja työ leviävät kuitenkin ylioppilaitten keskuuteen enemmän kuin koskaan ennen, myös uusille paikkakunnille. Ja nyt tapaa myös paljoa vähemmän keskustelua kristinuskosta ja paljoa enemmän positiivisen totuuden kaipuuta kuin näihin asti. Siinä kohden tunnen mieleni varsin rohkaistuneeksi. Monet ylioppilaat syventyvät sodan koettelemuksesta ja valmistuvat evankeliumin sanomalle. Vankeusvuodet, milloin eivät turmele, varmasti parantavat monta." —

Niinkuin niin monista muista tuntui paroni Nicolaystakin sodan kolmantena vuotena yö niin pimeältä, että aamunkoiton täytyi olla lähellä. Seuraava vuosi toi mukanaan suuria tapahtumia ja mullistuksia — mutta ei odotettua rauhaa, vaan vallankumouksen ja sen jäljissä uudet kauhut. Tämän vallankumouksen otti paroni Nicolay vastaan yhtä vähän innostuneena kuin vuonna 1905 puhjenneenkin — hän ei

harrastanut, kuten tiedämme, väkivaltaisia mullistuksia, ja hän näki äärettömän selvästi pahuuden voimien liikehtimisen. Ylioppilasliikkeen kehitys ei silti häiriintynyt — monessa suhteessa näytti päinvastoin siltä, kuin sille olisi avautunut uusia mahdollisuuksia. Toukokuun 4 p:nä 1917 paroni Nicolay kirjoitti eräälle englantilaiselle ystävälleen:

"— — Olen todella vilpittömän kiitollinen niille, jotka ovat muistaneet minua rukouksin, ja haluaisin — kiittäen heitä sydämeistäni — kertoa, ettemme ole tähän asti tunteneet mitään puuttuvan, ja että kaikki on muodostunut sanomattoman paljon paremmaksi kuin olisi voinut odottaa. Tilanne kokonaisuudessaan on tässä maassa sangen arkaluontoinen, mutta Hän, joka 'pelasti' ja 'yhä pelastaa', on, sen uskomme, vieläkin pelastava ja auttava. Olen saanut lohdutusta tuosta ajatuksesta, että jos Kristus kääkee meidän olla huolehtimatta, niin se tapahtuu vain siitä syystä, että Hän aikoo ottaa meidät huostaansa. Jollei Hän tee sitä, on se meidän tehtävämme; jollemme pysty siihen, on se Hänen asiansa. Joko Hän tai me."

"On tapahtunut suunnattomia muutoksia. Ajatelkaapa: Venäjällä täydellinen omantunnon- ja kokoontumisvapaus! Ylioppilaamme ovat joinakin päivinä kulkeneet pitkin katuja ja myyneet Uusia Testamentteja sekä jakaneet 18,000 lyhyttä kristillistä julistusta, jotka on otettu vastaan mitä suurimmalla innolla. — — Emme voi nähdä ennakoita, miksi tilanne muodostuu, mutta Jumala on varmasti pitävä meistä huolen. Kaikki on koitua Hänen valtakuntansa parhaaksi."

— Kuten sanottu, näytti tänä aikana monista vaikeuksista huolimatta, varsin toivehikkaalta. Liike valtasi uusia Pietarin korkeakouluja, moskovalaisten ylioppilaiden onnistui kerätä varoja. Joulukuussa Mr. Mottille kirjoitetusta kirjeestä näemme, että paroni Nicolaylla on mainittavana muutamia ilonaiheita. — "Sellainen ilonaihe on, että Pietarin yhdistyksemme säännöt on viimeinkin vahvistettu joulukuun 3 p:nä, ja niin me olemme lain tunnustama järjestö 8-9 vuotta odotettuamme ja taisteltuamme. Kiovan yhdistyksen säännöt on vahvistettu tänä vuonna syys- tai lokakuussa. Moskovan yhdistyksen säännöt ovat vielä vahvistamatta asianomaisen oikeusistuimen ahtaan muodollisuuden vuoksi. Piakkoin toteutuu kuitenkin toiveemme, ja silloin olemme oikeutetut muodostamaan laillistetun ylioppilasliiton Venäjälle."

"Työmme on nykyään koko lamassa, kun useimmat ylioppilaat ovat armeijassa, ja jäljellä olevista, vain harvat huolivat jäädä yliopistokaupunkeihin elinkustannusten vuoksi sekä muistakin syistä. Kun armeija lasketaan hajalle, päätetään ylioppilaat ensimmäisinä kotiin, mutta toistaiseksi on opiskelu mahdotonta."

"Synkän kuvan valokohtana on Odessaan kehittyvä uusi keskus — —. Muutamissa kaupungeissa on pidetty kokouksia kouluissa — mikä on tähän asti ollut mahdotonta. Kirjallisuuttamme ostetaan innokkaasti." — —

"Toivottavasti, saamme rukouskehoituksenne ajoissa. Rukous on oleva kuin otsoonin lehahtus halki tukahduttavan ilman." — —

Ilma oli Venäjällä tosiaan tukahduttava — huomispäivästä ei tiedetty paljoakaan, työskenneltiin kuin sattumalta ja vain "vavistuksella" uskallettiin iloita liikkeen uusista voitoista. Vähitellen sumenivat toiveet yhä enemmän, vaikeudet suurenivat. Vielä vuoden alussa 1918 kiinnitti paroni Nicolay kuitenkin katseensa eteenpäin luottaen siihen, ettei työ, johon hänet oli kutsuttu, ollut tuhoutuva.

"Työmme Venäjällä ei ole tukahtunut", hän kirjoittaa Mr. Mottille helmikuussa. — — "On liian varhaista tehdä minkäänlaisia päätöksiä Teidän ensi syyskuusi suunnittelemastanne Venäjällä-käynnistä. Toistaiseksi on matkustaminen melkein mahdotonta, ja ylioppilaat ovat hajallaan. Luotan kuitenkin Jumalaan, että Hän on tuova Teidät takaisin luoksemme ja että vielä saamme elää ihania aikoja."

Viimeinen Mr. Mottille osoitettu kirje, jossa puhutaan Venäjän ylioppilasliikkeestä, on kirjoitettu niin myöhään kuin syyskuun 29:ntenä 1919 — viikkoa ennen Paul Nicolayn kuolemaa. Se on kuin päällikön viimeinen silmäys ruumiitten peittäjälle taistelutanterelle, peltomiehen viimeinen kulku hävitetyillä viljasaroillaan, mutta koko ajan tunnemme kuitenkin, ettei sitä ole kirjoittanut mies, jolla "ei ole toivoa". Liitämme sen tähän kokonaisuudessaan:

"Rakas Mr. Mott!"

"Eilen, syyskuun 28:ntena, sain Teiltä kaksi kirjettä — syyskuun 1:senä ja 3:ntena 1919 päivätyt —, jotka sisältävät uutta johtoaamme koskevia tiedusteluja sekä tavanmukaisen vuosittain ylioppilasliittoliikkeille lähetetyn kyselykaavakkeen."

"Venäjällä nykyään vallitsevan anarkistisen tilan vuoksi ovat kaikki nimet ja osoitteet aivan epäluotettavia. Minä en tiedä, onko päämajamme Pietarissa (B. Konusenaja 8, as. 14) vielä olemassa, vai ovatko bolševikit sen hävittäneet. Kiovassa on ollut niin monta yleistä verilöylyä, etten tiedä, ovatko prof. S., rouva O. ja neiti K. elossa vai kuolleet. Neiti Sh:sta ei

minulla ole liioin tietoa. Neiti Bréchet oleskelee Suomessa lähellä Mustamäen asemaa, ja M—ski opettaa sekä tekee tarmokasta evankelisoimistystä Samaran kaupungissa Volgan varrella. Mr. G. on luullakseni palannut Amerikkaan."

"Otaksun, että panette 'Johtokunnan tiedonantoihin' jotenkin näin kuuluvan ilmoituksen: 'Anarkistisen tilanteen vuoksi, joka vielä vallitsee Venäjällä, ei tänä vuonna voida painattaa minkäänlaisia osoitteita.'"

"Mitä, tulee yhdistystemme toimintaan, ei tehtyihin kysymyksiin voi vastata mitään. Kun on suorastaan hengenvaara, täytyy yhdistyksen sellaisellaan joksikin aikaa lakata toimimasta. Ei voi olla puhetta 'julkaisutoiminnasta', 'konferensseista', 'johtajien valmistuksesta' j.n.e. Mutta me tiedämme, että useissa Venäjän kuvernementeissa kulkee herätys; että hajaantuneet jäsenemme pitävät monissa kaupungeissa toimeliaasti kokouksia, joissa on ihmisiä tungokseen asti; että sivistyneitten luokkain ja venäläisen papiston käytös on kokonaan muuttunut ja että he ovat tulleet erikoisen suosiollisiksi. Suuria mahdollisuuksia avautuu luultavasti niissä keskuksissa, joista bolševikit on karkoitettu."

"Te huomaatte, rakas Mr. Mott, että uutiseni ovat niukat tänä vuonna, mutta tämä on aamunkoiton edellä käyvää pimeyttä, ja Kristuksen valtakunta on valtakunta, jota ei hävitetä."

Nämä ovat venäläisen ylioppilasliikkeen perustajan viime sanat hoidokistaan — surunlapsestaan — suuren maailmanliikkeen johtajalle. Yksinkertaisesti ja asiallisesti hän esittää tälle tosiasioita, jotka olisivat riittäneet saattamaan monen muun epätoivoon, valittamatta, itseään ajatteleematta. Kymmenen vuoden suunnitelmallisen taistelun tulos näytti supistuvan niin äärettömän vähiin; vastapystytetty rakennus näytti olevan sortumaisillaan; terveys, voimat, ehkäpä persoonallisen onnen mahdollisuudet oli uhrattu sellaiseen, minkä tulevaisuus peittyi täydellisen epätietoisuuden sankkaan pimeyteen — kaikkesta tästä ei Paul Nicolay virka sanaakaan. Hän tiesi, että vehnänjyvän täytyi pudota maahan ja kuolla, jos sen mieli tuottaa hedelmää. Me ymmärrämme niin hyvin, mihin pohjasi hänen levollinen, miehekäs luottamuksensa, kun muistamme mitä hän muutamalla sanalla kerran lausui esitelmässään Kristuksen kärsimyksiin osallistumisesta:

"Kun kerran joudumme iankaikkisuuden kynnykselle ja hiomme katseemme kuluneeseen elämäämme, niin katunemmekohan milloinkaan sitä, että *meidän oli suotu* [Harvennus tekijän] kärsiä Hänen tähtensä, ja eivätköhän juuri nämä muistot liene elämämme parhaat, suurin kunniamme ja kerskauksemme? Herra on pitävä huolta, että *'hetkisen kestävä ja kevyt, ahdistuksemme tuottaa meille ylen runsain määrin iankaikkisen ja täydellisen kirkkauden'*."

Kun Paul Nicolay kirjoitti viimeisen kirjeensä tohtori Mottille, oli hän iankaikkisuuden kynnyksellä. Me, jotka olemme jääneet eloon hänen jälkeensä, tiedämme, että vehnänjyvä on kasvanut hedelmän, ettei hänen työnsä ole tuhoutunut. Venäjän kristillinen ylioppilasliike elää yhä — nälkäänäkevissä venäläisissä kaupungeissa ja kylissä, venäläisten vankilanmuurien takana ja kaikkialla Euroopassa, missä on venäläisiä ylioppilasyhteiskuntia. Paul Nicolayn oppilaat ja työtoverit ovat yhä vartiopaikallaan kärsivien kansalaistensa keskuudessa, valmiina palvelemaan ja auttamaan, ja yön ollessa pimeimmillään he hiovat katseensa — kuten hänkin viimeiseksi — — aamunkoittoon.

MAAILMANLIITON PALVELUKSESSA.

"Ne jotka ovat olleet kristillisen ylioppilasliiton kokouksissa vuodesta 1900 alkaen, muistavat varmaan hintelän, tumma- ja syväsilmäisen miehen, joka ei puhunut paljoa keskusteluissa, mutta jonka sanat, lausuttiinpa ne julkisesti tai yksityispuhelussa, jättivät syvän vaikutelman puhujaan hengellisyydestä ja vakavuudesta." Näillä sanoilla aloittaa tohtori Karl Fries kristillisten ylioppilaitten maailmanliiton äänenkannattajassa, "The Student World"issa, julkaistun muistokirjoituksensa Paul Nicolaysta.

Paroni Nicolayn toiminta ei, kuten tiedämme, rajoittunut niihin maihin — Venäjään ja Suomeen — jotka hän tunsu kotimaikseen. Edellisen maan edustajana hän otti osaa moniin kansainvälisiin ylioppilaskokouksiin, ja hänellä oli niissä oma sijansa puhujain joukossa — todellisuudessa eturivin sija, niin hiljainen ja syrjäytyvä kuin hän olikin — ja kaipaus oli suuri, kun hän ei enää ollut mukana. "Harvat kristillisten ylioppilaitten maailmanliiton johtajista olivat niin rakastettuja ja kunnioitettuja kuin hän", kirjoittaa muuan hänen ystävänsä ja työtoverinsa. Häntä tarvittiin monien loistavaälyisempien, suurin puhujalahjoin varustettujen rinnalla miehenä, joka aina viittasi sisäänpäin, aina muistutti suljetusta

kammiosta, jonka Kristus oli neuvonut omille oppilailleen voiman alkulähteeksi. Ja hänen vaatimaton olemuksensa, hänen ruumiillisen kärsimyksen ja sieluntaistelun leimaamat piirteensä soveltuivat hyvin sen miehen olemukseen, jonka oli määrä edustaa kovasti koetellun ja sorretun kansan hyväksi tehtyä työtä.

Yleensä paroni Nicolay viihtyi hyvin liiton maailmankonferensseissa, joissa hän tapasi useita hengenheimolaisiaan. Näissä kokouksissa juuri syveni ja lujittui tuttavuus Mr. Mottin ja tohtori Friesin kanssa, ja siellä hän tapasi myös sen miehen, joka joutui ensi sijalle hänen ystäväpiirissään — amerikkalaisen *Mr. Robert Wilderin*. Ollen naimisissa norjattaren kanssa oli Mr. Wilder perustanut kodin Norjaan, ja tutustuttuaan häneen kävi paroni Nicolay tuskin koskaan ulkomailla pistäytymättä matkan varrelta ystävänsä luo Veldreen. Täällä hän vietti onnellisia aikoja nauttien tapaamastaan täydestä ymmärtämyksestä, luonnon suurenmoisesta kauneudesta ja ilman puhtaudesta, joka tuli hänelle oikeaksi elämänvedeksi, hänen elämänsä viime vuosina katkerasti kaivatuksi, kun maailmansota esti kaikki ulkomaanmatkat. Mutta ei hän edes Veldressä luopunut työstä — hän käänsi siellä monet lentolehtiset venäjäksi, kirjoittelipa omia raamatuntutkistelujaankin. Ja kun häntä pyydettiin puhumaan suurille tai pienemmille piireille, voitti hän urheasti vastenmielisyyden, jota tuollainen pyyntö aina herätti hänessä, ja oli valmis täälläkin, lepoaikanaan, jakamaan muille sisäistä rikkauttaan.

Mr. Wilder on m.m. piirtänyt hänestä pienen kuvan, joka oli syöpyntä hänen muistiinsa: Paul Nicolay seisoo puutarhan ruohikolla ystävänsä talon edustalla puhuen miesjoukolle, joka on Englannin, Amerikan, Norjan ja Ruotsin ylioppilaita, vanhempaa ja nuorempaa polvea. Hänen aiheenaan on profeetta Elia. Nuoret ja vanhat lumoa sanojen ilmoille loihtimat kuvat. Hänen lopetettuaan sanoo muuan oxfordilainen kandidaatti: "En ole tietänyt milloinkaan, että vanhassa testamentissa on näin paljon mielenkiintoista. Hän luo noihin profeettoihin elon." Näin pääsivät Moskovassa tai Pietarissa yksinäisinä aamuvartiohetkinä kerätyt kokemukset maailman suurempien ja uskonnollisesti kultivoitumpien kansallisuuksien jäsenten luo opettaen heille uutta, antaen heille arvokasta — vain siksi, että ne olivat *tosikokemuksia*.

Se, että paroni Nicolay pystyi toimimaan, oli hän missä hyvänsä, johtui suurelta osalta hänen laajasta kielitaidostaan, seikka, jota jo olemme saaneet kosketella. Hän oli perehtynyt hyvin saksan- ja ranskankieleen; englantia avasi hänelle ei vain Ison-Britannian, vaan myös ei-eurooppalaisten kansojen opinahjot, ruotsi Skandinavian ja venäjä koko slaavilaisen maailman. Hän ei pelkästään kyennyt lukemaan paperista millä hyvänsä näistä kielistä kirjoitetun selostuksen, vaan myös pitämään uskonnollisen esitelmän, hartaus- tai herätyspuheen. Kun hänen ei tarvinnut koskaan turvautua tulkkiin, saattoi hänen persoonallisuutensa päästä esiintyessä kaikkialla täysin tehoisaksi. Hän voi niin ikään esteettä ryhtyä kokouksissa keskusteluihin kenen osanottajan kanssa tahansa, mistä johtui, että hän saattoi konferensseissa sekä antaa että vastaanottaa enemmän kuin moni muu. Ne esitelmänsä, joita hän piti painokelpoisina, hän tavallisesti antoi kääntää useille kielille ja luki sitten itse oikaisuvedoksen. Sellaisia ovat tuo jo toisessa yhteydessä mainittu esitelmä: "Voiko sivistynyt, ajatteleva ihminen uskoa Jeesuksen Kristuksen jumaluuteen?", joka on ilmestynyt ainakin neljällä kielellä (venäjäksi, ruotsiksi, suomeksi ja englanniksi), sekä Oxfordin maailmankonferenssissa 1909 pidetty puhe "Kristuksen kärsimykseen osallistumisesta" — "aihe, josta hänellä", sanoo tohtori Fries, "oli erikoinen taito puhua". On ilahduttavaa, että sanat sellaiset kuin viimeainitun esitelmän ytimenä olevat ovat voineet päästä useitten eri maitten kristittyjen ylioppilaitten ulottuville. Ne vaikuttavat luettuinkin — mutta paljoa tehokkaammat ne lienevät olleet sen miehen ensi kertaa lausumina, joka oli kokenut ne tosiksi:

"Olemmeko ruvenneet Kristuksen palvelukseen, alttiina uhraamaan itsemme sen mukaisesti, mitä Hän arvelee asialleen soveliaimmaksi? *Harrastelijat eivät edistä Hänen valtakuntaansa*. Se vaatii elämän uhraamista monin eri tavoin. — Jos työ vainionamme on Kristillinen Ylioppilasliitto laajoine mahdollisuuksineen, niin älkäämme karttako viljelyksen vaatimia kulunkeja. On pantava todella syrjään omat toiveet työskentelymme paikasta, ajasta ja tavasta, emmekä saa pitää omanamme rahojamme, ei terveyttämme, ei henkeämme. Se voi tietää omasta maasta luopumista, joutumista mitä epäsympaattisimpaan ympäristöön, väärinymmärrystä, halveksumista ja parjausta. Se voi myös tietää alituisia matkoja, kodittomuutta tai ehkä vain rippeitä kodin tunnusta, ja kenties se jollekulle tietää marttyyrikuolemaa. Mutta jokaiselle se tietää aivan varmasti: suurta itsensäuhrausta ja vaivannäköä, suurta kärsivällisyyttä, puuhaa ja vastuksia, alituista ponnistusta järjestely- ja suunnittelutyössä, kiusauksia ja tuskaa, hätää sieluista — ja sitä, että aina on valmis muiden käytettäväksi, että saa kokea monet pettymykset ja ankaran masentumuksen aikoja."

Paul Nicolay ei ollut harrastelija työssään Jumalan valtakunnan edistämiseksi ylioppilaitten keskuudessa — tuo työ oli "palvelusta, ei leikkiä", siksi hän antautuikin käytettäväksi milloin ja *missä* hänen Herransa tahtoi. Olemme nähneet, että "alituiset matkat" olivat jo aikaisemmin hänen osansa, mutta myös ylioppilastyö vei hänet ympäri maailman. Paitsi Versailles'n ja Oxfordin maailmankonferensseihin hän otti osaa samanlaisiin kokouksiin monissa paikoin Eurooppaa: Sorossä

(Tanskassa) 1902, Zeistissä (Hollannissa) 1905 ja Konstantinopolissa 1911 — sekä pariin pohjoismaiseen kokoukseen Skandinaviassa — Leckössä 1901, Sorossä 1903 ja Lillehammarissa 1912 — tällöin pääasiassa Suomen edustajana. Mutta hänen kutsumuksensa vei hänet oman maanosan rajain ulkopuolellekin. V. 1907 hän oli Tokion maailmankonferenssissa ja v. 1913 Lake Mohonkissa Yhdysvalloissa. Näin ollen hän sai, heikko kun oli, kokea monia matkaelämän rasituksia, mutta varmasti myös osaltaan sitä, minkä Eichendorff on lausunut ilmi kuuluisassa laulussaan: "Wem Gott will rechte Gunst erweisen, den schickt Er in die weite Welt" ("Ken oikein Luojan suosiossa, se pannaan maailmaa matkaamaan"), sekä iloa siitä, että sai tuntea tietojensa ja kokemuksensa näköpiirin avartuvan käytännön tietä. Japanin ja Amerikan matkasta on päiväkirjassa varsin tarkat muistiinpanot, ja mielenkiintoinen lienee vaikkapa vain pikainen silmäyskin paroni Nicolayn elämyksiin ja toimintaan tältä ajalta.

Japanin-matkalle lähdettiin maaliskuun 4:ntenä 1907. Paroni Nicolay tunsi itsensä vielä verrattain uupuneeksi äskettäin kestävänsä influenssakohtauksen jälkeen — sairaus, jota hän oli vähitellen alkanut pitää lähetysmatkojensa välttämättömänä alkusoittona — ja lähetysmatkana tätä matkaa sopi pitää, kun näet Tokion konferenssin päätyttyä oli määrä tehdä evankelisoimisretki eri osiin Japania. — Moskovassa hän tapasi pari Hollannin valtuutettua sekä Etelä-Afrikan edustajan ja toimi heidän oppaanaan. Heidän seurassaan matka sitten jatkuu — ja tuntui raskaalta, niin kauan kuin oli pakko istua junassa, mutta ihanalta, kun saatiin siirtyä höyrylaivaan ja kulkea komeaa Angora virtaa. Maaliskuun 20:ntenä matkustajamme saapuivat Vladivostokiin, missä silmää kohtasi idän kirjava ihmisjoukko.

Merimatka tehtiin "Mongolia" laivalla säteilevän kauniin sään vallitessa. Maaliskuun 22:sena laskettiin maihin Japanissa, jonka jälkeen paroni Nicolay seuralaisineen lähti Kiotoon. Siellä otti muuan amerikkalainen lähetysaarnaaja valtuutetut erittäin vieraanvaraisesti vastaan ja näytteli heille paikkakunnan merkillisyyksiä. Kaupungissa vietettiin parhailaan pakanallista juhlaa, ja suuria ihmisjoukkoja oli liikkeellä. Kiotossa paroni Nicolay teki huomion, jonka koko hänen Japanissa oleskelunsa vahvisti täysin oikeaksi, — hän huomasi, ettei ihmisjoukossa näkynyt "itkeviä lapsia eikä riiteleviä tai kiroilevia miehiä". Yleinen siisteys ja järjestys ja suuri kohteliaisuus pisti kaikkialla silmään — iloisiksi ja kuitenkin hienostuneiksi sanoi paroni Nicolay japanilaisia myöhemmin — ja pukujen värien ja muotojen taiteellisuus teki väkijoukot mieluisiksi katsella.

Kiotosta matkustivat ylioppilasedustajat Kokeen, missä käytiin näkemässä yliopistoa ja sitten pakanallista lastenkotia, jonka johtajatar, rouva Neesima, tarjosi "tavanmukaisen teen". Lastentarhassa oli hauska katsella "neljäkymmentä japanilaista pienokaista yhtä haavaa". Siihen eivät loppuneet paikkakunnan nähtävyydet — matkustajat tarkastivat sitäpaitsi suurta fajanssitehdasta ja komeaa Chion-temppeliä. Paroni Nicolay kirjoitti tuon jälkimmäisen käynnin perästä nämä häntä kuvaavat rivit: "Minä en voi enää mennä pakanallisiin temppeleihin, mieltäni kuohuttaa, kun on otettava hattu päästä, ja tätä epäjumalanpalvelusta on tuskallista katsella". Jumala-suhde oli Paul Nicolaylle liian todellinen, jotta hän olisi voinut ulkopuolisen kylmin mielenkiinnoin tai esteettiseksi nautinnokseen katsella jumalanpalvontaa, joka oli hänestä vääriä ja harhaantunut. Kunnioitus, milloin hän tunsi vain inhoa, oli hänelle vastenmielistä, ja hän karttoi mieluummin kaikkia tilaisuuksia, jotka välttämättä vaativat sentapaista suhtautumista.

Kodzussa, jonne matka sitten suunnattiin, paroni Nicolay söi ensi kerran aito japanilaisen aterian, jota tarjoilemassa oli neljä nuorta japanitarta, ja joka oli nautittava polvistuneena ja syömätikkujen avulla. Matkaa jatkettiin sähköjunalla Joumataan ja sieltä jalkaisin Mianoshitooon. Sattui lumipyry, ja paroni Nicolay totesi, että "japanilaisparat värisivät kuin perhoset pakkasella". Mutta seutu oli koko matkan hyvin kaunistava, ja Japanin luonto miellytti suuresti matkajia, varsinkin kun he saivat nähdä kuulun Fusijaman.

Kuta lähemmä Tokiota tultiin, sitä enemmän alkoi paroni Nicolayn mieleen tunkeutua odotettavissa oleva konferenssi, jonka nuo monet ulkonaiset vaikutelmat olivat ensin himmentäneet. Hän haki yksinäisyyttä Jumalan kasvojen edessä, ja kun hän tapasi oloja ja kansaa tuntevia henkilöitä, hän iloitsi heidän seurastaan, se kun toi tilaisuutta oppia, mihin tapaan oli paras puhua japanilaisille ylioppilaille. Muuan lähetysaarnaaja, jolta hän kysyi neuvoa, tehosti sitä, että Kristuksen persoonan tuli olla täällä kaiken julistuksen keskuksena.

Viivyttyään Nikkossa valiokunnan kokouksessa, paroni Nicolay lähti viimeinkin Tokioon, missä tosityö alkoi. Kun hänen oli pidettävä metodistien keskuspyhäkössä esitelmänsä "ylioppilaitten vapahtajantarpeesta", oli hänellä ankara päänsärky, eikä hän voinut ymmärtää, kuinka hän voisi tässä tilassa puhua ensi kerran pakanallisille ylioppilaille. Hän sai kuitenkin oikeat sanat — puhui ylioppilaitten tyytymättömyydestä elämään, synnistä ja harrastuksesta, jotka kietovat sielun, ja valaisi koko esitystään Pietarista ottamallaan esimerkeillä — ja kävi sittemmin selville, että ne olivat varsin hyvin sovellettavissa moniin nuoriin japanilaisiin tuosta viisisataisesta kuulijaparvesta. Toinen esitelmä — "pyhästä raamatusta ja kristillisestä elämästä" — oli puhujan omissa silmissä kuin "näytetunti siitä,

kuinka *ei* tule puhua". — "Moni kiitti, mutta minä tunsin mitättömyyteni". Tohtori Friesin arvostelun mukaan tuo hylkäästuomion saanut esitelmä "todisti selvästi syvää ja laajaa kokemusta" — ja nykyisessä painetussa asussaan se luo erittäin selvän kuvan Paul Nicolayn suhteesta raamattuun elämän lähteeseen. — Jos paroni Nicolay Japanissa ollessaan harvoin — niinkuin muulloinkin — oli tyytyväinen itseensä, iloitsi hän sitä enemmän muuten saamistaan kokemuksista. "Tämä pitkä matka oli vaivan arvoinen, kun sai elää sellaisen ajan!" —

Kokouksen päätyttyä hän lähti tohtori Friesin ja tämän puolison mukana Sendaihin, Fukushimaan ja Yamagataan, retkelle, jonka konferenssin johtajat olivat suunnitelleet päästäkseen kosketuksiin näidenkin seutujen opiskelevan nuorison kanssa. Fukushimassa pidettiin tarkoitusta varten luovutetussa raatihuoneessa puhesarja, joka keräsi kokoon noin kolmesataa nuorta miestä ja naista, iältään kuudestatoista kahteenkymmeneen. Siellä paroni Nicolay puhui kristinuskon vaikutuksesta luonteeseen, jolloin hänellä oli jälleen hyötyä venäläisten ylioppilastenparissa saavuttamistaan runsaista kokemuksista. Samana iltana oli jäähyväiskokous kirkossa, missä kaikki istuivat lattialle kyyristyneinä. Nuorilta kysyttiin, tahtoivatko he ruveta kristityiksi sen tuntemuksen perusteella, mikä heillä nyt oli kristinuskosta. Evankelistain hämmästykseksi ja iloksi nousi kuulijoista seitsemänkymmentä kahdeksan. Kun heidän nimensä ja osoitteensa oli merkitty muistiin, jätettiin heidät kaupungin seurakuntia hoitavain viiden japanilaisen pastorin huostaan, — nämä seurakunnat olivat syntyneet ilman että yksikään länsimainen lähetysaarnaaja oli asunut paikkakunnalla. Eräältä noista seitsemästäkymmenestäkahdeksasta sai tohtori Fries sittemmin joukon kirjeitä, joissa tämä ensin lausui ilmi kiittollisuutensa kokouksessa saamistaan vaikutelmista, sillä ne olivat sytyttäneet hänen sydämeensä hartaan rakkauden Kristukseen; sitten hän esitti muutamia kysymyksiä ja kertoi lopuksi tulleen suureksi ilokseen otetuksi kasteen kautta kristilliseen seurakuntaan.

Tohtori Fries, jonka esitystä tästä evankelisoimismatkasta on edellä pääasiassa seurattu, on myös kertonut säilyttäneensä noista Paul Nicolayn seurassa viettämistään päivistä monta valoisaa, rohkaisevaa muistoa. "Hänen arkaileva, mutta pyhää tenhoutumista palava intonsa, hänen lahjomaton rehellisyytensä, viisautensa ja hienotunteisuutensa, tuo kaikki teki hänestä mitä mieluisimman työtoverin ja varsin suuriarvoisen hengellisen johtajan."

Huhtikuun 12:ntena paroni Nicolay lähti japanilaisen professorin Hierajaman mukana erääseen kylään, missä hän tämän tulkitsemana puhui 1 Tim. 1: 15:nneen ["Varma on se sana ja vastaanottamista kaikin puolin ansaitseva, että Kristus Jeesus on tullut maailmaan syntisiä pelastamaan, joista minä olen suurin."] johdosta sekä illalla joukkokokouksessa aineesta: "Rakkaus, rauha, ilo". — Yamagatassa, joka oli matkan pääkohta, otti eurooppalaiset vastaan lähetysaarnaaja, joka vei heidät hotelliin, minne kaupungin pormestari oli laittanut heille pidot "eurooppalaisin ruuin japanilaisen ruuan ohella, joka on hirveätä", kirjoittaa paroni Nicolay. Täällä pidettiin kokoukset hallituksen salissa. Paul Nicolayn suotiin nyt puhua aineesta, joka paremmin kuin mikään muu soveltui hänelle — omakohtaisesta suhteesta persoonalliseen Jumalaan luonteenkehityksen pääehtona — ja hän tunsii voivansa puhua siitä "pontevasti". — Muuten hän sai Japanissa kokea samaa kuin Venäjällä, että "veresi täytyy vuotaa, jotta voisit olla siunaukseksi". Hän kyselee mielessään kerrankin ennen esiintymistään: "Täytyykö minun aina olla tuskassa ennen puhettani — ja tietämättä mitä sanoa!" Ja eräänä päivänä, jolloin hänen on puhuttava kolmesti, hän on kauan epä tietoinen *kahden* puheensa aineesta. Mutta — tällaisiin vaikeuksiin hän oli tottunut — ja Japanissa vietetty aika muodostui hänelle varmasti sisäisen kasvun ja hengellisen voimankehityksen ajaksi.

Huhtikuun 19:ntenä lähdettiin paluumatkalle Tokiosta meren ankarasti aaltoillessa. Kotimatka tuli jotenkin moniseikkailuinen, junalla kuljettaessa oli syytä pelätä rosvojen hyökkäystä. Mutta kaikki kävi onnellisesti, ja toukokuun 6:ntena oli paroni Nicolay kotonaan Pietarissa. Yhtä vähän kuin v. 1901 tekemänsä Siperian-matkan jälkeen hän nytkään soi itselleen lepoa. Toukokuun 28:ntena hän oli jo Tartossa, jonne yritettiin perustaa yhdistys. —

Paroni Nicolayn osanotto Amerikassa 1913 pidettyyn konferenssiin on siitä erikoisen mielenkiintoinen, että se oli viimeinen kansainvälinen kokous, jossa hän oli mukana — ja viimeinen, joka voitiin panna toimeen ennen maailmansodan puhkeamista. Ilokseen hän sai mukaansa tälle matkalle useita venäläisiä työtovereitaan ja yhdistyksen jäseniä, m.m. kirjeissä Mottille useinmainitun rouva O—skajan. Toukokuun lopulla hän saapui New-Yorkiin, ja muutamaa päivää myöhemmin hän sai Princetonissa — eräässä kaupungissa New Jerseyssä, missä oli yleinen valiokuntain kokous — elää ihmiselämän suurimpia hetkiä. Venäjän kristillinen ylioppilasliitto, joka oli perustettu syksyllä 1912, otettiin siellä maailmanliiton täysvaltaiseksi jäseneksi. Ei vain paroni Nicolay, vaan kaikki tilaisuudessa läsnä olleet tunsivat tapahtuman syvän merkityksen, ja juhlallinen kiitosrukous pidettiin Venäjällä suoritettulle työlle suodusta siunauksesta. Toisen juhlahetken elivät valtuutetut Princetonissa ollessaan läsnä Amerikan kristillisen ylioppilasliikkeen perustamisen muistoksi pystytetyn patsaan paljastuksessa.

Itse kokous pidettiin *Lake Mohonkissa*, suurenmoisen ihanassa seudussa. Puheenjohtajaksi valittiin japanilainen tohtori K. Ibuka ja varalle Paul Nicolay — kunnianosoitus, joka kertoi, kuinka suuri arvo

hänelle annettiin, mutta josta hän itse hyvin vähät välitti. Puheista mainitsee paroni Nicolay erikoisesti tohtori Charles Graussin esitelmän Ranskan vaikutuksesta sekä Filippiineiltä saapuneen piispa Brentin syvämielisen saarnan. Hänen selontekonsa Venäjän ylioppilasliikkeen tilasta ja tarpeista herätti, samoin kuin rouva O—skajankin, kokouksen osanottajissa lämmintä harrastusta. Tunne kansainvälisestä veljeydestä Kristuksessa tuntui täällä "vuorella" yleensä voimakkaana. "Niinkuin Mestarimme, me näimme kaikki maailman valtakunnat ja niiden loiston — ja sen elämän ihanuuden, joka on uhrattu ja pantu alttiiksi, jotta maailma uudistuisi Jumalan valtakunnaksi", lausui kokouksen lopulla muuan amerikkalainen professori.

Kun kokouksen virallinen osa oli päättynyt, tehtiin retki Niagaralle, jonka valtava voima vaikutti mahtavasti paroni Nicolayhin. Buffalon kautta matkustettiin sitten Williamsportiin ja Eaglesmere'iin, joissa pidettiin kokouksia. Illalla pyydettiin kansainväliset valtuutetut "ylioppilaitten huvilaan". Paroni Nicolay sai taas kertoa Venäjästä — ja jälleen valtasi ylioppilaat innostus, he kun saivat kuulla työmahdollisuuksista tuossa Idän suuressa, salaperäisessä, useimmille tuntemattomassa maassa. Northfieldissä pyydettiin valtuutettuja katsomaan atleettiharjoituksia — jota vailla Amerikassa käyntiä tuskin olisi voinut pitää täydellisenä. Eri maitten edustajat olivat kaiken tämän ohella tulleet oikein hyväksi tutuiksi — he viihtyivät toistensa seurassa ja elivät yhdessä monta onnekasta hetkeä.

Lapsellisen iloinen mieli, joka oli Paul Nicolaylle ominainen, kun hän joskus pääsi "vapautumaan", ilmeni tällöin varsin omaperäisellä tavalla. Eräässä iltakokouksessa marssivat eurooppalaiset edustajat lavalle, ja paroni Nicolay selitti, että heidän kuoronsa aikoo nyt esittää "Euroopan konsertin". Esitys suoritettiin siten, että kuoron jäsenet lauloivat kaikki yhdessä täyttä rintaa kukin oman maansa kansallislaulua — hyvänsuopa pila, jossa kuitenkin piili ennustus, kaameampi kuin silloin kukaan saattoi uneksiakaan. Kun vuotta myöhemmin maailmansota puhkesi päästäen kuuluviin mitä vihlovimman mielten epäsoinnun, kaikkien kansojen kansallisen itsekkyyden mitä rajuimmat purkaukset, silloin kyllä moni Northfieldissä olleista muisteli surumielin tapahtumaa, joka siellä oli ollut vain viatonta leikkiä. Ennen muita kai hän, joka oli sinä iltana pannut sen toimeen — ja joka tuosta Amerikassa käynnistään sanoi, että "sellainen yhdessäolo oli taivaan esimakua", ja siellä totesi ihmetellen ja iloiten, kuinka sydämelliseksi ja luottavaksi eri kansallisuuksien suhde tulee, kun se on Kristuksen hengen pyhittämä. Hänelle olisi ollut varmasti iloksi, jos hän olisi saanut elää niin kauan, että hänen olisi suotu nähdä, että maailmansota oli päässyt vahingoittamaan kristillisen ylioppilasliiton sisäistä yhteyttä vähemmän kuin minkään muun kansainvälisen yhtymän. —

Suurella kielitaidollaan paroni Nicolay joutui tekemään maailmanliikkeelle verrattomia palveluksia juuri kansainvälisen seurustelun alalla. Kävi ilmi, että hän kykeni auttamaan silloinkin, kun oli kyseessä pienten kansain edustajien puheitten tulkinta. Niinpä, kertoo Mr. Wilder "The Student World" lehdessä, että eräässä Itävallassa pidetyssä kokouksessa, jonka osanottajat edustivat *kahdeksaatoista* yliopistoa ja *kolmeatoista* kansallisuutta, muuan bulgarialainen ylioppilas lausui haluavansa puhua, mutta hänen aikomuksensa toteuttaminen näytti mahdottomalta, kun hän ei osannut muuta kieltä kuin omaansa. Heti paroni Nicolay selitti olevansa valmis tulkitsemaan hänen puheensa saksaksi, ja niin suoriuduttiin tilanteesta, joka uhkasi käydä kiusalliseksi.

Joskaan paroni Nicolayn bulgariankielen taito ei liene ollut erikoisen suuri, niin hän kuitenkin sen kautta, että hän osasi *yhtä* slaavilaista kieltä — venettä — ja oli slaavilaisuudesta perillä, joutui aivan erikoisella tavalla olemaan yhdysiteenä Balkanin maitten ylioppilaiden ja Länsi-Euroopan välillä. Vuoden alussa 1911 hän matkusti Mr. Mottin mukana Sveitsiin, missä hän useissa kaupungeissa oli tämän tulkkina ja koetti saada syntymään raamattupiirejä siellä oleskelevien lukuisain slaavilaisyntyisten ylioppilaitten keskuuteen. Samana vuonna hän sai tehtäväkseen maaperän muokkauksen Sofiassa, Belgradissa ja Bukarestissa Mr. Mottin käynnin varalta. Tehtävä ei ollut helppo, siellä oli työskenneltävä aivan uuden aatteen puolesta, voitettava lukemattomat ennakkoluulot, tutkisteltava slaavilaisten arvohenkilöitten näkökannat — oli vaikea päästä heistä perille — sekä saatava varmuus luotettavani ja ylioppilaitten kesken arvoa nauttivain miesten myötävaikutuksesta. Mutta Paul Nicolay oli tähän omiaan laajan kokemuksensa vuoksi ja vaikeuksiin tottuneena. Kirjeissään Mottille hän on tehnyt selkoa työstään, ja muutama ote niistä riittää selvittämään, kuinka hän Balkaninmaissa toimi yhtä levollisen harkitsevana sekä osoittaen samaa tervettä, käytännöllistä arvostelukykyä kuin Venäjällä. Hän kirjoittaa Sofiasta helmikuun 27:ntenä:

"— — Iltapuolella aion matkustaa Belgradiin, ja tahdonpa kertoa Teille muutamia vaikutelmiani. Yleensä ne ovat hyviä, ja minusta Sofia on paikka, josta on toiveita. — — Rehtori on, totta kyllä, peruuttanut kutsunne yliopiston vieraaksi, mutta se ei ole epäystävällisyyttä eikä protestanttisen propagandan pelkoa, vaan kuten hän sanoi minulle suoraan — hän pelkää ylioppilaita. Muuan toinenkin etevä ja vaikutusvaltainen professori arvelee, että ylioppilaitten riippumattomuuden tunne on niin rajaton, että he pahastuisivat, jos professorit sekaantuisivat heidän asioihinsa. Kuitenkin olivat kaikki professorit, joita puhuttelin, hyvin halukkaat kutsumaan Teidät teelle ja mielellään juttelisivat kanssanne. Professori Shishmanoff on vaikuttava mies, hyvin älykäs ja ystävällinen; hän on tutkinut kristinuskoa vain historialliselta ja sosiologiselta kannalta sekä lausui toivovansa, että pääsisi

keskustelemaan Teidän kanssanne perusteellisemmin. Se maksaisi vaivan."

"Rehtori luovuttaa Teille lopullisesti yliopiston avarimman auditorion. Minä olen antanut hänelle kirjeenne ja lukenut hänelle opetusministerille osoitetun suosituksen. — — Sain sangen edullisen vaikutuksen herra B:stä — hän on hauska, opinhaluinen, älykäs ja hiljainen kristitty liikemies, jolla on virka pankissa ja joka ei kuulu mihinkään kirkkokuntaan. Olen tavannut useita oikein kelpo ihmisiä: Herra Nikolai A—ffin, todellisen *ylioppilaan*, nimellisesti oikeauskoisen kirkon jäsenen, mutta aivan evankeelisen; herra S. V—ffin, viisaan, arvossapidetyn miehen ja hartaan kristityn. Ei ollut lainkaan vaikea vakuuttaa näitä henkilöitä siitä, että meidän työssämme on vältettävä kaikkea protestanttisen propagandan varjoakin, että Teidän tuloanne on valmistettava tarkoin yleistunnustuksellisia suuntaviivoja seuraten eikä missään tapauksessa N.M.K.Y:n lipun suojissa. He ovat kokeneet muunlaisen työn toivottomaksi ja itse ilmaisseet toivovansa meidän periaatteittemme mukaisen, N.M.K.Y:stä riippumattoman ylioppilaspiirin perustamista. Minä neuvoin, etteivät perustasi mitään uutta järjestöä ennen Teidän tuloanne, vaan muodostaisivat ylioppilaitten raamattupiirejä käyttäen meidän opastamme, jotta heillä olisi jonkinlaista tottumusta sittemmin Teidän pidettyänne esitelmänne. He soisivat, että jokin Teidän esitelmistänne koskisi 'Uskontoa ja tiedettä.'" — — "Ehkäpä joku työntekijöistämme, esim. Miss Rouse tai Wilder, voi jäädä tänne Teidän lähdettyänne alettua uraa polkemaan. — — Tulkintaan nähden luulisin olevan edullisempaa, jos vain voitaisiin saada hyvä bulgariankielelle tulkitsija, kuin että minä tulkitsisin venäjäksi, jota kaikki ylioppilaat ymmärtävät, kuka paremmin, kuka huonommin, mutta eivät aivan täysin. — — Sanotaan, että kuningatar on hyvin huvitettu työstämme ja haluaisi ehkä tavata Teitä, mutta että kohtaaminen kuninkaallisten kanssa haittaisi vaikutustanne ylioppilaitten keskuudessa." "Mitä tulee ylioppilaitten uskonnottomuuteen tai välinpitämättömyyteen uskonnosta, niin arvelen, että he kyllä tulevat sentään, jos vain pidetään hyvää huolta ilmoittamisesta ja valitaan aika, jolloin heitä on kaupungissa. — Muuan professoreista on kertonut ylioppilaitten haluavan, mitä esitelmään tulee, selkeyttä ja asiallisuutta sekä selvien tosiasioiden ja käytännöllisten syiden esittämistä, jotka puhuisivat sellaiseen liikkeeseen liittymisen puolesta kuin meidän, sekä toivovan, että se samalla selvittäisi tarkoin mitä heiltä vaaditaan He vainuavat helposti salaisia vaikuttimia, ja heidät on saatava vakuutetuiksi, ettei meillä sellaisia ole."

Belgradista, missä paroni Nicolay on tavannut "Jumalan lähettämän miehen", valmiin auttamaan kaikin tavoin, hän kirjoittaa m.m. seuraavasti:

"Rehtori kävi asiaan vakavasti, kun kerroin hänelle sveitsiläisten professorien suhtautumisesta siihen, ja varsinkin kun näytin hänelle opetusministerille osoitetun kirjeen. Hän tarjoo yliopiston suuren salin. Olen tavannut useita professoreita, joista professori Marco Lecco osoitti todellista harrastusta ja pyysi saksankielistä kirjallisuutta. — — Hengellinen tila on sellainen, että voin ainoastaan sanoa rouva Chr—chille, että ennen aamunkoittoa on päivä pimeimmillään. — — Neuvoin heitä panemaan Teidän varaltanne toimeen, paitsi kolmea ylioppilaskokousta, illanvieton professoreille sekä myös kokouksen ajatteleville kaupunkilaisille. Te saatte käyttää hyökkäystä ja kertoa heille, että uskonto ei ole vielä kuollut ja kuopattu, niinkuin he luulottelevat." — —

Bukarestissa paroni Nicolay tapasi kaikki ihmiset parlamenttivaalien puuhissa — ministerit, rehtorit, kaikki poissa palopuheita pitämässä. Hän kertoo käynnistään arkkimandriitin luona, joka oli hänestä "ystävällinen, mutta luoksepääsemätön" ja lähetti hänet erään kristillismielisen lääketieteen professorin luo — tämä olikin influenssassa — ja jatkaa:

"Olen monta kertaa tavannut tuon vaikutusvaltaisen ylioppilas I:n, josta Miss Rouse mainitsee, mutta hänkin on pidättyväinen. En ollut ensin oikein uskoa sitä, mutta onpa kuin Mr. Adney olisi oikeassa sanoessaan, että juuri nyt kaikki kuolemukseen pelkäävät 'propagandaa', varsinkin roomalaiskatolista, mutta myös protestanttista — — — Tulin selville, että ensi askeleksen minun oli aloitettava huipuista ja käytävä opetusministerin puheilla. Eilen tapasin hänen sihteerinsä ja huomasin hänet kelvolliseksi, vakavaksi mieheksi, joka olisi kyllä myötätuntoinen *moraaliseen* vaikutukseen pyrkivälle toiminnalle ylioppilaitten keskuudessa. — — Tänään tapasin hänen ylhäisyytensä ministerin, joka, vaikka onkin — luullakseni — persoonallisesti aivan välinpitämätön asiasta, oli kuitenkin erittäin kohtelias, antoi suostumuksensa, lupasi salin ja vieläpä sanoi, että hänen olisi itsensä mieluista saada kuulla Teitä. Nyt on siis tie auki, ja huomenna minä tapaan rehtorin, ja me päätämme valiokunnan asettamisesta. Aion pyytää, että siinä olisi ylioppilas kustakin tiedekunnasta, siinä toivossa, että I. olisi heidän joukossaan, sillä hän on etevä mies; mutta minä en saa mainita hänen nimeään, jotten vahingoittaisi häntä. — — Sihteerille ja ministerille en puhunut mitään ylioppilasliitosta, puhuin ainoastaan Teidän *esitelmistänne*. — — Pääasia, johon pyrimme, on tilaisuuden hankkiminen Teille, jotta voisitte puhua ylioppilaille. Muu on toivoakseni johtuva siitä aivan luonnollisesti."

Pääasiallisesti ei Bukarestissa käynti tehnyt edullista vaikutusta, ja paroni Nicolay kirjoittaa kirjeensä lopulla: "Tarvitaan paljon rukousta, jotta onnistuisitte näissä Balkanin valtioissa." — Kun Mott paria kuukautta myöhemmin paroni Nicolayn seurassa esiintyi noissa "muokatuissa" kaupungeissa, kävi todella niin, että hän törmäsi vaikeuksiin — ei tosin niin paljoa Bukarestissa kuin Belgradissa, missä

hänen viimeisen esitelmänsä aikana sosialistit alkoivat osoittaa mieltään, huusivat, vihelsivät ja paiskoivat tuoleja kumoon. Joka tapauksessa laskettiin tulevalle työlle pohja. Parhain oli tulos Sofiassa, missä Belgradista tullut kehoitus kokousten häiritsemiseen meni tyhjiin, eikä edes Mottin pääsö kuningattaren puheille voinut järkyttää sitä hyvää vaikutusta, minkä hän oli tehnyt.

Seuraavana vuonna kävi Balkanin valtioissa Sherwood Eddy, jonka esiintymisellä oli hyvä menestys. Paroni Nicolay oli valmistautunut lähtemään hänen mukanaan, mutta se ei ollutkaan tarpeen, kun Eddy sattumalta sai toisen matkatoverin. Hän ei kuitenkaan unohtanut tätä työsarkaa, jota hän oli ollut ensimmäisenä raivaamassa, vaan omisti sille aina lämmintä harrastusta — ja aivan varmasti paljon rukousta. Hänen elämänsä suurimpia iloja oli kirje, jonka hän kesällä 1919 sai eräältä entiseltä bulgarialaiselta ylioppilaalta, joka oli aikaisemmin kuulunut venäläisen ylioppilasliikkeen Kiovanhaaraan ja kertoi nyt menestyvästä hengellisestä työstään Sofiassa. Hänellä oli sitäpaitsi maansa pääkaupungissa virallinen asema, joka teki hänelle "silloin tällöin mahdolliseksi asettua puolustamaan hyviä kristillisiä esitelmätilaisuuksia". Siinä näki paroni Nicolay hedelmän siitä työstä, jota Mottin tunnetun sanan mukaisesti pannaan "kansojen kasvattajain ja johtajain kasvattamiseen". Ilosta loistavin silmin hän näytti viimeisen sairautensa aikana häntä tervehtimään tulleelle ystävälleen, paroni Henrik Wredelle, näitä rakkaita rivejä, jotka vielä kerran todistivat elon Herran suurta voimaa sielläkin, missä toiveita tuntui olevan vähimmin.

Ja tälläkin alalla paroni Nicolayn työ eli hänen jälkeensä. Muuan niistä, jotka nyt työskentelevät slaavilaisissa maissa, kanadalainen Mrs. W. J. Rose, on äskettäin ilmoittanut, etteivät nämä maat ole koskaan tuntuneet niin avoimilta evankeliumin vaikutukselle kuin juuri nyt. Ja sen yhteydessä hän puhuu Paul Nicolaysta, johon hän tutustui Ligothassa, Böömissä, 1914 ja jonka vaikutukselle hän antaa suuren arvon. Se hänen persoonallisuutensa luonnekuva, jonka Mrs. Rose piirtää, on kenties enemmän kuin mikään muu omiaan sanalla sanomaan kaiken, mitä hänessä oli sellaista, mikä oikeutti hänen asemansa ylioppilaitten yleisessä maailmanliitossa.

"Paroni Nicolayn sävyisä olemus (*gentleness*)" kirjoittaa Mrs. Rose, "teki syvän vaikutuksen slaavilaisiin ylioppilaihin Ligothkan kokouksessa. Me länsimaalaiset olemme usein taipuvaiset vähäksymään tätä ominaisuutta — joka on Pyhän Hengen hedelmiä. Jumalan ääntä ei ole aina myrsky ja ukkosen jyrinä, vaan myös hiljaisuus. Ja tämän Jumalan palvelijan lepo, hänen tyyni uskonsa Jumalaan se juuri sai kaikki rakastamaan häntä. Totisesti tulisi näinä hermostuneen kiireen, kärsimättömyyden ja kilvoittelun päivinä paroni Nicolayn persoonallisuuden saada vaikuttaa meihin innoittavasti. Totisesti olemme myös vahvemmat, jos lakkaamme ryntäämästä eteenpäin ja painumme hiljaisuuteen etsiäksemme Jumalaa, joka yksin voi antaa meille tehtäviimme viisautta ja voimaa. Jos tämä mies, jonka persoonallisuus on meille kallis muisto, voisi puhua meille tänään, niin eiköhän hän esittäisi tätä Jumalan-yhteyttä kaiken ilon lähteeksi, kaiken parannuksen lähteeksi sodan iskemiin haavoihin?"

SUOMESSA.

Maailmankansalainen — sitähän sanaa mielellään — ja syystäkin — tahtoi käyttää miehestä sellaisesta kuin Paul Nicolay. Koko maailma oli hänen työkenttänään, jokainen kansa, joka tarvitsi apua tiellä Kristuksen luo, oli hänen kansansa. Maa, joka tuntui tarvitsevan häntä eniten, oli Venäjä, ja hän omistikin sille parhaat voimansa ja suurimman osan aikaansa — mutta ei hän kuitenkaan ollut oikein juurtunut sinne. Olemme nähneet, että Englanti oli hänen kaipuunsa maa — se taas oli kaukana. Mutta oli maa, joka tuli vähitellen yhä enemmän hänen kotimaakseen, missä hän voi työskennellä vapaasti, missä hän sai osakseen rakkautta ja ymmärtämystä — maa, jota syntyperäkin oikeutti häntä sanomaan omakseen. Se maa oli Suomi.

Paul Nicolay oli syntyjään suomalainen vapaaherra ja suomalaisella maaperällä sijaitsevan tilan perijä. Säätyvaltiopäiviin osaaottamalla hän oli tutustunut maan sivistyneeseen luokkaan, Monrepos'ssa oleskelunsa ja saaristolähetyksensä avulla sen rahvaaseen. Hän oli oppinut maan molemmat kielet — joskaan hän ei koskaan puhunut kumpaakaan täysin virheettömästi, tuli hän sentään hyvin toimeen suomentaidollaan, ja ruotsiksi hän saattoi vapaasti ilmaista syvimmätkin ajatuksensa. Suomen vaihtuvat kohtalot eivät olleet häneen koskematta, hänen sydämensä vuoti verta sen kansan kärsiessä, ja hän, tuo hillitty ja alistuva mies, saattoi tuntea mieltänsä aivan kapinoivaksi sen itsenäisyyttä vastaan tähdättyjen iskujen tullessa. Bobrikoffin sortokautena — sortovuosina — on päiväkirjassa usein tämäntapaisia merkintöjä: "Kauhea päivä Suomelle!" — "Toivon, etteivät promulgeeraisi. Se olisi alhaista!", vieläpä: "Kenraalikuvernööri saanut uuden oikeuden hallinnollisiin karkoituksiin! Mitkä _surman_ ajatukset ahdistavatkaan minua." Niin, hän, joka muuten pysyi tarkoin erillään kaikesta valtiollisesta toiminnasta, oli mielellään suomalaisten ystävänsä käytettävissä, kun oli vaikutusvaltaisilta venäläisiltä piireiltä

saatava tietoa tilanteesta tai puhuttava Suomen oikeuden puolesta.

Evy Fogelbergin kirjassa "Vankien ystävä" on kuvaus neiti Mathilda Wreden käynnistä hänen seurassaan v. 1899 metropoliitta Antoniuksen luona. Paroni Nicolayssa ilmeni tässä tilaisuudessa hänen koko tyyni lujutensa, joka oli hänelle ominainen. Kun metropoliitta tehtyyn pyyntöön väitti, "ettei hänellä ollut mitään vaikutusta", vastasi Paul Nicolay: "Jokaisella rehellisellä miehellä on vaikutuksensa, ja joka ymmärtää tehdä sitä, mikä hyvää on, eikä tee, hänelle se on synniksi." — Paroni Henrik Wrede kertoo toisesta tilaisuudesta, jolloin Nicolay esiintyi Suomen ja oikeuden esitaistelijana. Kun hänen ystävänsä Maksimovski oli saanut tehtäväkseen ottaa osaa Suomen rikoslain uudistamiseen, koetti hän kaikin voimin vaikuttaa häneen meidän maallemme suosiolliseen suuntaan. — Ja jos joku Paul Nicolayn suomalaisista ystävästä oli vaarassa, oli hän aina ensimmäinen, kenen puoleen kääntyä asian selvittämiseksi, mikäli se oli mahdollista. Oli hänen kuinka kiire tahansa ja voimat vähissä, aina hän osoittautui yhtä valmiiksi auttamaan.

Paul Nicolay rakasti Suomen laillista järjestystä, hän rakasti Suomen kansaa — "meidän rakkaasta Suomen kansastamme" hän puhui joskus eikä silloin tehnyt eroa suomalaisen ja ruotsalaisen välillä, sillä tätä eroa ei hänen käsityksessään ollut olemassa. Hän rakasti sitä rauhaa ja järjestystä, joka ennen sotaa vallitsi maassamme. Mutta eniten hän rakasti Suomen ylioppilaita.

Rouva af Forselles on kertonut, että kun Paul Nicolay tammikuussa 1901 ensi kerran lukukauden aikana — Turun kesäkokouksessahan hän oli jo esiintynyt — suostui puhumaan eräälle ryhmälle suomalaisia mies- ja naisylioppilaita, hän jälkeensä peräti tyytymättömänä suoritukseensa huudahti: "Minkä narrin saittekaan minusta!" ("What a fool you have made of me!") lisäten: "Minä en enää koskaan puhu ylioppilaille." Paroni Nicolay sai hyvin pian kokea, miten paikkansapitävä on sananpars: "ei koskaan saa sanoa ei koskaan". Hän joutui puhumaan ylioppilaille — myös suomalaisille — useammin ja paremmalla menestyksellä kuin enimmät muut. Ja mitä hän silloin kerran puhui rouva af Forselleksen kodissa — hänen yksinkertaisia, sydämeen tunkevia sanojaan Kristuksen ristin merkityksestä eivät kuulijat unohtaneet, ja ne olivatkin arvokas johdanto hänen myöhempään toimintaansa.

Me olemme aikaisemmin koskettaneet paroni Nicolayn osuutta Turun kesäkokoukseen v. 1900. Sittemmin hän otti osaa melkein kaikkiin tällaisiin kokouksiin ja oli niitä valmistelevain toimikuntien itseoikeutettu jäsen. Kun ohjelma oli ensin laadittava, kirjoitteli hän pitkiä kirjeitä kristillisen ylioppilasliiton sihteerille vastaten niissä seikkaperäisesti kaikkiin hänelle tehtyihin kysymyksiin. Häneltä saatiin neuvoja kokouspaikasta, ehdotettujen puhujien ja esitelmänaiheitten soveliaisuudesta ja monista muista yksityiskohdista — mutta hän ei koskaan vaatinut eikä odottanut, että kaikkia näitä ohjeita noudatettiin. Mistään ei niin hyvin kuin näistä kirjeistä selviä Paul Nicolayn suuri, vilpiton nöyryys. Hän kirjoitti kokemattomille nuorille, jotka ottivat osaa liiton työhön, kuin täysin vertaisilleen, ja hän antoi aina arvoa heidän mielipiteelleen. Jollei käynyt, niinkuin hän tahtoi, jos "toverit" vastustivat jotakuta hänen ehdotustaan, otaksui hän tavallisesti, että Jumalalla oli omat tarkoituksensa salliessaan asian saada sellaisen käänteen. Mutta hän ei koskaan kieltäytynyt antamasta kokemustaan käytettäväksi — olipa kyseessä kesäkokoukset tai jokin muu asia: toimihenkilöitten vaalit, esitelmäsarjat, raamattupiirityö.

Itse kesäkokouksissa paroni Nicolay sai tavallisesti Osakseen jonkun puhujatehtävän tai useampiakin; niinpä hänet monesti pyydettiin konferenssin avajaksi tai päättäjäksi. Mutta hän otti niihin osaa paljoa tehokkaammallakin tavalla — hänestä tuli näiden tilaisuuksien innoittava ja johtava henkinen voima, joka painoi persoonallisen leimansa kokouksiin. Ne eivät saaneet alentua "huviretkiksi" tai kesäjuhliksi — niitä oli valmistettava ja kannatettava monin rukouksin, kaikkien läsnäolevien uskovain ylioppilaitten tuli muistaa olevansa vastuussa etsivistä tovereistaan — Jumala ei halua "sienikristityitä", jotka vain imevät itseensä elämän vettä, mutta eivät anna toisille, sitä vertausta hän käytti mielellään — ja sen ohella myös omalta kohdaltaan pyrkiä pyhittymään ja syvenemään. Nuoruudenilon tuli päästä oikeuksiinsa — samoin kuin venäläisissäkin kokouksissa paroni Nicolay saattoi olla näissäkin iloisista iloisin — mutta ei niin, että se häivytti silmistä varsinaisen päämäärän, sielujen voittamisen Kristukselle. Hänen seurassaan olleet muistavat, kuinka silloin usein arkinen keskustelu sai vähitellen yhä vakavamman leiman, kunnes hän lopuksi keskeytti sen hiljaa sanomalla: "Muuttakaamme nyt nämä ajatukset rukouksiksi."

Hänelle itselleen olivat nämä useimmiten kauniilla seuduilla vietetyt kesäpäivät virkistykseen aikoja. Hän viihtyi hyvin suomalaisten ylioppilaitten parissa, ja hänestä tuli heidän rakas ystävänsä ja kenties suurempaa arvovaltaa nauttiva kuin hän olisi itse toivonut. Kun juna tällaisella kesäretkellä alkoi lähestyä kokouspaikkaa ja vähitellen täyttyi valkolakkisista nuorista, kävi hän yhä säteilevämmäksi, ja hänen ilonsa oli vilpiton, kun kuoro viritti jonkun huomiotavetävistä lauluistaan: "Oi, kuinka ihanaa..." tai "Sinusta, Jeesus, laulan ilomiellä..." Hän ei ollut soitannollinen eikä ymmärtänyt edes kirkkokonsertteja, mutta tätä laulua hän rakasti. Täkäläinen huoleton nuoruudenraikkaus oli hänelle yleensä kuin lepoa Venäjän hermostuneen tunnelman jälkeen. Ja nuoret tungeksivat hänen ympärillään

— "paroni Nicolayn", "Paul-sedän" — vasta kun hän oli mukana, oli kaikki niinkuin olla piti. Pelkästään se, että kuultiin hänen hennon, mutta iloisen äänensä sanovan "päivää, päivää, rakas ystävä", tuttu sorahdus "rakas" sanassa, että nähtiin taas tuo ikäänkuin asiaankuuluva urheilulakki, joka huoneeseen tultua tavallisesti katosi harmaan takin taskuun — jo se loi jokaiseen kodikkuuden tunnetta.

Ja seuraavinakin päivinä oli "paroni" yhä — siitä huolimatta, että hänen käytöksensä oli niin vaatimatonta, että se tuntui ujolta — kokouksen keskeinen henkilö. Hänen raamattututintinsa, käsittelivätpä ne henkilöitä, kuten Jaakobia, Eliasta, Paavalia, tai jotakin yleistä aihetta, kuten "uskon voimaa", sisälsivät aina jonkun käytännöllisen totuuden, joka syöpyi mieliin ja jäi saaliiksi matkalta. Miten uuden arvon saikaan Jaakobin vaikeatajuinen tarina, kun se luonnehdittiin kertomukseksi siitä, "kuinka Jumala johti ja kasvatti miestä, jolla oli *varsin* (paroni Nicolayn suussa = hyvin) [ruotsiksi 'ganska' ja 'mycket'] monimutkainen ja vaikea luonne", ja kuinka selväksi kävi vuorisaarnan toinen luku, kun hän sanoi, että sen pääajatuksena oli "sydänkammioissa asuvan totuuden" vaatimus. Kuinka iskikään mieliin hänen tulkintansa Matt. 5: 22:sta: "Antipatia on vihaa." Entä puheet, jotka vetosivat mieskohtaisesta kunkin omaantuntoon — ilman paatosta, ilman liikoja sanoja — kuinka valtavasti ne vaikuttivatkaan! "Meidän suhteemme Häneen — sinun ja minun — tulee olla kauttaaltaan tosi" — nämä sanat voitaisiin panna kaikkien paroni Nicolayn esitysten otsakkeeksi. Se oli hänen silmissään ensi ehto Kristusta lähestyttäessä, eikä hän väsynyt viittaamaan siihen — eikä kukaan väsynyt kuuntelemaan.

Kuvaava oli erään aivan nuoren pojan sana Ilmajoen kokouksessa — viimeisessä, missä paroni Nicolay oli mukana. Kun joku kysyi nuorukaiselta, kenestä esitelmöitsijästä hän piti eniten, vastasi hän välittömästi. "Paroni Nicolaysta — *täytyyhän* uskoa mitä hän sanoo." Hänen vaikutuksensa salaisuus oli juuri tämä hänen herättämänsä rajaton luottamus, joka pakotti jokaisen kuulijan pysähtymään siihen, mikä oli totuus tälle totuuden miehelle. Siksi odotettiin jonkinlaisella jännityksellä mitä hän sanoisi, kun hänen osakseen oli tullut vastata johonkin "kysymykseen" — noihin nimettömiin, kirjallisiin kysymyksiin, joita saatiin kesäkokouksissa pistää "kysymyslaatikkoon" vanhempien osanottajain sittemmin vastattaviksi. Vastaus sisälsi monesti käytännöllisen neuvon, jolla tuli olemaan suuri merkitys kysyjälle — enimmäkseen viittauksen johonkin raamatunlauseeseen tai useampiinkin tai kehoituksen tutkia jotakuta raamatun kertomusta määrätyltä näkökannalta, joskus — jos kysymys oli "ulkopiirinen" (perifeerinen) — kehoituksen jättää se rauhaan ja keskittyä pääasiaan. Hyvin usein sattui vastaus kysyjän omaantuntoon, johonkin sairaaseen kohtaan pakottaen hänet näkemään itsensä uudelta kannalta. Mutta aina se annettiin sellaisessa muodossa, että se tuntui kokonaan taistelutoverin kädenannolta, ei koskaan kiistämättömältä oraakkelilauselmalta, ei koskaan niin täysin valmiilta, että se olisi ollut vain ilman omaa ponnistusta vastaanotettava. Ihmiset, niin hän arveli, tuli käännyttää, mutta "ei meihin, meidän opilliseen katsomukseemme, vaan omakohtaisesti kokemaan totuutta." —

Vähin ei ollut Paul Nicolayn merkitys sielunhoitajana kristillisen ylioppilasliikkeemme piirissä. Hän ei ollut koskaan niin iloinen kuin milloin joku tuli puhumaan hänelle hengellisistä vaikeuksistaan, ja niin sattui usein sekä kesäkokouksissa että hänen käydessään Helsingissä. Tällöin hän raivasi monille etsiville nuorille tien persoonalliseen kristinuskoon osoittamalla heille, että aluksi voi jättää koko joukon kysymyksiä avoimiksi, kunhan Kristus on päässyt käsiksi omaantuntoon ja tahto alistettu Hänelle. Hän, jonka uskonelämä oli niin yksinkertaista ja eheää, osoitti ihmeellistä ymmärtämystä niitä kohtaan, jotka olivat epäilyjen — ehkä ei aivan tavallistenkaan — vaivaamia. Joka suhteessa Paul Nicolayta kuvaava on hänen erälle nuorelle kirjoittamansa kirje, naiselle, joka oli kertonut hänelle, ettei uskonut voivansa olla muitten kristittyjen kanssa yhteistyössä, hän kun ei tietänyt, oliko hänen uskonsa edes pääpiirteissään sama kuin heidän — m.m. oli käsitys Kristuksesta syntien sovittajana vielä hänelle vieras. Kirje alkaa siirtymällä heti in medias res:

"Minä muistan, mitä minulle itselleni on maksanut päästä hengellisesti 'omille jaloilleni', olla 'Kristuksen lain' alainen, mutta vapaa 'ihmisten laeista'. Tahdoin olla uskollinen ja tunnollinen suhteessani Jumalaan ja Hänen sanaansa, mutta sallimatta ihmisten painaa minuun omaa leimaansa ja pakottaa minua matkimaan heitä dogmaattisissa sanamuodoissa ja puheenparsissa. — — — Minulla on 'Kristus minussa' merkinnyt enemmän kuin 'Kristus minun puolestani', sillä kokemukseni kulki enemmän sitä reittiä. Se ei tiedä sitä, että toinen puoli asiasta olisi tarpeeton tai liikaa. Kristus ei noudata kaavoja kasvattaessaan meitä. Hän ilmaisee itsensä toiselle enemmän toiselta, toiselle enemmän toiselta puolen, ja vähitellen me huomaamme noiden eri teiden risteilevän hautomatta salahankkeita toisiaan vastaan. — —

"Mutta kuinka voitte luulla, että Teidän täytyisi tuntea itsenne eristyneeksi kristittyjen joukossa? Se joka voi sanoa Kristuksesta '*minun* Herrani ja '*minun* Jumalani', on varmasti kristitty. On niin ihanaa, ettei kristittyjen yhteys ole muotojen ja sanontatavan yhteyttä, vaan hengen. Kristus rakastaa kukkiansa eikä tahdo, että toinen jäljittelisi toista, vaan että kaikki erikoislahjoineen pyrkisivät Hänen kaltaisikseen. 'Unity in Variety' ['Yhdenmukaisuutta moninaisuudessa'], niinkuin englantilainen sanoo. 'Yksi on Mestarinne — Kristus', eivät ihmiset. Se tekee meidät *vapaiksi*, mutta Kristukselle *alistetuiksi*. Niin kauan kuin seuraatte Häntä nöyränä ja hyvällä omallatunnolla, ei Teidän tarvitse olla levoton tulevista eikä yksin jäämisestänne. Kaikki johonkin määrin kypsät kristityt tunnustavat täysin Teidän

oikeutenne olla itsenäisesti Kristuksen johdossa."

Kuinka onkaan kirjoittaja osannut asettua kysyjän omalle kohdalle voidakseen nähdä oikealta kannalta hänen erikoisvaikeutensa, kuinka hellävarainen, mutta samalla luja on hänen otteensa tuohon nuoreen sieluun. Juuri hänen selvä käsityksensä jokaisen ihmisen oikeudesta yksilölliseen kehitykseen, hänen varmuutensa, että "Jumala tahtoo *alkuteoksia eikä jäljennöksiä*", oli niin suuriarvoinen hänen seurustelussaan ylioppilaitten kanssa. Ja kuinka selvän, kauniin kuvan hän tietämättään luo omasta itsestään: vapaa, mutta alistettu, Kristuksen orja — mutta ei kenenkään muun.

Ei ole ihme, että Paul Nicolayn persoonallinen vaikutus Suomen ylioppilaihin oli niin suuri — sepä olikin todellisuudessa hänen paras osuutensa meidän kristillisessä ylioppilasliikkeessämme. Olematta itse siitä tietoinen hänestä tuli monien ylioppilaitten silmissä kuin ihanne, joka tapauksessa herättävä esikuva. Tuskin voitaneen arvostaa liian suureksi hänen kasvattavaa merkitystään niiden yhdistyksen jäsenten elämässä, joiden kanssa hän joutui kosketuksiin. Ei vain sanoillaan, koko olemuksellaan hän viittasi siihen, mikä elämässä on keskeisintä. Itse hän etsi kustakin vain sisäisiä arvoja, ja hän liikkui näiden usein hyvin pienistä ja yksinkertaisista oloista lähteneiden nuorten miesten ja tyttöjen keskuudessa yhtä koruttomasti ja luonnollisesti kuin hän olisi käyttäytynyt suurruhtinaallisessakin salongissa, ei koskaan teennäisen kohteliaana, mutta aina ystävällisenä ja auttavaisena, jopa nuorimpiakin kohtaan, aina hillittynä ja kärsivällisenä. Näin kävi monelle ilmi mitä on todellinen sielunsivistys — että se on kaiken pöyhkeilyn, kaiken oman oikeuden kättämisen niinkuin myös kaikkinaisen sielullisen hentomielisyyden vastakohta, olipa sen muoto mikä tahansa. Kun matkalla kesäkokoukseen nähtiin "paronimme" — "vår baron" — nousevan luovuttaakseen paikkansa jollekulle, joka näytti olevan sen tarpeessa tai, niinkuin asia olisi ollut mitä luonnollisin, ottavan kantaakseen toisen matkasäilyjä, niin se vaikutti hänen seurassaan oleviin nuoriin miehiin enemmän kuin monet saarnat.

Muuan Paul Nicolayn koulussa ollut kertoo pienen tapahtuman, joka oli lähtemättömästi syöpynyt hänen mieleensä. Paroni Nicolay seisoj Helsingissä Ylioppilastalon edustalla pahimmassa raitiovaunutungoksessa koettaen pyrkiä johonkuhun niistä. Ihmiset raivasivat itselleen tietä kynnäspäillään ja yrittivät ennättää toisten edelle — niinkuin maailmassa on tapa. Paronin vierellä oli vaatimaton työläisvaimo, jonka oli hyvin vaikea päästä vaunuun, kun muitten vahvempain aina onnistui työntää hänet syrjään. Silloin koroitti paroni Nicolay, joka odotteli kärsivällisesti omaa vuoroaan, hauraan äänensä hänen puolestaan: "Akta denna dam!" — "Se ääni tuli kuin toisista maailmoista", kirjoittaa tapahtuman kertoja, "maailmoista, missä vallitsevat vanhurskauden lait, jotka suojaavat pienten ja heikkojen oikeutta." Paroni Nicolay puhui harvoin yhteiskunnallisista vääryyksistä eikä pohtinut mielellään valtiollisia kysymyksiä ylioppilaitten piirissä. Mutta antaessaan heille esikuvan oman sydämensä aateluudessa hän samalla antoi heille käsityksen todellisen kansanvaltaisuuden olemuksesta. —

Hienotunteisuus oli suuressa määrin Nicolaylle ominainen, ja se oli ominaisuus, johon hän pani paljon arvoa. Kehoittaessaan "persoonalliseen työhön" sielujen voittamiseksi hän lisäsi usein: "Tietysti me emme saa olla epähienotunteisia." Tässä niinkuin muussakin on meidän, arveli hän, noudatettava Jeesuksen askeleita — Hän kolkuttaa sydämemme ovea, mutta ei murtaudu sisään väkivalloin — siihen Hän on liian *hienotunteinen*; Hän odottaa, että avaaamme Hänelle. Mutta niinkuin talon katolle nostettu lippu voi osoittaa, että siinä asuu jonkin maan konsuli, joten sen maan asukkaat tietävät mistä hänet tavata, niin tulee meidän aina näyttää väriä siksi paljon, että ne, jotka kaipaavat kristillistä seuraa tai opastusta, epäroimatta voivat kääntyä meidän puoleemme. Tästä oli siis tullut sen "todistamisprobleemin" lopullinen ratkaisu, joka oli nuoruusvuosina ahdistanut häntä.

Itse oli paroni Nicolay näihin aikoihin, kuten olemme nähneet, aina altis auttamaan jokaista, joka tarvitsi häntä, sekä neuvoillaan että työssä ja toimessa. Hänestä ei mikään ollut vähäpätöistä, mikä voi palvella Jumalan valtakuntaa, hän pyrki aina olemaan vähimmässäkin hairahtumattoman uskollinen. Hän ei koskaan tieteen tahtoen jättänyt vastaamatta kirjeeseen, hän ei koskaan laiminlyönyt sovittua kohtaamista, hän ei unohtanut milloinkaan hänelle uskottua asiaa. Hänen täsmällisyytensä oli ilmiömäinen — ja mielellään hän odotti myös muilta täsmällisyyttä seurustelussa hänen kanssaan, seikka, jossa suomalaiset ylioppilaat varmasti tuottivat hänelle monta katkeraa pettymystä. Hänelle oli täsmällisyys rehellisyyttä — hänen suussa "niin" oli aina oleva "niin" ja "ei" myös "ei". Jos hänen joskus täytyi peruuttaa lupauksensa, esim. yhdistyksessä esiintymisensä, oli hän kovin onneton. Niinpä hän kirjoittaa kerran, kun "ei löydä aihetta, joka kelpaisi viestiksi": "Minä olen valmis lähipäivinä 'paastoten ja rukoillen' etsimään Jumalan viestiä; mutta jollei sitä tule, mitä sitten? Silloin ei auta muu kuin tehdä lakko, jättää P. yksin pitämään esitelmää ja olla koskaan enää näyttäytymättä yhdistyksen huoneistossa, kun olen tällä tavoin petkuttanut Teitä". — Puoliksi leikkisäin sanain takana piilee kylläkin vakava itsesoihaus.

Yhdistyksen jäsenille oli aina juhlahetki, kun paroni Nicolay saapui lukuvuoden aikana Helsinkiin, olipa joka kerta kuin hän olisi tuonut muassaan elähdyttävän henkyyksen, niin "kuivaksi ja

typötyhjennetyksi" kuin hän itse saattoikin tuntea itsensä. Oli helpompi rukoilla ja tehdä työtä, kun hän oli mukana, ja vaikka hänen käyntinsä olivat harvat — hän tuli Helsinkiin pari kertaa lukuvuoden kuluessa — sai vähitellen koko yhdistyselämä leimansa hänen persoonallisuudestaan, niinkuin huomasimme olleen kesäkokousten laita. Hänen henkensä, rukouksen ja yksinkertaisen hartauden henki tuli vallitsevaksi Suomen kristillisessä ylioppilasliitossa — ehkä jossain määrin puhtaasti akateemisen sävyn kustannuksella, mutta yhtäkaikki hengellisen vapauden ja hilpeän työhalun merkeissä.

On luonnollista, ettei liitto kuitenkaan aina voinut pysyä sillä tasolla, millä paroni Nicolay olisi suonut näkevänsä sen, ettei hän suinkaan aina voinut olla tyytyväinen sen toimintaan. Monissa kirjeissä hän arvostelee tätä toimintaa varsin ankarasti — mutta arvostelu oli aina ystävän, ei moittijan. "Suomen ylioppilasliitto elää seisahduksen aikaa — sinun pitäisi tulla tänne", hän esim. saattoi kirjoittaa ystävälleen Wilderille.

Juuri nämä paikoilleen jäämisen ajat tekivät hänet huolestuneeksi, välikaudet, jolloin liikkeen kasvu pysähtyi. Kasvulla hän saattoi tarkoittaa ulkonaista kehitystä, uusia valloituksia ylioppilasmaailmassa, ja hän piti tärkeänä, ettei liitto unohtaisi lähetystyöntekijän tehtävänsä. Mutta ennen muuta hän tarkoitti sen sisäistä, hengellistä kehitystä. Ilmajoen kesäkokouksen jälkeen 1919, johon hän oli pääasiassa tyytyväinen, hän kirjoittaa päiväkirjaansa itse liikkeestä: "Kuinka se on kasvanut — kooltaan, mutta tuskinpa laadultaan." Niinkuin Venäjällä teroitti hän aina täälläkin, että yhdistyksessä tulisi aina olla elävään kristittyjen ydinjoukon antamassa leimansa sen toiminnalle, ja jos hänestä tuntui sen sisäistä elämää uhkaavan vaara, että suola oli käymäisillään mauttomaksi, oli hän ensimmäinen varoittamaan. Hänen ehdotuksestaan alettiin Suomessa v. 1913 pitää n.s. *retreat*-kokouksia, s.o. pieni ryhmä yhdistyksen jäseniä kokoontui maaseudun hiljaisuuteen itse syventymään sekä neuvottelemaan vastaisesta työstä. Ei kukaan, joka oli vastuussa yhdistyksen hengellisestä työstä — siis muitten sieluista — saanut tyytyä siihen tietoisuuteen, että oli itse kääntynyt, pelastettu — oli hetkeksikään laimentumattomalla hartaudella pyrittävä eteenpäin *pyhityksen* tiellä.

Muuan yhdistyksen jäsen on merkinnyt muistikirjaansa muutamat sanat, jotka paroni Nicolay lausui helmikuun 6:ntena 1914 — eikä hän ollut varmastikaan ainoa, joka painoi ne mieleensä. Sanat kuuluivat näin: "Ylimpänä tehtävänämme on kirkastaa Jumalaa vaelluksellamme." Samassa yhteydessä paroni Nicolay luetteli myös muutamia omistamisen arvoisia jalokiviä: kärsivällisyyden, joka kylläkin on vaikea saavuttaa; sävyisyyden, joka tekee omistajansa mielen tyyneksi ja rauhalliseksi silloinkin kun muut suuttuvat ja menettävät tasapainonsa; puhtauden, joka käsittää ajatusmaailmankin; rohkeuden, joka ei välitä enemmistön mielipiteistä; totuudellisuuden, joka ei siedä mitään, joka ei ole täysin totta, ja viimein rakkauden, joka lähestyy epäsympaattisintakin.

Sellaisen ihanteen hän asetti nuorille. Hän sai sen vuorisäärnasta — sitä hän mielellään vertasi "kuvastimeen, josta näemme itsemme sellaisina kuin olemme ja kuin meidän tulisi olla". Tätä ihannetta kohti tulisi jokaisen kristityn pyrkiä koko elämänsä — ei omalla voimallaan, vaan ylläpitämällä elämänyhteyttä Jumalan kanssa. "Meidän ei tule olla vetureita, vaan sähköraitiovaunuja", hän sanoi usein juuri tätä kosketusta tarkoittaen. Yhä uudelleen hän puhuessaan yhdistyksen jäsenille viittasi noihin kahteen suureen voimanlähteeseen: raamattuun ja rukoukseen, "aamuvartion" hiljaisiin iäisyshetkiin. "Kuinka on aamuvartion laita?" hän kysäisi eräältä entiseltä yhdistyksen jäseneltä, kun tapasi tämän pitkän eron jälkeen ja kuuli hänen valittavan "hengellistä kuivuutta". — "Pitäkää rautaisin käsin kiinni aamuvartiosta!" hän kehoitteli erästä toista entisistä ylioppilastaan, joka nyt itse oli saanut liitossa johtavan aseman, kun tämä vähää ennen hänen kuolemaansa kävi hänen luonaan. Se oli kuin viime tervehdys koko kristilliselle ylioppilasliikkeelle: "Pitäkää rautaisin käsin kiinni aamuvartiosta" — — pyhityksestä.

Paroni Nicolay käsitti tuskin itse, kuinka välttämättömäksi hän oli käynyt Suomen kristityille ylioppilaille — hän epäili aivan liiaksi omaa työtään. Kun hänet kutsuttiin Helsinkiin pitämään julkista esitelmäsarjaa yliopiston juhlasalissa tai raamatuntutkisteluja yhdistyksen huoneistossa, herätti hänessä monesti kummastusta, että "tahdottiin hänet". Olihan niin monta muuta käytettävissä, arveli hän. Sillä kertaa, jolloin hän luuli olevansa pakotettu "lakkoilemaan", jolloin hän ei löytänyt "viestiä" tuotavaksi — hän kirjoitti vielä: "On varsin luultavaa, että Te olette jättäneet huomiotta jonkun, jonka Jumala on tarkoittanut puhumaan, ja ettei ole ollenkaan Hänen tarkoituksensa, että minä taas esiintyisin." Ja kun keväällä 1919 hänelle tuli n.s. pohjoismaalaisen toimikunnan kutsu saapua puhujaksi skandinaviaalaiseen kesäkokoukseen, joka oli määrä pitää Tanskassa, hän kieltäytyi — vaikka hän oli niin monesti ennen ollut mukana — aivan jyrkästi ja luetteli vastauskirjeessään koko joukon nuoria puhujia, jotka "paljoa paremmin kuin hän edustaisivat Suomea". Mutta liikutettu ja kiitollinen hän oli joka kerta kun sai jonkunkaan todistuksen ylioppilaitten kiintymyksestä. Kun hänen v. 1914 täytyi jäädä pois Turun kesäkokouksesta, lähettivät osanottajat hänelle tervehdyksen, jossa oli suuri joukko allekirjoituksia. Kiitoskirjeessään hän lausuu siitä ihmetyksensä ja sanoo: "Jumala heitä kaikkia siunatkoon heidän ystävällisyydestään 'vanhaa ukkoa' [suomeksi alkuperäisessä kirjeessä] kohtaan. Tämän nimiluettelon minä säilytän oikein kallisarvoisena lahjana."

'Vanhaksi ukoksi', 'sedäksi', joka oli jo joutunut hieman asiain ulkopuolelle, hän mielellään nimitteli itseään suhteessaan yhdistyksen nuorempiin työntekijöihin. Hän pelkäsi olevansa heidän tiellään, pelkäsi sitäkin, ettei hän ollut "hyödyksi kokouksissa". Kun hän ei Ilmajoen kokouksessa tullut niin paljon kosketuksiin nuorten ylioppilaitten kanssa kuin ennen, virkkoi hän rouva af Forsellekselle kaihosekaisella huumorilla: "Täällä me kuljemme kuin kaksi Olympon jumalaa." Korkealle jalustalle hän pyrki kaikkein vähimmin. Hän tahtoi palvella ylioppilaita, ei saada heidän ihailuaan. Kuitenkin hän varmaan iloitsi, kun 1918 sai kutsun Suomen kristillisen ylioppilasliiton ensimmäiseksi kunniajäseneksi. Hän ei voinut olla tuntematta sitä vilpittöntä tunteen lämpöä, jota liiton päätös huokui. Ja mitä hän todella oli Suomen ylioppilaille, se on saanut täysipitoisen ilmaisunsa seuraavissa hänen kuolemansa jälkeen kirjoitetuissa sanoissa:

"On kuin meistä olisi tullut orpoja; mutta minä olen aivan varma, ettei hän kuole koskaan niiltä, jotka edes kuulijoina ovat joutuneet hänen vaikutuspiiriinsä. Hän pysyy aina rohkaisevana ja lämmittäväenä esikuvana siitä, kuinka Jumala kykenee kirkastamaan ja pyhittämään ihmiselämän, joka uskotaan kokonaan Hänen käsiinsä."

Jos Paul Nicolay olisi tietänyt, että hän oli voinut antaa Suomen kristityille ylioppilaille vilauksen *Jumalan* sieluja muuttavasta ja pyhittävästä voimasta, hän olisi iloinnut siitä. Sillä siihen hän syvimmältä pyrki, jos mihin.

* * * * *

Suomen kristillisen ylioppilasliiton miesjäsenten joukossa on koko sen olemassaolon aikana ollut muuan opiskelijain ryhmä vahvemmin edustettuna kuin muut — teologit. Nuorista, jotka, usein uskonnollismielisistä kodeista tulleina, saapuvat yliopistoon valmistautuakseen papintehtävään, on enimmäkseen aivan luonnollista, että he liittyvät tämänkaltaiseen järjestöön. Kristillinen ylioppilasliitto on siten parin vuosikymmenen ajan ollut tuleville saarnamiehille ja sielunhoitajille, etupäässä kansankirkkomme piirissä, jonkinlainen käytännöllinen esikoulu, joka on tehokkaasti täydentänyt yliopiston antamaa teoreettista valmistusta. Täällä he ovat joutuneet kosketuksiin sivistyneen uskovan nuorison kanssa, joka kuuluu erilaisiin uskonnollisiin suuntiin, jopa yhdyskuntiinkin — täällä he ovat tottuneet vapaasti keskustellessaan humanisten tieteitten, lääketieteen ja sosiologian harjoittajani kanssa selvittämään itselleen oman tieteellisen ja käytännöllisen kantansa uskonelämää koskevilla kysymyksillä. Esiintyen aluksi puhujina ja hengellisinä johtajina älyllisesti kehittyneitten ja vaativain toverien parissa he ovat tottuneet panemaan työhönsä parastaan. Näin on ylioppilasliitto varmasti suorittanut tärkeitä töitä myös kirkon palveluksessa, eikä kenenkään vaikutus ole tässäkin kohdin ollut syvempi ja pysyvämpi kuin paroni Nicolayn. Se, joka ylioppilasvuosinaan kuuli hänen tehostavan täydelliseen vilpittömyyteen pohjautuvaa persoonallista suhdetta persoonalliseen Jumalaan uskonnon päämääränä ja tarkoituksena, ja joka seurustelusta hänen kanssaan oppi ymmärtämään tällaisen suhteen merkityksen, ei ole voinut pappinakaan tyytyä vanhoihin, kuluneisiin polkuihin — velttouden tai itsekyläisyyden teihin. Ylioppilasliitossa työskentelemällä Paul Nicolay tuli siten hänelle ominaisella tavalla — sisästä käsin ulospäin — toimineeksi kirkollisen elämämme uudistajana. Ja elämänsä lopulla hän joutui vielä paljoka välittömämmin tarttumaan siihen. — Olemme aikaisemmin todenneet, että paroni Nicolayn suhde siihen kirkkoon, johon hän kasteen kautta kuului, oli alkujaan kylmä. Kaikki, mikä oli pelkkää muotoa ja ulkokuorta, oli hänelle vastenmielistä, ja luterilaisessa kirkossa hän näki nuorena — ja myöhemminkin — ulkonaisten muotojen varsin usein rehentelevän sisällyksen kustannuksella. "Kääntymättömiä" pappeja, jotka julistivat saarnastuoleistaan mitä eivät itsekään uskoneet tai mikä ei vielä ollut tullut heille eläväksi, hän aina tuomitsi ankarasti. Heidän saarnansa olivat hänestä sanomattoman *ikäviä*, eikä hän salannut sitä. "Miksi he etsivät aiheitaan niin kaukaa? Ihmekö sitten, että ihmiset lakkaavat tulemasta kirkkoihin?" sanotaan kerran päiväkirjassa. — Paroni K. A. Wrede kertoo, kuinka he olivat yhdessä olleet kuulemassa tuollaista "ikävää" saarnaa. Kun paroni Wrede sitten sanoi aikovansa lähteä kotiin lepäämään — "pikkuisen torakahtamaan" — selitti ystävä sen jo tehneensä, ja kysymykseen, milloin ja missä se oli käynyt päinsä, tämä vastasi tyynesti: "kirkossa." Varsin ankarasti paroni Nicolay erään toisen kerran puhui papista, joka ei rukoillut rukoustaan "Jumalan, vaan seurakuntansa kuultaville". Hän kärsi aina rukouksen tai hengellisen puheen sävystä, jos se ei ollut aitoa, kuulipa sen luterilaisessa kirkossa tai vapaakirkollisten rukoushuoneessa. Yhtä vähän hän sieti jumaluusopillisia viisasteluja, ahdasmielisiä dogmatismia tai muodollisuutta. "Minä olen aina ollut keho kirkkokristitty niin luterilaisten kuin vapaakirkollisten silmissä", hän tunnusti v. 1914. Itse hän oli valmis, kuten tiedämme, suomaan laajan vapauden kunkin yksilön Jumala-suhteelle, sikäli kuin tämä oli "Kristukselle alistettu". Kannattamatta omasta puolestaan äärimmäisyysuuntia raamatuntutkimuksen alalla — "liian paljon radikaalia teologiaa" oli kerran hänen paheksuva arvostelunsa eräästä pohjoismaisesta kokouksesta — ei hän tahtonut kieltää keneltäkään oikeutta kulkea omaa tietään tässä kohdin, niin kauan kuin tutkija "pysyi nöyränä ja Jumalan opetettavana", eivätkä hänestä mitkään mielipiteet, olivat ne miten oikeaoppisia tahansa, voineet olla sielun pelastuksen ehtona. Kuvaava on kysymys, jonka hän teki eräälle henkilölle, kun tämä tuli hänelle tunnustamaan levottomuutensa eräästä ystävä-vainajastaan, joka oli ennen kuolemaansa sanonut

olevansa "uudenaikuisten teoriain" kannalla: "Luuletteko Te, että oikeauskoisuutemme pelastaa meidät?" — Ei liioin osanotto ulkonaisiin kirkollisiin toimituksiin ollut hänestä *olennaista* Jumalasuhteelle, joskin hänellä oli syvä kunnioitus kirkon sakramenteja kohtaan.

Ne katsantokannat, joita hän aikaisemmin oli tavannut luterilaisella papistolla, olivat yleensä olleet niin kokonaan toista maata, että hänessä aivan luonnollisesti heräsi ennakkoluuloja koko tätä oppikuntaa vastaan. Kun paroni K. A. Wrede v. 1902 suoritti "venia concionandi" tutkintonsa, jonka kautta hän sai oikeuden saarnata kirkoissa, paheksui paroni Nicolay tätä askelta ja lausui ystävälleen siitä jotenkin purevia huomautuksia. Kyllä "sinusta tulee lopulta vielä pappi", hän sanoi ivallisesti. "Jos työlläsi on jotain arvoa, niin johtuu se juuri siitä, ettet ole pappi ja sittenkin julistat Jumalan sanaa." Aikaa myöten hän oppi kuitenkin ymmärtämään ystävänsä menettelyn oikeutetuksi. Hänen käsityksensä luterilaisesta kirkosta muuttuivat yleensä vähitellen, eikä syynä ollut se, että hän olisi vaatinut papistolta vähemmän, vaan kai se, että hän nyt useammin huomasi yksityisten pappien vastaavan näitä vaatimuksia, niinkuin myös se, että hänen silmänsä avautuivat näkemään, kuinka suuri merkitys kirkolla sellaisenaan voi ja tulisi olla kansan elämässä.

Työ Suomen ylioppilaitten hyväksi edisti varsin paljon paroni Nicolayn katsantokannan kehittymistä tähän suuntaan. Osittain vei hänen isällinen suhteensa nuoriin teologeihin hänet paljoo läheisempään suhteeseen myös siihen kirkkoon, jonka piirissä näiden oli määrä työskennellä — hän ei voinut jäädä siihen nähden arvostelevalle katselijaksi. Osittain hän kesäkokouksissa tutustui useihin iäkkäämpiin pappeihin, heidän joukossaan moniin sympaattisiin, lämminsydämissiin ja koruttomiin miehiin, aivan toisenlaatuisiin kuin hänen kauhistuksenaan olleet kuolleen kirkollisuuden edustajat.

Samalla kuin hänen käsityksensä kirkon miehistä näin tuli valoisammaksi, kävi hänen omasta esimerkistään heille todella ilmi mitä hyvällä maallikkajulistuksella on annettavaa, ja syvä raamatuntuntemus sekä runsas kokemus, joka piilotteli hänen vaatimattoman esiintymisensä varjossa, herätti heissä kunnioitusta ja ihailua. Jo Turun kokouksessa 1900 sai paroni K. A. Wrede hämärässä eteisessä ystävänsä päätettyä salissa pitämänsä puheen eräältä papilta syleilyn, joka ilmeisesti oli aiottu Nicolaylle, joskin innostunut pappismies erehdyksestään selvittyään hyvänsuovasta virkahti: "No olkoon sitten Wredellekin!" Joskaan tämä sydämellinen ystävydenosoitus siis ei osunut paroni Nicolayhin, sai hän sittemmin kyllä monia samanlaisia, suomalaisilta papeilta.

V. 1905 paroni Nicolay suostui ensi kerran ottamaan osaa kirkollisluontoiseen työhön, kun hän lupautui pitämään sarjan herätyskokouksia Helsingin kaupunginlähetyksen rukoushuoneessa. Seuraavana vuonna kutsuttiin hänet ja paroni Wrede ensimmäiseen omakohtaiseksi hartaudeksi aiottuun yksityiseen pappiskokoukseen, joka oli määrä pitää Turussa. "Kummallinen kutsu" se oli hänestä — siksi kaukana hän vielä tunsikin olevansa papistosta ja sen harrastuksista. Mutta hän noudatti joka tapauksessa kutsua — ja suoriutui täydelleen kirkollisena puhujana sekä sai monta uutta ystävää kokouksen osanottajista. Kuitenkin hän vielä vuotta myöhemmin arvelee, kun hänen on määrä ottaa osaa Seinäjoen pappiskokoukseen: "Mitä minä puhun kaikille näille papeille?" ja hänellä on sitten paljon muistuttamista kokouksen järjestelyä vastaan: ei ollut kyllin selvää mihin pyrittiin hengellisessä suhteessa — ja liian paljon aikaa hukattiin kahvinjuontiin. Siihen, että puhtaasti hengellisiin arvoihin pantiin seuraavissa pappiskokouksissa yhä enemmän huomiota, vaikutti varmasti johonkin määrin paroni Nicolayn läsnäolo. Tämä yhteiskunnan huippujen tuttu mies, joka oli oppinut käyttämään kaikkea mitä omisti "niinkuin ei sitä käyttäisi" ja joka silloin, kun oli keskityttävä Jumalan valtakunnan asioihin, vainusi "maailmallisuutta" suomalaiselta kannalta katsoen niinkin viattomassa kuin ajanhukka ja kahvinjuonti, vaikutti varmaan täällä niinkuin ylioppilaskokouksissakin omalla olemuksellaan kuin voimakas saarna.

Kirkollisella alalla paroni Nicolaylle aukeni vähitellen laajat työmaat. Tosin hänellä ei ollut aikaa eikä voimia noudattaa kaikkia kokousten ja illanviettojen puhujaksi saamiaan kutsuja, mutta hän esiintyi kuitenkin useasti kirkollisena puhujana — varsinkin Helsingin Lähetyskirkossa. Tavallisesti koetti paroni Wrede saada häntä suostumaan siihen, milloin hän saapui Helsinkiin ylioppilastyön vuoksi. Monesti hän vastusti sitkeästi näitä yrityksiä saada hänet houkutelluksi alueelle, joka oli "hänen vastuunalaisuuspiirinsä ulkopuolella". Mutta jos hän kerran antoi taivuttaa itsensä esiintymään kirkkoyleisölle, teki hän tällöinkin voitavansa, antoi parastansa. Mieluimmin hän puhui pikku piireille, ei kuitenkaan ompeluseuroissa tai ohjelmallisissa illanvietoissa teenjuonteineen — hän tahtoi kuulijat kokonaan mukaansa. Jos hänet joskus "pakotettiin" saarnastuoliin, hän tavallisesti kuittasi kirjeissään tuon tapahtuman lyhyellä, mutta ilmaisevalla sanalla: "kamalaa". Hän ei mielestään sopinut puhumaan suurelle sekalaiselle yleisölle — hän tahtoi todella tietää, kenelle hän puhui, sivistyneillekö vai sivistystä saamattomille, ja oliko enemmistö todella uskovia vaiko vain uskonnollisia asioita harrastavia. Varsinaisissa herätyskokouksissa hän ei halunnut myöhemmin elämässään ollenkaan esiintyä. Kun häntä kehoitettiin siihen, huomautti hän aina, ettei hänen asiansa ollut vallata ihmisiä väkiryynnäköllä. Sen yhteydessä hän kertoi virolaisen talonpoikaisvaimon ennustaneen näkemänsä unen johdosta, ettei hänen toimintansa Jumalan valtakunnan hyväksi tullut olemaan kylvötyötä, herätystä, eikä liioin elonkorjuuta, iloa ihmisten johtamisesta kääntymykseen, vaan pellon muokkausta, työtä ihmissydämissä

heidän saattamiseksi täydempään, eheämpään, parempaan kristillisyyteen.

Olemme nähneet, että paroni Nicolay sai elämänsä kuluessa sekä kylvää että korjata, mutta Suomessa hänen toiminnallaan oli ehkä enemmän tuon virolaisen vaimon viittaama suunta, niin hän ainakin itse arveli, ja kuta vanhemmaksi hän tuli, sitä enemmän hän keskittyi tämänlaiseen työhön, kristittyjen sydämen valmistamiseen täydemmin vastaanottamaan Mestariansa. Jos hän puhui uskovain piirille raamatullisesta aiheesta, hän toivoi mieluummin heidän istuvan raamatut kädessä, niin että hän ikäänkuin sai olla heidän oppaanaan maassa, joka hänen omasta mielestään oli täynnä ihmeellisiä, tyhjentyttämiä aarteita.

Ymmärtääksemme mitä kirjojen kirja oli hänelle, on vain aukaistava hänen oma ruotsinkielinen raamattunsa — niin syrjiltään kulunut, että melkein peloittaa käännellä lehtiä. Joka sivu, jokainen sen rivi kertoo, missä suhteessa kirjan omistaja oli lukemaansa. Etuviivaukset, nuolet ja erilaiset piirrot ja viivat — kokonainen kehitetty merkkijärjestelmä — tekevät kirjan merkillisen näköiseksi, ja valkolaidan erikieliset muistiinpanot pakottavat lukijan pysähtymään toisen tekstin kohdalle toisensa jälkeen. Kehän erottaman, jonkin toiminnan alkamiseen viittaavan "kun" sanan viereltä huomaamme sanat: "*Jumalan aika*"; Johanneksen evankeliumin seitsemännessätoista luvussa me voimme seurata viivaa kaikkiin niihin kohtiin, joissa esiintyy tuo merkityksellinen sana *yhtä*; monin paikoin on vertailuja joko kreikkalaisen tai englantilaisen tekstin johdolla. Niinpä voimme kuvitella mielessämme, kuinka Paul Nicolay päivittäisen aamuvartionsa aikana ja monena, monena muuna päivän hetkenä istui kirjansa ääreen vaipuneena, läpikotaisin valppaana, toimivana, ikäänkuin keskustellen Herransa kanssa, sielu avoinna Hänen henkensä vaikutukselle. Ja me käsitämme myös tyynenä arvovaltaisuuden, jolla hän selitti raamatun sisältöä muille — olivatpa ne pappeja tai maallikoita — täysin itsenäisesti, mutta ei milloinkaan niinkuin hän olisi puhunut itsestään. Raamatuntutkistelu oli kaiken hänen ylioppilastyönsä pohjana — siitä tuli myös hänen kirkollisen toimintansa ydin. — Tuo toiminta joutui vähitellen määrättyille urille, kun suunnitelma kaikkien kirkollisten seurakuntain uskovien jäsenten yhdistämisestä "sisemmiksi piireiksi" tai "seurakuntaliitoiksi" yhä enemmän alkoi kiinnittää hänen harrastustaan. Tämä ajatus, jonka alkuunpanija oli paroni K. A. Wrede, oli herättänyt vastakaikua useissa maamme papeista. Toivottiin, että saman seurakunnan hajalliset elävät kristityt saisivat toisiaan lähestymällä uskolleen vahvistusta ja edistyisivät pyhityksessä näin kyetäkseen olemaan suolana, joka vähitellen tunkisi koko seurakuntaan kauttaaltaan. Ymmärrämme perin hyvin, että moinen ajatus miellytti paroni Nicolayta. Hän seurasi hartaasti Helsingissä toimivan ystävänsä työtä, ja kun tämä v. 1915 kirjoitti aikovansa saapua Viipuriin pannakseen sielläkin alulle seurakuntaliikkeen, omaksui hän tämän suunnitelman hyvin lämpimästi. Mahdollisimman hyvin valmisteltiin hänestä asiaa hankkimalla sen puolelle "joukko työtä kannattavia rukoulijoita". "Jumala tasoittakoon tiesi. Vaikeuksia syntyy aina, jos mieli saada siunausta. Ovathan pilvet tarpeen, jotta sade alkaisi tipahdella", hän kirjoitti sen johdosta. Ja itse työmuodosta hän lisäsi: "Syntyköön erilaisia piirejä aina sikäli kuin tarve vaatii, ja älköön pidettävä raamattupiirejä kirkossa, ja älkööt papit ottako puhumista yksinoikeudekseen." Paroni Nicolay ei tällöin vielä ajatellut, että hän itse olisi ollut kutsuttu tehokkaammin ottamaan osaa työhön.

Joka tapauksessa paroni Wrede tuli aikomalleen käynnille Viipuriin, jonka jälkeen kutsuttiin koolle kokous huhtikuun 21:senä ja siinä päätettiin perustaa seurakuntaliitto. Oli muodostettava useita raamattupiirejä — mikä nuorille naisille, mikä vanhemmille uskoville j.n.e. — sekä pidettävä yhteisiä kuukausikokouksia. Mutta pian huomattiin, ettei ajatus ollut toteutettavissa niin helposti kuin oli luultu. Osoittautui miltei mahdottomaksi saada johtajia moniin erilaisiin piireihin, asiaan innostuneet kaupungin papit tarvitsivat apua — ja niin oli vallan luonnollista, että paroni Nicolay niinä kuukausina, jotka hän vietti Monrepos'ssa, yhä enemmän joutui ottamaan osaa viipurilaisten toimintaan. Milloin hänen oli pidettävä raamatuntutkistelu, milloin alustettava keskustelu, ja hyvin usein turvauduttiin hänen neuvoihinsa erilaisissa kysymyksissä. Mutta vasta kun Venäjän olot olivat vapauttaneet hänet pietarilaisista velvoituksistaan, saattoi hän täydellä todella omistautua Viipurin seurakuntaliitolle, jonka sieluna hän oli n.s. punaisena aikana ja sen jälkeisenä vuonna. Tällöin hän alkoi myös tehdä matkoja toisiin kaupunkeihin — Porvooseen, Tammisaareen, Kotkaan — ajaakseen liiton edustaman aatteen asiaa ja perustaakseen uusia raamattupiirejä. Tämä työ kävi hänelle hyvin rakkaaksi ja vei hänet kosketuksiin uskovain ihmisten kanssa kautta maan. Paikkakuntain papit osoittivat yleensä ymmärtämystä häntä kohtaan ja tukivat auliisti hänen pyrintöjään. — Näin Paul Nicolay elämänsä lopulla johtui taas uudelle uralle — tuo uskonnollisen yksilöllisyyden mies joutui käymään työssään käsi kädessä valtiokirkon palvelijain kanssa. Se ei kuitenkaan tietänyt sitä, että hän olisi osittainkaan menettänyt hengellisen itsenäisyytensä — hän pysyi tässäkin työssä omana itsenään, ihmisenä, jossa ei ollut hivenenkään vertaa virkamiestä ja jolle kirkolliset muodot eivät ikinä voineet tulla omaksi päämääräkseen, vaan olivat ainoastaan tehokkaita välineitä muitten rinnalla sielujen johtamiseksi Jeesuksen Kristuksen luo. Tämä juuri oli, niinkuin aikaisemmin sanoimme, hänen merkityksensä kirkolle. Kuinka suureksi se merkitys arvattiin kirkollisissa piireissä, todistaa leikkisä, mutta lämpimästä myötätunnosta lähtenyt suomalainen kunnianimi, jonka hän sai Leppäkosken kokouksessa 1918: "pappien paimen".

Pysyvä arvonsa on silläkin Paul Nicolayn osuudella Paul Nicolay — uskonnolliseen elämäämme, että hän saattoi täälläkin voimaan tavan pitää säännöllisiä "kokouksia hengellisen elämän syventämiseksi" Keswickin ja Södertäljen vuotuisten konferenssien malliin. Lähinnä hänen aloitteestaan kutsuttiin ensimmäinen tällainen kokous koolle Porvooseen 1913. Siellä saivat eri tunnustuksiin kuuluvat uskavaiset kristityt tavata toisiaan pyytääkseen yhdessä tunkeutua syvemmälle Jumalan valtakunnan salaisuuksiin ja ottaakseen enemmän vastaan Hänen armoaan. Paroni Nicolay toivoi suuria näistä konferensseista, joiden oli määrä olla asettamassa kristittyjen ihannetta korkeammalle ja kehittämässä heidän hengellistä elämäänsä. Toinen "Keswick-kokous" oli syyskuussa 1919 — sekin Porvoossa. Paul Nicolay oli valmistellut sitä suurella rakkaudella — mutta hän ei saanut olla siinä läsnä. Konferenssipäivinä hän makasi sairaavuoteella, ja pian hän sai kutsun tärkeämpään ja ratkaisevampaan kohtaamiseen — ainoaan, jota ihminen ei voi milloinkaan väistää.

KOTONA JA YSTÄVÄPIIRISSÄ.

Maaliskuun 5:ntenä 1910 Paul Nicolay kadotti äitinsä. Suhde häneen oli ollut loppuun asti sama kuin nuoruusvuosina — poika oli ympäröinyt hänet rakkaudellaan ja kunnioituksellaan, ja äiti puolestaan oli tukenut häntä neuvoin ja esirukouksin kaikessa hänen työssään, kaikissa hänen vaikeuksissaan. Kaikki hänen pyrintönsä olivat aina saaneet täyttä ymmärtämystä — eikä tätä tosiseikkaa kumoa se, että äidin ja pojan käsityksessä tästä tai tuosta kristillisen elämän puolesta tapaamme vähäisiä eroavaisuuksia. Äidin kuolemasta hän kirjoittaa kirjeessään Mr. Mottille:

"Me olemme kokeneet Jumalan hyvää johtoa hänen pitkällisen, vaivalloisen sairautensa aikana — Hän kun säästi äitini lääkärien odottamilta kauheilta kivuilta, ylläpiti hänen kärsivällisyyttään ja uskoaan suuren heikkouden hetkinä ja soi hänelle rauhallisen, tuskattoman lopun. Sairaus oli epäilemättä jonkinlainen syöpä, alusta alkaen toivoton, mutta ilman todettavia paiseita tai haavoja. Ensimmäinen — syyskuussa — näytti siltä kuin loppu — erittäin tuskallinen loppu — olisi ollut lähellä, mutta homeopatia tuotti lievitystä. Syöminen ei kuitenkaan käynyt sen helpommin, ja vähitellen hän yhä heikkeni, kunnes nukahti ikuisen uneen. Muutamaa päivää ennen kuolemaansa hän sanoi: 'Kuinka ihanaa olisikaan vaipua uneen maan päällä ja herätä kirkkaudessa.' Viimeiseksi kuulin hänen huuliltaan: 'Jumala siunatkoon teitä.' Me olemme hyvin tyyniä, täysin varmoja, että tämä on Jumalasta, ja että Hän tekee kaikki hyvin ja meidän parhaaksemme. Viime keskiviikkona äiti haudattiin hautasaarellemme Suomeen lähelle Viipuria." — Paul Nicolay tuns selvästi, ettei ero äidistä tullut olemaan pitkällinen, ja hän oli monesti äitinsä kuoleman jälkeen tuntevinaan hänen läsnäoloaan. Huolimatta levollisesta varmuudesta, että tapaus oli "Jumalasta", se vaikutti häneen syvästi. Eikä se kuitenkaan estänyt häntä äidin kuoleman jälkeisenä päivänä "päänsärkyisenä ja tyhjäsydämisenä" pitämästä julkista esitelmää venäläisille ylioppilaille. Esitelmä oli heikonpuoleinen — mutta huhu puhujan kokemasta menetyksestä ja hänen itsehillinnästään levisi ylioppilaitten keskuuteen ja teki heihin syvemmän vaikutuksen kuin hehkuvinkaan kaunopuheisuus. — Työn tuli aina olla ensi sijalla hänen elämässään. "Sitä minä nyt eniten toivon, että *todella etsisin Jumalan kunniaa ja etua* ennen muuta ja täyttäisin tehtävän, jonka hän on antanut suorittavakseni", hän kirjoittaa saman vuoden syyskuussa erälle suomalaiselle ystävälleen. "Tarkoitin — Kristuksen elämässä on niin suurta ja syvällistä se, että Hänellä oli niin suuri elämänpäämäärä, jonka vuoksi Hän eli: 'Minä olen kirkastanut sinut maan päällä — — — Olen täyttänyt sen tehtävän, jonka annoit minulle tehdäkseni.' (Joh. 17: 4.) Jospa olisi samoin meidän elämämme! Kuinka innokkaita olisimme silloin levittämään Herran valtakuntaa, ja millä silmin katsoisimme kaikkia pettymyksiä, vaikeuksia, kiusauksia, kärsimyksiä. Mutta kuinka äärettömän kaukana tunnenkaan olevani siitä. Se olisi elämää, jolla olisi *yksi päämäärä, yksi tie, yksi sydän*. Kasvattakoon Herra meidät siihen."

Kun tarkastaa Paul Nicolayn elämää kokonaisuudessaan, niin tuntuu siltä, että hän oli päässyt verrattain pitkälle Jumalan koulussa juuri siinä, mistä hän tässä mainitsee. Hänen harrastuksensa olivat vähitellen keskittyneet yhä enemmän suureen päämäärään, hän pyhitti voimansa yhä ehdottomammin tuon päämäärän vaatimaan toimintaan, niin että hänen yksityiselämänsä ja yleisten pyrintöjensä välinen raja häipyi miltei näkymättömiin. Hänen omaistensa täytyi kai jo varhain tottua siihen, että saivat pitää hänet vain puolittain. Äidin kuoleman jälkeen hän piti vanhempien siskojensa kera huolta kodista — nuorin oli jo 1890 sen jättänyt menen avioliittoon kuurinmaalaisen tilanomistajan, kreivi von der Pahlenin kanssa — ja hän oli lämpimästi kiintynyt heihin sekä tuns elävästi, kuinka myötätuntoisesti he huolehtivat hänestä ja harrastivat hänen kaikkia toimiaan. Mutta sen, joka ehdoitta antautuu suureen tehtävään, tämä tehtävä aina jossain määrin eristää hänen lähimmäistään ja rakkaimmistaankin, minkä myös Paul Nicolay sai kokea. Niin Pietarissa kuin Monrepos'ssa hän oli ennen kaikkea rintamamies, jolla ei ollut omaa päätösvaltaa ja joka ei saanut unohtaa hetkeksikään,

että hänen oli kuultava ylempänsä käskyjä.

Paul Nicolay oli saanut elämältä paljon sellaista, jota pidetään ihmisen onnena, — yhteiskunnallisen aseman, varallisuutta, perhesuhteita — kaikki näytti olevan omiaan tasoittamaan hänen tietään. Mutta mieskohtaisesta onnesta ei koskaan saanut tulla hänen pyrintöjensä päämäärä. Ajallista hyvyttä hän piti haltuunsa uskottuna leiviskänä, ja tunnollisuutensa vuoksi tunsikin usein vastuun siitä raskaaksi. Monille alaisilleen ja palvelijoilleen hän oli mielestään niin aineellisesti kuin hengellisesti velkaa, ja omaisuuttaan hän tunsikin olevansa ainoastaan kutsuttu hoitamaan, ei käyttämään omaksi hyväkseen. Kun hän elämänsä lopulla — vallankumous oli tällöin huonontanut hänen taloudellisen asemansa, — suunnitteli Monrepos'n Viipurin esikaupunkeihin kuuluvien alueitten myymistä, pohti hän varsinkin kahta kysymystä: kuinka järjestäisi myynnin niin ettei vuokraaja joutuisi kärsimään siitä, ja kuinka käyttäisi niitä suuria varoja, jotka se tuottaisi hänelle. — Omalta kohdaltaan hän oli äärimmäisen säästäväinen — muistelkaamme vain hänen suhtautumistaan purjehdusjahtiinsa. —

Jo varhain paroni Nicolay oli raamattuun nojautuen (lähinnä 5 Moos. 14: 22:een) määrännyt tulojensa kymmenykset uskonnollisiin ja hyväntekeväisyystarkoituksiin. Tämä rahamäärä osoittautui kuitenkin pian riittämättömäksi. Ennen kaikkea hänen omasta toiminnastaan — matkoista, Venäjän ylioppilasliikkeestä, jota hän varsin tuntuvasti tuki y.m. [Suomenkin Kristillistä Ylioppilasliittoa paroni Nicolay kannatti taloudellisesti, joskin vähemmässä määrin. Hänen kuoltuaan liitto sai Smk. 30,000, jotka hän oli jälkisäädöksessään määrännyt sille. — Pelastusarmeijan slummityö Viipurissa sai hänestä lämpimän ystävän.] — koitui suuria menoja. Anteliaasti hän myös kannatti pakanalähetystä, jota hän harrasti lämpimästi, varsinkin "China Inland Mission'ia" (Kiinan Sisälähetystä), jonka työhön hän oli tutustunut englantilaisten ystäviensä kautta. Niinkuin muihinkin varakkaihin turvautuivat häneenkin — kirjeellisesti tai suullisesti — monet kertoillen hänelle todellisia tai kuviteltuja tarpeitaan. Hän ei yleensä voinut mielestään jättää tällaisia pyyntöjä huomioonottamatta — enimmäkseen hän halusi hankkia varman selon oloista, joiden vuoksi oli vedottu häneen, ja pyysi, kun ei voinut sitä itse tehdä, tietoja ja neuvoa uskotuilta ystäviltaan. Jos avunpyytjä oli helsinkiläinen, kohdistettiin kyselyt siten monesti K. A. Wredeen, joka kaupunginlähetykseen perehtyneenä monta kertaa saattoikin auttaa häntä näissä tiedusteluissa. Häntä vaivasi, jos hän huomasi, että häntä joskus koetettiin pettää — varsinkin häntä kuohutti se, että jotkut hänen puoleensa kääntyessään olivat olevinaan uskovaisia luullen sen edistävän asiaansa. Paroni Nicolay oli harvoin haluton auttamaan hädänalaista. Niin laajeni yhä hänen yksityisen hyväntekeväisyytensä piiri, kunnes — mikäli ystävät saattoivat huomata — hyvin suuri osa hänen tuloistaan meni hädänalaisten ihmisten tai hyödyllisten yritysten kannattamiseen, tavalla tai toisella.

Kuinka laaja tämä hyväntekeväisyys todellisuudessa oli, voitaneen tuskin sanoa, sillä Paul Nicolay noudatti kirjaimellisesti Jeesuksen vuorisaarnan kehoitusta jakaen almuja niin, ettei vasen käsi tietänyt, mitä oikea teki. Hänen antinsa ei pukeutunut pöyhkeilevien lahjoitusten muotoon, joista lehdet kertoilevat tai joita korein puhelein ylistellään. Paul Nicolay ei yleensääkään ollut niitä, jotka saavat koko palkkansa täällä maan päällä. Pastori H. Valkama, joka Viipurin esikaupunkien pappina joutui tekemisiin Monrepos'n omistajan kanssa, sanoo tätä elämäkertaa varten antamassaan lisässä: "Oikeastaan hän puhui verrattain vähän rakkaudesta, mutta hän toimi sitä enemmän rakkauden hengessä. Sillä lukemattomat kerrat hän antoi suoranaista aineellista apua, joka kaikessa hiljaisuudessa loi päivänpaistetta ja iloa puutteen majoihin. — Hän ei pitänyt luetteloa näistä hyvistätöistään eikä sallinut muittenkaan siihen ryhtyä. Mutta kaikkien orpojen isällä ja leskien turvalla on ne sittenkin muistissaan."

On luonnollista, että paroni Nicolayn huolenpito hyvin suurelta osaltaan kohdistui juuri hänen alustalaisiinsa Viipurin esikaupungeissa — Pikiruukissa, Saunalahdessa, Likolammissa ja Sorvalissa. Mikäli hänellä oli aikaa oli hän heille hyvä isäntä. Hänen suhteelleen mäkitupalaisiin ja työmiehiin antoi leimansa se velvollisuudestaan tietoinen vakavuus ja lahjomaton oikeudentunto, jotka aina olivat hänelle ominaiset. Aina auttamaan auliina milloin tarvittiin, hän toisaalta vaati kaikilta tarkkuutta työssä. Rehellisyyteen ja täsmällisyyteen, jotka olivat hänelle itselleen tunnuksellisia ominaisuuksia, hän koetti kasvattaa ympäristöönsäkin. Niinpä hänessä, vaikka hän muuten oli kylläkin hyvänsävyinen, saattoi ilmetä ankaruutta, kun joku vuokraajista hänelle ilmoittamatta jätti sovittuna päivänä vuokransa maksamatta. Jollei joku voinut ajoissa maksaa, odotti hän tämän ilmoittavan siitä, ja jos niin tapahtui, oli asia hänen mielestään järjestetty toistaiseksi. Huolimattomuus ja välinpitämättömyys herättivät hänessä syvää mielipahaa. Talon palvelijatkin tunsivat paronin täsmällisyyden vaatimuksen, jota heistä oli usein vaikea täyttää. Mutta monta kertaa he seisoivat hämillään punastellen isäntänsä edessä, kun tämä — vielä ankarampana itseään kuin muita kohtaan — kohteliaalla tavallaan pyysi anteeksi jotakin vähäpätöistä laiminlyöntiä, johon hän oli mielestään syyppää. "Kuinka paljon useammin minä itse olin ollut paljoa huolimattomampi!" sanoi muuan palvelijatar paronin kuoltua hänestä puhuessaan. Ja ominaisuutena, johon oli erikoisesti kiinnittänyt hänessä huomiota, hän mainitsi lisäksi *kärsivällisyyden*, tuon "jalokiven", jota Paul Nicolay itse oli pitänyt vaikeimmin saavutettavana.

Niin paroni Nicolay tuli vaikuttaneeksi hyvää Monrepos'ssa ei vain toiminnallaan, vaan yhtä paljon

olemuksellaan. Mutta teossakin hän harrasti alustalaistensa hengellistä kehitystä. Viime vuosina tilalla oleskellessaan hän kävi aina sunnuntaiaamuisin Hiekan pienessä vaatimattomassa rukoushuoneessa — "hän tuli sinne rukoilevana", kirjoittaa pastori Valkama, "kuunteli hartaana saarnaajan sanoja ja rukoili hänen puolestaan." Näin hän joutui sisäisiin kosketuksiin sekä esikaupunkipapin että tämän seurakunnan kanssa, ja pian alkoi hänen aloitteestaan järjestetty työ Hiekan nuorison keräämiseksi hartaus- ja raamatuntutkisteluhetkiin. Tämä työ jatkuu yhä niin Hiekassa kuin Likolammissa, onpa suunniteltu sen ulottamista muihinkin esikaupunkeihin. Kun oli kyseessä seurakuntatalon rakentaminen Sorvaliin, omaksui paroni Nicolay lämpimästi tämän ajatuksen, lahjoitti perusrahan rakennusta varten ja seurasi hartaasti yrityksen jatkuvaa kehitystä.

Paljoa aikaisemmilta ajoilta oli peräisin paroni Nicolayn tottumus koota joka päivä kello puoli yhdeksältä Monrepos'n suomeapuhuva väki aamurukouksiin. Hän luki silloin heille itse Uutta Testamenttia, johtipa lauluakin soinnuttomalla, mutta jotenkin varmallalla äänellään. 1890-luvulla hän alkoi sitäpaitsi pitää aamuhartaushetkiä myös talon venäläiselle palvelusväelle. Hänen äitinsä ja myöhemmin hänen sisarensa keräsivät hartaushetkeen kaikki — vieraat ja palvelijat, — jotka ymmärsivät saksaa. Näin täytti vähitellen omistajan henki koko talon.

Ylläolevasta selviää jo kylläkin, etteivät ne kuukaudet, jotka paroni Nicolay vietti vuoden mittaan Monrepos'ssa, tulleet olemaan yksinomaan tai edes pääasiallisesti lepoaikoja. Mutta eräs seikka aika ajoin pikemminkin raskautti olon vanhassa kodissa: tilan sopimaton ilmasto, joka johtui sen alavuudesta lahden, n.s. Suomenvedenpohjan, rannalla, josta aamuin illoin kohosi kosteata usvaa. Tämä ei tietystikään ollut terveellistä sille, joka niinkuin paroni Nicolay sairasti malariaa. Syksyllä 1910 hän kirjoittaa siitä kirjeessään: "Minä voin niin hyvin kuin Monrepos'ssa on mahdollista. Täkäläinen vesi ja ilma vaikuttavat minuun jollain lailla haitallisesti, ja usein olen tyytymätön sekä niihin että itseeni. Joskus ajattelen, ettei Jumala tahdo minun juurtuvan tänne, jotten jättäisi Venäjän ylioppilastyötä." Tuo ajatus — että hänen Monrepos'ssa viihtymättömyydellään oli erikoinen tarkoitus — oli jo aikaisemmin johtunut hänen mieleensä. Kun hän v. 1908 miettii, "miksei hänellä ole kotia, jossa hän voisi elää", hän lisää: "Jos niin on laita ylioppilastyön vuoksi, niin täytynee ylioppilastyön olla sen arvoinen."

Paroni Nicolayn kiintymys edeltäjiensä rakastamaan paikkaan, missä hän itsekin oli nuorena viettänyt monta hupaista hetkeä, laimenee siis vuosien vierieessä. Puiston kaunistamiseen hänellä ei ollut harrastusta — hän tyytyi pitämään kunnossa entiset istutukset, mikä jo sekin vaati paljon vaivannäköä. Puistosta, joka oli avoinna yleisölle, oli sitäpaitsi huolta, osa kävelijöistä kun harjoitti siellä ilkeävaltaisuutta. Penkit kaadettiin kumoon tai siirrettiin sijoiltaan, huvihuoneitten seinät piirrehtiin täyteen kirjoituksia, muistomerkkejä tärveltiin — vieläpä itse Ludwigsteinissä häirittiin hautaristin rauhaa monet kerrat. Näin joutui paroni Nicolay, joka olisi mielellään tahtonut uskoa ihmisissä asuvaan hyvään, Monrepos'ssa päivittäiseen, juuri typeryydessään niin tuskalliseen kosketukseen heissä olevan pahan ja ruman kanssa — ja se vaikutti masentavasti.

Tuskinpa siksi on syytä ihmetellä, että hän usein juuri Monrepos'ssa tunsu itsensä väsyneemmäksi, voimattommaksi vastustamaan omia heikkouksiaan, tunsu olevansa täällä vähemmän "paikallaan" kuin monissa muissa paikoissa. Olemme nähneet, että hän täälläkin taisteli miehekkäästi täyttääkseen velvollisuutensa, mutta taistelu kävi hänelle aika ajoin vaikeaksi, eikä ehkä liene aivan epäoikeutettu tuo erään hänen ystävänsä sana, ettei hänellä ollut oikein hyvää "kotituulta". Hilpeys, joka muuten oli hänen viehättävimpiä puoliaan, hävisi hänestä usein kokonaan perintötilalla. Molempain siskojensa parissa hän sentään vietti Monrepos'ssakin monta valoisaa rauhanhetkeä, mutta jos hän syksyisin käväisi yksin tuossa vanhassa talossa, silloin varsinkin saattoi sinne asustunut kaihomielisyys kokonaan vallata hänet. Yksinäisinä hetkinä, jotka hän vietti pienessä yläkerran huoneessa, minkä Monrepos'n herra oli valinnut omakseen, ja missä krusifiksi vuoteen yläpuolella oli sen harvoja koristeita, saattoi hänen sydämeensä hiipiä kalvava kaipuu omistaa ne maalliset aarteet, joita hänelle ei oltu suotu — rakastettu vaimo ja iloisia lapsia. Niinpä hän kirjoittaa esim. syksyllä 1913: "Viime päivinä olen tuntenut kalvavana tuskana yksinäisyyteni ja kadun, etten ole nainut nuorena. On niin luonnotonta, ettei ole omaa kotia, mutta katumus on nyt myöhäinen. Jos olisin naimisissa, ei minulla olisi ollut harrastusta, ei liioin varoja työhön ylioppilasliikkeen hyväksi. Ehkä palkka odottaa toisessa maailmassa — mutta mistä palkka, kun ei ole ansiota? Kenties tämä kalvava yksinäisyudentunne jouduttaa Pietariin siirtymistäni ja kiihoittaa minut työhöni. Viiniköynnöstä leikataan, jotta sen elinneeet keskittyisivät yhteen suuntaan. On kuin Jumala olisi leikannut minua, katkaissut muut toiveet saadakseen minut kulkemaan vain yhteen suuntaan. Kenties täytyy rinnassa olla haava, jotta neste virtailisi, jotta olisi herkkyyttä ja hedelmänkasvua. Kristus sanoo: Jokainen, joka on luopunut taloista tai vanhemmistaan j.n.e. Jumalan valtakunnan tähden, on monin verroin saava takaisin tässä ajassa ja tulevassa maailmassa iankaikkisen elämän. [Kuvaava on paroni Nicolayn raamatussa Matt. 19: 29:nteen liittyvä huomautus: 'Kyllä Jumalan palvelija saa korvaukseksi enemmän kuin hän menettää, mutta älä ajattele sitä, älä tingiskele Jumalan kanssa.')] — Oli miten oli — minun menetykseni on ollut välikappaleena auttamassa joitakuuta toisia siveellisesti ja hengellisesti — se on jonkinmoinen lohdutus."

Ylioppilasliike — se ajatus auttoi hänet monesta tuollaisesta synkästä hetkestä, tuo tietoisuus, jonka

olemme usein tavanneet hänessä, että siunauksen levittäjän täytyy vuodattaa vertaan. Yhtä vähän kuin 1899 hän antausi raskaitten ajatustensa valtoihin. Vaikka hänen joskus oli tapana nimitellä itseään ihmisvihaajaksi, ei katkeruus todellisuudessa koskaan päässyt juurtumaan hänen sydämeensä. Vaikka hän oli luonnostaan erakko, vei hänen Jumala-suhteensa hänet harvinaisen syvälliseen ja lämpimään elämänyhteyteen monien häntä ympäröivien ihmisten kanssa. Paul Nicolay kykeni antamaan paljon — hän sai myös paljon vastalahjaksi. Hänestä ei voi puhua koskettelematta samalla hänen ystäviään, joiden kiintymys ja vieraanvaraisen avoin koti korvasivat hänelle mitä häneltä itseltään puuttui, antoivat sitä päivänpaistetta, joka ei ollut saanut valahtaa hänen omalle tielleen. Jalojen luonteitten eläytymiskyky sai hänet täysin nauttimaan ystävien onnesta, eikä hänen olemuksensa valoisa puoli koskaan niin päässyt oikeuksiinsa kuin hänen suhteessaan heihin ja käynneillään heidän kodeissaan.

Ensi sijalla on näiden joukossa Mr. Wilderin koti Norjassa. Kauniissa "Norheim'in" huvilassa Veldressä, Mjösenin rannalla, Paul Nicolay viihtyi sanomattoman hyvin. Jokainen, joka on Veldren asemalta kavunnut metsäpolkua, joka tummien, honkia kasvavain ylännteitten ja sorjien vuorenrinteitten lomitse johtaa vaalealle, lehtevien koivujen ja puutarhan kukkarunsauden ympäröimälle talolle [vertaa: Ad Lucem N:o 5, 1910: "Käynti Mr. Wilderin kodissa."], on kokenut mikä kodikkuus ja rauhan tunne lehahtaa vastaan jo perille tullessa, ja hän ymmärtää, että tämä paikka saattoi tarjota iloa ja lepoa kaikille siellä kävijöille. Ei vain seudun kauneus, ihana näköala järven yli, ei vain kirkas, leuto ilma — ei, vaan isännän ja hänen vaimonsa tervetuliaisten lämpö ja ennen kaikkea tunne siitä, että "koti oli rakennettu kalliolle", soi mielelle niin mieluisaa lepoa. Koti oli avoinna seudun rahvaalle ja sen lapsille, ja sitäpaitsi siitä tuli kaikkien Norjan kautta matkustavien, kristillisen elämän alalla työskentelevien luonnollinen yhtymäpaikka. Jumalan valtakunnan asiat olivat täällä keskipisteenä. "Työ, opiskelu, urheilu, oleskelu tässä ihanassa luonnossa, kaikki tapahtuu siinä hiljaisessa, hilpeässä hengessä, joka on tietoinen siitä, että Jumala on ensimmäinen ja viimeinen." Täällä oli oikea ilmasto Paul Nicolaylle — mutta enemmän kuin kaikkeen muuhun hän pani arvoa seurusteluun Mr. Wilderin itsensä kanssa, jonka valoisa, sopusointuinen olemus ikäänkuin täydensi hänen omaa, taistelunpitoisempaa luontoaan — samalla kuin näiden molempain miesten välillä vallitsi syvä, kaikille ilmeinen hengenheimolaisuus. "Oli kuin olisimme tunteneet ja ymmärtäneet toisemme täydellisesti", kirjoitti Mr. Wilder ystävänsä kuoltua. "Norjassa yhdessä viettämämme ajat olivat minulle enemmän kuin voin sanoin selittää — nuo pitkät kävelyt honkien siimeksessä, jolloin uskoimme toisillemme kokemuksiimme ja puhelimme elämän syvimmistä kysymyksistä sekä siitä, mitä Kristus oli meille." —

Mutta jos tämän veldreläisperheen vanhemmat jäsenet olivat onnellisia hänen seurassaan, eivät kodin nuorimmat pitäneet tätä vierasta sen vähemmässä arvossa. Hän oli hyvin lapsirakas, ja nuo neljä Norheimin tyttöstä tiesivät aina varmasti saavansa hänestä leikkitoiverin. Vakavan raamatuntutkistelun jälkeen hän saattoi liittyä heihin laittaakseen heille paperileijan tai ryhtyä taisteluun aseinaan rakkaat määnninkäpynsä — ja lasten ilo oli rajaton. Aterioilla hän saattoi ihan poikamaisen vallattomana siroittaa sokeria munakokkeliin tai pippuria ruokalajiin, johon tuo mauste ei kuulunut, ja illalla hänellä oli ehkä valmiina yllätys — rakettiaineksia, jotka otettiin esille yleisen riemun vallitessa. Ihmekö siis, että lapset kyllä tiesivät antaa arvoa rakkaalle "Pluncle'illeen", joksi he nimittivät paroni Nicolayta — nimitys oli yhdistelmä hänen ristimänimestään ja englantilaisesta sanasta "uncle" — setä.

Suomessakin Paul Nicolaylla oli ystäviä, joiden parissa hän tunsu itsensä täysin kotiutuneeksi. Kuvauksemme varrella on ollut usein aihetta mainita vapaaherrat Henrik ja K. A. Wrede. Tällöin lienee myös käynyt selväksi, mitä yhteistyö jälkimmäisen kanssa merkitsi paroni Nicolaylle. He olivat tutustuneet v. 1894, aikana, jolloin K.A. Wrede omain sanainsa mukaan ei ollut vielä "astunut täyttä askelta kristityksi", ja Nicolayn "elämästä, sanoista ja neuvoista" oli hänelle paljon apua sekä silloin, kun tuo askel oli astuttava, että pitkin hänen elämänsä Kristuksen työssä toimiessa. Samoin joutui paroni Wreden ystävyys tukemaan Paul Nicolayta monessakin suhteessa. He tapasivat toisensa usein, ja heistä tuli työtovereita sanan kauneimmassa merkityksessä — niin suomalaisissa ylioppilaskokouksissa kuin sittemmin kirkollisella työmaalla. Kun heidän kehityksensä aluksi kulki hieman eri suuntiin, joskin pohja oli yhteinen, oli ajatustenvaihto, jonka seurustelu tarjosi, sitäkin rikkaampaa. Päiviä, jotka paroni Nicolay vietti K. A. Wreden luona — talvisin Hagan huvilakaupungissa lähellä Helsinkiä ja kesäisin Karlstorpissa Wredbyn mailla — hän aina muisteli jäljestäpäin ilomieliin, ja pitemmän eron sattuessa oli sisällökäs kirjeenvaihto yhdysiteenä hänen ja ystävänsä ja tämän perheen välillä — "Paavalin" ja hänen "rakkaan Tiituksensa" — kuten he kirjeissä nimittelivät toisiaan.

Oli vielä Suomessa toinenkin paikka, jonka rakkaimpia vieraita oli paroni Nicolay, ja jossa hän aina oleskeli mielellään, sillä sieltä lehahti häntä vastaan teeskentelemätön rajaton myötätunto. Se paikka oli Toivola, jonne hänen oli tapana pistäytyä tervehtimään paroni Henrik Wredeä ja tämän "Jumalan lahjaa", joksi hän joskus nimitti paronitar Ellen Wredeä.

Täällä hän sai, kuten Norheimissä, olla aivan vapaasti, niinkuin siellä hän sai Toivolassakin hengittää puhdasta, rauhoittavaa maaseudun ilmaa ja lämmitellä perheonnen ja ystävällisyyden säteilyssä. Ulkomaisissa tai suomalaisissa parantoloissa oleskeltuaan hän saapui mielellään Toivolaan "toipumaan". Hänen ystävänsä tietävät kertoa monia pikku piirteitä hänen täällä tuntemastaan

kodintunteesta — kuinka hän iltaisin tahtoi valmistaa ja tarjota teen — sen taidon hän oli oppinut Venäjällä ja Englannissa — ja monesti itse läksi noutamaan teevettä keittiöstä, tai kuinka hän joka käynnillään kulki isäntänsä mukana puutarhaan tai kanahuoneeseen iloitakseen hänen kanssaan kaikista uusista tai vanhoista nähtävyyksistä. Tuo jälkimmäinen tapahtui kylläkin lähinnä myötätunnosta ystävän rientoja ja, pyrintöjä kohtaan, sillä itse hän ei juuri harrastanut maataloutta. Ainoastaan koiria hän osasi todella arvostella — ja niitä on Monrepos'ssa aina ollut runsaasti, kun taas Toivolalla oli ennen kaikkea tarjota kauniita hevosia ja lemmiä sekä siipikarjaa. Häntä saattoi usein huvittaa ankan- ja hanhenpoikasten loiskina joessa, mutta eri lintulajit ja karjarodut y.m.s. kaikkine yksityiskohtineen eivät kiinnittäneet hänen mieltään. Myös kasvien elämä oli hänelle varsin vieras, ja usein oli hänen tapana laskea leikkiä keunoista kasviopintiedoistaan. Häntä viehättivät toisenlaiset luonnonilmiöt; niinpä hän mielellään tutki kirkkaina syysiltoina tähtitaivasta, joka oli hänelle hyvinkin tuttu. Kun paroni Wrede moitti häntä harrastuksen puutteesta maanviljelysasioissa, koetti hän puolestaan innostuttaa ystäväänsä tekniikan alalla tehtyihin ihmeellisiin keksintöihin, joita hän koko ikänsä seurasi vilkkaasti. —

Toivolassakin oli hänen ystävänään talon nuori tytär — ja häntä hän mielellään auttoi koulutöissä, eikä vain vieraisissa kielissä, vaan myös maantieteen läksyissä ja fysiikan ja matematiikan tehtävissä. Moniksi tunneiksi antautui paroni Nicolay täälläkin työhönsä — mutta samalla hänellä oli aikaa nauttia ulkoilmaelämästä. Hiihtoretket talvisin ja kesäisin lepo hetket joenrannassa onkivapa kädessä tai kävelyt ihanissa havumetsissä virkistivät, ja hän antoi niille sitä enemmän arvoa kun niiden joka tapauksessa täytyi supistua vähiin. —

Mutta eivät häntä toivolaiset muistele hauskana ja herttaisena seuraihmisenä, vaan hiljaisena, totisena "Jumalan miehenä", jonka rukoukset, puheet ja koko olemus avasi heille uusia näköaloja hengen maailmoihin. Sama muisto on jäänyt hänestä moniin muihin ulkomaisiin ja suomalaisiin koteihin, joissa hän vieraili lähetysmatkoillaan. Paljoa useammat, kuin hänen elämäkertansa voi mainita hänen ystävinään, säilyttävät tämän muiston kalliina aarteenaan. Ja hänelle itselleen oli hänen kaikkialla saamansa rakkaus osa siitä palkasta, jota se Herra, jonka kanssa hän ei koskaan tinkinyt, runsaskätisesti soi palvelijalleen.

LÄHDÖN AIKAA.

"Sillä minulle on eläminen Kristus ja kuoleminen voitto."

[Nämä filippiläiskirjeen ensimmäisestä luvusta otetut sanat on aiottu piirtää Paul Nicolayn haudalle pystytettävään hautapatsaaseen.]

Tammikuussa 1917 paroni Nicolay oli pahasti sairaana Monrepos'ssa. Sairauden kestäessä hänen ajatuksensa kiertelivät koko ajan Venäjällä, työssä, josta hänen ei vielä ollut täytynyt luopua. "Kuka täyttää paikkani Pietarissa, jos minä kuolen?" hän kirjoittaa päiväkirjaansa. "Jos minä nyt kuolen, näyttää siltä, ettei Jumala enää voi käyttää minua. Ensin toivehikkaalta näytäneen elämän surullinen loppu! Vakava ajatus tuo, että olet ehkä lähellä loppuasi ja yhä niin huono kristitty." Ja kun voimat hiukan vahvistuivat, rukoili hän Jumalaa antamaan hänen pitää sydämensä yhtä herkkänä ja armolle avoimena kuin sairautensa päivinä.

Hänen terveytensä pysyi jonkun aikaa horjuvana, ja niinkuin aikaisemmin hän pelkäsi keuhkotautia. Mutta tutkimuksessa ei nytkään ilmennyt mitään sensuuntaista. Mutta hän tunsu itsensä hyvin uupuneeksi, ja päiväkirjamerkinnot osoittavat, ettei kuolemanajatus väistynyt. Syntymäpäivänään — heinäkuun 14:ntenä — hän kirjoittaa: "Minä olen valmis kuolemaan tai olen iloinen, jos saan elää, kunhan saan taas tehdä työtä murtumattomin voimin" — kenties itsetiedotonta kaikua Paavalin sanoista filippiläiskirjeen ensi luvussa (22 v.). Ja niinkuin suuren apostolin mielessä, kun hän kirjoitti nämä sanat Filippin seurakunnalle, yhtyi myös Paul Nicolayn mielessä aavistus ehkä piankin tapahtuvasta lähdistä ajatukseen kohtaamisestaan Herransa kanssa, jota hän palveli. "Jos Kristus tulisi huomenna, olisi ainoa lohtuni tieto siitä, että olen Hänen omansa", hän kirjoitti syyskuussa. Kristuksen toinen tulemus, joka oli ehkä piankin tapahtuva, kenties jo hänen eläissään, oli käynyt hänelle yhä enemmän todellisuudeksi.

Joskin tämä ajatus — noin v. 1910 — oli tullut kalliiksi hänelle itselleen, ei hän kuitenkaan tahtonut ottaa sitä julkisten tekstinselitysten ja yleisen keskustelun aiheeksi. "Minä uskon niinkuin sinäkin, että on hyvä olla puhumatta liian paljon Herran tulemisesta, mutta olla itse valmiina", hän kirjoitti 1915 K. A. Wredelle. "Mutta kun tapaamme *uskovaisia* kristityitä, on velvollisuutemme auttaa heitä saamaan

valoa tähän kysymykseen — ja odottaa sitä päivää iloisen vakavina, ilman pelkoa ja vavistusta." Sotatapausten kehitys, suuret valtiolliset mullistukset, yleinen mieltenkuohu, pahan näennäinen riemuvoitto kaikilla aloilla se vahvisti hänessä yhä ajatusta, että Kristus oli itse tarttuva tähän maailman murhenäytelmään, että lupaus Hänen tulemisestaan omiansa pelastamaan nyt oli täyttyvä.

Paroni Nicolay joutui läheltä koskettamaan ajan kauhuja — niinpä hän kerran sattumalta joutui äsken murhatun serkkunsa, kenraali Stackelbergin, verisen ruumiin ääreen Pietarin kadulla, ja pian sen jälkeen yrittivät sotamiehet vangita hänet itsensä. Mutta ei oman kärsimyksen pelko johtanut häntä etsimään lohtua ylimaailmaisesta toivosta — "Jumalan rauha ympäröi meitä yhä", hän kirjoitti maaliskuussa kanuunanpaukkeen täyttäessä kaupungin — vaan pikemminkin tuska, jota hän tunsi nähdessään synnin vallan ihmiselämässä. "Iloisen vakavana" hän siksi odotti elämänsä viime vuosina tuota suurta tapahtumaa — ja kun hän lukemalla jotakin Ilmestyskirjan selitystä oli saanut ajatuksen, että se sattuisi juutalaisten uudenvuodenjuhlaiksi, oli hänen tapana joka vuosi niihin aikoihin kysellä kirjeissään lähimmiltä ystäviltaan: "Muistatko, että pian on taas tuo 'ratkaiseva päivä'?"

Tuo odotus ei ollut levotonta eikä kiihkoista — pikemmin siinä oli lapsekasta joulutunnelmaa, josta surun ja työn täyttämään arkeen heijastui valoisa, pyhä hohde. Ja vähitellen kävi hänelle perin tärkeäksi muittenkin opastaminen tälle odotuksen ja valvomisen tielle. Niinpä sanotaan toukokuussa 1917 Mr. Woodille kirjoitetussa kirjeessä, josta on jo aikaisemmin lainattu muutama rivi:

"Tämä äärettömän hirveä sota näyttää joutuvan lopulle, sillä kaikki riitapuolet uupuvat ja elintarpeista on puute. Muutamat merkit tuntuvat viittaavan Herramme lähestyvään tulemiseen — äärimmäisantikristillisen sosialidemokratian ja anarkian suunnaton kehittyminen ja toisaalta monissa sydämissä havaittava evankeliumin jano, evankeliumin, joka on vapaasti saatavissa kaikkialla tässä maassa [Venäjällä]. Tiedättekö, että koko muhamettilaismaailma odottaa Jeesuksen Kristuksen tuloa, joka, niinkuin sanovat, ei kuollutkaan ristillä, vaan otettiin taivaaseen ja palaa maan päälle hallitsemaan muslemilaisena ruhtinaana, surmaa antikristuksen, kuolee ja haudataan Medinaan Muhammedin viereen? Ja tiedättekö, että buddhalaismaailma odottaa Buddhan uutta ruumistusta Metteyahin (Messiaan) nimisenä, joka on oleva olennoitu rakkaus? On surullista, etteivät kristityt näy ottavan lukuun tätä tulevaa tapahtumaa, ei ainakaan kirkko suurin piirtein."

Oli kuin Paul Nicolayn sisäisessä elämässä olisi tänä aikana tapahtunut hiljainen voimain keskitys — valmistus seuraavan vuoden myrskyihin. Hän jätti haihtumattoman vaikutelman moniin, jotka tapasivat hänet Runnilla, missä hän kesällä 1917 hoiti terveyttään. Kun hän parantumiskautensa päätyttyä palasi Monrepos'hon, ei hän tietänyt, että kotitilasta nyt oli tuleva hänen ainoa kotinsa aina kuolemaan asti. Runnilla-olo oli ollut hänelle terveellinen, mutta lepoa, jota hän olisi tarvinnut sen jälkeen, ei seuraava syksy suonut hänelle enempää kuin kenellekään muulle. Ajan levottomuus ryntäsi vastustamattomasti tuon rauhaisiin perintätapoihinsa kiintyneen vanhan herraskartanon yli. Jo kesällä oli ollut pakko poistaa puistosta kaikki keisaripatsaat, kun yksi niistä oli särjetty. Mutta pian tapahtui paljoa kauheampaa aivan välittömästi Monrepos'n asukkaitten lähistöllä. Syyskuun 11:ntenä sotamiehet hirttivät erään tykistökapteenin aivan puiston laidasta alkavaan metsään, ja pian sen jälkeen tuli sama kohtalo kahdenkymmenen muun upseerin osaksi. Paroni Nicolaynkin kotiin sotilaat tulivat "etsimään upseereja" ja vielä toistekin luultavasti aikoen vangita hänet, mutta silloin onnistui erään tilalla työskentelevän venäläisen työmiehen pelastaa isäntänsä vaarasta.

Marraskuun lakon aikana paroni Nicolay oli täydessä toimessa — seurakuntaliiton kehoituksesta hän esiintyi useita kertoja Viipurissa puhujana sekä pienissä piireissä että suurelle yleisölle. Hän alkoi nyt m.m. pitää raamatuntutkisteluita filippiiläiskirjeestä — tuosta kärsimyksen ja voittoisan ilon kirjeestä, johon hän oli syventynyt ja johon hän oli venäläisiä ylioppilaita varten kirjoittanut samanlaisen selityksen kuin hänen Markuksen evankeliuminsa "käsikirja" oli. Pahimpina marraskuunpäivinä oltiin aikeessa peruuttaa kokoukset, mutta päätettiinkin sentään jatkaa. Paroni Nicolay kulki monet illat kaupunkiin ja sieltä takaisin tuon pimeään, huonoon huutoon tulleen metsän läpi, iloiten siitä, että Jumala varjeli hänet pelkäämästä noilla retkillä.

"Me istumme Jumalan koulupenkillä ja opimme uskomaan näkemättä", hän kirjoitti K. A. Wredelle, kun lakko aika oli ohi. "Kalliin opetuksen saa, ken oppii käsittämään, että me tosiaan voimme todellisissa vaaroissa ja hädissä olla rauhassa, koska Jumala pitää huolta lapsistansa. Herran läsnäolo, varjelus ja uskollisuus on tosiasia, sen saamme huomata yhä uudelleen."

Paul Nicolay tunsi näihin aikoihin syvästi, että hänen nyt enemmän kuin koskaan "tuli olla Herran suuna ja Jumalan viestin tuojana". Viipurissa hän ei pitänyt ainoastaan raamatuntutkisteluja, vaan myös esitelmiä sekä alusti eräässä keskustelutilaisuudessa ajankysymyksen: "Mitä tämä aika vaatii kristityltä?" Joulukuun alussa hän kertoi kaupungin venäläisessä reaalikoulussa ylioppilaitten kristillisestä maailmanliitosta, ja saman kuun lopulla hän kävi Pietarissa, missä piti esitelmän Johannes Kastajasta. Vaikka hän nauttikin, kun sai olla erillään suurkaupungin humusta, toivoi hän kuitenkin, että Monrepos'ssa-olo muodostuisi vain lepoajaksi, ja että "Herra seuraavana vuonna taas tahtois

käyttää heikkoa palvelijaansa". Vielä kerran hän matkusti Pietariin tammikuun 24:ntenä 1918, ja siellä hän puhui tuolle sanomattomiin kärsimyksiin tuomitulle kaupungille Ilmestyskirjan 21: 5:n värssyn sanoista: "Katso, uudeksi minä teen kaikki" — vei viimeisen toivehikkaan viestinsä ihmisille, joiden parissa hän oli työskennellyt niin kauan. —

Vuodenvaihteessa paroni Nicolay kirjoittaa: "Niin päättyy siis tämä hirveä vuosi, kauhein koko elämässäni, ja kuitenkin vuosi, jona Jumalan hyvyys ja uskollisuus ei ole koskaan pettänyt. Kiitos ja ylistys!" Uudesta vuodesta tuli vastavierinyttäkin kamalampi, mutta häntä ympäröi sama rauha, ja Jumala käytti palvelijaansa lakkaamatta. Kun vähitellen kaikki tiet muuallepäin telkeytyivät, omistautui paroni Nicolay, kuten sanottu, työhön Viipurin seurakuntaliitossa. Hän sai raamatuntutkistelunsa filippiiläiskirjeestä päätetyiksi säännöllisesti pidetyissä torstainkokouksissa ja alkoi sitten tutkielmasarjan Jeesuksen vertauksista — Luukkaan 15:nnestä, hääjuhlasta, kylväjästä, viinitarhan työmiehistä, kymmenestä neitsyestä, kymmenestä talentista — ja jatkoi näin aina toukokuuhun asti, siis koko "punaisen kauhunajan", joka Viipurissa alkoi tammikuun lopulla ja ulottui huhtikuun viime päiviin. Tämän ajan kokemuksista hän kirjoittaa helmikuun 13:ntena Mr. Mottille:

"Me elämme kauheita aikoja, niinkuin luultavasti tiedätte, sekä Venäjällä että täällä Suomessa, missä käydään sisällistä sotaa. Eteläosa, siihen luettuna Turku, Helsinki, Tampere, Kotka ja Viipuri, ovat punakaartilaiden käsissä — Venäjän bolševikkien kaksoisveljien, jotka aikovat toteuttaa täällä sikäläiset kummalliset sosialistiset teoriat. Uskon silmä näkee siinä välttämättömän rangaistuksen, joka on Jumalan lähettämä eikä kestä iäti. Ihmishenki ei nyt maksa paljoa Venäjällä eikä Suomessa. On epämieluisia tunteita olevansa vallankumouksellisen väkijoukon ja sen teoretisoivien johtajien vanki, tietäen samalla, että nälänhätä tosiasiallisesti uhkaa juuri nyt — ja kuitenkin tämä on uskon koulutusta. Meiltä ei ole toistaiseksi puuttunut mitään ja olemme tulleet ilmeisesti varjelluiksi. Jumala on, sen uskomme, pian poistava tämän ruoskan — niin pian kuin Hänen aikansa on täyttynyt. Jumala sallii auransa kyntää Venäjää ja Suomea, se on varma enne siitä, että Hän on oikeissa kylvää."

Niinkuin kirjeestä käy ilmi, ei paroni Nicolayn tarvinnut mieskohtaisesti kärsiä punaisena aikana. Tosin pitivät punakaartilaiset erään tilalla syntyneen miehen johdolla kotitarkastuksen Monrepos'ssa, mutta he käyttäytyivät "vallan siivosti", olivatpa jonkunverran hämilläänkin — ehkä siksi, että johtaja oli mieleltään suopea tilan omistajaa kohtaan ja tarkastuksen toimeenpano oli hänelle epämieluisaa. Hengellistä työtään paroni Nicolay sai tehdä esteettä — se oli hänestä mitä suurin etu. Hän oli iloinen, kun sai keskittyä *yhteen* työhön, ja kirjoitti myöhemmin, että tämä talvi oli hänelle ruumiillisesti rauhallisinta — hänenhän ei tarvinnut matkustella eikä hajoittaa voimiaan.

Sekin häntä ilahdutti, että häntä vei monet lähemmä Jumalaa. "Vallankumouksen tulen hehkussa ihmisten sydämet olivat levottomia ja kirkot täydempiä kuin koskaan tavallisina aikoina. Minut pakotettiin monesti saarnastuoliin, ja vaikei se ollut minulle mieluista, muistelen nyt kiitollisena tätä yhteistoiminnan aikaa pastori N:n rinnalla, kun me palvelimme hätään joutuneita ihmisiä", hän kirjoitti myöhemmin? Työ, johon sanat viittaavat, oli muuan esitelmäsarja, joka pidettiin kirkossa ja oli osaksi puoli apologetista laatua, kuten esim. puhe: "Kaksi pakottavaa syytä miksi uskoa Kristukseen", osaksi puhtaasti hartaudellisuudellinen, niinkuin esim. puhe: "Kristus myrskyssä". Näitä esitelmiä olivat kuulemassa monet, jotka eivät olleet koskaan olleet ahkeria kirkonkävijöitä eivätkä mielellään tulleet raamatuntutkisteluihin ja seurakunta-iltoihin — ja jotain *Jumalan todellisuudesta* toi heidän näkyvilleen puhujan levollinen luottamus ja ehdoton varmuus "näkyttömistä".—

Paroni Nicolay ei unohtanut venäläisiääkään, joita ajan myrskyt olivat heitelleet Viipuriin. Täältä työssijansa etsineitä oli myös everstinna Pashkov, joka oli asettunut kaupungin lähistöön erääseen huvilaan. Hänen luokseen kokoontuivat maanpakolaiset hartauteen ja rukoukseen, ja paroni Nicolay johti usein kokouksia. Tällöin muodostettiin uskonnollinen yhtymä, joka elää yhä hänen kuoltuaankin ja everstinna Pashkovin muutettua paikkakunnalta.

Niin toimielias kuin Paul Nicolay olikin, alkoi kuitenkin luonnoton yleinen tila tuntua yhä painostavammalta, kuta pitemmälle kevät ehti. Huhtikuussa tuli tuo suuri käänne ja sen tuoma helpotus, mutta myös sen seuralaisina uutta kärsimystä ja uutta surua. 24:ntenä valkoiset alkoivat piirittää Viipuria, ja 25:ntenä saapui parvittain pakolaisia, enimmäkseen vaimoja ja lapsia, lähiseutujen köyhää väestöä, etsimään suojaa Monrepos'sta. Täältä he saivat muutamaksi päiväksi työssijan sekä hoitoa, ja rajun ammunnan aikana, monien srappnellien räjähdellessä aivan rakennuksen vierellä, tilan omistaja luki psaltarista 46:n psalmin — "Jumala on turvamme ja voimamme" — järkytetyille vierailleen. Monrepos'hon nähden toteutuivat psalmin sanat kirjaimellisesti — ei ainoakaan ikkunanruutu edes särkynyt pommituksesta.

29:n päivän aamuna paroni Nicolay kutsuttiin ulos ja näki siellä hämmästykseseen joukon harmaapukuisia nuoria miehiä — Kajaanin rykmentin valkokaartilaisia, Viipuri oli vallattu ja ankara jännitys ohi, mutta niinkuin useimmille olivat hänellekin sitä seuranneet päivät hyvin raskaita. Hän sai nyt kuulla Viipurissa ja muissa kaupungeissa tehdyistä murhista sekä taistelun monista uhreista —

m.m. vaikutti häneen syvästi tieto, että molemmat nuoret Bruun veljekset, hänen vanhan ystävänsä pojat, olivat menettäneet henkensä. Niin pian kuin kävi päinsä hän lähti paroni Henrik Wreden kotiin iloisena tavatessaan tämän terveenä ja reippaana huolimatta kovin koetellun Kouvolan läheisyydestä. Mutta täällä hän kuuli kerrottavan monista kaameista tapahtumista.

Ettei kaikkea vääryyttä oltu voitettu sillä, että valkoiset voittivat — sitä ei Paul Nicolay voinut olla näkemättä sisäisille arvoille selkeine katseineen. Jo lähipäivinä Viipurin valloituksen jälkeen hän sai olla toteamassa kauheita kohtauksia, niinkuin silloin, kun hän matkalla Monrepos'sta kaupunkiin näki voittajien surmaavan valleilla joukon venäläisiä, jotka epätoivoisesti heiluttivat nenäliinojaan ja pyysivät armahdusta ja joista monet olivat viattomia. Vankien näkeminen, kun näitä kuljetettiin kasarmeihin, herätti hänessä niin ikään raskaita, vakavia ajatuksia. Hän oli koko olennoiltaan ja käsitystavaltaan "porvari", mutta kristitty oli hänessä luokka-ihmistä voimakkaampi, ja vaikka hänestä oikeuden tuli tehdä tehtävänsä, järkytti häntä ajatus, että *kosto* saisi tällaisena hetkenä vapaan vallan. Hän ja kauppaneuvos William Hackman julkaisivat siksi yhteisesti huhtikuun 30:ntenä Viipurin lehdissä vallassaolijoille seuraavan vetoamuksen:

"Koroitettakoon tänä vakavana hetkenä, jolloin on kyseessä niin paljon, ääni puoltamaan kiihkotonta menettelyä syyllisiksi joutuneita kansamme lapsia kohtaan sekä viisasta arvostelukykä heidän rankaisemisessaan.

"On tosin surullista, mutta välttämätöntä, että yhteiskunta puhdistetaan julmista, tunnottomista väkivallantekijöistä. Mutta useimmat nyt vangituista työläisistä eivät ole näitä. Monet työmiehistämme joutuivat punakaartiin, koska sitä ennen kuuluivat työväenyhdistyksiin, ja heidän siis nyt oli mentävä joukon mukana. He ovat kiihoittajain harhaan johtamia ja katuvat nyt syvästi sekä ovat katkeroituneita johtajilleen.

"Kohdelkoot vapauttajamme — ja me itsekin — tätä ryhmää viisaasti, säälivästi ja inhimillisesti. Jos näitä työläisiä rangaistaan sokeasti, on katkeruus oleva suunnaton, ja yhteiskuntamme haavaa pahennetaan moninverroin. Jos näitä työläisiä kohdellaan viisaasti, säälivästi ja inhimillisesti, on päästy askel eteenpäin kohti sisäisen rauhamme palauttamista, luokkavihan lievittymistä ja yhteiskunnan uudestirakentamista.

"Älkööt kosto ja viha himmentäkö nuoren itsenäisen valtiojärjestyksemme aamunkoittoa."

Persoonallisissa suhteissaan alustalaisiinsa ei paroni Nicolay milloinkaan, sanoo pastori Valkama, antanut heidän valtiollisen kantansa vaikuttaa asiaan, milloin oli annettava heille aineellista apua. Hän piti myös "hulluutena" tuota viranomaisten käskyä, että kaikkien venäläisten oli kymmenen vuorokauden kuluessa lähdettävä maasta. Hänen 614:stä vuokraajastaan oli 115 venäläisiä, ja heidän vaikea asemansa säälitti häntä kovasti, minkävuoksi hän päättikin käydä linnanpäällikön puheilla heidän puolestaan.

Mutta kaiken tämän ohessa paroni Nicolay ei luopunut uskonnollisesta toiminnastaan. Hän tunsi, ettei siihen ollut oikeutta. "'Rast ich, so rost ich' ('Jos lepään, niin ruostun') on kaiverrettu vanhaan saksalaiseen säilään", sanotaan päiväkirjassa. Raamatuntutkistelunsa filippiiläiskirjeestä hän oli nyt jättänyt ruotsinkielisessä asussa painoon ja luki sen oikaisuvedoksen kesällä. Puhuttuaan toukokuun 16:ntena viimeisen kerran Jeesuksen vertauksista hän oli tarttunut käsiksi toisiin tehtäviin: hän syventyi Jaakobin kirjeeseen ja piti Diakonissalaitoksella sarjan selityksiä profeetta Eliaan kirjasta.

Elokuussa hän sai kutsun Södertäljen vuotuisen konferenssiin ja kirjoitti siitä Mr. Sloanille: "Nyt iloitsen edeltäpäin Ruotsissa pidettävästä Södertäljen kokouksesta, jonne minua ovat kutsuneet prinssi Bernadotte ja tohtori Fries. — — 'Jumalan hajalla olevain' lasten yhteen kokoaminen ja auttaminen, se on sitä työtä, jonka vuoksi Kristuskin antoi henkensä. Minusta tulisi tehdä enemmän tätä työtä. Me pidämme aika ajoin evankelioimiskokouksia kirkoissa ja niitten ulkopuolella, mutta meidän pitäisi panna toimeen 4-5:n kokouksen sarjoja Jumalan kansan hengellisen elämän syventämiseksi. Sellainen työ on tuskin alullakaan. Konferenssien kokoonkutsuminen olisi jo askel sinnepäin. Nykyjään se on melkein tai kokonaan mahdotonta, kun ruuan hankkiminen ihmisjoukoille on niin vaikeata. — — Kaikki alkaa olla yhä enemmän nurin narin tässä maailmassa, ja Herramme Jeesuksen Kristuksen tulemus ilmaiseikse yhä enemmän siksi ratkaisuksi, jota kohti koko tämä sekasorto on käymässä. — Tämä hirveä sota, jota on sanottu Euroopan itsemurhaksi, ei näy pian päättyvän. Aletaan paremmin ymmärtää mahdolliseksi, että pakanain aika lähenee loppuaan".

Samassa kirjeessä paroni Nicolay tekee selkoa Mr. Sloanin ystävästä Venäjällä ja jatkaa: "Hirmuista on elää anarkistisessa maassa. Oppii ymmärtämään hyvin kouriintuntuvalla tavalla Herran sanat Matt. 24: 12:nnessä: 'sentähden että laittomuus pääsee valtaan, kylmenee useimpain rakkaus'."

Tuskin tarvinnee sanoa, että sota, tuo "Euroopan itsemurha", joutui Paul Nicolayn, niinkuin kaikkien ajattelevain ihmisten silmissä, edustamaan kaikkea pahaa yhteenkoottuna. Mutta kuten olemme

aikaisemmin nähneet, olisi hänestä sotakin voinut olla Jumalan aseena, keinona Hänen suurten, ihmiskuntaa tarkoittavien aikeittensa toteuttamiseksi. Yksilöllinen kuin oli, ei hän koskaan tahtonut suhtautua sodan probleemiin tämän kysymyksen yleisessä muodossa — jokaisen tuli hänen mielestään ratkaista tämä kysymys omalta kohdaltaan Jumalan erikoisen johdatuksen mukaisesti. Hän ei ollut siis sotaa vastaan; vuorisaarna oli hänestä lähinnä kristityn yksityiselämän ohjenuora. Hänen suhteessaan maailmansotaan ilmeni hänen inhimillinen rajoituksensa siten, että hän asettui toisen riitapuolen puolelle. Tuntien järkähtämätöntä myötätuntoa kaikkea englantilaista kohtaan ja koskaan voittamatta vastenmielisyyttään Saksaan — mikä ei muuten häirinnyt hänen suhdettaan niihin saksalaisiin ja "saksalaisystävällisiin", jotka olivat häntä lähellä — hänestä liittolaisvaltain taistelu tätä maata vastaan oli taistelua ylevämpiä ihanteitten, uuden, paremman ajan puolesta. Sodan päätyttyä hän kirjoitti siitä Mr. Sloanille.

"Minä kirjoitan suurten valtiollisten tapahtumain vaikutuksen alaisena. Oikein helpottaa, kun näkee oikeuden voittavan. On kuin Jumala olisi antanut vanhurskautensa saada riemuvoiton koko maailman silmäin edessä. Saksalainen sananlasku sanoo: 'Jumalan mylly jauhaa hitaasti, mutta ihmeen hienoa.' — Ylistetty olkoon Jumala."

Paroni Nicolay toivoi paljon liittoutuneitten toimenpiteistä bolševikkejä vastaan — hän ei saanut nähdä, että heitä vastaan tähdätyt aineelliset aseet osoittautuivat aivan voimattomiksi, yhtä vähän kuin sitäkään, millaiseksi "rauha" lopulta rappeutui. Mutta hän ymmärsi myös nyt, että Jumala tiesi parhaiten, kuinka kauan Venäjän oli tuskailtava auran alla, jotta "Hänen kylvönsä tunkisi kyllin syvälle", ja ettei "Hänen aikaansa" voinut jouduttaa keinotekoisesti. —

Samassa kirjeessä, jossa rauhantekoa kosketeltiin ja joka on kirjoitettu marraskuussa, tekee paroni Nicolay selkoa vaikutelmistaan Södertäljen kokouksesta, joka oli pidetty syyskuussa ja johon hän oli ottanut osaa. Hän kertoo, että seurustelu muitten kristittyjen, m.m. herra ja rouva Friesin kanssa, oli ollut hänelle suureksi iloksi. "Se oli nautintoa (such a treat)." Vaikka hän antoi arvoa yksityisille puhujille niinkuin prinssi Bernadottelle, ei hänestä kokous ollut sentään verrattavissa siihen, mitä hän oli nähnyt ja kuullut edellisenä vuonna Keswickissä. Kirjeen lopussa hän puhuu työmahdollisuuksista Suomessa.

"Nyt avautuvat minulle Suomessa uskonnollisen toiminnan ovet. Me haluamme herättää ruotsalaisissa seurakunnissa hengellistä elämää ja koota ne, jotka tahtovat olla kristityltä, sisäpiiriksi, jotka kokoontuvat, muodostavat raamattupiiriryhmiä ja lämmittävät toinen toisiaan. Nykyisin he aivan häipyvät kirkon nimellisten jäsenten suureen joukkoon eivätkä edes tunne toisiaan. Sisäpiiri olisi seurakunnan sielu, elämän, lämmön, toiminnan keskus silloinkin, kun pappi ei ymmärrä mitä hänen tulisi olla. Olen saanut käydä muutamalla paikkakunnilla näissä asioissa ja huomenna toivon voivani matkustaa viikoksi Kotkaan. Jos voisimme muodostaa tällaisia piirejä useissa paikoin, olisi aivan luonnollista, että ne saisivat kokoontua joskus yleisiin kokouksiin. Suomen sivistynyt luokka on koskematon ja hirvittävän tietämätön hengellisistä asioista."

Vähemmän kuin koskaan ennen paroni Nicolay otti lukuun terveyttään ja voimiaan. Hän tunsi, että hänellä oli paljon tehtävää — ja että aika oli lyhyt. Elokuussa paroni Wredelle kirjoitetussa kirjeessä sanotaan: — "Minusta tuntuu, ettemme me suomalaiset saa panna käsiämme ristiin, vaan että me nyt olemme valmiit kuulemaan 'Haggain-viestiä'. Antakoon nyt Jumala viisautta ja suokoon meidän päästä selville mikä on Hänen suunnitelmansa mitä tulee Jumalan valtakuntaan Suomessa. Tulee ajatelleeksi Herran sanoja Job. 9: 4:nnessä." ["Niin kauan kuin on päivä, tulee meidän tehdä sen tekoja, joka minut lähetti; tulee yö jolloin ei kukaan voi tehdä työtä."]

Ruotsissa — Södertäljen-matkallaan ja myös Tukholmassa, jonka kautta hänen oli kuljettava ja jossa hän viivähti — esiintyi hän monet kerrat ja puhui m.m. kahdesta aineesta, jotka olivat enemmän kuin mikään muu hänen sydämellään, aiheista: "*Parempi elämä*" ja "*Kristuksen tulemus*". Suomeen palattuaan hän antautui, kuten ylempänä julkaistu kirje Mr. Sloanille viittaileekin, kokonaan työhön sisäpiirien muodostamiseksi seurakuntiin. Kuten mainittu, kävi hän useissa maamme eteläosan kaupungeissa herättääkseen harrastusta tähän lempiajatukseensa. Kun muuan Porvoon papeista kysymyksistä neuvoteltaessa käytti sanontaa "Herran ystäväin yhtymä", nousi paroni Nicolay heti lausuakseen ilmi kiitollisuutensa siitä, että oli käytetty tuota nimitystä: "*Herran ystävät* — sepä sana osui oikeaan." Ja päiväkirjassa on mainittu tämä pieni välikohtaus. —

Vuoden lopulla alkoi kuitenkin uupumus tuntua — ja hänen esitelmissäänkin oli huomattavissa ajoittain jonkinlainen väsähdys. Hän tunsi sen itse, ja se vaivasi häntä. Jonkin esitelmäsarjan päätettyään hän kirjoittaa: "On kuin olisi täytynyt suorittaa joukko tutkintoja." Siitä huolimatta hänellä on paljon annettavana kuulijoilleen juuri senkin vuoksi, että hän taisteli monille ilmeistä taistelua väsymystä vastaan ja että hänen persoonallisuudellaan oli nyt jos koskaan itsekieltämyksen leima. Sillä tuskinpa hän oli milloinkaan niin ikävöinyt saada "kuolla omasta itsestään" viedäkseen Herransa asian voittoon. Kerran hänen esiintyessään Kotkassa muuan paikkakuntalainen kiitti häntä kaikkien

puolesta huomauttaen, että hän oli tehnyt Hussin tavalla — valaissut lampulla evankeliumia ja itse jäänyt varjoon. Päiväkirjassaan hän kirjoittaa siitä: "Nuo sanat ilahduttivat minua enemmän kuin mikään muu mitä olisi voitu sanoa, sillä sitä juuri olin rukoillut ennen tänne tuloani."

Joulukuun paroni Nicolay vietti hiljaisesti Monrepos'ssa huolehtien esikaupunkialueittensa myyntiasioista ja valmistellen kirjallista esitystä raamatuntutkisteluksi ensimmäisestä tessalonikalaiskirjeestä, jota hän käsitteli myös Viipurissa. Tämän vuoden — viimeisen, jonka hän eli päähän asti — hän näki siskoilleen päättyvän heidän kerallaan rukouksiin vaipuneena. Päiväkirjan tavanmukaisessa uudenvuodentutkistelussa sanotaan: "Hirveä vuosi — vallankumous, sisäinen sota, nälänhätä! Mutta Jumala on pitänyt meistä huolta kaikin tavoin runsain armoin, niin ettei meiltä ole puuttunut mitään. Rukoilen, että Hän olisi kanssamme ensi vuonna ja tekisi minut paremmaksi kristityksi."

"Paremmaksi kristityksi" — nuo sanat voisi panna Paul Nicolayn koko viimeisen elinvuoden tunnukseksi. Tammikuussa hän kirjoitti: "En tunne itseäni ollenkaan toivehikkaaksi ja iloiseksi tämän vuoden alkaessa. Ehkä se johtuu ruumiillisesta painostuksesta? Tuli mitä tuli, minun velvollisuuteni on pysyä uskonliitossani ja luottaa kaikessa Jumalaan, kun kaikki on hyvin, ja eipä edes väkivaltainen kuolema voisi häiritä rauhaani." Hän jatkoi koko talven ja kevään seurakuntatyötään eri kaupungeissa sekä raamatuntutkisteluitaan Viipurissa — mutta oli kuin samalla *yksi* ajatus, tietoisuus kaikesta, missä hänen pyhityksensä vielä oli puutteellinen, olisi hänen hartaan Kristuksen tulemuksen odottamisensa ohella yhä enemmän saanut valtoihinsa hänen sisäelämänsä. "Jumala ei ole aikonut vain pelastaa meidät, vaan myös hioa meistä jalokiviä Kristuksen kruunuun." Päivittäisessä työssä lannistettava ruumiillinen heikkous aiheutti hänelle kärsimyksiä, joiden käsiteltäväksi hän antautui kuin hiottava työkalu, hartaasti haluten edes yhden kerran saada kokonaan voitetuksi vielä vajavaisesti nujerretun vanhan minänsä. Hermojen huonous ilmeni usein, ja hänellä oli kiusauksia kiivauteen ja kärsimättömyyteen, mutta hän ei tyytynyt siihen itsepuolusteluun, joka olisi ollut aivan käsillä. "Epäystävällisyyden puuskasta vapautti minut silmänräpäyksessä ajatus: 'kiellä itsesi'", hän kirjoittaa kerran, ja toisen kerran hän sanoo: *"Ristiinnaulitse itsesi* — 'Hän ei voi olla minun opetuslapseni' muulla tavoin. Se ei voi onnistua muulla tavoin. Ei mihinkään muuhun luottamisesta ole apua kuin tästä suhtautumisesta omaan minään."

Keväällä ilmaisi paroni Nicolayn sydän heikontumisen oireita, ja lääkäri kielsi häntä saarnaamasta kirkossa, mutta osittain hän ei ottanut kieltoa noudattaakseen. Seurakuntapiirissä hänen raamatunselityksensä koskivat nyt toista tessalonikalaiskirjettä ja Jobin kirjaa. Kun hän esiintyi, saattoi hän yhä tuntea, aivan niinkuin kristillisen toimintansa ensi vuosinakin, suurta tuskaisaa levottomuutta, voimattomuutta tehtävänsä. Mutta — "saatana voi peloittaa, vaan ei estää", nämä sanat, jotka Wilder kauan sitten oli lausunut hänelle ja joita hänen oli tapana usein toistaa, hän huomasi tosiksi nyt niinkuin ennenkin. Voimaa hän aina ammensi hiljaisuudesta Jumalan kasvojen edessä. Joskus hän tunsu itsensä liian heikoksi rukoilemaan — ja hän koetti antautua tunniksi "hiljaa odottamaan Jumalaa". — "Se on vaikeata, mutta alkaa auttaa", hän kirjoitti siitä. — Toukokuussa hän piti seurakuntapiirissä viimeisen raamatuntutkistelunsa — se käsitteli Pyhän Hengen saamista. Liittyen roomalaiskirjeen seitsemännen luvun 6:nteen värssyyn hän tehosti sitä, että sen toisena ehtona on itsekieltäytyminen, toisena — luottamus Pyhään Henkeen. Molemmat ehdot ovat yhtä järkähtämättömät. Kun joku huomautti myöhemmin, että Henkeä on vain odotettava, vastasi paroni Nicolay: "Niinpä kyllä, mutta *voidaksemme odottaa meidän tulee olla kuuliaisia.*"

Samaa ajatusta, ettei henkemme voi kasvaa niin kauan kuin ihmisen sisimmän laita ei ole niinkuin pitäisi, hän tehosti myös raamatuntutkistelussaan Vaasassa N.N.K.Y:n kesäkursseilla, jotka pidettiin kesäkuussa ja jonne hän matkusti heti Ilmajoen ylioppilaskokouksesta. Vaasan päivinä hän oli todella onnellinen — vastoin kaikkea odotusta, sillä hän ei ollut mielellään kokouksissa, joissa oli pelkästään naisia osanottajina. Hän tunsu, että "ilmassa oli herätys". Vaasassa olleilla taas oli puolestaan kaikilla se tunne, että Paul Nicolaysta tällöin säteili voima, joka ei ollut hänestä itsestään lähtöisin. Hän liikkui hiljaisena, kuten tavallisesti, jos mahdollista vielä entistäänkin vähemmän haluten itse päästä ääneen, hän seurusteli kaikkien kanssa yhtä luonnollisesti kuin ennen, tyyni mieliala oli myös entinen. Mutta hänen olennossaan ilmeni jotain uutta tuon kaiken ohella.

"Päivän ihanat kokoukset olivat päättyneet", sanotaan rouva af Forselleksen kirjoitelmassa Ad Lucemissa. — "Nyt verhosi pohjolan valoisa yötunnelma maat ja meret, ja me astelimme verkalleen kotiin päin. Auringon viime säteet loivat ihmeellistä hohdetta polullemme. Minä mainitsin sanasen siitä, kuinka hyvä päivän raamatuntutkistelu oli ollut, ja kuinka todelliseksi oli minulle käynyt meidän omasta minästämmä vapauttava Jumalan voima. 'Se mitä sanoin, oli tullut suoraan sulatusahjosta', virkkoi Paul Nicolay hiljaa. — Auringonko viime jäähyväiset heijastuivat hänen kasvoillaan, vai toinenko valo jo sädehti hänen ympärillään? En tiedä, mutta sen tiedän, että Jeesuksen sanat: Te olette maailman valo silloin kävivät sisällöltään minulle kirjaimellisesti eläväksi, samalla kuin mieleeni tunkihe tietoisuus, ettei Paul Nicolay enää jäisi pitkäksi aikaa luoksemme."

Joka tapauksessa lienevät tuskin monet rouva Forselleksen lailla aavistaneet jo silloin paroni Nicolayn lähden läheisyyttä. Hän oli aina ollut kivulloinen, ja ne, jotka näkivät hänet Ilmajoen ja Vaasan kesäisinä päivinä täydessä työssä ja toimessa, katse suunnattuna uusiin tehtäviin, eivät yleensä ajatelleet, että hänen työpäivänsä lähene loppuaan. Hänelle itselleen ei kuolemanajatus ollut koskaan ollut outo, niinkuin tiedämme — ja se toistuu useasti myös viimeisen kesän kirjeissä ja muistiinpanoissa.

Kesäkuun alussa hän kirjoittaa paroni K. A. Wredelle: "Täällä on sangen yksitoikkoista ja ikävää, varsinkin kun en voi kulkea nopeasti tai ponnistella saamatta hengenahdistusta. Lääkärit sanovat, ettei se johdu sydänviasta, vaan verisuonten kalkkeutumasta. Tuo kaikki muistuttaa iästani, sekä ettei meillä ole täällä pysyvää kaupunkia, vaan me etsimme parempaa." Mutta heti sen jälkeen hän katsahtaa taas eteenpäin kauan suunniteltuun Keswick-kokoukseen. "Sinä täytät 60 vuotta syyskuun 18:ntena, kun me kaikki olemme koolla Porvoossa. Henrik lupaa tulla mukaan. Muista tätä kokousta joka päivä rukouksissasi. Jollei Jumalan henki ole mukana, niin onhan kaikki turhaa." Naantalista, "ikävästä paikasta", minne hänen oli ollut pakko lähteä Vaasasta hoitamaan terveyttään, ja missä hän viettä parhaat hetkensä yksinensä kallioilla, hän kirjoittaa heinäkuun 13:ntena samalle ystävälle:

"Kun minä huomenna lähden 60:nnelle, tahdon mieluummin lopettaa edellisen vuoteni hieman puhelemalla kanssasi. Tohtori sanoo, että sairastan pitkälle kehittynyttä kalkkeutumista, ja hän ei näytä kiinnostavan suuriakaan toiveita tšekäläisiin kylpyihin. Se ei huoleta minua, mutta se kannustaa minua elämään niin lähellä Herraa kuin suinkin koko lopun elämäni."

Naantalissa hänellä oli mielestään "aivan liian vähän tekemistä", ja hänelle oli aina tervetullutta, jos hän voi olla hyödyksi, varsinkin kun oli yksityiskeskustelussa koetettava auttaa etsiviä lähimmäisiä. Eräänä päivänä hän puhui kaupungin rukoushuoneessakin. Sitä paitsi hän hoiti koko ajan laajaa kirjeenvaihtoaan, jota hän oli vähitellen oppinut pitämään "palvelustyönsä osana". Nyt tämä kirjeenvaihto koski lähinnä Porvoon syyskokousta, ja kun hän elokuun 7:ntenä — "ilomielin" — lähti Naantalista, hän antautui voimansa takaa sen valmisteluihin. Hän tunsu parantolakauden kaikesta huolimatta vahvistaneen — "hermot rauhallisemmat ja muisti parantunut", sanotaan päiväkirjassa — ja siitä oli työ hyötyvä. Hän kirjoitteli nyt myös toisen tessalonikalaiskirjeen selitystään — työ, jonka hän sai pääasiallisesti valmiiksi elokuun 19:ntenä. Kolmea päivää myöhemmin paroni Nicolay sairastui, ja hänen täytyi kutsua lääkäri, joka huomasi hänen saaneen paratyönsä. Hänen ensi ajatuksensa oli: "Onko tämä valmistusta Porvoon kokoukseen? Jos Jumala tahtoo heikontaa minut siksi, ei minulla ole sitä vastaan." Hän ei voinut ensin ollenkaan ajatella, että hänen oli jäätävä pois tästä kokouksesta, johon hän oli eläytynyt yksityiskohtia myöten. Mr. Sloanille kirjoittamassaan kirjeessä syyskuun 8:nnelta, jolloin hän vielä oli sairaana, hän esittää englantilaiselle ystävälleen konferenssin koko suunnittelun ja sitä koskevat pelkonsa. Seurakuntatyöstään hän kertoo myöskin ja lisää: "Ehkä jatkan tänä talvena, jollei Jumala vie minua erikseen." Jumala ei erehdy, tuo ajatus lohduutti Paul Nicolayta, kun hän näki Porvoon kokouksen avajaispäivän lähenevän hänen oman tilansa paranematta. Kun se päivä — 16:s — koitti, hän kirjoitti Karlstorpiin ystävälleen: "Minä olen vielä vuoteessa, neljättä viikkoa, mutta kuume alkaa jo väistyä. Tosin on minulle pettymys, etten saa ottaa osaa Porvoon kokoukseen, mutta käsitan sen niin, että Herra tahtoo antaa siunauksensa jonkun toisen kautta." Ja päiväkirjassa kohtaa meitä tuo luonteenomainen sana: "Minä en ymmärrä Jumalan teitä, mutta eihän minun ole tarviskaan." Kokouksen kulkua paroni Nicolay seurasi tarkoin, mikä olikin helppoa sen osanottajain monien kirjeitten avulla. Hänen ajatuksensa ja rukouksensa sulkivat piiriinsä jokaisen eri puheen, jokaisen ratkaisunhetken kokouksen varrelta — ja ne saapuivat perille, sillä konferenssin yleisvaikutelma oli, ettei paroni Nicolayn läsnäolo ollut tuntunut koskaan niin selvästi kuin nyt, kun hän oli poissa. Kokouksen jälkeen hänen luonaan kävi muuan hänen nuorista ystävistään — pastori A. Lehtonen — ja hän sai suullisen selonteon niin Porvoon kokouksesta kuin pohjoismaisesta ylioppilaskokouksesta, joka oli elokuussa pidetty Tanskassa.

Lääkäri oli julistanut nyt varsinaisen taudin voitetuksi, mutta suuri heikkous tuntui yhä. Syyskuun 25:ntenä — vuoden "ratkaisevana päivänä" — paroni Nicolay oli jalkeilla odotellen ikävöimäänsä suurta tapahtumaa. "Ei, ei vielä", hän kirjoitti illalla päiväkirjaansa. — Muutaman päivän näytti siltä, kuin olisivat voimat alkaneet palata. Vuoteessakaan ollessaan hän ei ollut tahtonut olla toimetonna, vaan luki oikaisuvedosta erääseen Kristuksen jumaluutta käsittelevän kirjoittelmansa painokseen, joka oli määrää julkaista Ruotsissa. Nyt hän antautui uusien innoin kaikkeen työhön, mitä hän voi toipilaana suorittaa; niinpä hän pani kokonaisen päivän venäläisten kirjojen pakkaamiseen, ne kun oli lähetettävä Amerikkaan uusien painosten painatusta varten. 30:ntenä hän tuli ensi kerran alakertaan päivällisille — mutta hänen huoneeseensa johtavien jyrkkien portaitten edestakaisin kapuaminen olikin liian rasittavaa.

Toistamiseen sairastumisensa jälkeen hän sai lokakuun toisen päivän vastaisena yönä ankaran hengenahdistuksen — ja tämän tapahtuman mainitseminen on hänen viimeinen päiväkirjamerkintänsä. Samana päivänä hän lähetti venäläiset kirjansa sekä kirjeitä useille henkilöille — prinssi Bernadottelle, jonka tuli saada kuulla Porvoon kokouksesta, neiti Marie Bréchet'lle, sisarelleen kreivinna Pahlenille ja eräälle ranskalaiselle serkulleen, pater Joseph de Broglie'lle. Lokakuun kolmantena hän kirjoitti

viimeisen kerran ystävilleen Toivolaan, joita hän muisteli erikoisesti, heidän kodissaan kun oli samoin sairautta, ja päivää myöhemmin hän lähetti paroni K. A. Wredelle tämän tervehdyksen:

'Kiitos, rakas ystävä, rakkaista riveistäsi. Olkoon sinun suotu iloisena ja siunattuna palata Helsinkiin työhösi. Minulla tuntuu olevan koetusten ja Herran kurin aika. Olen ollut kuusi viikkoa sairaana ja nyt juuri, kun aloin päästä jalkeille, sain sellaisia hengenahdistuskohtauksia, ettei ole ennen ollutkaan, ja lämpö kohosi. Jumala tietää, saanko koskaan jatkaa entistä työtäni. Tervehdi Gertrudia sydämellisesti. Nyt olen taas vuoteessa.

Oma vanha ystäväsi Paul.'

Siinä ei ole suoranaista viittausta siihen, että sen kirjoittaja olisi ollut tietoinen heti lähestyvistä kuolemastaan. Ei hän liioin puheissaan sisarustensa kanssa, jotka hoitivat häntä mitä hellimmin ja kaikin tavoin koettivat lievittää hänen tuskiaan ja tehdä hänelle ajan rattoisaksi, maininnut mitään sentapaista. Ainoastaan pastori Valkamalle hän sanoi kerran tämän käydessä häntä tervehtimässä: "Minä en tiedä, mihin tämä tauti päättyy, mutta kun Jumala kutsuu, olen valmis." Kaikille häntä ympäröiville hän oli sydämellisen kiitollinen ja osoitti kipujen kohdatessa ihmeellistä kärsivällisyyttä.

Lokakuun 6:n vastaisena yönä sattui kolmas hengenahdistuskohtaus — viimeinen. Tällä kertaa ei ollut apua jäästä eikä lääkkeistä. Vähää ennen yhtä yöllä oli taistelu lopussa, ja Paul Nicolay nukahti kuolemaan hiljaa, huokauksetta sisartensa läsnäollessa.

Odotettu Mestari oli viimein tullut — ei maailmaan, vaan sielun luo, joka oli Hänen omansa.

* * * * *

Kun ne monet, jotka olivat tunteneet paroni Nicolayn ja rakastaneet häntä, saivat sanoman hänen kuolemastaan, tuotti se heille syvää tuskaa. Toiset tunsivat vain hänen jälkeensä jättämän tyhjyyden eivätkä voineet käsittää Jumalan tarkoitusta siinä, että Hän näin vaikeana aikana kutsui kotiin miehen, joka oli Hänen parhaita työmiehiään, kun taas toisille oli selvää, että Paul Nicolayn maallisten kärsimysten ja vaivain mitta oli täyttynyt, että hän oli kypsä pääsemään lepoon Isän helmoihin. Ja monet — häntä lähinnä olleet — tunsivat ikäänkuin kuolema ei olisi tuonut ainoastaan *lepoa*, kuin voisi Jumala käyttäen palvelijataan vieläkin, toisissa, laajemmissa oloissa.

Paul Nicolay itse sanoi kerran eräästä ystävästään, joka kutsuttiin täältä, juuri kun hän oli aikeissa antautua uudelle, siunaukselliselle toiminta-alalle: "Miksi Jumala sen teki? Mutta hänestä sopinee kai sanoa: *saanut virkaylennyksen*." — Sama ajatus on kirjeessä, jonka paroni Nicolayn kuoleman jälkeen häntä parhaiten ymmärtänyt ystävä Mr. Wilder kirjoitti paroni Nicolayn sisarille:

"Tohtori Karl Friesiltä saimme Ruotsin kautta sanoman, että kelpo veljemme on kutsuttu korkeampaan palvelustoimeen. Tuo sanoma oli minulle kova isku, sillä toivoin saavani tavata Paulin ensi kesänä pienessä kodissamme Norjassa. — — —

"Paulin laita on hyvin, sillä niin on, kuin suuri apostoli todistaa: *täältä eritä ja olla Kristuksen kanssa* — — *se olisi monin verroin parempi*. Oletteko huomanneet, millä tavoin suuri apostoli, jonka mukaan Paul on saanut nimensä, kuvaa kuolemaa? *Lähtöni aika on jo tullut* [2 Tim. 4: 6], hän sanoo. Sana, jota on käänöksessä vastaa *lähtö*, on kreikaksi *analysis*, merisanastoa. Kuolema oli Paulille purjehdus suurempien mahdollisuuksien ja etuisuuksien merelle, ei saapumista levon satamaan. Tennyson on kai saanut runonsa ajatuksen Paavaliilta kirjoittaessaan näin:

"Sunset and evening star and one clear call for me. And may there be no moaning of the bar when I put out to sea."

"Päivän laskein, iltatähdin kutsu mulle selvään soi. Kareja ei surra maksa, aavalle kun päästä voi!"

Paroni Nicolayn omaisille, jotka muistivat hänet nuorena intomielisenä purjehtijana, tuli tämä ystävän luoma kuva hyvin rakkaaksi. Ja ajan vierieissä he kokivat myös todeksi ajatuksen, jonka eräs toinen ystävä oli lausunut muistosanoissaan vainajasta — ettei kuolema erota meitä siitä, joka on "Kristuksen toisella puolella", vaan ainoastaan kätkee hänet katseiltamme.

Lohdulliset olivat heistä myös vuoden 1904 päiväkirjasta tapaamansa sanat: "Jos Jumala ottaa minut pois, niin soisin, etteivät omaiseni pitäisi sitä surullisena, vaan iloisena tapahtumana, etteivät he lihallsin silmin katsoisi sen näkyväistä puolta, vaan ajattelisivat, että maallinen kuoreni on irtaantunut ja että sieluni on vapaa ja siirretty Jeesuksen Kristuksen ihanaan läheisyyteen. — — — Jos rukoilemalla voisoin pidentää elämäni, en sitä tekisi."

Lokakuun 11:ntenä 1919 kuljetettiin Paul Nicolayn tomumaja Ludwigsteiniin, hautaan, jonka hän oli

itse eläissään laitattanut kuntoon itseään varten. Taajoin parvin olivat hänen ystävänsä kerääntyneet Monrepos'hon ollakseen läsnä hänen viimeisellä maisella matkallaan. Muuan surujuhlassa läsnäolleista, rouva *Helmi Gulin*, on luonut siitä kuvauksen, johon hän on saanut kiinnitetyksi hivenen hetken syvällistä kauneutta:

"Syyskoristeissaan oli Monrepos'n ihana puisto lokakuun 11:ntenä. Raskaina ja kosteina, kuin kyynelisinä, riippuivat vanhojen puitten keltaiset lehdet. Luonto oli surupuvussa — surua kertoi myös valtaportin vaakunaa peittävä musta lippu sekä pihalla laakereitten ympäröimä katafalkki. Suuret äänettömät salit, joissa joka askelella kohtasi vanhaa taidetta ja entisajan muistoja, tuntuivat kumman hiljaisilta. Mutta tunnelma ei ollut surun eikä kuoleman, kuin iäisyyden tuulahduksen tunsit tuota kylkirakennuksen huonetta lähestyessäsi. Siellä hän lepäsi kuoloon nukkuneena, ylimys, jonka sydän oli nöyrä ja luottamus Jumalaan kuin lapsen. Kukkasin kaunistetussa arkussaan, esi-isiensä muotokuvien keskellä, makasi sukunsa viimeinen miehinen jälkeläinen. — — —

"Jo varhain, ennen maahanpanijaisten määräaika, kulki lakkaamaton ystäväin, tuttavien ja alustalaisten virta tähän rauhaisaan leposijaan. Monrepos'n tilusten vanhat, nuoret, lapset, kaikki tulivat vaatimattomina kukkineen sanomaan viimeiset jäähyväiset rakastetulle isännälleen. Jokaisen kasvoille jäi ikäänkuin hohde vainajan omasta rauhasta. Kuinka olivatkin häneen nähden toteutuneet saksalaisen pastori Wegenerin avoimen arkun äärellä lukemat sanat: 'Jos ruumiimme, tämä maallinen majamme, hajotetaankin maahan, on meillä asumus Jumalalta, *iankaikkinen* maja taivaissa, joka ei ole käsin tehty.' Vielä hetken viivähti sisarten katse hellänä noissa rakkaissa piirteissä, ja sitten ne pantiin kätköön ylösnousemuksen aamuun saakka.

"Monrepos'n turvakodin lasten hentojen, kirkkaitten äänen laulaessa kannettiin heidän hyväntekijänsä viimeisen kerran lapsuuskotinsa salien läpi. Pihalta kajahti vastaan Sorvalin kansakoululasten laulu. Kun arkku sitten oli asetettu katafalkille, jonka ympärillä Monrepos'n vapaaehtoinen palokunta suruharsoisine lippuineen oli vahtina, alkoi valtaava kukkaskunnioitus todisteena vainajan muitten hyväksi uhrautuneesta elämästä. Esiintyi lähetystö toisensa jälkeen. Kaikissa puheissa oli pohjasävelenä kaipuu ja kiitollisuus.

"Kun juhlallinen toimitus päättyi pihamaalla, oli jo hämärä laskeutunut. Arkku kannettiin nyt puiston lävitse Ludwigsteinin hautasaarelle, jonka harmaa torni piirtyi himmeästi tummaa taivasta vasten. Arkun edellä kulki hiippakunnan piispa, ja hitaasti lähestyttiin rantaa, missä odotti lautta. Ruotsalaisen seurakuntaliiton kuoron laulaessa: 'Jerusalem, bort ifrån jordens grus' liukui lautta verkalleen rannalta. Viimeisen kerran vietiin nyt Monrepos'n omistaja rakkaaseen Ludwigsteiniinsä, missä hän oli niin usein ennen päivän painuessa rakkaitten vainajainsa haudoilla kuunnellut aaltojen loisketta ja tuuliharpun vionoa soittoa tornin huipusta. Nyt ne soivat hänen omalle poistuvalla hengelleen.

"Kuin kaikuna toisista maailmoista kajahti vuoren kukkulalta diakonissojen laulu, kun arkkua kannettiin lautalta: 'Kiitavi aika, vierähtävät vuodet, miespolvet vaipuvat unholaan.' — Ja hämärän yhä tiheässä kannettiin arkku vuorenrinnettä pitkin tornin juurelle. Siellä toimitti piispa Colliander ruumiinsiunauksen puhuen Fil. 3: 7-14:n sanoista, jotka niin hyvin kuvasivat kotiinpäässeen vainajan elämää. Tuli yhä pimeämpi, ja alakuloisesti suhisivat kuuset, kun arkku vielä kerran nostettiin ja kannettiin rinnettä alas lähemmä rantaa, minne paroni Nicolay itse oli valinnut viimeisen leposijansa. Kuin unessa kuljimme sen jäljissä. Nyt käännettiin oikealle, ja syvän hiljaisuuden vallitessa kannettiin poika vanhempainsa avattuun hautaholviin. Vielä muutama askel, ja sitten laskeutuu arkku. Ja kas! Juuri silloin kuu nousee taivaanrannalta ja luo hopeasäteensä vetten yli hautaan. Oli kuin taivas olisi avautunut ja säde vainajaa nyt ympäröivästä valosta laskeutunut surevien sydämiin. Ja halki hiljaisen illan kuului pastori Wegenerin ääni: 'Mitä ei silmä ole nähnyt eikä korva kuullut, mikä ei ole ihmisen sydämeen noussut, sen Jumala on valmistanut niille, jotka Häntä rakastavat. Rakkaat silmät ovat sulkeutuneet iäksi, silmät, joiden katse saattoi olla niin totinen ja kuitenkin niin rakastava, mutta ne ovat sulkeutuneet vain avautuakseen uudelle, paremmalle, ihanammalle maailmalle. Ja suu, jonka todistus johti niin monet Herran luo, on vaiennut, mutta vain ylistääkseen Häntä siinä maassa, missä kuolema on nielty ja voitto saatu.'

"Überwunden der Erde Leid, überwunden der Seele Streit, rein erfunden vor Gottes Thron, teuer erkaufte durch Gottes Sohn, reingewaschen durch Jesu Blut, wohl dir, wohl dir, du hast es gut.

"Im weissen Kleide im Tempel des Herrn, mit Friedenspalmen, dem Morgenstern, mit Lebenskronen aus Jesu Hand, 'Mein Kind' aus dem Munde des Höchsten genannt — durch Kampfen zum Sieg, durch Glauben zum Schauen, überwand den Kampf und das Todesgrauen überwand im Glauben durch Jesu Tod — wohl dir, wohl dir, du hast es gut."

["Voitit jo maisen tuskan, voitit jo sielun taiston, nyt puhdasnä näyt Jumalan istuimen eessä, sun kalliisti osti Jumalan Poika, sun puhtaaksi pesi Jeesuksen veri — onnekas olet, sun hyvä on.

— Olet valkopuvussa templissä Herran rauhanpalmuin, kointähdin, Jeesuksen antamin elämänkruunuin, Korkeimman "lapsekseen" lausumana — tulleen taistoista voittoon, uskosta näkemiseen voitit jo taistelut, kuolemankauhut, voitit jo uskossa Jeesuksen veren kautta — onnekas olet, sun hyvä on."]

"'Ain' rauhaa vain' kajahti haudalla viimeinen kaunis kuorolaulu. Rauhassa, tosi rauhassa lepää nyt väsynyt soturi taistelun päätyttyä. Mitä hän kerran sanoi elämän vaikeuksia ja kärsimyksiä ajatellen: 'Tämä hetkisen kestävä ja kevyt ahdistuksemme tuottaa meille ylen runsain määrin iankaikkisen ja täydellisen kirkkauden', siitä tuli hänelle pian todellisuus. —

"Syysillan suuri hiljaisuus leviää yli Monrepos'n. Yhä soivat tornista harpun ihmeelliset, hiljaiset soinnut kuin rauhansävelinä iäisyyden maailmoista. Rauha laskeikse kukkaiselle kummulle. Ylimys, joka *ei* ollut *mitään* itsessään, mutta jolle Kristus oli *kaikki*, on siirtynyt kirkkaampaan valoon, sen Mestarin läheisyyteen, jota hän palveli ja rakasti niin uskollisesti ja jonka ihanuudesta hänen elämänsä on todistava vielä kauan hänen kuolemansa jälkeen."

SOLI DEO GLORIA.

Ei mitään itsessään — nuo sanat, joihin välistä sisältyy niin vähän, käyvät merkitykseltään eläviksi Paul Nicolayhin sovitettuina. Hänen persoonallisuuttaan katsellessa oli aina se tunne, että häntä koko elämänajan haitanneet virheet, kaikkalainen hänen olemuksensa epäkypsyys, kaikki ratkaisuaan vaille jäänyt, se oli hänen omaansa, samalla kuin kaikki hänestä säteilevä hyvä, kaikki mitä hän sai suurta aikaan, oli ylhäältä saatua. Eipä siksi, että hänet olisi luonto varustanut kehnommin kuin muut — olemmehan nähneet, että hänellä oli elämän alkaessa kaikki edellytykset kelvolliseksi, hyödylliseksi ihmiseksi: hyvä luontainen äly, syntyperäisesti rehellinen, ylevämielinen luonne — ja hänellä oli myös tilaisuutta lahjojensa kehittämiseen. Mutta tämän miehen, joka ei ollut suinkaan nero, onnistui keisarivallan Venäjällä herättää liike ja luoda järjestö, joka näytti edellyttävän hyvinkin nerokasta alkuunpanijaa; tämän suljetun, ujon erakon onnistui koota ihmiset joukoittain säteilevän ihanteen ympärille ja valaa auringonpaistetta heidän polulleen — osa, joka harvoin on suotu muille kuin elämän valituille sunnuntailapsille; ja vaikka hän ei ollut kaunopuhuja, tunkivat hänen sanansa syvemmälle kuin useimpain. Nämä hänen elämänsä tosiasiat tuntuvat käsittämättömiltä, selittämättömiltä, jollei työaseen ohi luoda katsetta Mestariin — ja anneta kunniaa yksin Jumalalle.

"Herran työase" — sellainen halusi Paul Nicolay itse olla, ja jos hän olisi tietänyt, että ihmiset tahtoisivat hänen kuoltuaan julkaista hänen elämäntyönsä tarinan, voisi kai hänen sisimmät ajatuksensa siitä lausua runoilijan sanoin: "Ei etsitä mennyttä nuolta, ja vasara nurkkaan jää..." Siksi hänen sisarensakaan eivät voineet epäröimättä suostua häntä ympäröivän äännettömyyden särkymiseen, eikä liioin tämän kuvauksen kirjoittaja kevein mielin käynyt käsiksi tehtäväänsä. Kun kuitenkin äännettömyys katkaistiin ja Paul Nicolaysta kirjoitettiin kirja, selittää tämän sama seikka, mikä sai hänet itsensä ikuistamaan sielunsa tarinan päiväkirjan lehdille: tämä kirja haluaa ensi sijassa esittää Jumalan työtä heikossa ja epätäydellisessä ihmisessä, joka ehtoja asettamatta uskoi elämänsä Hänen käsiinsä.

KUOLLEITTEN SAARELLA.

[Tämä paroni Nicolayn haudalla kirjoitettu runo on liitetty hänen omaistensa pyynnöstä elämäkertaan.]

Lainehet kuiskivat kuuset ne huokuvat, kukkaset tuoksuvat: mistä — ja minne?

Mietteissä kalliot
kumartuin katsoo
kulkijan puoleen:
mistä — ja minne?

Moni on kulkenut
täälläkin hymyten.

Moni on saapunut
vaiennut vainaa.

Haudat ne kysyvät —
hiljaa, niin hiljaa!
Sydänkin kysyy —
vastinta puuttuu.

Pysähdy, kulkija!
Näetkö haudan,
lomassa kallion
nukkujan vuoteen?

Merkkinä särkevä,
voittava tunnus —
risti — nyt vaivasta
täällä hän lepää.

Täälläkö? Kuule
kysymys ikuinen:
Missä on kaivattu?
Mistä — ja minne?

Unhota hauta.
Aavoja silmää:
vesissä päilyvät
taivahan valot.

Ilta on tullut —
sammuvan päivän
kullassa kulkee
kiitävät pilvet.

Lainehen kuiske,
kuusien humu,
kysyvä sydän —
kaikki on vaiti.

Tavailet valosta
äärettömästä
vastimen miehelle
ristinleiman —

Vastimen syvän,
valtavan suuren:
Kristuksessa.
Hänestä-Häneen.

Ludwigstein, kesäkuun 21 p:nä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PAUL NICOLAY: ELÄMÄNKUVAUS ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.